

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ: ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ - ΤΟΜΕΑΣ: ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΜΣ: «Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ»

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:
**ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ
ΣΕ ΜΙΑ ΜΕΣΑΙΟΥ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΠΟΛΗ**

ΜΕΛΗ ΤΡΙΜΕΛΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ:
ΧΡ. ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ (επιβλέπουσα) - Γ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ - Α. ΜΑΓΓΑΝΑΣ

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ:
ΛΕΚΚΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ
ΑΜ: 3209Μ009
ΑΘΗΝΑ 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ»

- 1.1. Αιτίες εμφάνισης και εξάπλωσης των μεταναστευτικών ρευμάτων (εσωτερική & εξωτερική μετανάστευση).....σελ. 7-8
- 1.1.1. Το μεταναστευτικό φαινόμενο στην Ελλάδα.....σελ. 8-16
- 1.1.2. Η μετανάστευση στην Ευρώπη. Το μεταναστευτικό ρεύμα ταξιδεύει προς νέους κόσμους.....σελ. 17-19
- 1.1.3. Το μεταναστευτικό φαινόμενο στην Αμερική.....σελ. 20-22
- 1.2. Οι προσεγγίσεις της Σχολής του Chicago, και η ερευνητική της συμβολή στην εγκληματολογική μελέτη του φαινομένου της μετανάστευσης.
- 1.2.1. Η γέννηση της Σχολής του Chicago.....σελ. 23-24
- 1.2.2. Βασικοί θεωρητικοί της Σχολής του Chicago.....σελ. 24-27
- 1.3. Μετανάστευση, περιθωριοποίηση και φόβος του εγκλήματος.....σελ. 28-37

ΜΕΡΟΣ Α΄

«Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ»

- 2.1. Τοπικά έθιμα και αξίες και κατά πόσο επηρεάζουν την ανοχή των πολιτών απέναντι στη διαφορετικότητα.....σελ. 38-40
- 2.1.1. Η σημασία των θρησκευτικών πεποιθήσεων.....σελ. 41-54
- 2.1.2. Η συμβολή της οικογένειας στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και των ατομικών αξιών.....σελ. 55-62
- 2.1.3. Ο ρόλος του σχολείου.....σελ. 63-72
- 2.2. Η πολεοδομική διαμόρφωση μίας πόλης και η υποδοχή ή απόρριψη των μεταναστευτικών πληθυσμών από τους γηγενείς κατοίκους της.....σελ. 73-84
- 2.3. Η προβολή αρνητικών στερεοτύπων από τα Μ.Μ.Ε και τις σχετικές κινηματογραφικές ταινίες.....σελ. 85-105

ΜΕΡΟΣ Β΄

«ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ: Μύθοι και
Πραγματικότητες»

- 3.1. Στερεοτυπικές προσεγγίσεις της μετανάστευσης και επέκταση των ‘ηθικών
πανικών’σελ. 106-126
- 3.2. Δικαίωμα παραμονής των μεταναστών στην Ελλάδα και σχετική νομολογία..
.....σελ. 127-150
- 3.3. Εμπειρική διερεύνηση των στάσεων των κατοίκων μίας μεσαίου οικισμού
ελληνικής πόλης έναντι των μεταναστώνσελ. 151-217

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

A: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

B: ΑΡΘΡΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ

«Ο ξένος είναι κοντά μας , όσο αισθανόμαστε μεταξύ αυτού και του εαυτού μας κοινά γνωρίσματα φυσικής, κοινωνικής, επαγγελματικής, ή γενικά ανθρώπινης φύσης. Είναι μακριά μας όσο αυτά τα κοινά γνωρίσματα απομακρύνονται μεταξύ αυτού και εμάς, και μας συνδέουν μόνο επειδή συνδέουν τους περισσότερους»

Georg Simmel, 'The Stranger', 1908

«Μέσα από τη ξενοφοβία εκδηλώνεται ο φόβος για όποιον είναι διαφορετικός από εμάς όχι μόνο στη φυσική του μορφή, αλλά και στη κουλτούρα, τη θρησκεία ή τους τρόπους ζωής», «Τα χαρακτηριστικά του άλλου, ωστόσο, είναι μόνον ένα πρόσχημα για να μπορούμε να προβάλλουμε πάνω του τις δικές μας αγωνίες», «Η παρουσία του απειλεί τη καθαρότητα μίας εξιδανικευμένης κοινότητας, η οποία επομένως πρέπει να προστατευθεί».

Αλέν Τουρέν, 2011

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η συγκεκριμένη εργασία αναπτύχθει προκειμένου να αναδείξει το σημαντικό φαινόμενο της ξενοφοβίας και της αναπαράστασης του «άλλου» στη σύγχρονη, και για πολλούς ανοικτή στη διαφορετικότητα, κοινωνική πραγματικότητα.

Συχνά, εξαιτίας του ότι οι μετανάστες προέρχονται από έναν άλλο πολιτισμό και ασπάζονται διαφορετικές κουλτούρες, αντιμετωπίζονται ως διαφορετικοί, με αποτέλεσμα την ανάπτυξη ξενοφοβικών, εθνικιστικών και στερεοτυπικών πεποιθήσεων.

Η κοινωνική ενσωμάτωση και η τελική αποδοχή των αλλοδαπών από τους γηγενείς φαντάζει δύσκολη, αν επιπροσθέτως αναλογιστούμε και τις αυστηρές πολιτικές, αλλά και τα περιορισμένα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα των νέων αυτών κατοίκων στις χώρες υποδοχής.

Η αρμονική συμβίωση των λαών, αλλά και η αποδοχή της διαφορετικότητας αποτελούν σήμερα κύριες επιδιώξεις πολλών οργανώσεων.

Η ελπίδα για ίση μεταχείριση όλων δεν παύει να υφίστανται, αρκεί, όμως, να εναρμονισθεί και στις πολιτικές των κρατών του κόσμου.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Όπως αναφέραμε τα κύρια σημεία εστίασης της προκείμενης εργασίας είναι η είσοδος των μεταναστών σε νέες χώρες υποδοχής, αλλά και η ανασφάλεια των γηγενών απέναντι στα αποτελέσματα αυτής της εισόδου.

Σκοπός, επομένως, της παρακάτω ανάλυσης αποτελεί η ανάδειξη του σημαντικού αυτού φαινομένου της μετανάστευσης πληθυσμών από χώρα σε χώρα, η προβολή των αντιλήψεων των κατοίκων της χώρας υποδοχής τους, αλλά και τα μέτρα που αναλαμβάνει το νέο κράτος προς την απορρόφηση ή τη δίωξη των νέων πολιτών του.

Πώς, όμως, συσχετίζονται οι πεποιθήσεις για τη μετανάστευση με αυτές για το έγκλημα σε μία μεσαίου μεγέθους πόλη;

Το ερώτημα αυτό θα απαντηθεί βιβλιογραφικά από τη θεωρητική ανάλυση της εργασίας, αλλά και ερευνητικά από τη καταγραφή των αποτελεσμάτων της έρευνας που πραγματοποιήθηκε σε μία μεσαίου μεγέθους ελληνική πόλη, τη Κόρινθο, σχετικά με την ανάπτυξη της εγκληματικότητας και το φόβο του εγκλήματος, τη συσχέτιση των εγκληματικών πράξεων με το μεταναστευτικό φαινόμενο και τις νέες μορφές κοινοτικής αστυνόμευσης σε σχέση με την αποτελεσματικότητα τους απέναντι στη μείωση της παραβατικότητας, αλλά και τη στάση των πολιτών απέναντι στη δράση τους.

Αναλύοντας, λοιπόν, τη δομή της συγκεκριμένης θεωρητικής, αλλά και εμπειρικής ανάλυσης, θα αναφερθούμε στα εξής σημεία:

Στο πρώτο μέρος της εισαγωγής πραγματοποιείται μία ανάλυση του φαινομένου της μετανάστευσης σε Ελλάδα, Ευρώπη και Αμερική, ώστε να διεξαχθεί μία ολική καταγραφή για τη παγκόσμια επέκταση του φαινομένου. Στο δεύτερο μέρος αναλύονται οι κύριες θέσεις της θεωρητικής Σχολής του Chicago σχετικά με τη δομή της πόλης και τη συμβολή του μεταναστευτικού φαινομένου στην ανάπτυξη της εγκληματικότητας. Και στο τρίτο μέρος της εισαγωγής αναδεικνύονται οι βασικές θεωρητικές αντιλήψεις και ερευνητικές διεργασίες σχετικά με την ανάπτυξη του φαινομένου της ξενοφοβίας και της ανασφάλειας των γηγενών απέναντι στο 'ξένο'.

Το πρώτο μέρος της εργασίας αφορά αυτούς ακριβώς τους παράγοντες που ωθούν, μέσω της κοινωνικοποίησης, το μετανάστη στη παραβατικότητα ή τον γηγενή σε ρατσιστικές αντιλήψεις, τη συσχέτιση της κοινότητας εγκατάστασης του μετανάστη με τις τοπικές αντιλήψεις και επιλογές κατοικίας, αλλά και τη προπαγάνδα που ασκούν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης απέναντι στους νεοεισερχόμενους.

Ενώ, το δεύτερο μέρος αποτελεί μία ανάλυση των στερεοτυπικών αντιλήψεων, που στη συνέχεια αναπτύσσεται αναλύοντας την αναποτελεσματικότητα των σύγχρονων κρατικών πολιτικών προς μία κοινωνική πραγματικότητα γειτνίασης και αποδοχής.

Τέλος, πραγματοποιείται η ανάλυση των στατιστικών αποτελεσμάτων της έρευνας στους καταστηματάρχες μίας μεσαίου μεγέθους ελληνικής πόλης, τη Κόρινθο, σε συσχέτιση με έρευνες που αφορούν τον ευρύτερο ελληνικό χώρο, αλλά και με άξονα την θεωρητική ανάλυση που πραγματοποιήθηκε στα προηγούμενα μέρη της προκείμενης εργασίας, με απώτερο στόχο την ανάδειξη των αντιλήψεων των Ελλήνων κατοίκων απέναντι στη μετανάστευση και τα αποτελέσματα που αυτή επιφέρει, τη βασική λειτουργία της κοινότητας μέσα σε μία εποχή έντονης εγκληματικής δραστηριότητας, αλλά και της αντίληψης των πολιτών απέναντι στις λειτουργίες μείωσης της παραβατικότητας των αστυνομικών τμημάτων.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ»

1.1. ΑΙΤΙΕΣ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΚΑΙ ΕΞΑΠΛΩΣΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΩΝ ΡΕΥΜΑΤΩΝ (εσωτερική & εξωτερική μετανάστευση)

Διαχρονικά η μετανάστευση αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα κοινωνικά προβλήματα, με επιρροές τόσο σε ατομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο.

Τα αίτια που μπορεί να οδηγήσουν τα άτομα στην εγκατάλειψη της πατρικής τους γης και γενικότερα στην ατομική ή ομαδική μετάβαση και εγκατάσταση από μία χώρα σε άλλη, μπορεί να είναι: α) οικονομικά, μετανάστες που προέρχονται από υποβαθμισμένες ή υπό κρίση χώρες και ψάχνουν για μία καλύτερη ποιότητα ζωής και δυνατότητες εργασίας, β) πολεμικά, από χώρες που βρίσκονται σε εμπόλεμη κατάσταση, υπό επαναστατικό αναβρασμό ή υπό καθεστώς κατοχής, γ) πολιτικά, δεδομένου της εξάντλησης της ανέχειας των πολιτών απέναντι στη διαφθορά και τον ωφελμιστικό χαρακτήρα των πολιτικών αποφάσεων, ή και δ) θρησκευτικά, εκδιωκόμενοι από ένα θρησκευτικό πόλεμο, από ρατσιστικές διαθέσεις ή από την έλλειψη ταύτισης των θρησκευτικών πεποιθήσεων ορισμένων ομάδων με την επικρατούσα ιδεολογία στη χώρα προέλευσης τους.

Από τα πανάρχαια χρόνια υπάρχουν χώρες περισσότερο ή λιγότερο αναπτυγμένες. Είναι χαρακτηριστικό, λοιπόν, των μεταναστών να επιλέγουν να εγκατασταθούν στις πιο εύπορες περιοχές του κέντρου της βιομηχανικής και εμπορικής ανάπτυξης της χώρας τους (εσωτερική μετανάστευση) ή των άλλων χωρών γειτονικών ή μη (εξωτερική μετανάστευση), ώστε να ελπίζουν σε καλύτερες προοπτικές και συνθήκες ζωής.

Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα πολλές χώρες αντέδρασαν στο μεταναστευτικό φαινόμενο, διότι πίστευαν πως εξασθενούσε την εθνική οικονομία και το στρατό. Ενώ, αντίθετα, άλλες χώρες, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, ευνόησαν τη μετανάστευση προς αυτές, βάσει της αντίληψης πως οι νέοι εισερχόμενοι πληθυσμοί θα αποικήσουν ακατοίκητες και ανεκμετάλλευτες εκτάσεις.

Στο σύγχρονο κόσμο, οι χώρες- εξαγωγείς μεταναστευτικών πληθυσμών είναι κυρίως οι Μεσογειακές Ελλάδα και Ιταλία, και οι Σλαβικές, με κατεύθυνση τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και όλη την Αμερική¹.

¹ Βλ. σχ.: Μικρό Ελληνικό Λεξικό «Πατάκη», Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 1994, Μορφωτική- Διδακτική Εγκυκλοπαίδεια «Εποπτική», Τόμος Ένατος, Εκδόσεις ΑΤΛΑΣ, Αθήνα 1987 και Μεγάλη Εγκυκλοπαίδεια «Γιοβάνη», Τόμος Δέκατος Τέταρτος, Εκδοτικός Οίκος: Χ. Γιοβάνη, Αθήνα 1982.

Παρακάτω, θα αναλύσουμε το μεταναστευτικό φαινόμενο έτσι όπως εξελίχθηκε σε *Ελλάδα, Ευρώπη και Αμερική*, αλλά και τις επιπτώσεις που αυτό επέφερε τόσο στις κοινωνίες υποδοχής, όσο και στους ίδιους τους μετανάστες.

1.1.1. ΤΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι πρώτες μεταναστεύσεις στη λεκάνη της Μεσογείου ήταν κυρίως αποικιστικές, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα την εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου, που πήρε τη μορφή μεγάλης αποικιστικής κίνησης.

Στη νεώτερη ιστορία της Ελλάδας, οι ραγιάδες κατά τα χρόνια της τουρκοκρατίας άφηναν τον τόπο τους, προκειμένου να βρουν μία καλύτερη ποιότητα ζωής στην Αυστρία, τη Ρουμανία, την Αίγυπτο και σε άλλες κοντινές ή μακρινές χώρες. Μετακινήσεις, οι οποίες συνεχίστηκαν και μετά την Επανάσταση του 1821 προς την Αίγυπτο, την Κωνσταντινούπολη και ιδιαίτερα την Αμερική, στην οποία μετανάστευσαν από το 1824 έως το 1887 413 άτομα, από το 1888 έως το 1900 14.278 και από το 1901 έως το 1915 296.837 άτομα, αριθμοί που συνέχισαν να αυξάνονται έως το 1922, οπότε και η Αμερική έλαβε αυστηρά μέτρα εισόδου και διαμονής των μεταναστευτικών πληθυσμών στην περιοχή της κυριαρχίας της².

Τις δεκαετίες 1950 και 1960 η μετανάστευση από τη χώρα μας προς τον Καναδά, την Αυστραλία, το Βέλγιο και τη Δυτική Γερμανία πήρε μεγάλες διαστάσεις. Σήμερα, όμως, έχει περιοριστεί στο ελάχιστο³.

Η χώρα μας αποτελεί, πλέον (μετά το 1990), χώρα υποδοχής μεταναστών, καθώς αποτελεί τη πιο ανεπτυγμένη βιομηχανία από τις γύρω χώρες της Ανατολής και, διότι η προσβασιμότητα της μέσω θαλάσσης διευκολύνει αυτή τη μετακίνηση.

Αλλοδαποί από γειτονικές χώρες επιθυμούν τη μετάβαση σε καλύτερες συνθήκες ζωής, με αποτέλεσμα, διασχίζοντας τα σύνορα της Ελλάδας, να παραμένουν, τελικά, σε αυτή είτε λόγω της ανάπτυξης των δραστηριοτήτων της και του κοντινού στην πατρίδα τους, είτε λόγω οικονομικών παραγόντων που δεν τους επιτρέπουν να μετακινηθούν σε κάποιο άλλο σημείο του πλανήτη.

Στην Ελλάδα του σήμερα, ωστόσο, με τα έντονα κοινωνικά και πολιτικοοικονομικά προβλήματα, όλο και περισσότεροι, ιδίως νέοι, αναζητούν καλύτερες συνθήκες ζωής μακριά από τη πατρίδα τους. Ενδεικτικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός πως ήδη 53.000⁴ Έλληνες αναζητούν και πάλι το δρόμο της ξενιτιάς με βασικότερους προορισμούς την Αμερική, τη Γερμανία και την Αυστραλία.

ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ ΠΡΟΣ ΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

Ένα σύγχρονο κοινωνικό φαινόμενο, που έχει τις βάσεις του στις παρελθοντικές πολιτικές κρατών και στους τρόπους διακυβέρνησης και ποιότητας ζωής των διαφόρων χωρών, αποτελεί η ύπαρξη μεταναστευτικών πληθυσμών στο χώρο της

² Βλ. σχ.: Μορφωτική και Διδακτική Εγκυκλοπαίδεια «ΕΠΟΠΤΙΚΗ», Τόμος Ένατος, Ελληνοσουηδική Συνεργασία, Εκδόσεις ΑΤΛΑΣ, Αθήνα 1987, σελ. 325.

³ Ο.π., σελ. 325-326.

⁴ www.bestnews.gr και www.omogeneia.ana-mpa.gr

ελληνικής επικρατείας, φαινόμενο για το οποίο ποικίλες συζητήσεις έχουν διεξαχθεί, χωρίς έναν κοινό άξονα αναφοράς, εξαιτίας της σύγχυσης των αντιλήψεων περί των πραγματικών διαστάσεων του φαινομένου, που, κατά κύριο λόγο, υφίσταται λόγω της αβεβαιότητας του ακριβούς αριθμού και της σύνθεσης των μεταναστών κατά εθνικότητα. Αβεβαιότητα, η οποία, κυρίως οφείλεται αφενός σε διοικητικές αδυναμίες και αφετέρου στο μεγάλο αριθμό των παράνομων μεταναστών. Η διεξαγωγή έρευνας και τα ακριβή στατιστικά στοιχεία⁵ ίσως να επηρέαζαν τη στάση των πολιτών και των αρμοδίων για τη μεταναστευτική πολιτική που εφαρμόζεται στη χώρα.

Ο προσδιορισμός της διεθνούς μετανάστευσης, όπως και της ελληνικής, καθορίζεται από δύο στοιχεία: το λόγο της μετακίνησης σε άλλη χώρα και τη διάρκεια παραμονής στη χώρα υποδοχής⁶. Τα δύο αυτά στοιχεία καθορίζουν και τις κατηγορίες της μετανάστευσης της κάθε χώρας, που μπορεί να είναι: προσωρινή μετανάστευση για εργασία ή για εκπαιδευτικούς λόγους, προσωρινή παροχή προστασίας στους αιτούντες άσυλο και στους πρόσφυγες και μόνιμη μετανάστευση, συμπεριλαμβανομένων και των περιπτώσεων επανένωσης οικογενειών και επαναπατριsmού. Κατηγορίες που στη συνέχεια διαχωρίζονται σε επιμέρους υποκατηγορίες. Κάθε άτομο μπορεί εύκολα να μετακινηθεί από μία κατηγορία σε άλλη, γεγονός που αποδεικνύει το πολυδιάστατο, το ευπροσάρμοστο και το ανακριβές του μεταναστευτικού φαινομένου, που ενισχύει και η παράνομη μετανάστευση.

Η παράνομη μετανάστευση λαμβάνει μεγάλη έκταση στη χώρα μας εξαιτίας τόσο της ελλιπής φύλαξης των συνόρων της χώρας, όσο και της αναποτελεσματικότητας της εθνικής μεταναστευτικής πολιτικής⁷.

Τη μετανάστευση στην Ελλάδα ευνόησαν η συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι αλλαγές στα Βαλκάνια, οι συνθήκες των άλλων κρατών, η κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού, η άμεση γειτνίαση και οι προνομιακές σχέσεις της Ελλάδας με τον αραβικό κόσμο, αλλά και η επέκταση του διεθνούς παράνομου εμπορίου της μετανάστευσης, που, μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου, συνέβαλαν στην

⁵ Στην Ελλάδα, όπως και στις περισσότερες χώρες του ΟΟΣΑ, η συλλογή στατιστικών δεδομένων για τη μετανάστευση στηρίζεται σε κρατικούς φορείς, όπως η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας (ΕΣΥΕ), το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, το Υπουργείο Εξωτερικών, το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και το Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ), από: Σταύρος Ζωγραφάκης, Αντώνης Κόντης, Θεόδωρος Μητράκος, «Τα Βήματα των Μεταναστών στην Ελληνική Οικονομία», ΙΜΕΠΟ (Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής), Εκδόσεις ΙΜΕΠΟ, Αθήνα 2009, σελ. 20.

⁶ Nowok & Kupiszewska, 2005.

⁷ Σταύρος Ζωγραφάκης, Αντώνης Κόντης, Θεόδωρος Μητράκος, «Τα Βήματα των Μεταναστών στην Ελληνική Οικονομία», ΙΜΕΠΟ (Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής), Εκδόσεις ΙΜΕΠΟ, Αθήνα 2009, σελ. 18-19.

εξάντληση της νομιμοποιητικής δυναμικής της ελληνικής ομοιογένειας. Η Ελλάδα, πλέον, αποτελεί μία χώρα πολυπολιτισμική.

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 η Ελλάδα δέχεται μετανάστες, κυρίως ως εργάτες, και πρόσφυγες. Όμως, το ζήτημα της εισόδου των παράνομων μεταναστών ανέρχεται στην επιφάνεια περίπου το 1989, περίοδος που συμπίπτει με την κατάρρευση των καθεστώτων των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, και έχει ως αποτέλεσμα την κινητοποίηση των κατασταλτικών μηχανισμών της χώρας⁸.

Σύμφωνα με τη Ξανθή Πετρινώτη⁹, οι νεοεισερχόμενοι στη χώρα από το 1974 και μετά κατηγοριοποιούνται σε «κανονικούς» μετανάστες (νόμιμοι, ομογενείς έλληνες, Πόντιοι και άτομα που έρχονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση με σύμβαση εργασίας), σε «μη κανονικούς» μετανάστες (παράνομοι, όσοι έχουν παραμείνει στην χώρα σε μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, από όσο επιτρέπει η άδεια διαμονής τους), και σε «πρόσφυγες»¹⁰.

Το 1991, ο αριθμός των αλλοδαπών που διέμεναν στην Ελλάδα, σύμφωνα με τον Υπουργό Δημοσίας Τάξης¹¹, εκτιμήθηκε στα 250.000 άτομα, από τα οποία, μόνο οι 70.000 είχαν καταγραφεί και διέμεναν μόνιμα στη χώρα, ενώ η Υφυπουργός Εξωτερικών Βιργινία Τσουδερού εκτιμούσε πως ο πραγματικός αριθμός ήταν πάνω από 350.000 άτομα. Οι περισσότεροι ήταν αλβανικής καταγωγής που περνούσαν τα χερσαία ελληνοαλβανικά σύνορα, ενώ υφίσταντο και μεγάλο ποσοστό παλιννόστησης, που την πενταετία 1976-1980¹², από τους 232.680 επαναπατρισθέντες Έλληνες οι 150.970 προέρχονταν από τη Δυτική Γερμανία, τις

⁸ «Μετανάστευση στην Ελλάδα», 7^η έκδοση, Εταιρεία Πολιτικού Προβληματισμού Νίκος Πουλιαντζάς, Επιμέλεια: Α. Μαρβάκης, Δ. Παρσάνογλου, Μ. Παύλου, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2009, σελ. 31-34 και σελ. 64.

⁹ Βλ. σχ.: Ξανθή Πετρινώτη «Η Μετανάστευση προς την Ελλάδα. Μία Πρώτη Καταγραφή, Ταξινόμηση και Ανάλυση», , Εκδόσεις ΟΔΥΣΣΕΑΣ & Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα 1993, Κεφάλαιο Πρώτο.

¹⁰ Η Ελλάδα είναι συμβαλλόμενο μέλος της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 και έχει δεχθεί, κατά τη διάρκεια της περασμένης δεκαετίας, πάνω από 10.000 αιτήσεις για άσυλο. Η μεγάλη ζήτηση για άσυλο στις Ευρωπαϊκές χώρες έκανε ασαφή τον διαχωρισμό μεταξύ των μεταναστών που φεύγουν για να ξεφύγουν από τα ολοκληρωτικά καθεστώτα και αυτών που επιθυμούν να ξεφύγουν από τη φτώχεια, με αποτέλεσμα να γίνουν πιο αυστηρές οι διαδικασίες απονομής της προσφυγικής ιδιότητας.

¹¹ Βλ. σχ.: Ξανθή Πετρινώτη «Η Μετανάστευση προς την Ελλάδα. Μία Πρώτη Καταγραφή, Ταξινόμηση και Ανάλυση», , Εκδόσεις ΟΔΥΣΣΕΑΣ & Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα 1993, Κεφάλαιο Πρώτο.

¹² Πρόσφατα εισελθόντες στην Ελλάδα είναι οι πρόσφυγες, η μετακίνηση των οποίων, παγκοσμίως, αυξήθηκε τη δεκαετία του 1980, και προκάλεσε το φόβο στις χώρες υποδοχής.

Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, τον Καναδά και την Αυστραλία (μόνο η Δυτική Γερμανία ήταν υπεύθυνη για το 42% των παλιννοστούντων), ενώ μικρότερης έντασης ποσοστά εμφανίζονται μεταξύ 1981-1986, γεγονός που αποδεικνύει μία τάση μείωσης της επιστροφής, τη στιγμή που ο αριθμός των μεταναστών στην Ελλάδα από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα ή εκτός αυτής, παρουσίαζε μία σταθερή αύξηση.

Η Ελλάδα επηρεάστηκε από την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων στην κεντροανατολική Ευρώπη το 1989 και από τις διαδοχές διευρύνσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα τελευταία 20 χρόνια, με αποτέλεσμα τις μεταναστευτικές εισροές στη χώρα από τα Βαλκάνια και την κεντρική και ανατολική Ευρώπη. Παράλληλα, η κοινωνική και οικονομική παγκοσμιοποίηση και η ανάπτυξη των μεταφορών και της επικοινωνίας οδήγησαν στην εισροή μεταναστών και από τις πιο μακρινές χώρες της Ασίας και της Αφρικής.

Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα τελευταία έτη, προς τα ανατολικά, έφερε την Ελλάδα σε λιγότερο περιφερειακή θέση όχι μόνο γεωγραφικά, αλλά και θρησκευτικά και πολιτισμικά¹³.

Την περίοδο 1983-1990 από όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, η Ελλάδα παρουσίασε τη τρίτη υψηλότερη μέση ετήσια ποσοστιαία αύξηση ατόμων που ζήτησαν άσυλο, αμέσως μετά τη Δανία και την Ολλανδία, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών που υποβάλουν αιτήσεις για αναγνώριση της προσφυγικής ιδιότητας προέρχεται από γειτονικές ή κοντινές χώρες (το 80% προέρχεται από την Τουρκία, το Ιράκ, τη Πολωνία, το Ιράν, τη Ρουμανία και την Αλβανία). Ο ετήσιος αριθμός των αιτήσεων που γίνονται αποδεκτές έχει πέσει αισθητά μέχρι σήμερα¹⁴.

Παράλληλα, ωστόσο, τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, υπήρξε εισχώρηση και «μη κανονικών» μεταναστών, που το 1991, σύμφωνα με μία συντηρητική προσέγγιση του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, ήταν τουλάχιστον 180.000 άτομα.

Η εξάπλωση της παράνομης μετανάστευσης στην Ελλάδα συντελέστηκε μετά το 1989 και συνέπεσε με τα γεγονότα στις πρώην σοσιαλιστικές χώρες¹⁵, ενώ έλαβε μεγάλη έκταση στις αρχές της δεκαετίας του 1990, περίοδο κατά την οποία η χώρα μετατράπηκε από μία παραδοσιακή χώρα εξαγωγής μεταναστών σε χώρα υποδοχής αλλοδαπών, κυρίως από γειτονικές χώρες. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι μέχρι το 1998 (όταν πραγματοποιήθηκε η πρώτη νομιμοποίηση μεταναστευτικών πληθυσμών), η συντριπτική πλειοψηφία των νεοφερμένων μεταναστών ήταν παράνομοι, ενώ οι περισσότεροι υπέβαλαν αίτηση για κάρτα προσωρινής και όχι

¹³ «Η μετανάστευση στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα», Επιμέλεια: Άννα Τριανταφυλλίδου, Θάναος Μαρούκης, Εκδόσεις: ΚΡΙΤΙΚΗ, Αθήνα 2010, σελ. 47-50.

¹⁴ Βλ. σχ.: Ξανθή Πετρινωτή «Η Μετανάστευση προς την Ελλάδα. Μία Πρώτη Καταγραφή, Ταξινόμηση και Ανάλυση», Εκδόσεις ΟΔΥΣΣΕΑΣ & Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα 1993, Κεφάλαιο Πρώτο, σελ. 27-32.

¹⁵ Ο.π., σελ. 11-27.

μόνιμης διαμονής στη χώρα (παρόμοια στοιχεία εμφανίζονται και στη δεύτερη νομιμοποίηση του 2002). Σύμφωνα με το νόμο 2910/2001 «κάθε άτομο επιτρέπεται να εισέλθει στην ελληνική επικράτεια αποκλειστικά και μόνο από τις ελεγχόμενες συνοριακές διαβάσεις και υπόκειται σε αστυνομικό έλεγχο διενεργούμενο από τις τοπικές αστυνομικές υπηρεσίες», συγκεκριμένα βάση του άρθρου 51, παράνομοι μετανάστες είναι, γενικά, όσοι δεν μπορούν να αποδείξουν τη νόμιμη διαμονή τους στη χώρα, δηλαδή όσοι δεν έχουν διαβατήριο ή άλλο ταξιδιωτικό έγγραφο, βίζα ή ισχύουσα άδεια διαμονής, ενώ σύμφωνα με το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, παράνομοι είναι οι μετανάστες που εντοπίστηκαν να έχουν εισέλθει με μη νόμιμες διαδικασίες, καθώς και εκείνοι, οι οποίοι μπορεί να έχουν εισέλθει νόμιμα, αλλά έχουν στη συνέχεια παραμείνει στη χώρα παράνομα.

Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας το 2001 κατοικούσαν στην Ελλάδα 797.091 αλλοδαποί από τους οποίους οι 750.000 κατάγονταν από χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (σε συνδυασμό με τον αριθμό των παλιννοστούντων η Ελλάδα αποτελούταν από 900.000 μετανάστες το 2001, με σημαντική εξάπλωση του όγκου των μεταναστών τη διετία 1992-1993)¹⁶.

Το 2004, όταν η Αθήνα προετοιμαζόταν για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, υπήρξε αύξηση του αριθμού των μεταναστών, δεδομένης της ανάγκης για εργατικό δυναμικό, και απορροφήθηκαν όσοι ειδικά είχαν νομιμοποιηθεί στη δεύτερη νομιμοποίηση. Στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού αποδεικνύουν πως υπάρχει σαφής αύξηση της απασχόλησης τους, η οποία και εκτιμάται σε 135.000 μεταξύ 2000 και 2004.

Οι παράνομοι μετανάστες στη χώρα μας δραστηριοποιούνται σε ανεπίσημα κοινωνικά δίκτυα και εθνικές ενώσεις, αλλά και μέσα από μη κυβερνητικές οργανώσεις που λειτουργούν ως μεσολαβητές ανάμεσα σε αυτούς και στις δημόσιες αρχές. Εθνικά καταστήματα, ειδικοί χώροι άσκησης των θρησκευτικών τους καθηκόντων σε συγκεκριμένες γειτονίες της Αθήνας και άλλων μεγάλων πόλεων χρησιμοποιούνται από τους μετανάστες ως χώροι επικοινωνίας και συναναστροφής με τους συμπατριώτες τους¹⁷.

¹⁶ «Η μετανάστευση στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα», Επιμέλεια: Άννα Τριανταφυλλίδου, Θάνος Μαρούκης, Εκδόσεις: ΚΡΙΤΙΚΗ, Αθήνα 2010, σελ. 60-62, από πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, (ALPHA Bank, 2005) και Γενική Γραμματεία Παλιννοστούντων Ομογενών, 2000.

¹⁷ Βλ.σχ.: Κωνσταντίνος Ν. Κανελλόπουλος, Μαρία Γρέγου και Αθανάσιος Πετραλιάς, «Παράνομοι μετανάστες στην Ελλάδα: Κρατικές Πολιτικές, τα Χαρακτηριστικά και η Κοινωνική τους Θέση», Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα, Δεκέμβριος 2006, σελ. 13-25.

Το 2006, η Ελλάδα συγκαταλεγόταν στις χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά αλλοδαπών στον πληθυσμό της (8,1%) μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (με μέσο όρο: 5,5%)¹⁸.

Ενώ, σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Εσωτερικών, στις 31 Δεκεμβρίου 2008, ο συνολικός αριθμός των αδειών διαμονής για τους πολίτες τρίτων χωρών ήταν 678.268. Ενώ, οι παράνομοι μετανάστες το 2007 εκτιμήθηκαν στους 280.000¹⁹.

Τους ανωτέρω αριθμούς ενισχύουν τα δεδομένα²⁰ της Eurostat καθώς αναφέρουν πως στην Ελλάδα του 2008 οι μετανάστες ανέρχονται στους 906.000, αλλά και η ετήσια έκθεση, του αναφερόμενου έτους, από το ευρωπαϊκό δίκτυο μετανάστευσης που υπολογίζει τον αριθμό των μεταναστών στην Ελλάδα να υπερβαίνει του ενός εκατομμυρίου.

Από τους προηγούμενους υπολογισμούς, ο αριθμός των λαθρομεταναστών το 2008 στην Ελλάδα υπολογίστηκε, σύμφωνα με τη μελέτη του Καθηγητή Θεόδωρου Λιανού με τίτλο «Εκτίμηση του όγκου των αλλοδαπών που διαμένουν παράνομα στην Ελλάδα» (Απρίλιος, 2008) για το Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής, πως κυμαίνεται μεταξύ 172.250 - 209.402. Δεδομένα που αποδεικνύονται και από τη μελέτη του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος «Κλαντεστίνο», το Δεκέμβριο του 2008, που υπολογίζει 205.000 ανεπίσημους μετανάστες στη χώρα μας²¹.

Κύριες χώρες εξαγωγής μεταναστών προς την Ελλάδα σήμερα αποτελούν η Αλβανία, η Βουλγαρία, η Γεωργία, η Ρουμανία και οι Φιλιππίνες. Ενώ, νέες αφήξεις πραγματοποιούνται από την ινδική χερσόνησο, ιδιαίτερα από το Πακιστάν και το Μπαγκλαντές²².

Βάσει της ανάλυσης των Άννα Τριανταφυλλίδου και Θάνου Μαρούκη²³, η μετανάστευση σήμερα στην Ελλάδα ανέρχεται σε 1,3 εκατομμύρια άτομα. Αριθμός που μειώνεται, αν οι ομογενείς από την πρώην Σοβιετική Ένωση που έχουν

¹⁸ Σταύρος Ζωγραφάκης, Αντώνης Κόντης, Θεόδωρος Μητράκος, «Τα Βήματα των Μεταναστών στην Ελληνική Οικονομία», ΙΜΕΠΟ (Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής), Εκδόσεις ΙΜΕΠΟ, Αθήνα 2009, σελ. 12-13, από πηγή: Eurostat, Statistics in focus, Population and social conditions, Nr 8/2006.

¹⁹ Ο.π., σελ. 60-62, από πηγή: <http://cladestino.eliamep.gr>

²⁰ www.thermopilai.org

²¹ Ο.π.

²² «Η μετανάστευση στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα», Επιμέλεια: Άννα Τριανταφυλλίδου, Θάνος Μαρούκης, Εκδόσεις: ΚΡΙΤΙΚΗ, Αθήνα 2010, σελ. 47-52.

²³ «Η μετανάστευση στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα», Επιμέλεια: Άννα Τριανταφυλλίδου, Θάνος Μαρούκης, Εκδόσεις: ΚΡΙΤΙΚΗ, Αθήνα 2010, σελ. 63.

αποκτήσει την ελληνική υπηκοότητα και οι ομογενείς από την Αλβανία που είναι κάτοχοι ΕΔΤΟ. Ενώ, υπάρχουν περίπου 700.000 νόμιμοι μετανάστες.

ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΟΔΗΓΟΥΝ ΣΤΗΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

Οι λόγοι, για τους οποίους ένας πολίτης μίας χώρας αποφασίζει να εγκαταλείψει την χώρα του, ποικίλουν. Τα κίνητρα επιστροφής στην Ελλάδα για τους παλιννοστούντες²⁴ είναι κατανοητά, εφ' όσον εγκατέλειψαν την πατρίδα τους προκειμένου να αποφύγουν τη σύλληψη και τη φυλάκιση, και όχι επειδή οι ίδιοι το επιδίωξαν, παρά μόνο ως εναλλακτική λύση. Η επιστροφή στη πατρίδα τους ήταν μία ανάγκη, που πήγαζε, κυρίως, από συναισθηματικούς λόγους, και που έγινε εφικτή μετά την έναρξη της πολιτικής της 'περεστρόικα'²⁵ του Γκορμπατσόφ, και μετά το 1974 όταν αποκαταστάθηκε το δημοκρατικό πολίτευμα στην χώρα. Συναισθηματικοί είναι και οι λόγοι επιστροφής στη χώρα και για τους παλιννοστούντες Έλληνες από τις ανεπτυγμένες χώρες του Καναδά, της Αυστραλίας, των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και των χωρών της Δυτικής Ευρώπης, οι οποίοι ταυτίζονται με τον ελληνικό πολιτισμό, σε αντίθεση με τους μετανάστες δεύτερης και τρίτης γενιάς, που δεν σκέφτονται σοβαρά την επιστροφή τους.

Για τους Ελληνοκύπριους και τους άλλους ομογενείς Έλληνες οι αιτίες που τους οδήγησαν στην Ελλάδα ήταν οι πολιτικές ανακατατάξεις και οι εθνικές και θρησκευτικές διώξεις από τις χώρες που διέμεναν. Οι Ελληνοκύπριοι θεωρούσαν τη διαμονή τους στην Ελλάδα προσωρινή, έως ότου διευθετηθεί το κυπριακό πρόβλημα και επανενωθεί το νησί²⁶.

²⁴ ομογενείς Έλληνες από την πρώην Σοβιετική Ένωση, που ήταν στη πλειοψηφία τους πρόσφυγες του Πόντου(περιοχή που βρίσκονταν υπό τουρκική κυριαρχία) και που κατέβηκαν στη Μαύρη Θάλασσα στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, καθώς και Έλληνες πολιτική πρόσφυγες, που κατά τη διάρκεια της Εθνικής Αντίστασης και του ελληνικού εμφυλίου πολέμου (1946-49), πολέμησαν στο πλευρό της Αριστεράς.

²⁵ Η περεστρόικα (ανασυγκρότηση, αναδιάρθρωση) ήταν το όνομα των οικονομικών και κοινωνικών μεταρρυθμίσεων του [Μιχαήλ Γκορμπατσόφ](#) που έλαβαν χώρα στη [Σοβιετική Ένωση](#) από τον Απρίλιο του 1985 μέχρι το Δεκέμβριο του 1991, προκειμένου το κράτος να αναπτύξει τη τεχνολογία της πληροφορίας, του διαστήματος και τη βιοχημεία, ούτως ώστε να μπορέσει να συγκριθεί και να ανταγωνιστεί με τις ανεπτυγμένες, οικονομικά και τεχνολογικά, χώρες της Δύσης. Ο Γκορμπατσόφ είχε στόχο τη μετατροπή της στάσιμης σοβιετικής οικονομίας, σε μία αποκεντρωμένη οικονομία της αγοράς, υπό την αιγίδα του Κομμουνιστικού Κόμματος. Με τη πολιτική του αυτή θέλησε να ενισχύσει τον κομμουνισμό, ώστε να αποδεσμευθεί από τις αρχέγονες και αναποτελεσματικές στρατηγικές των μεγάλων σε ηλικία ηγετών του, τις τελευταίες δεκαετίες (Μπρέζνιεφ, Αντρόποβ, Τσερνένκο) βασιζόμενο στην ανάπτυξη και την αύξηση της παραγωγικότητας. (βλ. ηλεκτρονική πηγή: www.wikipedia.gr).

²⁶ Αιτία της μετανάστευσης των ελληνοκύπριων ήταν το πραξικόπημα που οργάνωσε, το 1974, μία ελληνοκυπριακή ομάδα της Εθνοφρουράς εναντίον του Προέδρου της Κύπρου, γεγονός που ώθησε την Τουρκία να εισβάλει στο νησί ως μία από τις τρεις εγγυήτριες δυνάμεις για την προστασία της τουρκοκυπριακής μειονότητας. Τόσο η αποτυχία του πραξικοπήματος, όσο και η επάνοδος της Δημοκρατίας, δεν συντέλεσαν στην αποχώρηση του τούρκικου στρατού.

Για τους πολίτες τριτοκοσμικών χωρών, που προέρχονται από αναπτυγμένες χώρες, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, ο Καναδάς, ή από ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Σουηδία, η Αυστρία και η Ελβετία, αλλά και από λιγότερο αναπτυγμένες χώρες της Αφρικής και της Ασίας, καθώς και από γειτονικές βαλκανικές και μεσανατολικές χώρες, που αποτελούν το 90% των αφιχθέντων, ο κύριος λόγος μετανάστευσης προς την Ελλάδα ήταν η ανάγκη εύρεσης εργασίας.

Για τους πρόσφυγες²⁷ οι λόγοι εγκατάλειψης της χώρας τους, σχετίζονται με τις συνθήκες διαβίωσης τους. Ο λόγος που επιλέγουν την Ελλάδα ως χώρα ασυλίας, είναι προφανώς η εγγύτητα,²⁸ εφ' όσον το μεγαλύτερο ποσοστό των προσφύγων προέρχεται από γειτονικές χώρες.

Τέλος, για τους μετανάστες οι οποίοι εισβάλουν και παραμένουν παράνομα στην Ελλάδα και που προέρχονται από λιγότερο εύπορες περιοχές, οι λόγοι που επιλέγουν τη χώρα μας για τη διαμονή τους είναι κυρίως λόγοι εύρεσης εργασίας, καθώς η Ελλάδα έχει το τρίτο υψηλότερο ποσοστό προσωρινής εργασίας μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ, γεγονός που επιτρέπει την εξάπλωση της παράνομη εργασίας²⁹, αλλά και εξαιτίας του, ότι η Ελλάδα μετά τη Πορτογαλία έχει το χαμηλότερο μέσο κόστος εργασίας ανά απασχολούμενο στη μεταποίηση και το υψηλότερο κόστος ανά μονάδα προϊόντος, δεδομένα που αντανακλούν τη χαμηλή παραγωγικότητα^{30, 31}.

²⁷ Σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης και τον ελληνικό νόμο Ν3989/1959, ο οποίος την επικύρωσε, πρόσφυγας είναι το άτομο που βρίσκεται έξω από τη χώρα της ιθαγένειάς του, έχει βάσιμο φόβο δίωξης για λόγους φυλετικής προέλευσης, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων, και το οποίο δεν προστατεύεται από την κυβέρνηση του (ο νέος νόμος που ψηφίστηκε από την Βουλή τον Οκτώβριο του 1991 δεν αλλάζει, ουσιαστικά, τα παραπάνω).

²⁸ Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας κοντά στη Μέση Ανατολή, την Αφρική και την Ανατολική Ευρώπη την καθιστά μία από τις πρώτες χώρες της κοινοτικής Ευρώπης, στην οποία θα στραφούν αλλοδαποί πολίτες που προσπαθούν να αποφύγουν τις διώξεις και τους ενδεχόμενους πολέμους που επικρατούν στις χώρες τους.

²⁹ Δεδομένου ότι η νόμιμη πρόσληψη απαιτεί από τον εργοδότη να αποδείξει πως οι ανάγκες του για κάλυψη θέσεων, δεν ικανοποιούνται από τον αριθμό του διαθέσιμου γηγενούς εργατικού δυναμικού, αλλά και να εξασφαλίσει άδεια εργασίας από το Υπουργείο Εργασίας, πριν την άφιξη των αλλοδαπών εργαζομένων στην Ελλάδα, διαδικασίες χρονοβόρες για τους γρήγορους ρυθμούς της αγοράς.

³⁰ Οι εργοδότες, δεδομένου της έλλειψης τεχνικών υποδομών και τις αδυναμίες της παραγωγικότητας, αναζητούν χαμηλόμισθους εργαζομένους, οι οποίοι δεν είναι συνδικαλισμένοι, και δεν θα διαμαρτυρηθούν για παραβιάσεις της εργατικής νομοθεσίας, έτσι οι αλλοδαποί μετανάστες αποτελούν την ιδανική λύση για απασχόληση στη 'μαύρη αγορά εργασίας'.

³¹ Βλ. σχ.: Ξανθή Πετρινώτη, «Η Μετανάστευση προς την Ελλάδα. Μία Πρώτη Καταγραφή, Ταξινόμηση και Ανάλυση», Εκδόσεις ΟΔΥΣΣΕΑΣ & Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα 1993, Κεφάλαιο Δεύτερο, σελ. 40-88.

1.1.2. Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

ΤΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΡΕΥΜΑ ΤΑΞΙΔΕΥΕΙ ΠΡΟΣ ΝΕΟΥΣ ΚΟΣΜΟΥΣ

Από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα τόσο ο πληθυσμός της Ευρώπης, όσο και ο αριθμός των μεταναστών που ψάχνουν για μία καλύτερη ζωή στις αναπτυγμένες τεχνολογικά και οικονομικά χώρες της, αυξάνονται. Τα αίτια της επέκτασης αυτής των μεταναστευτικών πληθυσμών οφείλονται αρχικά στην πτώση της θνησιμότητας, λόγω της βελτίωσης των συνθηκών κατοικίας, διατροφής και υγιεινής, όπως, επίσης, και της προόδου των επιστημονικών επιτευγμάτων και πρακτικών³², που ανέβασε το μέσο όρο προσδοκώμενης ζωής.

Την πιο ταχεία αύξηση του πληθυσμού παρουσιάζει η Ανατολική Ευρώπη, όπου υπάρχουν υψηλή δείκτες γεννητικότητας, ενώ κάμψη επικρατεί στις περιοχές που εκβιομηχανίστηκαν παλαιότερα, εξαιτίας της εμφάνισης της αστυφιλίας, του φόβου αγροτικής κατάτμησης στην ύπαιθρο, τις επιθυμίες κοινωνικής ανέλιξης και τις ελπίδες εύρεσης μίας καλύτερης ζωής στις πόλεις των εκσυγχρονισμένων άστεων.

Η αύξηση των γεννήσεων πολλαπλασίασε τον πληθυσμό της Ευρώπης³³ που, παρά την επέκταση του μεταναστευτικού φαινομένου, περνά από τους 274.000.000 κατοίκους το 1850, στους 400.000.000 το 1900 και στους 450.000.000 στις παραμονές του Α Παγκοσμίου Πολέμου, αύξηση που τροφοδοτεί ισχυρά ρεύματα εσωτερικής μετανάστευσης και επεκτείνει τη μετανάστευση εκτός των συνόρων της Ευρώπης.

Στη κεντρική, ανατολική και μεσογειακή Ευρώπη, η ελλιπής ανάπτυξη της βιομηχανικής δραστηριότητας οδηγεί στη υπερπόντια μετανάστευση, που στηρίζεται στην οικονομική και ψυχολογική αισιοδοξία εύρεσης εργασίας και καλύτερης ποιότητας ζωής (ο αριθμός των Ευρωπαίων που εγκατέλειψαν την ήπειρο μεταξύ 1871 και 1815 ήταν περίπου 36.000.000, και προέρχονταν κυρίως από φτωχές, αγροτικές περιοχές³⁴).

Μεταξύ των αρχών του 19^{ου} αιώνα και του Πολέμου, η υπερπόντια μετανάστευση αφορά το σύνολο, σχεδόν, των λαών της γηραιάς ηπείρου, με τους Βρετανούς να αποτελούν το πιο σημαντικό μεταναστευτικό κύμα³⁵, και τους Ιταλούς να ξεκινούν μαζική μετανάστευση, μεταξύ 1850-1860, κυρίως προς τις Ηνωμένες Πολιτείες της

³² Την περίοδο αυτή εισάγεται η πειραματική μέθοδος στην ιατρική από τον Κλωντ Μπερνάρ, εφαρμόζεται ο εμβολιασμός εναντίον του εμπύρετου άνθρακα και της λύσσας από τον Παστέρ, της διφθερίτιδας από τον Ρου και της φυματίωσης από τον Κοχ, ενώ, σημειώνονται πρόοδοι στους κλάδους της χειρουργικής ιατρικής, της επιδημιολογίας, της γυναικολογίας, της παιδιατρικής, της οφθαλμολογίας, και άλλων τομέων ιατρικής ειδίκευσης.

³³ Βλ. σχ.: Serge Berstein, Pierre Milza, «Ιστορία της Ευρώπης. Η Ευρωπαϊκή Συμφωνία και η Ευρώπη των Εθνών 1815- 1919», Μέρος Δεύτερο, Εκδόσεις ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ, Παρίσι 1992, σελ. 178.

³⁴ Ο.π., σελ. 178-180.

³⁵ Μέχρι το 1880 οι Βρετανοί αντιπροσωπεύουν το 50% της ευρωπαϊκής μετανάστευσης, στη συνέχεια το 20%- 30% και οι χώρες υποδοχής τους είναι κατά 95% αγγλοσαξονικού πολιτισμού.

Αμερικής, την Αργεντινή, τη Βραζιλία, την Ουρουγουάη, τον Καναδά και τις χώρες του Μαγκρέμπ, ιδίως την Τυνησία. Μεγάλα κύματα μεταναστών, επίσης, παρατηρούνται στην Αυστροουγγρική Αυτοκρατορία, με κύριο προορισμό τις Ηνωμένες Πολιτείες, στην Ισπανία, με προορισμό τη Λατινική Αμερική, και στα βαλκανικά κράτη, όπως τη Ρουμανία, στους λαούς της Νότιας Ευρώπης (Πορτογάλοι και Έλληνες), στους πληθυσμούς της Οθωμανικής (Αρμένιοι) και της Ρώσικης Αυτοκρατορίας.

Αποτέλεσμα όλων αυτών των μεταναστεύσεων ήταν η διάδοση του τρόπου ζωής και σκέψης των πληθυσμών των ευρωπαϊκών κρατών σε όλο τον πλανήτη, και η αρχή της επιβολής της Ευρώπης στα υπόλοιπα κράτη³⁶.

Στη μεταπολεμική Ευρώπη αυτό που τη σημαδεύει, όσον αφορά το μεταναστευτικό φαινόμενο, είναι οι επιφυλάξεις σχετικά με την έλευση και την παραμονή των αλλοδαπών, και λιγότερο οι ίδιοι οι μετανάστες. Οι απαιτήσεις για αγορά εργασίας καθιστούσαν την μετανάστευση αναπόφευκτη, ενώ εθεωρείτο βέβαιο πως η αγορά εργασίας θα έλεγχε τον αριθμό και τη σύνθεση του μεταναστευτικού πληθυσμού που θα προσέλκυε. Αυτή την αντίληψη συνοψίζει ο όρος 'Γκασταρμπάιτερ', βάση του οποίου «ο 'φιλοξενούμενος' εργαζόμενος έρχεται για να καλύψει καθορισμένες και προσωρινές ανάγκες εργατικής δύναμης. Δεν αναγνωρίζεται ως κοινωνικό άτομο, αλλά αποκλειστικά ως εργαζόμενος και μόλις οι ανάγκες αυτές εξαλειφθούν, η πρόσκληση θα ανακληθεί και ο εργαζόμενος θα επιστρέψει στον τόπο του» (γεγονός που πολλές φορές δεν επιτυγχάνεται και ο προσκεκλημένος επιμένει στην παραμονή του στη χώρα υποδοχής). Οι συνθήκες αυτές υποδηλώνουν τη συμβολή της μετανάστευσης ως διαδικασίας εξαγωγής ανεργίας των χωρών αποστολής.

Στις αρχές του 1970, ο αριθμός των μεταναστών αυξάνεται ανεξέλεγκτα, δεν υπάρχει σύμπτωση μεταναστευτικής πολιτικής και μεταναστευτικού φαινομένου και οι δημογραφικές προοπτικές των Ευρωπαϊκών χωρών δεν επιτρέπουν την πρόβλεψη ότι οι χώρες αυτές στο μέλλον δεν θα χρειάζονται αλλοδαπή εργατική δύναμη για να καλύψουν τις ανάγκες τους στην αγορά εργασίας, με αποτέλεσμα την αλλαγή και τον επαναπροσδιορισμό της μεταναστευτικής πολιτικής, πολιτικής η οποία θα δυσχεραίνει την είσοδο από τα σύνορα, ενώ θα αναγνωρίζει τη σημασία της επανένωσης των οικογενειών, της κοινωνικής ενσωμάτωσης της δεύτερης γενιάς των μεταναστών και του προβλήματος της εθνικό- θρησκευτικής ταυτότητας.

Στο πλαίσιο της ενιαίας Ευρώπης, και στη βάση τη προηγούμενης πολιτικής, υπογράφηκε, το 1985, από την Μπενελούξ, την τότε Ομοσπονδιακή Γερμανία και τη Γαλλία, η Συνθήκη του Σενγκέν³⁷, στην οποία, στα τέλη του 1990, προστέθηκε και η

³⁶ Βλ. σχ.: Serge Berstein, Pierre Milza, «Ιστορία της Ευρώπης. Η Ευρωπαϊκή Συμφωνία και η Ευρώπη των Εθνών 1815- 1919», Μέρος Δεύτερο, Εκδόσεις ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ, Παρίσι 1992, σελ. 178-182.

³⁷ Μίας συμφωνίας που, πρόσφατα (2005) με την υπογραφή επτά κρατών- μελών στη πόλη Prum της Γερμανίας, αποβλέπει στην ενίσχυση της μεταξύ των χωρών που την υπέγραψαν διασυνοριακής συνεργασίας, ιδίως της ανταλλαγής πληροφοριών (άρθρο 1&1) σε σχέση με προσωπικά δεδομένα, με στόχο 'την αποτελεσματικότερη καταπολέμηση της τρομοκρατίας, της διασυνοριακής

Ιταλία. Οι όροι της Συνθήκης προέβλεπαν αυστηρότερους ελέγχους στα σύνορα και ελεύθερη διακίνηση για όσους βρίσκονταν νόμιμα στις χώρες που την είχαν υπογράψει.

Βέβαια, μεταξύ 1985 και 1991, ανατρέπονται οι προοπτικές της Ευρώπης και ολόκληρου του κόσμου, καθώς η κατάρρευση του Τείχους επιτρέπει την επανένωση όλου του κόσμου και φέρνει στο προσκήνιο το όραμα της Ευρώπης ως 'κοινού σπιτιού' όλων των Ευρωπαίων³⁸.

Για ένα κοινό ευρωπαϊκό πλαίσιο λήψης και εκτέλεσης αποφάσεων, αλλά και για μία ενιαία ισχυρή οικονομία, στο Ταμπερέ το 1999 και στη Σεβίλη το 2002 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έθεσε ως στόχο την απόδοση στους μετανάστες που ζουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση να ζήσουν σε αυτή απολαμβάνοντας ίσα δικαιώματα με εκείνα των ευρωπαίων πολιτών³⁹.

Η Συμφωνία του Σενγκέν σήμερα και η μεταναστευτική πολιτική της ενοποιημένης Ευρώπης αύριο, αφορούν εξίσου τον έλεγχο στα εξωτερικά κοινά σύνορα και την ελευθερία διακίνησης εντός των συνόρων⁴⁰.

Στη σύγχρονη εποχή η πολιτισμική ποικιλομορφία των κρατών, με τις διάφορες εθνικές προελεύσεις των πολιτών που συνυπάρχουν σε μία χώρα, έχει οδηγήσει στην αύξηση των φαινομένων της ξеноφοβίας, του ρατσισμού και της ανισότητας, που δεν είναι αποτέλεσμα γεωγραφικού καταμερισμού, αλλά, κυρίως, κοινωνικού αποκλεισμού που συμπεριλαμβάνει ένα σύμπλεγμα οικονομικών και πολιτικών σχέσεων (Lash & Friedman 1992). Διαδικασίες που αντανακλώνται μέσα από τις επαφές του «ξένου» με το γηγενή πληθυσμό και που κατά τον Giddens (αυτές οι επαφές) θα πρέπει να μελετώνται σε συνάρτηση με την κοινωνική εξέλιξη του περιβάλλοντος μέσα στις οποίες εκδηλώνονται⁴¹.

εγκληματικότητας και της παράνομης μετανάστευσης (Προοίμιο) (βλ.σχ. Γ.Π. Νικολόπουλος, τιμητικός τόμος για τον Ι. Μανωλεδάκη: «Πέρα από το Κράτος: Όψεις και Αντινομίες του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ελέγχου», , Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2007, σελ. 1136).

³⁸ Βλ. σχ. : Λ. Μ. Μουσούρου, «Από τους Γκασταμπάιτερ στο πνεύμα του Σενγκέν. Προβλήματα της Σύγχρονης Μετανάστευσης στην Ευρώπη», Κοινωνιολογική & Ανθρωπολογική Βιβλιοθήκη – Gutenberg, Αθήνα 1993, σελ. 21-30.

³⁹ «Η Ελλάδα της Μετανάστευσης. Κοινωνική συμμετοχή, δικαιώματα και ιδιότητα του πολίτη», Επιμέλεια Μ. Παύλου και Δ. Χριστόπουλος, Κέντρο Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2004, σελ. 52-56.

⁴⁰ Βλ. σχ. : Λ. Μ. Μουσούρου, «Από τους Γκασταμπάιτερ στο πνεύμα του Σενγκέν. Προβλήματα της Σύγχρονης Μετανάστευσης στην Ευρώπη», Κοινωνιολογική & Ανθρωπολογική Βιβλιοθήκη – Gutenberg, Αθήνα 1993, σελ. 30-39.

⁴¹ Βλ. σχ.: Ιορδάνης Ψημμένος, «Μετανάστευση από τα Βαλκάνια. Κοινωνικός Αποκλεισμός στην Αθήνα», Δεύτερη Έκδοση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2004, σελ. 83-86.

1.1.3.ΤΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Από την εποχή της ανακάλυψης της Αμερικής από τον Κολόμβο, η νέα ήπειρος αποτέλεσε τόπο υποδοχής ποικίλων εθνικοτήτων, και ειδικότερα Πορτογάλων, Ισπανών και Άγγλων. Πολλοί τυχοδιώκτες εκτόπισαν βίαια τους ντόπιους κατοίκους και τους απώθησαν στα παράλια της Αμερικής. Σήμερα, ενώ οι ντόπιες φυλές εξαφανίζονται, οι μιγάδες, που προήλθαν από την επιμιξία με Ευρωπαίους, αυξάνονται⁴².

Από το χώρο της Ευρώπης μεγάλα μεταναστευτικά ρεύματα προς τις ΗΠΑ προήλθαν από την Ιταλία, την Ελλάδα και την Ισπανία.

Η μετανάστευση από την Ιταλία προς τις Η.Π.Α. έλαβε χώρα μεταξύ 1870 και 1910, από την Ελλάδα ξεκίνησε στις αρχές τις δεκαετίας του 1870 και κορυφώθηκε μεταξύ 1890 και 1920, αλλά και μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ενώ από την Ισπανία μεγάλοι αριθμοί μεταναστών κατέφθασαν στις Η.Π.Α. μετά την ανακάλυψη του χρυσού στην Καλιφόρνια και καθ' όλη τη διάρκεια του δεύτερου μισού του 19ου αιώνα.

Οι αιτίες απομάκρυνσης τους από τη χώρα τους, προκειμένου να εγκατασταθούν στην Αμερική ήταν, κατά κύριο λόγο, ο υπερπληθυσμός, η φτώχεια, η καταπίεση που υφίσταντο από τις ίδιες τους τις κυβερνήσεις, και, ειδικά, για τους Έλληνες μετανάστες οι πιέσεις που υφίσταντο από την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Οι πληθυσμοί των χωρών αυτών αποτέλεσαν εργάτες στη βιομηχανία και στον τομέα των κατασκευών, σε δημόσια και ιδιωτικά έργα (οικοδομικές εργασίες, σιδηρόδρομοι, έργα οδοποιίας, ορυχεία, κ.λπ.).

Οι περισσότεροι θεωρούσαν τη μετανάστευσή τους προσωρινή, αντίληψη, που στην πορεία για πολλούς, ανετράπη δεδομένων των καλύτερων συνθηκών διαβίωσης και τη πληθώρα των ευκαιριών επαγγελματικής αποκατάστασης⁴³.

Στη σύγχρονη εποχή των πολλών ανέσεων και του καταναλωτισμού κινητήριος δύναμη του αμερικανικού ονείρου αποτελεί η θεωρητική ανάλυση της

⁴² Βλ.σχ.: Μορφωτική- Διδακτική Εγκυκλοπαίδεια «Εποπτική», Τόμος 2, Εκδόσεις ΑΤΛΑΣ, Αθήνα 1987, σελ. 27.

⁴³ Βλ. σχ.: Εργασία Γρηγόριος Μαλακάτας, «Φύλο και Μετανάστευση. Μορφές Κινητικότητας και Πολιτικής Συγκρότησης», διαδικτυακή πηγή: www.extras.ha.uth.gr και «Η Ελλάδα της Μετανάστευσης. Κοινωνική συμμετοχή, δικαιώματα και ιδιότητα του πολίτη», Επιμέλεια Μ. Παύλου και Δ. Χριστόπουλος, Κέντρο Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2004.

Προτεσταντικής Ηθικής του Weber⁴⁴, όπου η απόλυτη εξουσία του κράτους ωθεί τους πολίτες του σε ορθολογικές επιλογές μέσω προς την επίτευξη των επιθυμητών του στόχων, είτε τα μέσα αυτά είναι κοινά αποδεκτά είτε όχι⁴⁵. Αποτέλεσμα αυτού αποτελεί η δημιουργία της ναρκισσιστικής προσωπικότητας⁴⁶, που καθοδηγείται από τις στάσεις των σημαντικών άλλων⁴⁷ και όχι του γενικευμένου άλλου⁴⁸.⁴⁹ Έτσι, θέλοντας το άτομο να ανταποκριθεί στη νέα πραγματικότητα του «υπερπολυτελούς» καθοδηγείται στην αναζήτηση νέων ευκαιριών που πολλές φορές στην περίπτωση όπου δεν μπορεί να εξελιχθεί στα όρια της χώρας του, αν δεν καταφύγει στην εγκληματική οδό⁵⁰, οδηγείται στην αναζήτηση διαφυγής σε κάποια ξένη χώρα, με το μεγαλύτερο ποσοστό των μεταναστών να καταφεύγει στην Αμερική, τη χώρα των πολλών ευκαιριών.

Ωστόσο, εκτός των μεγαλύτερων δυνατοτήτων ατομικής ανέλιξης που προσέφερε και προσφέρει η χώρα, οι πολίτες της αντιμετώπισαν τους νέο- εισερχόμενους με δισταγμό και ρατσιστική διάθεση, γεγονός που ίσως να οφείλεται στην ανωτερότητα που θεωρούσαν πως έχουν ως λαός, αλλά και στο μεγάλο βαθμό της εσωτερικής διασύνδεσης των πολιτών και του παραδοσιακού τρόπου σκέψης τους⁵¹.

Ενδεικτικό της επιφυλακτικής στάσης των Αμερικανών απέναντι στους μεταναστευτικούς πληθυσμούς, αποτελεί η άποψη του Garfinkel στο περιοδικό Criminology, το 1949, σχετικά με το θέμα της επίδρασης της φυλετικής καταγωγής

⁴⁴ Έφη Λαμπροπούλου, «Εσωτερική Ασφάλεια και Κοινωνία του Ελέγχου», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2001, σελ. 74.

⁴⁵ Νικόλαος Δ. Τσίρος, «Η Ανάδυση του πολιτικού στο έργο του Max Weber. Μεθοδολογικές Προϋποθέσεις και Αποσαφηνίσεις Περιεχομένου», Θεσμοί της Ελληνικής Κοινωνίας, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2001, σελ. 15-42.

⁴⁶ Christopher Lasch, 1978.

⁴⁷ Reisman 1989.

⁴⁸ Mead, 1925.

⁴⁹ Έφη Λαμπροπούλου, «Εσωτερική Ασφάλεια και Κοινωνία του Ελέγχου», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2001, σελ. 75.

⁵⁰ Ο νάρκισσος είναι δυνατό να επιλέξει τη παραβατική οδό, προκειμένου να ικανοποιήσει τον εγωισμό του και τα κοινωνικά πρότυπα που του επιτάσσει ο περίγυρος του.

⁵¹ Βλ. σχ.: Εργασία Γρηγόριος Μαλακάτας, «Φύλο και Μετανάστευση. Μορφές Κινητικότητας και Πολιτικής Συγκρότησης», διαδικτυακή πηγή: www.extras.ha.uth.gr και «Η Ελλάδα της Μετανάστευσης. Κοινωνική συμμετοχή, δικαιώματα και ιδιότητα του πολίτη», Επιμέλεια Μ. Παύλου και Δ. Χριστόπουλος, Κέντρο Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2004, σελ. 58.

των κατηγορουμένων και των θυμάτων στους δικαστές των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, όπου στην περίπτωση που ένας έγχρωμος δολοφονήσει ένα λευκό όλοι αντιδρούν βίαια, ενώ στην αντίθετη περίπτωση που λευκός δολοφονήσει έγχρωμο, οι περισσότεροι ερωτώνται για τη φύση και τα κίνητρα του αδικήματος.

Σύμφωνα, με τον καθηγητή Α.Δ. Μαγγανά: «αν η φυλετική καταγωγή αποτελεί το έναυσμα για τη διαφοροποίηση της ποινής, το έγκλημα αποτελεί το έννομο για τη νομιμοποίηση της φυλετικής τάξης»⁵².

Παρόμοιοι παράγοντες μετανάστευσης ίσχυαν και για τους υπόλοιπους λαούς εκτός της Ευρώπης, που ζήτησαν την παραμονή τους στην Αμερική, με τους Αμερικάνους να εξακολουθούν ακόμα και σήμερα να τους απορρίπτουν, παρά την πολυπολιτισμικότητα της χώρας τους.

Σήμερα, υπάρχουν πάνω από 200.000.000⁵³ μετανάστες παγκοσμίως (1 στους 35 είναι διεθνείς μετανάστης). Το 2005 υπήρχαν 60.000.000 διεθνείς μετανάστες στην Ευρώπη, 44.000.000 στην Ασία, 41.000.000 στη Βόρεια Αμερική, 16.000.000 στην Αφρική και από 6.000.000 στην Λατινική Αμερική και την Αυστραλία. Το μεγαλύτερο ποσοστό ζει στις ΗΠΑ, όπου και υφίσταται ο μεγαλύτερος αριθμός λαθρομεταναστών⁵⁴, και ακολουθεί η Ρώσικη Ομοσπονδία και η Γερμανία, η Ουκρανία και η Ινδία.

Οι περισσότεροι από τους μετανάστες είναι Κινεζικής, Ινδικής και Φιλιππινεζικής καταγωγής.

Την επίδραση αυτής της εξάπλωσης του μεταναστευτικού πληθυσμού θα επιχειρήσουμε να αναλύσουμε στη συνέχεια, δίνοντας έμφαση στη θεωρητική Σχολή του Chicago για τη διάταξη των εγκληματικών δραστηριοτήτων μέσα στο χώρο και τη σύνδεση τους με τις τρέχουσες, κάθε φορά, συνθήκες.

⁵² Βλ. σχ.: Αντ. Δ. Μαγγανάς, «Το Εγκληματικό Φαινόμενο στην Πράξη», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2004, σελ. 370-374.

⁵³ www.enet.gr

⁵⁴ Σήμερα υπάρχουν περίπου 20.000.000 λαθρομετανάστες, το 1/3 των οποίων ζουν στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

1.2.ΟΙ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ CHICAGO, ΚΑΙ Η ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

1.2.1.Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ CHICAGO

Η Σχολή του Chicago διαμορφώθηκε στην Αμερική υπό τις έρευνες των Cl. Shaw και H. D. Mackay, προκειμένου να ερμηνεύσει τα κοινωνικά φαινόμενα του μεσοπολέμου, τα οποία, ως επί το πλείστον, σχετίζονταν με την οικονομική κρίση, τη μετανάστευση, το φυλετικό πλουραλισμό, τη ποτοαπαγόρευση και την εξάπλωση του οργανωμένου εγκλήματος. Η θεωρία της ανήκει στην άνθηση των προσεγγίσεων του εγκληματικού φαινομένου μέσα από κοινωνιολογική σκοπιά⁵⁵. Συνέχεια της αποτελεί η οικολογική προσέγγιση από τους Park, Burgess και McKenzie.

Κύριος στόχος της Σχολής, αποτέλεσε η ανάγκη για διεπιστημονικότητα, η διεξαγωγή ερευνών και η αύξηση του ανθρώπινου δυναμικού.

Βασισμένη στις θέσεις της γαλλο-βελγικής χαρτογραφικής Σχολής, η Σχολή του Chicago ανέπτυξε μία οικολογική προοπτική στη μελέτη του εγκληματικού φαινομένου, με βασική προϋπόθεση τη συσχέτιση των περιβαλλοντικών παραγόντων με την εμφάνιση της εγκληματικής συμπεριφοράς.

Βασικές θέσεις της Σχολής αποτελούν: α) οι άνθρωποι είναι κοινωνικά δημιουργήματα, β) το κοινωνικό περιβάλλον παρέχει πολιτισμικές αξίες που ρυθμίζουν τη συμπεριφορά των πολιτών του, γ) η αστικοποίηση και η εκβιομηχάνιση δημιουργούν ανταγωνιστικές κουλτούρες, δ) η αποδιοργάνωση της αστικής ζωής επηρεάζει τους θεσμούς και τις κοινωνικές αξίες, ε) οι αντικρουόμενες αξίες που αναπτύσσονται στη συνείδηση του ατόμου οδηγούν στη πιθανότητα σύγκρουσης, ζ) η εγκληματική δραστηριότητα δημιουργείται από κανόνες συμπεριφοράς που συγκρούονται με τους κανόνες της κυρίαρχης κουλτούρας, η) η κοινωνική αποδιοργάνωση είναι εντονότερη στο κέντρο της πόλης, και θ) το έγκλημα και η παρέκκλιση διαδίδονται από τη συχνή επαφή με τις εγκληματικές παραδόσεις των αποδιοργανωμένων περιοχών της πόλης⁵⁶.

Σημαντικοί εκπρόσωποι της Σχολής του Chicago αποτέλεσαν οι: Cl. Shaw (με τη χρησιμοποίηση της έννοιας της ζώνης της εγκληματικότητας, δηλαδή, την ύπαρξη μίας φυσικής ζώνης, όπου η εγκληματική δραστηριότητα άνθιζε) και H. D. Mackay, οι οποίοι δημιούργησαν τις θεωρίες των ζωνών {διέκριναν πέντε εξ' αυτών: 1) την εσωτερική κυκλική (κεντρική εμπορική περιφέρεια), 2) τη βιομηχανική, 3) των εργατικών

⁵⁵ Στο πανεπιστήμιο του Chicago ιδρύθηκε η πρώτη σχολή κοινωνιολογίας στον κόσμο, το 1892.

⁵⁶ Howard S. Becker «Οι Περιθωριοποιημένοι. Μελέτες στην κοινωνιολογία της παρέκκλισης, Βιβλιοθήκη Εγκληματολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2000, σελ. 13-14.

κατοικιών, 4) των ανώτερων κοινωνικο- οικονομικών τάξεων και 5) των προαστίων (πόλεις δορυφόροι), κάθε μία εκ των οποίων κινείται προς την εξωτερικά επόμενη ζώνη}, σύμφωνα με τη συγκεκριμένη θεωρία, όσο πιο κοντά στο κέντρο βρίσκεται μία περιοχή, τόσο αυξάνονται τα ποσοστά της εγκληματικότητας⁵⁷, οι E.W. Burgess, N. Anderson, R.E. Faris, H.D. Dunham, F.M. Thrasher, W.F. Whyte, H.W. Zorbaugh, κ.α.

Παρακάτω θα αναφερθούμε στο έργο των βασικών θεωρητικών της Σχολής του Chicago, και στον τρόπο που συνέβαλαν στη διαμόρφωση της σκέψης και στην αλλαγή του πεδίου της εγκληματολογικής έρευνας, με έμφαση στην σημαντική επίδραση του περιβάλλοντος στο άτομο και τη στάση του απέναντι στους συμβίους του στην ίδια πόλη.

1.2.2.ΒΑΣΙΚΟΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΙ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ CHICAGO

Ο πρώτος που επέμεινε πως οι πόλεις χωρίζονται σε ζώνες (συνοικίες), βάση φυσικών και λειτουργικών στοιχείων, ήταν ο R. E. Park (1864-1914), ο οποίος σε συνεργασία με τον Burgess⁵⁸ διατύπωσε την υπόθεση της ανάπτυξης της πόλης βάσει της ύπαρξης ομόκεντρων ζωνών⁵⁹. Ο Park έκανε ένα παραλληλισμό ανάμεσα στη κατανομή της χλωρίδας στη φύση, τη συμβίωση διαφόρων ζώων και φυτών στο οικοσύστημα και την οργάνωση της ανθρώπινης ζωής στις κοινωνίες. Σύμφωνα με τη θεωρία του, μέσα στην πόλη (υπερ-οργανισμός) υπάρχουν πολλές φυσικές περιοχές σε μία οργανική ενότητα, που κάθε μία από αυτές συμβάλει λειτουργικά στο σύνολο της. Αν κάποιος νέο είδος εισβάλει σε μία περιοχή, τότε μπορεί να υπάρξει ανισορροπία ή και κυριαρχία.

Ο R.E.Park, θέλοντας να περάσει από την εμπειρία στη γνώση συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό στη κατανόηση της κοινωνικής κινητικότητας και ήταν ο πρώτος που εισήγαγε την έννοια του «περιθωριακού». Στο τεύχος του “The Marginal Man: a Study of the Mulatto Mind”, που εκδόθηκε το 1931, ο Park επιστρέφει στη μελέτη των υβριδίων⁶⁰.

Επηρεασμένος από τον «ξένο» του Simmel, αντιλαμβάνεται τον άνθρωπο αυτόν μέσα από τρία στάδια: 1) το στάδιο του «κοσμοπολίτη», όταν το άτομο απελευθερώνεται από τις παραδόσεις και τα έθιμα του και έρχεται σε επαφή με νέες

⁵⁷ Βλ.σχ.: Ανθοζωή Χαΐδου, «Θετικιστική Εγκληματολογία, Αιτιολογικές Προσεγγίσεις του Εγκληματικού Φαινομένου», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1996, σελ. 132-144.

⁵⁸ Burgess “οι πόλεις δεν αυξάνονται μόνο στις άκρες τους, αλλά έχουν μία τάση να επεκτείνονται κυκλικά από το κέντρο σε μορφή συγκεντρωτικών κύκλων, που κινούνται βαθμιαία προς τα έξω”.

⁵⁹ Βλ.σχ.: ΙΑΚ.Ι. Φαρσεδάκης, «Η Εγκληματολογική Σκέψη απ’την Αρχαιότητα ως τις Μέρες μας», τεύχος Α’, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1990, Σημειώσεις σελ. 391-396.

⁶⁰ έως τότε, θεωρούσε τα ‘φυλετικά υβρίδια’ μέρος των υβριδίων της κουλτούρας, ως ένα πρωτότυπο προσωπικότητας που ζει ανάμεσα σε κουλτούρες, από: Ιωάννα Τσίγκανου, «Η Ιδέα της ‘Κοινωνικής Περιθωριοποίησης’ και η Σχολή του Σικάγου: Μια Επίσκεψη στον ‘Άνθρωπο του Περιθωρίου’».

πραγματικότητες, που αντιμετωπίζει με την απόσταση ενός ξένου, 2) το «πολιτισμικό υβρίδιο», το στάδιο, δηλαδή, κατά το οποίο ο άνθρωπος ζει και συμμετέχει στα έθιμα και τις παραδόσεις δύο διαφορετικών λαών και 3) «ο άνθρωπος του περιθωρίου», που αφορά σε ένα διχασμένο εαυτό ανάμεσα στο νέο και το παλιό, επιζητώντας μία θέση στη σύγχρονη πολυπολιτισμική κοινωνία⁶¹.

Ο 'άνθρωπος του περιθωρίου', στη βάση της θεωρίας του Cooley περί 'αντανακλώμενου εαυτού', βρίσκεται μεταξύ δύο αντανακλώμενων εαυτών, κάθε ένας εκ των οποίων παρουσιάζει μία διαφορετική εικόνα. Έχοντας διπλή πολιτισμική επιρροή, προσπαθεί να ενσωματωθεί σε μία εκ των δύο καταστάσεων (συνήθως σε εκείνη που θα του εξασφαλίσει υψηλότερο κοινωνικό status), ενώ αντιλαμβάνεται τη σύγκρουση που υφίσταται μεταξύ τους ως προσωπικό του πρόβλημα. Επομένως, αναφερόμαστε σε ένα 'τύπο προσωπικότητας' με έντονες στοχαστικές διαδικασίες και συγκρούσεις.⁶²

Σύμφωνα με τον Μακρόπουλο, όσον αφορά στη νεωτερικότητα, ο Park, στην ουσία, πίσω από τον περιθωριοποιημένο άνθρωπο, αναφέρεται σε δύο συνισταμένες: στην ανυπαρξία και στην αλλαγή της κουλτούρας. Αντιλαμβάνεται τον περιθωριακό ως ένα τύπο προσωπικότητας, που αφού απελευθερωθεί από τους παραδοσιακούς δεσμούς του, γίνεται συντελεστής της αλλαγής στην κουλτούρα και την ενσωμάτωση της μοντέρνας πραγματικότητας⁶³.

Μέσα στους δύο πολιτισμούς ο άνθρωπος, όπως ο Stagl είχε αναφέρει «βρίσκεται σε θέση να έχει να αντιμετωπίσει διαφορές και αλλαγή κουλτούρας» (Stagl, 1981), που μόνο ως αντικειμενικός παρατηρητής θα μπορέσει να τις ερμηνεύσει και να ενταχθεί ή όχι σε μία από αυτές⁶⁴. Επομένως, αρχίζει να παρατηρεί τον εαυτό του, την κουλτούρα και τις αξίες του στη βάση του 'γενικευμένου άλλου' και όχι του 'εγώ'⁶⁵.

Άλλοι σημαντικοί θεωρητικοί της Σχολής του Chicago, που ανέλυσαν την επίδραση του περιβάλλοντος στα άτομα και την κοινωνικοποίηση ή τον επαναπροσδιορισμό τους, ήταν οι: Ian Chambers, Martin Heidegger και Homi K. Bhabka.

⁶¹ Βλ.σχ.: Ιωάννα Τσίγκανου, «Η Ιδέα της 'Κοινωνικής Περιθωριοποίησης' και η Σχολή του Σικάγου: Μια Επίσκεψη στον 'Άνθρωπο του Περιθωρίου'», σελ. 243-246.

⁶² Βλ.σχ.: Everett V. Stonequist, «The Problem of the Marginal Man», Skidmore College, The American Journal of Sociology, July 1935, σελ. 1-12.

⁶³ Βλ.σχ.: Robert Park and the Chicago School, «The Reportage of Urban Culture», published by the Press Syndicate of the University of Cambridge, 1996, σελ. 161-162.

⁶⁴ Στο σημείο αυτό ο Park φαίνεται να είναι επηρεασμένος από τις απόψεις που διατυπώνει ο Simmel στο βιβλίο του 'The Stranger', σύμφωνα με τον οποίο: «ο ξένος είναι ελεύθερος να παρατηρεί και να εντοπίζει την αλήθεια, διότι είναι απαλλαγμένος από οικογενειακούς δεσμούς ή δεσμούς σε ένα τόπο ή επάγγελμα».

⁶⁵ Βλ.σχ.: Robert Park and the Chicago School, «The Reportage of Urban Culture», published by the Press Syndicate of the University of Cambridge, 1996, σελ. 154-160.

Ο Ian Chambers θεωρούσε: « πως η αίσθηση του τόπου και της ταυτότητας μας, συνειδητοποιείται καθώς μεταφερόμαστε ανάμεσα σε μυριάδες γλώσσες, λέξεις και ιστορίες»⁶⁶.

Ο Martin Heidegger αναφέρει πως «η μη ύπαρξη στέγης θα είναι η μοίρα του κόσμου»⁶⁷.

Ενώ, ο Homi K. Bhabka, πιστεύει πως αν η πράξη της μεταφοράς και της αναπαραγωγής της κουλτούρας αρνείται την ουσία μιας προηγούμενης αυθεντικής κουλτούρας, τότε αντιλαμβανόμαστε πως όλες οι μορφές της κουλτούρας είναι συνεχώς σε διαδικασία υβριδοποίησης⁶⁸.

Ένας άλλος θεωρητικός της Σχολής, ο Zorbaugh, στο έργο του «The Cold Coast and the Slum. A Sociological Study of Chicago's Near North Side», που δημιούργησε με αφορμή τη παρατήρηση ενός κοινωνικού εργάτη στο Chicago το 1932, ότι: « η χαμηλότερη βόρεια πλευρά είχε έναν υπέροχο μπροστά κήπο, αλλά μία άθλια αυλή⁶⁹», προσπάθησε να δημιουργήσει έναν σύνδεσμο μεταξύ της Σχολής του Chicago με την κοινωνική δομή και τις προσπάθειες από τις τοπικές ομάδες να εμψυχώσουν την γειτονική συναίσθηση.

Ο Zorbaugh θέλησε να ανακαλύψει αν υπάρχουν κοινά ενδιαφέροντα και δράσεις μεταξύ των ομάδων, και για το λόγο αυτό, χώρισε τη περιοχή σε γεωγραφικά και κοινωνικά διαμερίσματα, εξετάζοντας οικογένειες, εκκλησίες, cafe, κομμωτήρια, εθνικές στοές (στέκια), ενεχυροδανειστήρια, κλπ., που έχουν αντικαταστήσει ή αναδιαμορφώσει παλαιότερες μορφές κοινωνικής οργάνωσης.

Αναφέρει πως οι συνήθειες και οι σχέσεις αλλάζουν δραματικά, όμως δεν παύουν να παραμένουν αμετάβλητες οι συμπεριφορές.

Όπως γνωρίζουμε η Σχολή του Chicago, μελετώντας την αστική κοινωνία, μέσα από τη σχέση των κατοίκων της και του περιβάλλοντος τους, κατασκεύασε την αποκαλούμενη 'οικολογία του ανθρώπου', διότι συσχέτισε τον τρόπο που τα φυτά και τα ζώα προσαρμόζονται στο περιβάλλον τους.

Η 'ανθρώπινη οικολογία' θεωρούσε την πόλη ως ένα μεγάλο οργανισμό με διαφορετικά μέλη που ενοποιούνται στην αστική κοινωνία.

⁶⁶ Βλ.σχ.: Ian Chambers, «Migrancy, Culture, Identity», Routledge, London and New York, 1994, Εισαγωγή.

⁶⁷ Όπως πάνω, σελ. 1.

⁶⁸ Όπως πάνω, σελ. 67.

⁶⁹ Η «μπροστινή αυλή» ή «Gold Coast», είχε τη μεγαλύτερη κτηματική αξία από κάθε άλλη περιοχή του Σικάγο, επαγγελματίες, φιλάνθρωπους, ενώ πίσω από αυτά τα πολυτελή διαμερίσματα υπήρχαν γκρίζες γειτονιές, πανδοχεία και εστίες μεταναστών.

Τα διαφορετικά μέλη ήταν ‘φυσικές περιοχές’, όπως τα αποκαλούσε ο Park, και προσέφεραν τις βασικές αστικές δραστηριότητες.

Ο Zorbaugh αναφέρει πως αυτές οι περιοχές ήταν «τα μη σχεδιασμένα, φυσικά προϊόντα της ανάπτυξης της πόλης», ενώ, αργότερα, σημείωσε πως «κάθε φυσική περιοχή της πόλης τείνει να συλλέγει τα συγκεκριμένα άτομα που προσδιορίζονται για αυτή», δίνοντας στο ρόλο και τη μορφή της κοινωνίας την αιτία, που τα άτομα που διαμένουν σε αυτή έχουν την τάση να είναι στο ίδιο επίπεδο με εκείνη, όμως δεν παύει να πιστεύει στην πρωτοβουλία του ατόμου να ξεφύγει από το ‘καθημερινό’⁷⁰.

Η συμβολή της Σχολής του Chicago στην εγκληματολογική προσέγγιση αποτέλεσε θεμέλιο για τη δημιουργία πληθώρας επόμενων κοινωνιολογικών θεωριών, θίγοντας ζητήματα όπως τις κοινωνικές αξίες, τους κανόνες, τη δημιουργία υποπολιτισμικών ομάδων, την εκμάθηση της εγκληματικής συμπεριφοράς, κλπ., τροφοδοτώντας τη μελέτη θεωρητικών, όπως των Sutherland και Sellin.

Βάσει των προσεγγίσεων των θεωρητικών της Σχολής, διατυπώνεται για πρώτη φορά, ότι ο εγκληματίας δεν είναι προβληματικό άτομο και ότι η συμπεριφορά του δεν οφείλεται σε ατομικές δυσλειτουργίες, αλλά στο περιβάλλον στο οποίο ζει.

Παρά την σημαντική επίδραση της Σχολής του Chicago, υπήρξαν και πολλά αδύναμα σημεία στις προσεγγίσεις της. Αρχικά, η Σχολή κατηγορήθηκε για έλλειψη αντικειμενικότητας, καθώς βασιζόταν σε υποκειμενικές κρίσεις και όχι σε πορίσματα ερευνών. Επίσης, κατηγορήθηκε για την εστίαση στην εγκληματικότητα των κατώτερων κοινωνικοοικονομικών τάξεων, αγνοώντας τα ανώτερα και τα μεσαία στρώματα, τις αξίες των οποίων ασπάζονταν για τη διαμόρφωση των δεικτών της εγκληματικότητας. Παράλληλα, θεωρήθηκε άστοχος ο παραλληλισμός της ανθρώπινης κοινωνίας με την οικολογία των ζώων και των φυτών. Ενώ, τέλος, της ασκήθηκε έντονη κριτική για τον περιγραφικό της χαρακτήρα⁷¹.

Πέρα από τα μειονεκτήματα της Σχολής του Chicago, η επίδραση των βασικών της προσεγγίσεων στην επιστήμη της εγκληματολογίας, αποτέλεσε το έναυσμα για πολλούς άλλους επιστήμονες, που οδηγήθηκαν στην εστίαση, σε μεγαλύτερο βαθμό, της εγκληματικής συμπεριφοράς που παράγεται από την επίδραση του περιβάλλοντος και καταλήγει στη διαμόρφωση υποπολιτισμών.

⁷⁰ Βλ. σχ.: Harvey Warren Zorbaugh, «The Cold Coast and the Slum. A Sociological Study of Chicago's Near North Side», The University of Chicago Press, Chicago & London, 1929, Introduction by Howard P. Chudacoff.

⁷¹ Βλ. σχ.: Ανθοζωή Χάιδου, «Θετικιστική Εγκληματολογία, Αιτιολογικές Προσεγγίσεις του Εγκληματικού Φαινομένου», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1996, σελ. 142-144.

1.3.ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ, ΠΕΡΙΘΩΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Σύμφωνα με τη θεωρία του Garland: «Για τους περισσότερους ανθρώπους το έγκλημα δεν είναι πλέον μία εναλλακτική ή ένα προσδοκώμενο, μη φυσιολογικό γεγονός. Αντίθετα, η απειλή του εγκλήματος έχει γίνει ένα καθημερινό στοιχείο της σύγχρονης συναίσθησης, ένα καθημερινό ρίσκο να εκτιμάσαι και να μεταχειρίζεσαι κατά πολύ με ίδιο τρόπο αυτού που αντιμετωπίζουμε με την κίνηση στο δρόμο»⁷².

Στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες ο φόβος και η ανησυχία για το έγκλημα, η ανομία και η ανασφάλεια έχουν διεισδύσει σε κάθε έκφανση της καθημερινότητας των πολιτών.

Ο Beck και ο Giddens στην κοινωνιολογική τους προσέγγιση της διακινδύνευσής, παρουσιάζουν τους σύγχρονους πολίτες με μία σειρά από ανησυχίες και φόβους και προτείνουν ένα μόνιμα μη πραγματοποιήσιμο κάλεσμα για ασφάλεια, ενώ δεν συνδέουν το έγκλημα με τη τιμωρία⁷³.

Οι ανησυχίες του Bauman, αντίθετα με την προηγούμενη τοποθέτηση, τοποθετούνται ανάμεσα στα ποικίλα 'παγόβουνα' που απειλούν την εμπιστοσύνη μας στις πολιτικές αρχές και την πίστη μας για το μέλλον, προσέγγιση που υποστηρίζει τις βίαιες λύσεις και που, μαζί με τις θεωρίες άλλων θεωρητικών, υπάγεται στη δυναμική αυτού που ο Wacquant αποκάλεσε «προηγμένη περιθωριοποίηση»⁷⁴.

Παρατηρούμε, λοιπόν, πως από τη μία ο φόβος παρουσιάζεται ως εσωτερικό στοιχείο της ζωής και της συνείδησης του ατόμου, και από την άλλη ως κοινωνικό φαινόμενο, που διοχετεύεται στον πολιτισμό, την επικοινωνία και τις καθημερινές πρακτικές της ασφάλειας⁷⁵.

Το αίσθημα του φόβου είναι ένα συναίσθημα ανασφάλειας που ενυπάρχει στον ψυχισμό του ανθρώπου, όταν υπονιάζεται ή αντιμετωπίζει κάποιο είδος απειλής ή κινδύνου, και που προκαλεί δυσάρεστο συναίσθημα και τάσεις φυγής, απόγνωσης και τρόμου⁷⁶. Το αίσθημα της ανασφάλειας είναι, επίσης, και ένα μέσο έκφρασης της στάσης των πολιτών απέναντι στις ευρύτερες κοινωνικές και πολιτισμικές αλλαγές μέσα από τις οποίες οι υφιστάμενες πρακτικές και οι αντιλήψεις αλλάζουν ή και διογκώνονται.

⁷² Garland 1996.

⁷³ Kelling & Coles 1996.

⁷⁴ Βλ.σχ.: « Crime, Risk and Insecurity. Law and Order in Everyday Life and Political Discourse», Edited by Tim Hope and Richard Sparks, Routledge, London and New York 2000, σελ. 1-8.

⁷⁵ Ο.π., σελ. 1-8.

⁷⁶ Βλ.σχ.: 1)Μικρό Νεοελληνικό Ορθογραφικό, Ερμηνευτικό, Ετυμολογικό Λεξικό Πατάκη, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Ιούλιος 1994, σελ. 714, και 2) Εγκυκλοπαίδεια ΓΙΟΒΑΝΗ, Τόμος 20, Εκδοτικός οίκος: Χ. Γιοβάνη, Αθήνα 1982, σελ. 127.

Οι έρευνες για το φόβο του εγκλήματος ξεκίνησαν μετά το 1970, ενώ η δεκαετία του 1980 θεωρείται 'ο χρυσός αιώνας' τους. Το 1990, ωστόσο, υπήρξε έντονος μεθοδολογικός και επιστημολογικός προβληματισμός και κριτική σχετικά με το σύνολο των ασαφειών που σχετίζονταν με το φόβο και την ταύτιση του με την ανασφάλεια και την ανησυχία, με αποτέλεσμα ποιοτικές και ποσοτικές μέθοδοι να συνδυάζονται⁷⁷.

Το κοινωνικό ζήτημα του φόβου του εγκλήματος ξεκίνησε με τις αλλαγές του 18^{ου} αιώνα, με τις διαδικασίες της μοντερνικότητας να επεκτείνονται. Πήρε μεγάλες διαστάσεις μετά το 1970⁷⁸, και έως σήμερα αποτελεί αντικείμενο επιστημονικής μελέτης πληθώρας επιστημονικών διεργασιών και εργαλείο στη σύλληψη του ευάλωτου, του ρίσκου για θυματοποίηση και της μέτρησης του άγχους για την πιθανότητα συνάντησης βίας.

Τον 18^ο αιώνα, όταν οι γραφειοκρατικές επιχειρησιακές διαδικασίες άρχισαν να δημιουργούν μία νέα μεσαία τάξη, τόσο οι άνθρωποι όσο και τα σύγχρονα μέσα διαμόρφωσαν το πλαίσιο των πόλεων, δημιουργώντας νέους κινδύνους και ανησυχίες. Ωστόσο, η έλλειψη κατοικίας, η μεγάλη φτώχεια, ο υπερπληθυσμός και οι αρρώστιες διαμόρφωσαν άθλιες συνθήκες για τους νέους κατοίκους των άστεων. Οι συνθήκες αυτές, όπως αναμενόταν, αύξησαν τις παραβατικές συμπεριφορές, για τις οποίες, δεδομένου των ευνοϊκών συνθηκών για αλλαγή, έγιναν προσπάθειες μείωσής τους. Η γραφειοκρατία, μέσα στο πλαίσιο της νέας επιστήμης της αστυνόμευσης, έφερε νέους τρόπους τιθάσευσης της ανασφάλειας των πολιτών με τεχνολογικές μεθόδους, όπως το ρολόι χεριού, τα προσωπικά ημερολόγια, τα χρονοδιαγράμματα

⁷⁷ Βλ.σχ.: Χριστίνα Ζαραφωνίτου, «Ο Φόβος του Εγκλήματος. Εγκληματολογικές Προσεγγίσεις και Προβληματισμοί με βάση την Εμπειρική Διερεύνηση του Φαινομένου στο Εσωτερικό της Αθήνας», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2002, Εισαγωγικά.

⁷⁸ Δημοσκοπήσεις της εποχής κατέγραψαν στη Γαλλία, στα πλαίσια έρευνας εκ μέρους της διυπουργικής επιτροπής υπό την προεδρία του Α. Peyrefitte, ποσοστό 80% των κατοίκων που αισθάνονταν έντονα μία αύξηση της βίας, στις ΗΠΑ ο φόβος του εγκλήματος ήταν τόσο διαδεδομένος που κατατάχθηκε δίπλα στο 'έγκλημα' στο κατάλογο των ερευνών του National Institute of Law Enforcement and Administration of Justice το 1978. Μάλιστα, μεταξύ 1968-1977, οι Rosenbaum & Heath χαρακτηρίζουν την περίοδο ως «πόλεμο κατά του εγκλήματος» και την επόμενη δεκαετία ως «πόλεμο κατά του φόβου του εγκλήματος». Ενώ, στην Ελλάδα, το 1985, σε έρευνα που πραγματοποίησε η εφημερίδα «Το Βήμα», στις 26/1/1986, εννέα στους δέκα ερωτηθέντες ήταν σίγουροι για την αύξηση της εγκληματικότητας, ενώ το 2000, σε έκθεση του Υπουργείου Δημόσια Τάξης, αναφέρεται πως «το αίσθημα των πολιτών αυξάνεται και η αξιοπιστία και η αποτελεσματικότητα της αστυνομίας δοκιμάζεται (δημοσκόπηση Sofres- Le Nouvel Observateur από το περιοδικό «Le Nouvel Observateur» (No 1726, 4-10/12/1997, σελ. 6-7), J. Conklin, Criminology, Allyn & Bacon, 1995, σελ. 368, D. Rosenbaum & L. Heath "The psychology of fear reduction and crime-prevention programs" στο J. Edwards & al (Ed.) Social influence processes and prevention, N. York, Plenum 1990, σελ. 221-247 και εφημερίδα «Το Βήμα», ημερομηνίες έκδοσης: 26/1/1986 και 1/12/1996 από βιβλίο: Βλ.σχ.: Χριστίνα Ζαραφωνίτου, «Ο Φόβος του Εγκλήματος. Εγκληματολογικές Προσεγγίσεις και Προβληματισμοί με βάση την Εμπειρική Διερεύνηση του Φαινομένου στο Εσωτερικό της Αθήνας», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2002, σελ. 27-29).

και τα ρολόγια των πόλεων, ενώ επέδειξε ιδιαίτερη ανησυχία για την έλλειψη πειθαρχίας και ελέγχου των φτωχών και των κατώτερων τάξεων⁷⁹.

Τον 19^ο αιώνα, ωστόσο, η αντίληψη του κινδύνου από τη γενική ανησυχία για τις ‘επικίνδυνες τάξεις’, άλλαξε και εστίασε σε πολύ συγκεκριμένα αδικήματα⁸⁰, καθώς οι ενέργειες περιορισμού της ελευθερίας και καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως η εργασία των ανήλικων παιδιών, οι άθλιες συνθήκες των φυλακών και οι φιλελεύθερες ιδεολογίες άλλαξαν τις πολιτικές πρακτικές.

Παρά την εξάπλωση των μέτρων παρακολούθησης και αστυνόμευσης, οι νέες μορφές ελευθερίας και ελέγχου της ζωής του καθενός, τελικά, δημιούργησαν νέες μορφές ανασφάλειας και άγχους, με εξαιρετική επίδραση στην ψυχολογία του ατόμου του σύγχρονου προηγμένου πολιτισμού⁸¹.

Το 1978, ο Mickael Hinderland, και οι μαθητές του, στο ‘Victims of Personal Crime’, παρουσίασαν την πρώτη εμπειρική διερεύνηση του ρίσκου της θυματοποίησης, βασισμένοι σε εγκληματολογικά ερευνητικά δεδομένα. Ο όρος ‘lifestyle’ που χρησιμοποίησε ο ερευνητής περιλαμβάνει μία ολιστική προσέγγιση των καθημερινών δραστηριοτήτων των πολιτών, δεδομένου της πεποίθησης πως διαφορετικά ‘lifestyle’ συνεπάγονται διαφορετικές πιθανότητες θυματοποίησης.

Η έρευνα αυτή έφερε μία στροφή στα επιστημονικά δεδομένα, με την ακαδημαϊκή συζήτηση να στρέφεται στην ανάλυση του ποιος είναι σε μεγαλύτερο κίνδυνο θυματοποίησης. Μία στροφή αντίθετη στις παγκόσμιες αρχές των ερευνητικών διεργασιών που πρότειναν πως η θυματοποίηση δεν διανέμεται τυχαία ανάμεσα στο χρόνο και το χώρο.

Οι έρευνες προτείνουν ότι το ρίσκο της θυματοποίησης βασίζεται στις εξής προτάσεις: 1. Η πιθανότητα προσωπικής θυματοποίησης συνδέεται με το σύνολο του χρόνου που ένα άτομο περνάει σε δημόσιους χώρους, κυρίως τη νύχτα, 2. Η πιθανότητα να είσαι σε δημόσιο χώρο, ειδικά τη νύχτα, ποικίλει ως πλευρά του τρόπου ζωής, 3. Οι κοινωνικές επαφές και οι αλληλεπιδράσεις συμβάλλουν δυσανάλογα σε άτομα που μοιράζονται κοινό τρόπο ζωής, 4. Οι πιθανότητες προσωπικής θυματοποίησης εξαρτώνται από την πληθώρα των δημογραφικών χαρακτηριστικών που μοιράζεται το άτομο με το δράστη, 5. Η αναλογία του χρόνου

⁷⁹ Για τον Henry Fielding, ο οποίος θεωρείται από πολλούς ιστορικούς ως ο εφευρέτης του μοντέρνου βρετανικού αστυνομικού συστήματος, «η ‘ανηθικότητα’ των κατώτερων τάξεων, η κοινωνική αναταραχή και το έγκλημα, συνδέονται μεταξύ τους και αποτελούν ‘πραγματικές απειλές της ελευθερίας’». ,από: Murray Lee, «Inventing Fear of Crime. Criminology and the Politics of Anxiety», Willan Publishing, USA 2007 σελ. 26-29.

⁸⁰ Ο Likewise David Philips (1997) αναφέρει πως, την εποχή εκείνη, υπήρξε έντονη γενική ανησυχία για πιο ‘κοινά αδικήματα’.

⁸¹ Βλ.σχ.: Murray Lee, «Inventing Fear of Crime. Criminology and the Politics of Anxiety», Willan Publishing, USA 2007, σελ. 26-29 και 40-47.

που ένα άτομο ξοδεύει με πρόσωπα εκτός οικογενείας ποικίλει ως πλευρά του τρόπου ζωής, 6. Η πιθανότητα της προσωπικής θυματοποίησης, ειδικά η προσωπική κλοπή, αυξάνεται ανάλογα με τον χρόνο που ένα άτομο ξοδεύει με πρόσωπα εκτός οικογενείας, 7. Οι ποικιλομορφίες του τρόπου ζωής συνάδουν με την ιδιαίτερη ικανότητα του κάθε ατόμου να απομονώνεται από άτομα με χαρακτηριστικά δράστη, και 8. Ένα άτομο αποτελεί συχνότερα αντικείμενο προσωπικής θυματοποίησης όταν πρόκειται για οικονομικά και κοινωνικά επιφανές και ανάλογα με την ορατότητά του ως στόχου⁸².

Το 1981, η κίνηση των Βρετανών να προσεγγίσουν τις έρευνες θυματοποίησης, ξεκίνησε με την ελπίδα ότι τα αποτελέσματα 'θα δράσουν ως αντίδοτο στην λανθασμένη αντίληψη του κοινού για το έγκλημα', 'αναδεικνύοντας τα σχετικά χαμηλά ρίσκα για σοβαρά αδικήματα, και καταδεικνύοντας τα ασαφή στερεότυπα των θυμάτων εγκληματικής ενέργειας'⁸³.

Οι έρευνες αυτές, ωστόσο, έχουν αμφισβητηθεί για τις πληροφορίες που παρέχουν, εστιάζοντας, κυρίως, στην ομάδα των αποκλεισμένων, και θεωρείται πως προσφέρουν ένα διαφορετικό ορισμό, από τον νομικά κατοχυρωμένο, της 'απειλής' και του 'εκφοβισμού', προκαλώντας διαμάχη στον επιστημονικό διάλογο σχετικά με το φόβο του εγκλήματος. Καθώς οι εγκληματολογικές έρευνες εξελίσσονταν, έγιναν ένα δημοφιλές τέχνασμα στη μεταφορά του ζητήματος του φόβου του εγκλήματος μέσα στον πολιτικό λόγο της ιθαγένειας⁸⁴.

Ο φόβος του εγκλήματος⁸⁵ ορίζεται γενικά ως «το συλλογικό άγχος των κατοίκων μιας περιοχής, μίας πόλης, ή χώρας, το οποίο προέρχεται από το φόβο πιθανής θυματοποίησης των ίδιων ή κοντινών τους προσώπων από βίαιες εγκληματικές επιθέσεις» (J. Leaute). Εκδηλώνεται τόσο σε ατομικό, όταν αναφερόμαστε σε φόβο θυματοποίησης, όσο και σε συλλογικό επίπεδο, στις περιπτώσεις που αφορά την έλλειψη δημόσιας ασφάλειας.

Η ανησυχία για το έγκλημα, στη βάση ερευνητικών δεδομένων, διαμορφώνεται σύμφωνα με τους υποκειμενικούς παράγοντες της ψυχολογικής πρόσληψης του 'ευάλωτου', τις γενικότερες κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις και την εικόνα της καθημερινής διακινδύνευσης. Η ένταση του συναισθήματος αυτού διαφοροποιείται

⁸² Hinderland et al. 1978.

⁸³ Hough & Mayhew 1988, από: « Crime, Risk and Insecurity. Law and Order in Everyday Life and Political Discourse», Edited by Tim Hope and Richard Sparks, Routledge, London and New York 2000, σελ. 18-21.

⁸⁴ Ο.π., σελ. 21,24.

⁸⁵ Σύμφωνα με τον Kiliass η 'ανασφάλεια' αναφέρεται στο έγκλημα ως σοβαρή απειλή που επηρεάζει τον τρόπο ζωής του ατόμου, ενώ η 'ανησυχία', σύμφωνα με τον Maxfield, συνδέεται περισσότερο με τα αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας και ο φόβος με τα εγκλήματα βίας.

στη βάση διαφόρων ατομικών χαρακτηριστικών των πολιτών, όπως το φύλο, η ηλικία, το επάγγελμα και το μορφωτικό επίπεδο⁸⁶.

Πρόσφατη διεθνής έρευνα θυματοποίησης, συμπεριέλαβε στους 'ατομικούς παράγοντες κινδύνου' την περιοχή κατοικίας, τον τρόπο ζωής, την ελκυστικότητα του στόχου και την οικογενειακή κατάσταση. Τα αποτελέσματα της έρευνας κατέδειξαν πως μεγαλύτερη πιθανότητα θυματοποίησης έχουν οι κάτοικοι των μεγάλων πόλεων, όσοι διαθέτουν εισοδήματα, οι άνδρες, οι νέοι, οι ανύπαντροι και όσοι κυκλοφορούν περισσότερο στους δρόμους. Ωστόσο, το φόβο του εγκλήματος προσλαμβάνουν κυρίως οι γυναίκες, οι ηλικιωμένοι, τα άτομα με προβλήματα υγείας ή αναπηρίας και τα άτομα με χαμηλά εισοδήματα. Τα παραπάνω αποτελέσματα φανερώνουν την ύπαρξη ενός παραδόξου, δεδομένου του ότι οι παράγοντες που αυξάνουν τον κίνδυνο θυματοποίησης δεν είναι πάντα ταυτόσημοι με τους παράγοντες που αυξάνουν το φόβο του εγκλήματος⁸⁷.

Σύμφωνα με τον Martin Kiliias «ο φόβος του εγκλήματος, μακράν του να αποτελεί μία παράλογη αντίδραση που μπορεί να ήταν αναμενόμενη, καταλήγει να οριοθετείται μέσα από τη σχέση του με το φύλο και άλλες μεταβλητές που κάνουν κάποιον να είναι ή να αισθάνεται ευάλωτος, κυρίως σε περιπτώσεις δυσμενών καταστάσεων, προηγούμενης βίαιης θυματοποίησης και διαβίωσης σε περιοχές με υψηλή εγκληματικότητα»⁸⁸.

Ο φόβος του εγκλήματος επηρεάζει σημαντικά τις αντιλήψεις και τις στάσεις των πολιτών απέναντι στο έγκλημα. Δεν απορρέει από τα αντικειμενικά σύνθετα του εγκληματικού φαινομένου⁸⁹.

Σύμφωνα με τα πορίσματα μίας ελβετικής έρευνας με τίτλο 'Από το αίσθημα ανασφάλειας στις αναπαραστάσεις της εγκληματικότητας', που εξέτασε τη σχέση του φόβου του εγκλήματος με τις κοινωνικές αναπαραστάσεις της εγκληματικότητας, το αίσθημα της ανασφάλειας σε ατομικό επίπεδο ήταν ασθενές, σε αντίθεση με την ανησυχία απέναντι στην εγκληματικότητα, που ήταν ιδιαίτερα μεγάλη, με περισσότερη έμφαση στα εγκλήματα της κλοπής, του βανδαλισμού και της

⁸⁶ Βλ.σχ.: Χριστίνα Ζαραφωνίτου, «Ο Φόβος του Εγκλήματος. Εγκληματολογικές Προσεγγίσεις και Προβληματισμοί με βάση την Εμπειρική Διερεύνηση του Φαινομένου στο Εσωτερικό της Αθήνας», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2002.

⁸⁷ Ο.π., σελ. 27-55.

⁸⁸ Βλ.σχ.: Χριστίνα Ζαραφωνίτου, «Ο Φόβος του Εγκλήματος. Εγκληματολογικές Προσεγγίσεις και Προβληματισμοί με βάση την Εμπειρική Διερεύνηση του Φαινομένου στο Εσωτερικό της Αθήνας», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2002, Πρόλογος.

⁸⁹ Garland "The Culture of Control".

διακίνησης ναρκωτικών. Πορίσματα τα οποία αναφέρονταν κυρίως στην κατάρρευση των ηθικών αξιών και στην ευρύτερη ανομική διάθεση⁹⁰.

Βάσει της προηγούμενης έρευνας, η ανασφάλεια οφείλει να συσχετίζεται με τις εγκληματικές αναπαραστάσεις, και να μη λαμβάνεται ως μεμονωμένη συμπεριφορά.

Πολλές έρευνες αναφέρουν πως οι πολίτες αισθάνονται απειλή ως προς την έξαρση της βίας, αν και παραδέχονται πως δεν τους αφορά άμεσα, ενώ ερευνητικά πορίσματα της δεκαετίας του 1970 κατεδείκνυαν πως ο φόβος του εγκλήματος δεν μειώνεται με τους ίδιους ρυθμούς, όταν μειωθεί το εγκληματικό φαινόμενο⁹¹ και η ανασφάλεια δεν συμπίπτει με τον δείκτη θυματοποίησης.

Η ανασφάλεια, επομένως, συχνά παρατηρείται σε χώρες με μικρή εγκληματικότητα, γεγονός που μπορεί να αιτιολογηθεί από την επίδραση ορισμένων ‘μη συμβατικών μορφών εγκληματικότητας’, όπως η μεγάλη χρήση ναρκωτικών ουσιών, που έχει σχέση με την ποιότητα ζωής.

Βάσει έρευνας, όσοι δηλώνουν ικανοποιημένοι από την ποιότητα της ζωής τους στην περιοχή που κατοικούν, αισθάνονται δύο φορές μεγαλύτερη ασφάλεια από εκείνους που δηλώνουν ανικανοποίητοι.

Στο βιβλίο του J. Jackson “Experience and expression. Social and cultural significance in the fear of crime”, υπάρχει ταύτιση μεταξύ συλλογικών και ατομικών ανασφαλειών στον τρόπο που το άτομο βιώνει τις εκάστοτε καταστάσεις, γεγονός που διογκώνει τις διαστάσεις του εγκληματικού φαινομένου και των «απειλών» που συνεπάγεται η ύπαρξη του, ενώ καταρρίπτει και το ρόλο του κράτους ως προστάτη της ατομικής ασφάλειας.

Η ερευνητική εμπειρία αναφέρει πως στις περιοχές που στιγματοποιούνται εξαιτίας της ύπαρξης πολλών γκράφιτι, σπασμένων τζαμιών (broken windows), σκουπιδιών στους δρόμους, ερειπωμένων κτιρίων, κακού φωτισμού των δημοσίων χώρων, κλπ, χαρακτηριστικά τα οποία δεν συνάδουν απαραίτητα με αυξημένη εγκληματικότητα, οι ευκαιρίες για εγκληματικές ενέργειες αυξάνονται, καθώς οι μη εγκληματικές ενέργειες μειώνονται εξαιτίας του φόβου που προκαλεί αυτός ο στιγματισμός^{92, 93}.

⁹⁰ E. Widmer , N. Languin , L. Pattatori , J. Kellerhals & Ch. – N. Robert , “Du sentiment d’ insecurite aux representations de la delinquance”, *Deviance et Societe*, 2004, 2/28, σελ. 141-157 , από : Χριστίνα Ζαραφώνιτου, «Τιμωρητικότητα, Σύγχρονες Τάσεις, Διαστάσεις και Εγκληματολογικοί Προβληματισμοί», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2008, σελ. 99-100.

⁹¹ Ph. Robert: «Η ανασφάλεια εμφανίζεται είτε ως πολύ εξαρτημένη είτε ως σχετικά αποστασιοποιημένη από την εγκληματικότητα» (Ph. Robert “L’insecurite est- elle fungible dans le maintien de l’orde?”).

⁹² Πρόσφατη βρετανική έρευνα θυματοποίησης συσχέτισε το φόβο του εγκλήματος με επτά δείκτες ‘αντικοινωνικής συμπεριφοράς’: 1. Εγκαταλελειμμένα ή καμένα αυτοκίνητα, 2. Θορυβώδεις γειτονιές ή παρέες, 3. Μεθυσμένοι σε δημόσιους χώρους, 4. Χρήστες ή διακινητές ναρκωτικών, 5. Περιφερόμενες παρέες εφήβων στους δρόμους, 6. Απορρίμματα στους δρόμους, 7. Βανδαλισμοί,

Πολύ συχνά, παρατηρούμε έντονο το φόβο του εγκλήματος σε περιοχές όπου συνυπάρχουν πολλές εθνικότητες, είτε λόγω της διαφορετικότητάς τους (στηριζόμενοι στη Λομπροζιανή θεωρία), είτε εξαιτίας της σύνδεσής τους με το παραεμπόριο και την παραοικονομία⁹⁴. Στη σύγχρονη εποχή της παγκοσμιοποίησης η παρουσία των ξένων γύρω από τα σύνορα εμποδίζει την εκτέλεση των στόχων του κράτους, δημιουργώντας ανασφάλεια και αβεβαιότητα στους πολίτες που διαμένουν σε αυτό, με αποτέλεσμα το πόλεμο απέναντι σε κάθε τι που δεν ανταποκρίνεται στη κανονικότητα της εθνικής συμβίωσης⁹⁵. Ο Fregier, το 1973, είχε πει πως ‘οι φτωχοί και οι φαύλοι είναι πάντοτε η πιο ευνοϊκή ομάδα για την διάνοιξη κάθε είδους εχθρικών πυλών, είναι αυτοί που εμείς θα ορίσουμε ως οι επικίνδυνες τάξεις’ (Fregier, 1973)⁹⁶.

Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών της Εγκληματολογίας του τμήματος Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου και του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών το 2006, οι εγκληματικές ενέργειες που προκαλούν το αίσθημα της ανασφάλειας στους πολίτες του κέντρου της Αθήνας και των περιοχών μικρομεσαίου και υψηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου ήταν: κατά 27,2% οι κλοπές και οι διαρρήξεις, κατά 20% οι επιθέσεις κατά της σωματικής ακεραιότητας, κατά 13% οι επιθέσεις κατά της ζωής, κατά 12,4% οι βιασμοί, κατά

γκράφιτι, και άλλες εκ προθέσεως φθорές ιδιοκτησίας (S. Nicolas, D. Povey, A. Walker & Ch. Kershaw, Home Office Statistical Bulletin, Crime in England and Wales 2004/2005, July 2005, National Statistics, σελ. 23). Παρόμοια ήταν και τα πορίσματα της ερευνητικής διατριβής του 2005 με θέμα ‘Περιβάλλον και προστασία στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες’ του EUICS Consortium, που κάλεσε τους κατοίκους των ευρωπαϊκών πρωτευουσών να περιγράψουν τί θεωρούν ως ‘υποβαθμισμένο’ περιβάλλον, με την Αθήνα και τη Βουδαπέστη να έρχονται στις πρώτες θέσεις αρνητικής αξιολόγησης (G. Hideg & R. Manchin, Environment and safety in European capitals, Research paper, EUICS Consortium, 2005).

⁹³ Βλ. σχ.: Χριστίνα Ζαραφωνίτου, «Τιμωρητικότητα, Σύγχρονες Τάσεις, Διαστάσεις και Εγκληματολογικοί Προβληματισμοί», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2008, σελ. 99-117.

⁹⁴ Η έντονη αύξηση της εγκληματικότητας στην Ελλάδα της δεκαετίας του 80’ συνέδεσε το οργανωμένο έγκλημα με τη μετανάστευση, εξαιτίας της παράνομης εισόδου των μεταναστών και της εκμετάλλευσής τους από τη παραοικονομία. Δεν είναι τυχαίο ότι τα προγράμματα κανονικοποίησης του 2001 σηματοδότησαν και μία υποχώρηση της εγκληματοφοβικής και ξενοφοβικής συζήτησης, από: «Η Ελλάδα της Μετανάστευσης. Κοινωνική συμμετοχή, δικαιώματα και ιδιότητα του πολίτη», Επιμέλεια Μ. Παύλου και Δ. Χριστόπουλος, Κέντρο Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2004, σελ. 73-74.

⁹⁵ Bauman Z., La societa dell’ incertezza, Il Mulino, 1999, σελ. 57, από: «Η Ελλάδα της Μετανάστευσης. Κοινωνική συμμετοχή, δικαιώματα και ιδιότητα του πολίτη», Επιμέλεια Μ. Παύλου και Δ. Χριστόπουλος, Κέντρο Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2004, σελ. 48-49.

⁹⁶ Βλ. σχ.: Murray Lee, «Inventing Fear of Crime. Criminology and the Politics of Anxiety», Willan Publishing, USA 2007, σελ. 25.

9,6% οι αρπαγές τσαντών, κατά 5,5% τα τροχαία και κατά 3,01% η διαφθορά και η δωροδοκία. Ενώ, οι κυριότεροι λόγοι ανασφάλειας ήταν: η έλλειψη αστυνόμευσης κατά 27,2%, οι πολλοί αλλοδαποί κατά 17,5%, οι κακοφωτισμένοι δρόμοι κατά 16,3%, η διακίνηση ναρκωτικών ουσιών κατά 14,2% και η απουσία επαφών με τους γείτονες κατά 7,5%. Οι ανωτέρω απαντήσεις διαφοροποιούνται ανά περιοχή, υπό την διαπίστωση πως οι επιθέσεις κατά της ζωής και της σωματικής ακεραιότητας (αλλά και οι υπόλοιποι δείκτες) παρουσιάζουν χαμηλά ποσοστά στις πλούσιες, αντί των φτωχών, περιοχές, γεγονός που καταδεικνύει το μικρό αίσθημα φόβου των πολιτών των συγκεκριμένων περιοχών ως προς τις παραπάνω εγκληματικές δραστηριότητες. Συνάμα, παρατηρείται μεγαλύτερη συγκέντρωση αλλοδαπών και υψηλή διακίνηση ναρκωτικών, κυρίως, στην περιοχή του κέντρου, όπου και καταγράφονται τα μεγαλύτερα ποσοστά ανασφάλειας⁹⁷.

Παράλληλα, στην ίδια έρευνα το δείγμα ερωτήθηκε και για τις συνθήκες της γειτονιάς στην οποία κατοικούν, αλλά και για τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η χώρα, με στόχο να αναδειχθούν οι κοινωνικοί λόγοι που ίσως αυξάνουν το αίσθημα της ανασφάλειας, και τα πορίσματα ανέδειξαν τους εξής: την ανεργία κατά 22,4%, την εγκληματικότητα γενικά κατά 10,5%, τη δυσλειτουργία του συστήματος παιδείας κατά 10,4%, τη διαφθορά και τη διαπλοκή κατά 10,2%, την κρίση των αξιών και των θεσμών της κοινωνίας κατά 9,9%, τη συνεχή προσέλευση αλλοδαπών στη χώρα κατά 7,7% , τη μόλυνση του περιβάλλοντος κατά 6,8% και την έλλειψη κοινωνικών επαφών κατά 6,2%. Ανάλογα με την περιοχή κατοικίας των ερωτηθέντων τα οικιστικά και περιβαλλοντικά προβλήματα ήταν πρώτα σε ποσοστό 39%, η εγκληματικότητα δεύτερη σε ποσοστό 27,7% και τρίτα τα κοινωνικά προβλήματα σε ποσοστό 20,9% (με την εγκληματικότητα να καταλαμβάνει και στις δύο περιπτώσεις τη δεύτερη θέση).

Επίσης, ένας άλλος παράγοντας, που σχετίζεται με το αίσθημα της (αν)ασφάλειας, αφορά την προηγούμενη εμπειρία θυματοποίησης, ερώτηση στην οποία, μέσα στο πλαίσιο διεξαγωγής της παραπάνω έρευνας, το 31,5% δήλωσε εμπειρία άμεσης θυματοποίησης. Τα περισσότερα άτομα που είχαν θυματοποιηθεί διέμεναν στο κέντρο της Αθήνας (44,1%), ενώ τα λιγότερα στις αστικές περιοχές (20,9%). Τα ποσοστά αυτά της θυματοποίησης είναι ανάλογα με εκείνα του φόβου του εγκλήματος, και παρουσιάζουν συσχέτιση με το φόβο για τα αδικήματα τα οποία ήδη έχουν υποστεί , που είναι κυρίως τα αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας και κατά των προσώπων, τα οποία συμπίπτουν με τα αδικήματα που τους προκαλούν φόβο⁹⁸.

⁹⁷ Το 76,5% του δείγματος ανέφερε πως πιστεύει ότι η εγκληματικότητα, σε σχέση με προηγούμενες χρονιές, έχει αυξηθεί τα τελευταία πέντε χρόνια, και ειδικότερα τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και κατά της γενετήσιας ελευθερίας, ποσοστά υπερεκτιμημένα λόγω της μεγάλης ανασφάλειας που βιώνουν.

⁹⁸ Βλ. σχ.: Χ.Μ. Ζαραφωνίτου, Ν.Ε.Κουράκης, «(Αν)ασφάλεια, Τιμωρητικότητα και Αντεγκληματική Πολιτική», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2009, σελ. 17-44.

Ο φόβος θυματοποίησης είναι κατά πολύ μεγαλύτερος από τον πραγματικό κίνδυνο θυματοποίησης, ενώ συχνά παρατηρείται και μία διεύρυνση της «ποινικονομικής έννοιας του θύματος»⁹⁹, με αποτέλεσμα άτομα να αισθάνονται θύματα χωρίς στην πραγματικότητα να είναι.

Οι κάτοικοι των μεγάλων αστικών πόλεων, μέσα από τα έντονα κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν, τον ανταγωνισμό και την ανισότητα, οδηγούνται στη δημιουργία ή στην επέκταση των ατομικών τους ανασφαλειών.

Ο Ph. Robert, στο βιβλίο του 'Le citoyen, le crime et l' Etat'¹⁰⁰, αναφέρει πως: «ορισμένοι θεωρούν τους εαυτούς τους ανήσυχους χωρίς να πιστεύουν, ωστόσο, ότι θα γίνουν και οι ίδιοι θύματα εγκληματικότητας, ενώ άλλοι επιβεβαιώνουν το φόβο τους για το έγκλημα, αν και δεν το συγκαταλέγουν μεταξύ των σημαντικών θεμάτων κοινωνικής ανησυχίας».

Αν και τα αποτελέσματα ερευνών καταδεικνύουν ότι η εγκληματικότητα δεν είναι πάντα ο κύριος παράγοντας δημιουργίας της ανασφάλειας, δεν παύει να υφίσταται μία σχέση μεταξύ αυτών. Ενώ έρευνες καταδεικνύουν, πως οι πολίτες που φοβούνται, αναπτύσσουν τιμωρητικές στάσεις, οι οποίες δεν συνδέονται τόσο με την ατομική ανασφάλεια, όσο με την ύπαρξη του εγκλήματος ως κοινωνικού φαινομένου¹⁰¹.

Οι εγκληματολογικές έρευνες πέρα από την κατάδειξη των κινδύνων που απειλούν καθημερινά το άτομο, χρησιμοποιήθηκαν και για εκστρατείες πολιτών προς υπεράσπιση των ατομικών τους δικαιωμάτων. Έτσι, οι έρευνες που υπογράμμισαν τα μεγάλα ποσοστά του φόβου και της βίας κατά των γυναικών και των σεξουαλικών μειονοτήτων, αποτέλεσαν μέσο για την ανάδειξη των κοινωνικών και δομικών ανισοτήτων από ορισμένες ομάδες.

Ωστόσο, σύμφωνα με την Elizabeth A. Stanko, οι εγκληματολογικές έρευνες μετατρέπουν κάθε κοινωνικά αποκλεισμένο σε ένα πιθανό θύμα¹⁰².

Κύριο ρόλο στην ένταση του φόβου του εγκλήματος διαδραματίζουν τόσο η πολιτική εκμετάλλευση του εγκλήματος, διαμορφώνοντας τα πορίσματα ερευνών και αλλοιώνοντας τα πραγματικά ποσοστά των αντικειμενικών καταστάσεων και των ατομικών πεποιθήσεων των πολιτών, όσο και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, που

⁹⁹ Βλ.σχ.: Χριστίνα Ζαραφωνίτου, «Ο Φόβος του Εγκλήματος. Εγκληματολογικές Προσεγγίσεις και Προβληματισμοί με βάση την Εμπειρική Διερεύνηση του Φαινομένου στο Εσωτερικό της Αθήνας», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2002, Εισαγωγικά.

¹⁰⁰ Ο.π Εισαγωγή.

¹⁰¹ Βλ.σχ.: Χριστίνα Ζαραφωνίτου, «Ο Φόβος του Εγκλήματος. Εγκληματολογικές Προσεγγίσεις και Προβληματισμοί με βάση την Εμπειρική Διερεύνηση του Φαινομένου στο Εσωτερικό της Αθήνας», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2002, Εισαγωγικά.

¹⁰² Βλ.σχ.: « Crime, Risk and Insecurity. Law and Order in Everyday Life and Political Discourse», Edited by Tim Hope and Richard Sparks, Routledge, London and New York 2000, σελ. 13-14.

μεταδίδουν κάθε είδος πληροφόρησης, κατασκευάζοντας κοινωνικές αναπαραστάσεις σχετικά με το έγκλημα, τον εγκληματία και την κοινωνική αντίδραση, διαμορφώνοντας συχνά εσφαλμένες αντιλήψεις.

Αποτέλεσμα των παραπάνω επιρροών είναι η αύξηση της ατομικής ή συλλογικής ανασφάλειας και η καταφυγή των πολιτών σε αυτοπεριορισμούς, σε υποβάθμιση της ποιότητας της ζωής τους, σε αύξηση των συγκρούσεων με τους συμπολίτες τους, στην ενίσχυση του στιγματισμού, στην αύξηση της τιμωρητικότητας, αλλά και στην αύξηση των πρωτοβουλιών στον τομέα της πρόληψης και της θυματοποίησης, με αμφιλεγόμενα τα αποτελέσματα των ενεργειών τους¹⁰³.

¹⁰³ Βλ.σχ.: Χριστίνα Ζαραφωνίτου, «Ο Φόβος του Εγκλήματος. Εγκληματολογικές Προσεγγίσεις και Προβληματισμοί με βάση την Εμπειρική Διερεύνηση του Φαινομένου στο Εσωτερικό της Αθήνας», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2002, σελ. 20-22 και 63-83.

ΜΕΡΟΣ Α

«Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ»

2.1. ΤΟΠΙΚΑ ΕΘΙΜΑ ΚΑΙ ΑΞΙΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΠΟΣΟ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΑΝΟΧΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η συμπεριφορά ενός ατόμου προσδιορίζεται ως επί το πλείστον από τις αξίες και τα έθιμα της ευρύτερης κοινωνίας. Ο τρόπος που ένα άτομο δέχεται και αφομοιώνει τα πολιτισμικά πρότυπα που του προσφέρει αρχικά η οικογένεια και ύστερα το κοινωνικό του περιβάλλον ποικίλει, και παράλληλα διαμορφώνει το χαρακτήρα και τις αντιλήψεις του¹⁰⁴.

Κάθε πολιτισμός έχει τα δικά του μοναδικά πρότυπα συμπεριφοράς που φαίνονται ξένα στα άτομα τα οποία έχουν διαφορετική πολιτιστική προέλευση. Συχνά, όσοι προέρχονται από έναν άλλο πολιτισμό δυσκολεύονται να προσεταριστούν τις ιδέες ή τις συμπεριφορές των ατόμων ενός άλλου¹⁰⁵.

Βασικός μηχανισμός εκμάθησης των πολιτισμικών προτύπων και του ορθού τρόπου συμπεριφοράς αποτελεί η κοινωνικοποίηση. Η κοινωνικοποίηση είναι η διαδικασία αυτή, κατά τη διάρκεια της οποίας, το άτομο ενημερώνεται, αποκτά συνείδηση του ποιος είναι και ποιος είναι ο ρόλος του στη κοινωνία και μαθαίνει τρόπους εκτέλεσης των κοινωνικών του καθηκόντων, ως υπεύθυνος πολίτης. Η διαδικασία της κοινωνικοποίησης δεν αποτελεί παθητική, αλλά διαδραστική ενέργεια, που ακολουθεί το άτομο καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του.

Η κοινωνικοποίηση δεν διαμορφώνεται μέσα από προκατασκευασμένα πρότυπα, ούτε είναι ανεξάρτητη της ανθρώπινης βούλησης, αντίθετα αναπτύσσει το αίσθημα της ατομικής και ξεχωριστής ταυτότητας, ενώ, ταυτόχρονα, προσφέρει στο άτομο την ικανότητα για ανεξάρτητη σκέψη και δράση¹⁰⁶.

Ένα άτομο κοινωνικοποιείται, όταν έρχεται σε επαφή με τις αξίες και τις παραδόσεις του πολιτισμού στον οποίο ανήκει, μέσω των κοινωνικών του θεσμών.

Κατά τη θεωρία των ρόλων, η κοινωνικοποίηση θα πρέπει να κατανοηθεί σαν το σύνολο των κοινωνικών και πολιτισμικών διαδικασιών, μέσα από τις οποίες ο νέος άνθρωπος οδηγείται στην εκμάθηση και την αντίληψη των 'ρόλων' του μέσα σε ένα

¹⁰⁴ Ιακ. Φαρσεδάκης «Παραβατικότητα και Κοινωνικός Έλεγχος Ανηλίκων», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2005.

¹⁰⁵ Anthony Giddens, «Κοινωνιολογία», Βιβλιοθήκη Κοινωνικής Επιστήμης και Κοινωνικής Πολιτικής, Gutenberg, Αθήνα 2002, σελ. 74-76.

¹⁰⁶ Ο.π. σελ. 76-77 και 98.

κοινωνικό σύστημα και με αυτό τον τρόπο, στη δημιουργία της ταυτότητας του, σαν πρόσωπο ικανό να δρα στον κοινωνικό χώρο¹⁰⁷. Η ικανότητα του να παίζει σωστά τους ρόλους εξαρτάται από την αναγνώριση που δέχεται από το περιβάλλον του. Ο Habermas¹⁰⁸ αναφέρει πως είναι ένα παιχνίδι δράσης- αντίδρασης μεταξύ παικτών, που διαθέτουν ένα κοινό σύστημα συμβόλων. Το παιχνίδι ορίζεται από κανόνες και η δράση του κάθε παίκτη διαμορφώνεται στη βάση των προσδοκιών των συμπαικτών του. Η εκτέλεση των κανόνων εξασφαλίζεται μέσω επιπτώσεων αποδοκιμασίας ή επαίνου ανάλογα με τη συμπεριφορά του κάθε παίχτη¹⁰⁹.

Όταν ένα άτομο έρθει σε επαφή με άλλα πολιτισμικά πρότυπα και συμπεριφορές, που δεν χαρακτηρίζουν την εθνότητα του, τότε αντιδρά είτε με περιέργεια απέναντι στους «νέους» αυτούς τρόπους ζωής, είτε με εχθρότητα απέναντι στο διαφορετικό.

Η διαβίωση σε ένα νέο πολιτισμό, με διαφορετικά σύμβολα, αξίες και πρότυπα, πολλές φορές προκαλεί δυσκολίες στη προσαρμογή του νέου κατοίκου, που καλείται να ενστερνιστεί τη νέα αυτή πραγματικότητα. Η αφομοίωση του, ωστόσο, εξαρτάται έντονα από τις στάσεις των γηγενών και στο κατά πόσο θα γίνει αποδεκτός στην ευρύτερη κοινότητα¹¹⁰.

Οι εθνοτικές διαφορές είναι προϊόν μάθησης, που συχνά χαρακτηρίζουν ολόκληρους λαούς ως ανώτερους – «γεννημένους για να κυβερνήσουν» ή κατώτερους- τριτοκοσμικούς- «γεννημένους για να υπακούουν στις πιο εκσυγχρονισμένες δυνάμεις» και πολλές φορές προκαλούν συγκρούσεις, που μπορεί να πάρουν τη μορφή φυλετικής και εθνικής προκατάληψης¹¹¹.

Ωστόσο, όταν δύο διαφορετικοί λαοί καλούνται να συμβιώσουν, με το πέρασμα των χρόνων (όπως έχει αποδειχθεί και με τους μετανάστες Αλβανούς προς την Ελλάδα), οι μεν επηρεάζονται από τα πολιτισμικά στοιχεία των δε (με μεγαλύτερη επιρροή στη

¹⁰⁷ Ελένη Κ. Ιωαννίδου, «Η Οικογένεια. Μία Κριτική Εισαγωγή στην Έρευνα της Οικογένειας και στην Προβληματική της Κοινωνικοποιητικής της Λειτουργίας», Κοινωνικά και Παιδαγωγικά Θέματα, Υπεύθυνος Έκδοσης: 'ΈΝα Πορεία', Αθήνα, 1978, σελ. 131.

¹⁰⁸ J. Habermas "The Theory of Communicative Action", Translated by Thomas McCarthy, Cambridge, Polity Press, 1989.

¹⁰⁹ Ελένη Κ. Ιωαννίδου, «Η Οικογένεια. Μία Κριτική Εισαγωγή στην Έρευνα της Οικογένειας και στην Προβληματική της Κοινωνικοποιητικής της Λειτουργίας», Κοινωνικά και Παιδαγωγικά Θέματα, Υπεύθυνος Έκδοσης: 'ΈΝα Πορεία', Αθήνα, 1978, σελ. 131-132.

¹¹⁰ Δημήτριος Γεώργας, Ηλίας Μπεζεβέγκης, Άρτεμις Γιώτσα, «Συμβουλευτική Υποστήριξη Γονέων Μεταναστών, Μουσουλμάνων, Παλιννοστούτων & Roma. Εκπαιδεύοντας τους γονείς για ένα ευτυχημένο και υγιές αύριο των παιδιών», Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Αθήνα, 2007, σελ. 22-23.

¹¹¹ Anthony Giddens, «Κοινωνιολογία», Βιβλιοθήκη Κοινωνικής Επιστήμης και Κοινωνικής Πολιτικής, Gutenberg, Αθήνα 2002, σελ. 126.

συμπεριφορά των ατόμων που εγκαταλείπουν τη πατρίδα τους), με αποτέλεσμα να παρουσιάζουν κοινά στοιχεία συμπεριφοράς (ωστόσο, μετανάστες από ορισμένες χώρες προσαρμόζονται πιο εύκολα από άλλους)¹¹². Το γεγονός αυτό, μπορεί να οδηγήσει τόσο στην εγκατάλειψη των ρατσιστικών πεποιθήσεων, όσο και στην ανάπτυξη τους, εφ' όσον θεωρούν οι γηγενείς πως απειλούνται.

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε στο τρόπο με τον οποίο οι θεσμοί μίας κοινωνίας, συγκεκριμένα *η θρησκεία, η οικογένεια και το σχολείο*, συμβάλλουν, μέσω των διαδικασιών της κοινωνικοποίησης, στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου και της στάσης του απέναντι σε κάθε τί διαφορετικό και νέο.

Οι τρεις αυτοί θεσμοί αποτελούν σημαντικό κομμάτι του πολιτισμού της κάθε κοινωνίας και για το λόγο αυτό επιλέχθηκαν, στην συγκεκριμένη ανάλυση, ως ιδιαίτερα πεδία μελέτης με ισχυρή επίδραση στο άτομο και στην ιδεολογία του απέναντι στο «ξένο».

Ακολουθεί μία συνοπτική ανάλυση του χαρακτήρα, των γνωρισμάτων και της δυναμικής αυτών των θεσμών.

¹¹² Δημήτριος Γεώργας, Ηλίας Μπεζεβέγκης, Άρτεμις Γιώτσα, «Συμβουλευτική Υποστήριξη Γονέων Μεταναστών, Μουσουλμάνων, Παλινοστούτων & Roma. Εκπαιδεύοντας τους γονείς για ένα ευτυχισμένο και υγιές αύριο των παιδιών», Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Αθήνα, 2007, σελ. 23- 26.

2.1.1. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΩΝ:

Η θρησκεία δεν ταυτίζεται απόλυτα με τον μονοθεϊσμό¹¹³ ή με τους ηθικούς κανόνες που καθορίζουν την συμπεριφορά των πιστών (πολλοί, μάλιστα, πιστεύουν πως ο Θεός δεν ενδιαφέρεται για την επίγεια ζωή) αλλά ούτε και με το υπερφυσικό, με την έννοια της πίστης σε κάτι που βρίσκεται «πέρα από την περιοχή των αισθήσεων».

Τα κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ των διαφόρων θρησκειών είναι η ύπαρξη ενός συνόλου συμβόλων ιερών, που συνοδεύονται από τελετουργίες και η τέλεση συλλογικών τελετουργικών πράξεων, που διαχωρίζουν τη θρησκεία από τη μαγεία.

Στις παραδοσιακές κοινωνίες, συνήθως, η θρησκεία διαδραματίζει αποφασιστικό ρόλο στη συλλογική ζωή των πολιτών. Οι θρησκευτικές τελετές και τα σύμβολα συχνά αποτυπώνονται στην τέχνη: τη ζωγραφική, τη μουσική, το χορό και τη λογοτεχνία¹¹⁴.

Είδη θρησκειών αποτελούν: ο Τοτεμισμός και ο Ανιμισμός, οι μονοθεϊστικές θρησκείες του Ιουδαϊσμού, του Χριστιανισμού και του Ισλάμ, ο Ινδουισμός, ο Βουδισμός, ο Κομφουκιανισμός, ο Ταοϊσμός, ο Μουσουλμανισμός, κ.α.¹¹⁵

Εκδοχές πολλών θρησκειών έχουν, συχνά, ενσωματωθεί σε υπάρχουσες θρησκείες και προσαρμοστεί στις ανάγκες του τοπικού χωριού ή της κοινωνικής ενότητας. Έτσι, π.χ. θρησκείες όπως ο Βουδισμός, ο Ταοϊσμός και ο Κομφουκιανισμός είναι αμοιβαία αποδεκτές μεταξύ των πιστών τους, ενώ περιέχουν και στοιχεία της δυτικής φιλοσοφίας και θρησκείας.

Η θρησκεία είναι ένα στοιχείο της πνευματικής υγείας και της προσαρμοστικότητας, στοιχεία απαραίτητα σε ένα παραδοσιακό πολιτισμό με έντονα τα θρησκευτικά πιστεύω. Ακόμα και αν υφίστανται ποικίλες εθνικές διαφορές στο εσωτερικό μίας

¹¹³ ακόμα και στον χριστιανισμό υπάρχουν πολλά ιερά πρόσωπα: ο Θεός, ο Ιησούς, η Παναγία, το Άγιο Πνεύμα, οι άγγελοι, οι άγιοι, ενώ σε άλλες θρησκείες δεν υπάρχουν καθόλου Θεοί. Ο Durkheim αναφέρει πως δεν υφίστανται θρησκευτικό σύστημα που να μη συναντούνται δύο θρησκείες, οι οποίες, αν και συνδέονται, διακρίνονται με σαφήνεια. Συγκεκριμένα, διαχωρίζει τον νατουραλισμό από τον ανιμισμό, που, όμως, και οι δύο προέρχονται από τον τοτεμισμό ο οποίος αποδίδει το συναίσθημα της φυλετικής ενότητας μέσα από τις τελετουργικές του πρακτικές (βλ. σχ. Αντώνης Παπαρίζος «Θεός, Εξουσία και Θρησκευτική Συνείδηση. Τα γενικά, μετατρεπτικά και ερωτικά ενδιάμεσα και η κοινωνία του ανθρώπου», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2001, σελ. 251-256).

¹¹⁴ Σε μία μικρή κοινωνία, πάντα υπάρχει κάποιος ειδήμων στη γνώση των θρησκευτικών, με πιο κοινό τον ιερό τύπο του σαμάνου, που μπορεί να κατευθύνει τα πνεύματα μέσω τελετουργικών διαδικασιών.

¹¹⁵ Anthony Giddens, «Κοινωνιολογία», Βιβλιοθήκη Κοινωνικής Επιστήμης και Κοινωνικής Πολιτικής, Gutenberg, Αθήνα 2002, σελ. 570-577.

χώρας ή μεταξύ διαφόρων χωρών, ένα κοινό γνώρισμα που μπορεί να μοιράζονται ίσως να προέρχεται από τη θρησκεία¹¹⁶.

Υπάρχουν πολλά κοινά σημεία μεταξύ των θρησκειών ανά τον κόσμο, αλλά και πολλές διαφορές, γι' αυτό και στις περισσότερες χώρες με δικαίωμα στην ελευθερία επιλογής θρησκευόμετος συναντάμε χώρους συγκέντρωσης και προσευχής των πολιτών με διαφορετική από την κυρίαρχη θρησκευτική ιδεολογία μίας χώρας. Η αποκλειστικότητα της επιλογής θρησκευόμετος αποτελεί ένα τρόπο μείωσης του «θρυμματισμού» της πίστεως και αύξησης της συνεκτικότητας μέσα στις ευρύτερες θρησκευτικές πρακτικές¹¹⁷.

Οι θρησκευτικές αρχές ίσως προσφέρουν μία μορφή ασφάλειας και μία μεταβατική ταυτότητα καθώς η θρησκεία υιοθετείται σε κάποιον άλλο πολιτισμό, από εκείνον που πρωτοεμφανίστηκε¹¹⁸.

Ο ρόλος της θρησκείας στην εθνική ταυτότητα είναι για μερικούς ένας ρόλος διατήρησης ή αναβίωσης της παραδοσιακής κουλτούρας. Καθώς, οι δεσμοί με τις παραδοσιακές αξίες και τα έθιμα χάνουν τη δύναμη τους, η θρησκεία συμβάλλει στην δημιουργία συνδέσεων με το παρελθόν. Αυτή η πρακτική, ωστόσο, συχνά παίρνει τη μορφή της επαναδημιουργίας και όχι της αναβίωσης των παραδοσιακών αξιών στο όνομα της κάθε φορά κυρίαρχης κουλτούρας.

Ο θρησκευτικός δεσμός ποικίλει ανάλογα με το ποια ομάδα σχηματίζει τις οριοθετήσεις μεταξύ των διαφορετικών θρησκευτικών αλλά και εθνικών ιδεολογιών.

Συχνά, ωστόσο, πιστοί διαφορετικών θρησκειών, κυρίως μετανάστες από άλλες χώρες, με άθλιες συνθήκες διαβίωσης, αναγκάζονται να έρθουν σε επαφή με ιερούς χώρους άλλων θρησκευμάτων, προκειμένου να δεχθούν τροφή, διαμονή και περίθαλψη. Μπορεί να μην ασπάζονται τη συγκεκριμένη θρησκεία, αλλά θεωρούν τη βοήθεια της σημαντική ώστε να μπορέσουν να ορθοποδήσουν. Πρακτικές που μπορεί να μην πραγματοποιούνται για κάποιο ωφελμιστικό λόγο, όμως, δεν παύουν να αποτελούν ένα μέσο προσεταιρισμού σε διαφορετικές θρησκείες και πρακτικές πίστεως.

¹¹⁶ Paul Rutledge, "The Role of Religion in Ethnic Self-Identity. A Vietnamese Community", University Press of America, United States of America, 1985, σελ. 53.

¹¹⁷ Οπ, σελ. 53.

¹¹⁸ Anthony Giddens, «Κοινωνιολογία», Βιβλιοθήκη Κοινωνικής Επιστήμης και Κοινωνικής Πολιτικής, Gutenberg, Αθήνα 2002, σελ. 575-577.

Η σημασία της θρησκευτικής επιρροής αυξάνεται όταν της παραχωρούνται πολιτικά δικαιώματα¹¹⁹.

Ακόμα και στις σύγχρονες κοινωνίες τα πολύπλοκα συναισθήματα του ανταγωνισμού μεταξύ των πιστών διαφόρων θρησκειών, και ειδικά εκείνων με εχθρική παράδοση, εξακολουθούν να υφίστανται έντονα.

Μία θρησκεία έχει αποδειχτεί ιστορικά πως διαθέτει χαμηλό βαθμό ανοχής απέναντι στις άλλες εκδοχές της. Πολλές διαμάχες έχουν πραγματοποιηθεί εξαιτίας του ότι πιστοί διαφόρων θρησκειών πάλευαν να αποδείξουν τη μία και αποκλειστική αλήθεια για τη φύση της πίστης.

Όταν άτομα με διαφορετικές θρησκευτικές πεποιθήσεις αναγκάζονται να συμβιώσουν, όπως στη περίπτωση της μετανάστευσης, συχνά η ομάδα με τη μειονεκτικότερη θέση, δηλαδή οι πιστοί ενός θρησκευόμενου διαφορετικού από το κυρίαρχο θρήσκευμα του πολιτισμού μέσα στον οποίο ζουν, αναγκάζονται να προσαρμοστούν στην ιδεολογία και τις πρακτικές των γηγενών, προκειμένου να γίνουν αποδεκτοί, αν και τις περισσότερες φορές δεν το πιστεύουν. Ενώ, οι τοπικοί θρησκευτικοί χώροι προσφέρουν τη δυνατότητα για αυτή την ενσωμάτωση (ωστόσο, υπάρχει η πιθανότητα η θρησκεία να ωθήσει και στην απομόνωση και τη μη ενσωμάτωση).

Η θρησκεία, επίσης, λειτουργεί ως στρατηγική ενίσχυσης της υπάρχουσας εθνικής ταυτότητας, μία στρατηγική, συχνά, αποκλεισμού, ενώ, παράλληλα οδηγεί στην απόκτηση της κοινωνικής αποδοχής.

Πολλές φορές οι θρησκευτικές πεποιθήσεις έχουν μεγαλύτερη επιρροή από την εθνικότητα στο άτομο.

Ο Xuan Khoa ανέφερε πως «μπορούμε να απαιτήσουμε να είμαστε ίσοι, αλλά δεν μπορούμε, και δεν πρέπει να θέλουμε, να είμαστε ίδιοι»¹²⁰.

Ορισμένες από τις βασικότερες θεωρητικές προσεγγίσεις της θρησκείας αποτελούν¹²¹:

¹¹⁹Paul Rutledge, "The Role of Religion in Ethnic Self-Identity. A Vietnamese Community", University Press of America, United States of America, 1985, σελ. 53-58.

¹²⁰ Xuan Khoa "Vietnamese immigrants and their adjustment to American society", 1981, από: Paul Rutledge, "The Role of Religion in Ethnic Self-Identity. A Vietnamese Community", University Press of America, United States of America, 1985, σελ. 58-76.

¹²¹ Αντώνης Παπαρίζος «Θεός, Εξουσία και Θρησκευτική Συνείδηση. Τα γενικά, μετατρεπτικά και ερωτικά ενδιάμεσα και η κοινωνία του ανθρώπου», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2001.

Η ανάλυση της συμβολής και των χαρακτηριστικών της θρησκείας από τους Engels, Marx, Weber, Durkheim, Freud, κ.α.:

Οι Marx και Engels¹²² περιγράφουν: «Η συνείδηση, βέβαια, είναι αρχικά απλώς συνείδηση που αφορά το άμεσα αισθητό περιβάλλον και συνείδηση της περιορισμένης σύνδεσης με άλλα πρόσωπα και πράγματα έξω από το άτομο που αποκτά βαθμιαία αυτοσυνείδηση. Ταυτόχρονα είναι συνείδηση της φύσης, που πρώτα εμφανίζεται στους ανθρώπους σαν μία τελείως ξένη, παντοδύναμη και απρόσβλητη δύναμη, που μ' αυτήν οι σχέσεις των ανθρώπων είναι καθαρά ζωικές και που τους επιβάλλεται όπως και στα ζώα. Είναι έτσι μία καθαρή ζωική συνείδηση της φύσης (θρησκεία της φύσης)», «αυτή η θρησκεία της φύσης ή αυτή η ειδική σχέση των ανθρώπων προς τη φύση, καθορίζεται από τη μορφή της κοινωνίας και το αντίστροφο». Η συνείδηση του ατόμου για τη Φύση είναι όμοια με εκείνη που αφορά τις κοινωνικές του σχέσεις και τη κοινωνία μέσα στην οποία ζει.

Συγκεκριμένα, ο Engels ορίζει τη θρησκεία ως μία παγκόσμια ανθρώπινη ανάγκη. Αναφέρει πως «η λέξη 'θρησκεία' στην ουσία σημαίνει 'δεσμός'. Για το λόγο αυτό, κάθε δεσμός μεταξύ δύο ανθρώπων είναι θρησκεία»¹²³.

Από μία διαφορετική οπτική, ο Marx παρομοιάζει τους θεολόγους με τους πολιτικούς οικονομολόγους. Στο έργο του "Poverty of Philosophy" ο Marx παρατηρεί πως οι οικονομολόγοι τείνουν να φροντίζουν τους οικονομικούς οργανισμούς του φεουδαλισμού ως τεχνητούς, όπου είναι απαραίτητοι. Όμοια, οι θεολόγοι φέρονται σε όλες τις θρησκείες ως «κάτι που δεν είναι αμετάβλητο, είναι μία εφεύρεση των ανθρώπων»¹²⁴. Ο Marx ανέπτυξε τη θεωρία του για τη θρησκεία μέσα από τις ιδέες των φιλοσόφων και θεολόγων των αρχών του 19^{ου} αιώνα¹²⁵. Αποδέχεται το ότι η θρησκεία αντιπροσωπεύει την ανθρώπινη αυτο- αλλοτρίωση, και αναφέρει πως αποτελεί «την καρδιά ενός άκρου κόσμου». Κατά τον Marx, η θρησκεία, στη παραδοσιακή της μορφή, θα εξαφανιστεί, και πρέπει να εξαφανιστεί, διότι οι αξίες της θα οδηγήσουν την ανθρωπότητα σε μία καλύτερη μοίρα. Η θρησκεία είναι «το όπιο του λαού». Αναβάλλει την ευτυχία για μία μετέπειτα ζωή. Η προσοχή, λοιπόν, των ανθρώπων αποσπάται από τις αδικίες και τις ανισότητες του παρόντος κόσμου, με την υπόσχεση της ανταμοιβής στον άλλο κόσμο. Επομένως, κατά τον Marx, η

¹²² Περιγραφή της φράσης «θρησκευτική ιδιοποίηση της ζωής». Αντώνης Παπαρίζος «Θεός, Εξουσία και Θρησκευτική Συνείδηση. Τα γενικά, μετατρεπτικά και ερωτικά ενδιάμεσα και η κοινωνία του ανθρώπου», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2001, σελ. 247-248.

¹²³ Engels, 1976

¹²⁴ Marx, 1847

¹²⁵ Ένας από αυτούς ήταν και ο Λουδοβίκος Φόιερμπαχ, ο οποίος θεωρούσε πως η θρησκεία αποτελείται από αξίες και ιδέες των ανθρώπων που αποδόθηκαν εσφαλμένα σε θεϊκές δυνάμεις (απόδοση που ο Φόιερμπαχ αποκαλεί: αλλοτρίωση), και πως όσο δεν είμαστε σε θέση να κατανοήσουμε τη φύση των θρησκευτικών συμβόλων που δημιουργήσαμε, θα είμαστε δέσμιοι των τμημάτων της ιστορίας που δεν μπορούμε να ελέγξουμε.

θρησκεία συμβάλλει συχνά στο να δικαιολογηθούν οι πράξεις της ανισότητας του πλούτου και της δύναμης¹²⁶.

Σε μία διαφορετική ανάλυση της σχέσης της θρησκείας με τις τρέχουσες πρακτικές, ο Weber, σε μία ευρεία μελέτη των θρησκειών ανά τον κόσμο, και μέσα από την εστίαση του στις αποκαλούμενες από αυτόν 'παγκόσμιες θρησκείες'¹²⁷, διατύπωσε πως η θρησκεία δεν αποτελεί μία συντηρητική δύναμη. Συχνά οδηγεί σε κοινωνικούς μετασχηματισμούς, ενώ επηρεάζει την οικονομική και εμπορική ανάπτυξη των πόλεων στις οποίες εδρεύει, μέσα από τη παθητική ή ενεργητική στάση των ατόμων που καθοδηγεί. Έτσι, στις ανατολικές θρησκείες, λόγω της παθητικότητας των πιστών, συχνά η θρησκεία αποτελεί φραγμό της οικονομικής ανάπτυξης, σε αντίθεση με τις Χριστιανικές χώρες, που προκαλούν τους πιστούς για ενεργό δράση απέναντι στον αγώνα κατά της αμαρτίας. Ο Weber δεν προσέφερε μία μοναδική ερμηνεία για το θρησκευτικό φαινόμενο (όπως και ο Durkheim, την οπτική του οποίου αναλύουμε στη συνέχεια), αλλά το έργο του είναι πλούσιο σε περιγραφές, με ιδιαίτερη έμφαση στη σημαντικότητα της θρησκείας στις εθνικές και ταξικές κατηγορίες. Σύμφωνα με τον Weber, οι άθλιες συνθήκες της ζωής των πολιτών και η σκλαβιά, δημιούργησαν την ειδικότητα της θρησκείας, που είχε αποκοπεί από την επίγειο ζωή και είχε συνδεθεί με την ελπίδα για μία εύνοια είτε θεϊκής, είτε ανθρώπινης φύσεως¹²⁸. Με το Θεό, ωστόσο, να αποτελεί ένα ιστορικά μεταβαλλόμενο ιδεότυπο που αναμορφώνεται ανάλογα με τις ιστορικές και οικονομικές συνθήκες μέσα στις οποίες δημιουργείται¹²⁹.

Από την άλλη, ο Durkheim δεν συνδέει τη θρησκεία με τις κοινωνικές ανισότητες, αλλά με τη γενικότερη φύση των κοινωνικών θεσμών. Ορίζει τη θρησκεία, βάσει του τοτεμισμού, στη διάκριση μεταξύ του ιερού και του βέβηλου. Τα ιερά αντικείμενα αντιμετωπίζονται ως στοιχεία εκτός της καθημερινής ζωής και οι άνθρωποι οφείλουν να τους δείχνουν τον σεβασμό τους. Σε συσχέτιση με τον τοτεμισμό, αναφέρει πως οι

¹²⁶ Anthony Giddens, «Κοινωνιολογία», Βιβλιοθήκη Κοινωνικής Επιστήμης και Κοινωνικής Πολιτικής, Gutenberg, Αθήνα 2002, σελ. 578-579 και Bryan S. Turner, "Religion and Social Theory", SAGE Publications, London- Thousand Oaks- New Delhi, 1991, σελ. 18.

¹²⁷ Θρησκείες που συγκέντρωσαν πλήθος πιστών και που συνέλαβαν καταλυτικά στην πορεία της παγκόσμιας ιστορίας, όπως ο Ινδουισμός, ο Βουδισμός, ο Ταοϊσμός ο αρχαίος Ιουδαϊσμός, και ο Χριστιανισμός, που ο Βέμπερ μελέτησε στο έργο του «Η Προτεσταντική Ηθική και το Πνεύμα του Καπιταλισμού» (Weber, 1976).

¹²⁸ Anthony Giddens, «Κοινωνιολογία», Βιβλιοθήκη Κοινωνικής Επιστήμης και Κοινωνικής Πολιτικής, Gutenberg, Αθήνα 2002, σελ. 581-583 και Bryan S. Turner, "Religion and Social Theory", SAGE Publications, London- Thousand Oaks- New Delhi, 1991, σελ. 15-16

¹²⁹ Αντώνης Παπαρίζος «Θεός, Εξουσία και Θρησκευτική Συνείδηση. Τα γενικά, μετατρεπτικά και ερωτικά ενδιαμέσα και η κοινωνία του ανθρώπου», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2001, σελ.257- 260.

άνθρωποι λατρεύουν το τοτέμ , διότι στην ουσία αυτό αντιπροσωπεύει τις αξίες της κοινότητας τους, και λατρεύοντας το, δείχνουν το σεβασμό τους στις κεντρικές κοινωνικές αξίες. Το αντικείμενο, επομένως, της θρησκείας είναι, στην πραγματικότητα, η κοινωνία και οι τελετουργίες αποτελούν ένα τρόπο ενίσχυσης της ομαδικής αλληλεγγύης, που απομακρύνει τα άτομα από τη βέβηλη κοινωνική ζωή. Οι ανώτερες δυνάμεις δεν αποτελούν παρά την επίδραση της συλλογικότητας στο άτομο. Οι θρησκευτικές τελετές δημιουργούν νέες ιδέες και σκέψεις, αλλά και διατηρούν τις υφισταμένες αξίες. Ακόμα και οι πιο βασικές κατηγορίες σκέψης, όπως, για παράδειγμα, η αντίληψη του χρόνου και του χώρου, έχουν πρωτοδιατυπωθεί με θρησκευτικούς όρους. Στο έργο του ‘The Elementary Forms of Religious Life’ (1912) προσπάθησε να μειώσει τη ποικιλομορφία των θρησκειών αναδεικνύοντας την ομοιομορφία τους, μέσα από τον υπάρχοντα υποβιβασμό των ορισμών που μεταχειρίζονταν τη θρησκεία ως μία λανθασμένη προσπάθεια ερμηνείας των λέξεων όπως ‘Θεός’, ‘ψυχή’ ή ‘πνεύμα’. Αναφέρει πως η θρησκεία θα πρέπει να αντιλαμβάνεται μέσα από τον κοινωνικό της ρόλο να ενοποιεί την κοινότητα μέσα από ένα κοινό πλαίσιο ιδεολογιών και αξιών. Αποτέλεσμα της θρησκευτικής επιρροής είναι η διαμόρφωση μίας συνειδητής συλλογικότητας, ως κοινωνικής ένωσης που «δένει» τους πολίτες σε ομοιογενείς ενότητες. Ο Durkheim θεωρεί πως στις σύγχρονες κοινωνίες η ανάπτυξη της τεχνολογίας και της επιστήμης αντικαθιστούν τη θρησκευτική εξήγηση, με αποτέλεσμα η θρησκεία να φθίνει, όμως, αναφέρει πως η θρησκεία, με διαφορετική μορφή, θα συνεχίσει να υπάρχει. Με την εκβιομηχάνιση της Ευρώπης, η βιομηχανική κοινωνία προσφέρει νέους τρόπους σύνδεσης των πολιτών, όπως συμβαίνει και με την ανάπτυξη του εθνικού στοιχείου. Η εθνικότητα, οι πολιτισμικές αλλά και οι πολιτικές αλλαγές, φθάνουν στο σημείο να έχουν, σύμφωνα με τον θεωρητικό, την ίδια επίδραση με τη θρησκεία¹³⁰.

Από μία διαφορετική σκοπιά, ο Φρόυντ πραγματεύτηκε τη θρησκεία ως αυταπάτη, που η πραγματική πηγή προέλευσης της προέρχεται μέσα από ένα αίσθημα για κάτι αιώνιο, απεριόριστο και απέραντο. Ένα αίσθημα καθαρά υποκειμενικό που δεν αποτελεί κάποιο άρθρο πίστης, και που μόνο με την ύπαρξη του, μπορεί κάποιος να ονομάζεται θρήσκος. Η πίστη στη θρησκεία, σύμφωνα με τον Φρόυντ, ίσως¹³¹ να αποτελεί ένα συναίσθημα σύνδεσης και ομοιογένειας με το περιβάλλον. Μία γενετική ερμηνεία αυτού του συναισθήματος προέρχεται από την αρχική βασική σκέψη ότι τίποτα δεν μας είναι πιο βέβαιο από το αίσθημα του εαυτού μας, του Εγώ μας, που διαφέρει από την ασυνείδητη ψυχική ουσία, τον εξωτερικό κόσμο του Αυτό. Μόνο σε παθολογικές καταστάσεις ή όταν ερωτεύεται ένα άτομο μπορούν να εξαλειφθούν τα όρια μεταξύ του Εγώ και του Αυτό. Ένα βρέφος δέχεται πολλά ερεθίσματα από το εξωτερικό του περιβάλλον που κατά τη διάρκεια του χρόνου διαχωρίζει από το Εγώ

¹³⁰ Ο.π. σελ. 579-581 και Bryan S. Turner, “Religion and Social Theory” , SAGE Publications, London-Thousand Oaks- New Delhi, 1991, σελ. 15

¹³¹ Αναφέρω τη λέξη «ίσως», γιατί ο Φρόυντ μη κατέχοντας ένα παρόμοιο τύπου συναίσθημα είναι αβέβαιος για τη προέλευση του.

του είτε συνειδητά είτε απαιτητικά. Επίσης, ένα άτομο επιθυμεί να διαχωρίσει από το Εγώ του ότι του προκαλεί δυσαρέσκεια και πόνο. Θα μπορούσαμε, λοιπόν, να υποθέσουμε πως το Εγώ αρχικά τα συμπεριλάμβανε όλα, αλλά στη συνέχεια αποκόπηκε από το εξωτερικό του περιβάλλον. Αν αυτό το αρχικό συναίσθημα της ολότητας του Εγώ ενυπάρχει στη ψυχολογική υπόσταση πολλών ατόμων, τότε θα μπορούσε να δικαιολογηθεί το αίσθημα της σύνδεσης τους με το σύμπαν, το «απέραντο» αίσθημα. Πως, όμως, το συναίσθημα αυτό αποτελεί πηγή των θρησκευτικών αναγκών; Ποια είναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους; Ένα συναίσθημα μπορεί να αποτελεί πηγή ενέργειας μόνο όταν εκφράζει μία μεγάλη ανάγκη. Για τις θρησκευτικές ανάγκες, ο Φρόυντ αναφέρει πως προέρχονται από τη παιδική αδυναμία και την ανάγκη για τη προστασία από τον πατέρα, μία ανάγκη που συσχετίζεται με τη θρησκεία αργότερα. Στο σύγγραμμά του «Το μέλλον μίας αυταπάτης», ο Φρόυντ αναλύει το θρησκευτικό συναίσθημα, μέσα από τη προσευχή και τις εκδηλώσεις λατρείας, ως μία ανάγκη για διαβεβαίωση πως μία αγαθή πρόνοια προστατεύει τη ζωή του και θα επανορθώσει πιθανές παραλήψεις σε μία μελλοντική υπόσταση. Η πρόνοια αυτή δεν μπορεί να προέρχεται, βάσει του ανθρώπινου νου, παρά μόνο από τη μορφή ενός 'μεγαλόπρεπα εξυψωμένου πατέρα'¹³². Ο σκοπός της ζωής του ανθρώπου που δεν είναι άλλος από την επιδίωξη της ευτυχίας, συνδέεται άμεσα με τη θρησκεία. Η εκούσια απομόνωση από τους άλλους ή η προσφορά και η συνεργασία, μπορεί να οδηγήσουν στη απομάκρυνση από τον πόνο και τη δυστυχία. Σύμφωνα με τον Φρόυντ, όταν ένας μεγάλος αριθμός ατόμων επιδιώκει τη μαζική εξασφάλιση της ευτυχίας και την αποφυγή του πόνου μέσω ψευδαισθητικής αναδιαμόρφωσης της πραγματικότητας, τότε αναφερόμαστε στη μαζική αυταπάτη που χαρακτηρίζει τις θρησκείες της ανθρωπότητας. Η θρησκεία έχει τους δικούς της κανόνες και διαμορφώνει μία άλλη μορφή πολιτισμού που υποτάσσει τον άνθρωπο στη θέληση του Θεού, περιορίζει την ευφυΐα του και τις ατομικές του επιλογές, ώστε να τον προφυλάξει από τον πόνο και τη δυστυχία του εξωτερικού κόσμου¹³³.

Ο Wach, εμπνευσμένος από το έργο του Rudolf Otto "The idea of the Holy" (1929), όρισε τη θρησκεία ως «την εμπειρία του Ιερού».

Όμως, πώς μπορεί να κατανοηθεί η θρησκεία από το άτομο;

Ο Towler, το 1974, ανέφερε πως η ερμηνευτική εξάσκηση της κοινωνιολογίας της θρησκείας είναι να προβάλλει τις ερμηνείες των καταστάσεων και να 'ενώσει τις σημασίες που συνδέονται με ποικίλες καταστάσεις αυστηρά με όρους των στοιχείων της νόησης των πολιτών'. Σύμφωνα με τους Winch και Runciman, η εξήγηση της θρησκευτικής πίστης λαμβάνει σωστής ερμηνείας όταν συνδέεται με τη κατανόηση

¹³² Φρόυντ: « σε έναν που διάκειται φιλικά προς τους ανθρώπους ,είναι οδυνηρό να σκέφτεται πως η μεγάλη πλειοψηφία των θνητών δε θα μπορέσει να ξεπεράσει αυτή την άποψη της ζωής» (βλ. σχ.: Φρόυντ, 'Ο πολιτισμός πηγή δυστυχίας', σελ. 14).

¹³³ Σιγκμουντ Φρόυντ, «Ο Πολιτισμός Πηγή Δυστυχίας», Εκδόσεις «Επίκουρος», Αθήνα 1974, σελ. 7-10, 13-14, 16-18, 21 και 23-24 .

της πίστης των ατόμων μέσα στο κοινωνικό τους περιβάλλον, διότι όπως δήλωσε ο Evans- Pritchard, το 1965, ο τρόπος που ένα άτομο εξηγεί τον κόσμο, είναι ουσιώδης για το πώς αναλύει τα επιμέρους φαινόμενα¹³⁴.

Κατά πόσο, όμως, η πίστη σε κάποια θρησκευτική αρχή είναι ουσιώδης για την ύπαρξη του ατόμου και του κόσμου γύρω του;

Φιλόσοφοι με θειστικές και αθειστικές αντιλήψεις συχνά ισχυρίζονται πως με την απουσία του Θεού το σύμπαν είναι μία βαθιά άβυσσος απελπισίας, απόλυτα στερημένης των σκοπών και των εννοιών. Ο Weilenberg, ωστόσο, προσφέρει μία διαφορετική ανάλυση: οι άνθρωποι δρουν σαν η ζωή να έχει νόημα, επειδή στην πραγματικότητα έχει. Αρχικά, αρνείται μία σειρά προτάσεων που σκόπευαν να αναδείξουν τη ζωή ως 'άνευ σημασίας', και υποστηρίζει πως μία ζωή μπορεί να έχει νόημα για αυτούς που τη ζουν. Το νόημα της ζωής δεν προέρχεται μόνο από μία ύστατη άνοδο στον παράδεισο, αλλά στην θέληση για ανταλλαγή καλών πράξεων και συναισθημάτων, ακόμα και αν αυτό το αγαθό δεν αντέξει για πάντα¹³⁵.

Κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, η εξάπλωση των θρησκειών προκάλεσε ποικίλα προβλήματα στη κοινωνιολογική ανάλυση. Ένα μεγάλο πρόβλημα είναι αν μπορούμε πραγματικά να κατανοήσουμε τους ανθρώπους που ανήκουν σε ξένες ομάδες και πολιτισμούς. Οι κοινωνιολόγοι αναφέρουν πως η κατανόηση άλλων αξιών και παραδόσεων δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί παρά μόνο με την ανάλυση και τη σύγκριση των διαφόρων κοινωνικών δομών. Ο Ηρόδοτος και ο Αριστοτέλης ανέφεραν πως 'η φωτιά φλέγεται τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Περσία, αλλά οι ιδέες των ανθρώπων του σωστού και του άδικου ποικίλουν από τόπο σε τόπο'. Αν, λοιπόν, όλες οι γνώσεις και ιδεολογίες είναι πολιτισμικά συγκεκριμένες, τότε δε υπάρχουν παγκόσμιες αλήθειες¹³⁶.

Στην Ελλάδα η πίστη στο Θεό και τους αντιπρόσωπους του αποτελεί παράδοση, αλλά και καθήκον που ενυπάρχει στις καθημερινές δραστηριότητες των πολιτών. Η πίστη στην ύπαρξη μίας ανώτερης δύναμης και η συνεχής προσευχή είναι δύο από τα χαρακτηριστικότερα στοιχεία της θρησκευτικής ιδεολογίας των Ελλήνων.

¹³⁴ Bryan S. Turner, "Religion and Social Theory", SAGE Publications, London- Thousand Oaks- New Delhi, 1991, σελ. 16-17.

¹³⁵ Άρθρο: Erik J. Weilenberg, "Value and Virtue in a Godless Universe", New York: Cambridge University Press, 2005.

¹³⁶ Bryan S. Turner, "Religion and Social Theory", SAGE Publications, London- Thousand Oaks- New Delhi, 1991, σελ. 19.

Πέρα από μία ανάγκη, η παρουσία των πολιτών στους εκκλησιαστικούς χώρους, δεν παύει να αποτελεί και μία δυνατότητα συνεύρεσης και συλλογικής μνείας προς το Θείο.

Η ύπαρξη του Θεού δεν έχει εξακριβωθεί, εικόνες αναπαράστασης υπάρχουν μόνο για την Παναγία, τον Ιησού και τους Αγίους¹³⁷, γεγονός που διευκολύνει την προσευχή των πολιτών, όχι μόνο εξαιτίας της αποτύπωσης των προσώπων τους, αλλά και επειδή θεωρούνται ως σύνδεσμος της ανθρωπότητας με την αφηρημένη φύση του Θεού.

Οι πιστοί επικαλούνται τη βοήθεια των Αγίων¹³⁸ σε περίπτωση φόβου και απελπισίας, ενώ ορισμένες φορές τους αποδοκιμάζουν με φράσεις όπως «και ο Άγιος φοβέρα θέλει».

Η πίστη για πολλούς οφείλει να έχει κάποια όρια, διότι, αν αμφισβητηθεί, ίσως, εμφανιστούν εμπόδια και δυσκολίες.

Για τους Χριστιανούς οι άθεοι ή οι ανορθόδοξοι είναι αυτόματα ύποπτοι, αποδοκιμαστέοι, και πιθανώς επικίνδυνοι. Οι Χριστιανοί Ορθόδοξοι μοιράζονται κάποια κοινά χαρακτηριστικά, καθώς θεωρούν πως διαθέτουν μία ψυχή «παρόμοια» με του Θεού. Εφ' όσον έχουν βαπτιστεί παίρνοντας το Άγιο Πνεύμα και αποτρέποντας τις κακές δυνάμεις, αγαπούν το Θεό και τους συμπολίτες τους. Αν ένας Χριστιανός αποδοκιμάσει τα τοπικά ήθη, τότε θεωρείται πως οι σχέσεις του με το Θεό έχουν αποδοκιμαστεί, το ίδιο συμβαίνει και με όσους δεν πίστεψαν ποτέ στο Θεό, ώστε να τους ευνοήσει και για το λόγο αυτό δεν θεωρούνται αποδεκτοί.

Παρόμοιες πεποιθήσεις και συμπεριφορές σχετικά με την ανθρώπινη τιμή και αξιοπρέπεια, φανερώνουν ένα κόσμο βαθιά βουτηγμένο στη καθοδήγηση ενός ευνοϊκού Θεού, μίας πορείας που συμβάλλει στη κοσμολογική ακεραιότητα.

¹³⁷ Άγιοι θεωρούνται οι άνθρωποι που κατά τη διάρκεια της ζωής τους αφιερώθηκαν στη λατρεία του Θεού ή θυσιάστηκαν για ένα ανώτερο σκοπό και, μετά το θάνατο τους, μετέβηκαν στο παράδεισο και απέκτησαν τη δύναμη της μεσολάβησης στις ανθρώπινες υποθέσεις εκ μέρους του Θεού.

¹³⁸ Μία μορφή εκδήλωσης της λατρείας των πολιτών και της πίστης για λύτρωση, είναι τα τάματα, δώρα (τρόφιμα ή κοσμήματα) προς τους αντιπροσώπους και τον οίκο του Θεού. Ένα φαινόμενο το οποίο ενδυναμώνει την πίστη του ανθρώπου στο Θεό είναι τα θαύματα. Το θαύμα είναι κάτι που προκαλεί θαυμασμό. Πολλοί Άγιοι θεωρούνται θαυματουργοί και εμπειρίες θαυμάτων αποτελούν μέρος της καθημερινής ζωής των Ελλήνων πολιτών και αποτυπώνονται στο τρόπο ζωής και σκέψης ολόκληρων κοινοτήτων, ακόμα και αν αποτελούν ψευδείς πληροφορίες, διαδεδομένες μεταξύ των πολιτών. Τα θαύματα λαμβάνουν χώρα σε έναν τόπο που φθίνει, και που απομακρύνεται από τον παράδεισο. «Ο Θεός μένει με εκείνους που πιστεύουν», «Αρκεί η πίστη» λένε οι πολίτες, ενώ κάνουν προσκυνήματα στον τόπο που έχουν πραγματοποιηθεί θαύματα.

Στη περίοδο της μοντερνικότητας, ωστόσο, με την ανάπτυξη της τεχνολογίας και της επιστήμης, η πίστη, μερικώς, χάθηκε, ενώ πολλά θαύματα έχουν απαντηθεί. Για την ελληνική, όμως, περίπτωση, όλες αυτές οι επιστημονικές καινοτομίες και εξηγήσεις, δεν αποτελούν παρά μία προσπάθεια μίας υποβαθμισμένης ομάδας να αφομοιωθεί με το επίπεδο μίας πολύ πιο ανώτερης ομάδας¹³⁹.

Σε συνάντησή μου με τον Αρχιμανδρίτη Αθανάσιο Ρονιώτη, υπηρέτη του Θεού στον Ιερό Ναό Αγίου Ανδρέου των Κάτω Πατησίων¹⁴⁰, θέλησα να του υποβάλω ορισμένες ερωτήσεις σχετικά με τη θρησκεία και τη συμβολή της απέναντι στο φαινόμενο της μετανάστευσης. Η ανταπόκριση του ήταν η ακόλουθη:

- Πόσο συχνά και τί είδους βοήθεια ζητούν οι μετανάστες από την εκκλησία;

- Απάντηση:

‘Ζητούν κυρίως χρήματα για να αντιμετωπίσουν έξοδα ενοικίου. Ζητούν τροφή και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, δυστυχώς, όμως, η εκκλησία δεν μπορεί να ανταποκριθεί σε κανένα άλλο αίτημα τους, εκτός από το φαγητό, διότι δεν έχει ούτε τους οικονομικούς πόρους (παρά το μύθο που επικρατεί για τη δήθεν αμύθητη περιουσία της). Ανταποκρίνεται στο φαγητό και λόγω της παντελούς ελλείψεως φροντίδας του κράτους δεν μπορεί η εκκλησία να μεριμνήσει ούτε στην εκμάθηση της γλώσσας, αλλά ούτε και στην προσβασιμότητα αυτών των ανθρώπων στις δημόσιες υπηρεσίες’.

- Ποια η πληροφόρηση και οι παροχές της εκκλησίας;

- Απάντηση:

¹³⁹ Charles Stewart, “Demons and the Devil. Moral Imagination in Modern Greek Culture”, Princeton University Press, New Jersey 1991, σελ. 76-97, 116-117 και 195.

¹⁴⁰ Μίας περιοχής με έντονο το μεταναστευτικό φαινόμενο (οι αλλοδαποί κάτοικοι της αποτελούν περίπου το 1/3 των διαμενόντων στη περιοχή, με αποτέλεσμα τη φυγή των ημεδαπών, λόγω του έντονου παραεμπορίου και των κλοπών στις οποίες επιδίδονται. Παράδειγμα αποτελεί η αναφορά του Πατέρα Αθανάσιο σχετικά με τις ληστείες συντάξεων και κοσμημάτων από ηλικιωμένα άτομα, πράξεις που αποτελούν καθημερινό φαινόμενο).

‘Από τη στιγμή που δεν λειτουργούν ή υπολειτουργούν οι υπηρεσίες του κράτους η εκκλησία τί πληροφόρηση να παρέχει; Τη μόνη που μπορεί να παράσχει είναι ότι δεν υπάρχει κράτος πρόνοιας και μεταναστευτική πολιτική’.

- Υπάρχουν ειδικοί φορείς στους οποίους μπορεί η εκκλησία να στείλει άμεσα τους πάσχοντες;

- Απάντηση:

‘Δυστυχώς, και η εκκλησία ακολουθεί την ανυπαρξία του κράτους είτε γιατί θέλει να το αντιγράψει, είτε γιατί φρόντισαν να απαξιώσουν τελείως το ρόλο της και εκείνη ικανοποιήθηκε με αυτή την απαξία. Η εκκλησία θα μπορούσε μέσα από φορείς της, όπως π.χ. μη κυβερνητικές οργανώσεις, φιλόπρωχες αδελφότητες, ιδρύματα, να προσφέρει σοβαρές υπηρεσίες και σοβαρή περίθαλψη, αλλά όταν δεν υπάρχει μεταναστευτική πολιτική και κράτος πρόνοιας η όποια προσπάθεια θα κατέρρευε μπροστά στον ανέλεγκτο αριθμό των μεταναστών’.

- Είναι η θρησκεία φορέας αξιών και πίστης για το μέλλον των περιθωριακών;

- Απάντηση:

‘Καταρχάς θέλω να μου πείτε τί σημαίνει ‘περιθωριακός’; Η εκκλησία, η φύση της εκκλησίας, το είναι της εκκλησίας είναι περιθώριο και μάλιστα όχι απλά περιθώριο, αλλά το περιθώριο. Με κέντρο όχι τον άνθρωπο ούτε τον σούπερ-άνθρωπο που προτείνει ως κοσμοείδωλο ο καταναλωτικός κόσμος στον οποίο ανήκουμε. Η εκκλησία έχει κέντρο της το Θεάνθρωπο και περιθώριο όλους εμάς με σημαντική υπόμνηση στο περιθώριο, τον ξένο, τον εν φυλακή, τον ασθενή, που ο Χριστός ταύτισε το πρόσωπο του με αυτούς. Επομένως, αυτό που με ρωτήσατε, αν η θρησκεία είναι φορέας αξιών και πίστης για το μέλλον των περιθωριακών, θα σας απαντούσα ότι η εκκλησία, και όχι η θρησκεία, έχει σε ασύλληπτη αξία τον άνθρωπο ο οποίος ποτέ δεν θα γίνει νούμερο, όπως σε μία τράπεζα, την εφορία, κλπ., όπου δεν ενδιαφέρει αυτόν που μας αριθμίζει αν εμείς έχουμε αξία μόνο και μόνο επειδή είμαστε άνθρωποι και επειδή έχουμε αυτό το μέγεθος της αξίας, έχουμε και πίστη που σημαίνει εμπιστοσύνη στη ζωή, σε αυτό το μονάκριβο δώρο του Θεού.

Επομένως, στο μέλλον η εκκλησία θα κληθεί να δώσει μία μάχη πίστης μέχρις εσχάτων για να υπερασπιστεί την αξία της ζωής όλου αυτού που σας περιέγραφα ως περιθώριο για να γίνει κέντρο, το μόνο πραγματικό κέντρο’.

- Κατά πόσο μπορεί η εκκλησία να επέμβει καταλυτικά σε παρόμοιου τύπου προβλήματα;

- Απάντηση:

‘Σας περιέγραφα προηγουμένως ότι το καταλυτικό βρίσκεται στο γεγονός ότι η εκκλησία οφείλει πάντοτε να πιστεύει στην έννοια της ζωής ως δώρου στον άνθρωπο, στη μοναδικότητα του προσώπου του, στο γεγονός ότι ζει τη μία και μοναδική ζωή του και στο θρίαμβο επί του θανάτου είτε είναι καθημερινός, ως απαξία της ζωής, είτε ως παντοτινός αφανισμός. Αν, λοιπόν, η εκκλησία πιστεύει, ομολογεί αυτή τη ζωή, τότε μπορεί καταλυτικά να λύσει και το πρόβλημα κάθε πάσχοντος ανθρώπινου προσώπου’.

- Κατά πόσο συνδέεται η θρησκεία με την ηθική και πως μπορεί η εκκλησία να αποτρέψει τους πιστούς από την παρεκκλίνουσα οδό;

- Απάντηση:

‘Η θρησκεία συνδέεται απόλυτα με την ηθική, διότι η θρησκεία προσάγει έναν τιμωρό Θεό, ο οποίος καλεί τα άτομα να είναι ηθικά (να μη κλέβουν, να μη σκοτώνουν...). Αυτήν την αναγκαιότητα της θρησκείας και της ηθικής μας τη θύμισε ακόμα και ο διαφωτισμός. Αυτή η θρησκεία με την ηθική της μπορεί να αποτρέψει τα άτομα από την παρεκκλίνουσα οδό, εάν υπάρχει και ένα κράτος καλά οργανωμένο, που σαν τον Θεό της θρησκείας απειλεί τους ανθρώπους, όχι να τους πάει στην κόλαση, αλλά στη φυλακή. Δηλαδή, αν σε αυτή τη θρησκεία και σε αυτή την ηθική καταρρεύσει το κράτος δικαίου, τότε οι δείκτες της εγκληματικότητας θα αριθμούνται με τα άτομα που αποτελούν την κοινωνία. Η εκκλησία, στον αντίποδα αυτής της λογικής, δεν πιστεύει, δηλαδή, δεν εμπιστεύεται ούτε την ηθική (που δεν έχει και σταθερές απόψεις), ούτε στον Θεό ή στους Θεούς της θρησκείας, που απειλούν με τιμωρία και κόλαση. Η εκκλησία πιστεύει – εμπιστεύεται την κλίση του ανθρώπινου

προσώπου, εν ελευθερία, που είναι εικόνα του Θεού και να του ομοιάσει. Η αμαρτία είναι αυτή που αμαυρώνει αυτή την εικόνα και η εκκλησία έρχεται να ρίξει πάντοτε φώς σε αυτό το σκοτάδι που ελλοχεύει πάντοτε να διαστρέψει την αληθινή φύση του ανθρώπου. Η εκκλησία, λοιπόν, καλεί τον άνθρωπο να ζει με κέντρο του τη καρδιά του και έτσι να φωτίζεται ο νους του για να καταργεί το θάνατο. Η εκκλησία θα πει σε κάθε ανθρώπινο πρόσωπο την ώρα της βάπτισής του, δηλαδή, την ώρα που αναδύει τον άνθρωπο από τα ύδατα της αφθαρσίας, να έχεις σε όλη σου τη ζωή μετάνοια, δηλαδή, διαρκώς ο νους να αλλάζει και να μαλακώνει η καρδιά, να καταργείται, μέρα με τη μέρα, ώρα με την ώρα, η σκληροκαρδία σου. Σε αυτό τον άνθρωπο πιστεύει η εκκλησία, και αυτό το ήθος του προσφέρει. Να γίνει κληρονόμος και αυτός του όμορφου κόσμου του Θεού'.

- Ποια η δική σας άποψη σχετικά με τη σημερινή εξάπλωση των μεταναστευτικών φαινομένων στη χώρα μας και πως θα μπορούσαν να επιλυθούν τα προβλήματα της πείνας, της φτώχειας και του στιγματισμού των μεταναστών;

- Απάντηση:

‘Η εξάπλωση του μεταναστευτικού φαινομένου είναι απότοκο και παράγωγο του άδικου κόσμου της κατανάλωσης που στήθηκε ως ‘πολιτισμός’. Ο μετανάστης σήμερα δεν εγκαταλείπει την πατρίδα του μόνο από πείνα ή από ανασφάλεια λόγω πολέμου, αλλά γιατί ο δικός μας κόσμος έχει πολλά ‘στολίδια’ και πολλά ‘λαμπάκια’. Μεταναστεύει, λοιπόν, πολλές φορές έχοντας ασφάλεια και πρόσβαση σε νερό και σε τροφή, για ένα ‘καλύτερο μέλλον’ και εγκαθίσταται στα άθλια υπόγεια των αθλίων πόλεων του δυτικού κόσμου και ζει, τις περισσότερες φορές, ως παρειάς. Περιμένει να αποκτήσει αξία όταν εγγραφεί σε κάποια χαρτιά του αντίστοιχου δημοσίου στο κράτος που πήγε και αν αποκτήσει κάρτα με νόμιμο, τότε έχει και κάποια σχετική αξία. Επομένως, το μεταναστευτικό φαινόμενο σήμερα είναι κομμάτι της κρίσης του ‘πολιτισμού’ μας, που δεν μπορεί να λύσει ούτε το πρόβλημα της πείνας, γιατί και οι άνθρωποι που ζούμε σε αυτό το δυτικό καταναλωτικό κόσμο με τα πολλά ‘λαμπάκια’, και δεν πεινάμε, είμαστε δυστυχείς γιατί έχουμε άλλου είδους πείνα και άλλου είδους φτώχεια, και εξαιτίας αυτής της ΦΤΩΧΕΙΑΣ και αυτής της ΠΕΙΝΑΣ και αυτής της ΔΙΨΑΣ δεν μπορούμε να προσφέρουμε το ψωμί μας στη μέση, το νερό μας μισό, το μισθό μας και για τους άλλους, γιατί το υποδόμημα του δήθεν πολιτισμού μας θεμελιώθηκε στο εγώ μας και όχι στο εσύ’.

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να αναφέρουμε τα λόγια του Απόστολου Παύλου «όχι πια αλλοδαποί ούτε μετανάστες σε ξένο έδαφος, αλλά σύντροφοι-πολίτες με τους ανθρώπους του Θεού...¹⁴¹» .

¹⁴¹ Απόστολος Παύλος, Προς Εφέσους, Π. 19-20. Κ. 6° .

2.1.2. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΑΞΙΩΝ:

Η ‘σχέση’ είναι όρος κοινός εδώ και τριάντα περίπου χρόνια, καθώς και η αντίληψη για την ανάγκη της ‘εγκαρδιότητας’ και της ‘δέσμευσης’¹⁴² στη προσωπική μας ζωή.

Μία σχέση είναι κάτι το ενεργητικό και εξαρτάται από την κατάκτηση της εμπιστοσύνης ενός άλλου προκειμένου να διαρκέσει.

Μία οικογένεια είναι μία ομάδα προσώπων συνδεδεμένων άμεσα με σχέσεις συγγενείας, τα ενήλικα μέλη της οποίας αναλαμβάνουν την ανατροφή των παιδιών.

Οι σχέσεις συγγενείας είναι σχέσεις που δημιουργούνται μεταξύ των ανθρώπων είτε μέσω του γάμου, είτε μέσω των γραμμών καταγωγής που συνδέουν τους συγγενείς εξ’ αίματος.

Οι μορφές της οικογένειας είναι: η πυρηνική (δύο σύζυγοι με τα παιδιά τους), η εκτεταμένη (όταν στενοί συγγενείς διαμένουν στο ίδιο σπίτι) και η μονογονεϊκή (όταν ένας από τους δύο γονείς έχει αποβιώσει ή όταν το ζευγάρι έχει διαζευχθεί)¹⁴³.

Πολλοί τύποι οικογενειών συνυπάρχουν μέσα στο πλαίσιο μίας κοινωνίας. Έρχονται από ποικίλες κοινωνικές δυνάμεις και στη συνέχεια παλεύουν για το ποιος τύπος θα επικρατήσει πάνω στον άλλο. Ωστόσο, αν και αποδυναμώνονται, οι προηγούμενες

¹⁴² “Family and Society”, Selections from the Annales Economies, Societies, Civilizations, Translated by Forster and Ranum, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1976.

¹⁴³ Ο κοινωνιολόγος και ιστορικός Λόρεν Στόουν κατέγραψε μερικές από τις αλλαγές που οδήγησαν από τις προ- νεωτερικές στις σύγχρονες μορφές της οικογένειας στην Ευρώπη: Παλαιότερα, το 16^ο αιώνα, η κύρια μορφή οικογένειας ήταν η πυρηνική σε μικρό-νοικοκυριά, με βαθιά ριζωμένες σχέσεις μέσα στην κοινότητα, συμπεριλαμβανομένων και των άλλων συγγενών. Η οικογένεια δεν διαχωριζόταν από την κοινότητα. Τα μέλη της οικογένειας, όμως, δεν αισθάνονταν συναισθηματική εγγύτητα, δεν υπήρχε ελευθερία επιλογής συντρόφου, ενώ οι ερωτικές σχέσεις ήταν μία αναγκαιότητα για τη γέννηση απογόνων. Στις αρχές του 17^{ου} αιώνα μέχρι τις αρχές του 18^{ου} αιώνα υπάρχει μία μετάβαση. Η πυρηνική οικογένεια απομονώνεται από την κοινότητα, ενώ δίνεται έμφαση στη σημασία της συζυγικής και γονικής αγάπης, αν και υπήρχε μία αύξηση της αυταρχικής εξουσίας του πατέρα. Σταδιακά αναπτύχθηκε ο τύπος της οικογένειας που γνωρίζουμε σήμερα, με ισχυρούς συναισθηματικούς δεσμούς, οικογενειακή ιδιωτικότητα, προσωπική επιλογή συντρόφων και έμφαση στην ανατροφή των παιδιών. Μεταβολές στον οικογενειακό θεσμό έλαβαν χώρα ανά τον κόσμο, τόσο εξαιτίας της επιρροής του δυτικού πολιτισμού, όσο και εξαιτίας της διαμόρφωσης κεντρικών κυβερνήσεων που μετέβαλαν σταδιακά τους παραδοσιακούς τρόπους συμπεριφοράς. Οι σημαντικότερες από τις μεταβολές αυτές ήταν: Η μείωση της επίδρασης των εκτεταμένων οικογενειών, Η ελεύθερη επιλογή συζύγων, Η αναγνώριση των δικαιωμάτων των γυναικών στο γάμο και τις οικογενειακές αποφάσεις, Ο περιορισμός των γάμων μεταξύ συγγενών, Ο υψηλότερος βαθμός σεξουαλικής ελευθερίας σε περιοριστικές κοινωνίες, και Η επέκταση των δικαιωμάτων του παιδιού. (“Family and Society”, Selections from the Annales Economies, Societies, Civilizations, Translated by Forster and Ranum, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1976.)

μορφές δεν εξαφανίζονται τελείως, ούτε με το ίδιο ρυθμό, σε κάθε κοινωνική ομάδα.¹⁴⁴

Δεδομένου ότι η οικογένεια αποτελεί τμήμα της ύπαρξης μας, η οικογενειακή ζωή ουσιαστικά περιλαμβάνει όλες τις συναισθηματικές εμπειρίες. Μπορεί οι σχέσεις της οικογένειας να είναι θερμές και φιλικές, αλλά μπορεί να χαρακτηρίζονται και από εντάσεις που οδηγούν τους ανθρώπους σε απόγνωση και προκαλούν συναισθήματα αγωνίας και ενοχής¹⁴⁵.

Ενδεικτικό είναι πως οι προϋποθέσεις της δημιουργίας της ιδανικής οικογένειας προϋπάρχουν στα άτομα ακόμα και πριν γεννηθούν, καθώς αφορούν επιθυμητά παιδιά μίας ευτυχισμένης οικογένειας, που η μητέρα τους είχε μία ευχάριστη εγκυμοσύνη¹⁴⁶.

Οι γονείς συχνά παίζουν το ρόλο 'δορυφόρων' που μεταδίδουν μηνύματα και ιδιότητες (όχι πάντα ευδιάκριτες) από τη μία γενιά στην άλλη. Κατά παρόμοιο τρόπο χαρακτηριστικά γνωρίσματα, προτερήματα και ελαττώματα κληρονομούνται μεταξύ των γενεών¹⁴⁷.

Επίσης, από γενιά σε γενιά, μπορεί να μεταφερθούν και προβλήματα και στεναχώριες που αφήνουν 'σημάδια' στο ψυχισμό του νεότερου μέλους της οικογένειας που δέχεται αυτά τα ερεθίσματα από τους προγόνους του, ειδικά αν αυτοί προέρχονται

¹⁴⁴ "Family and Society", Selections from the Annales Economies, Societies, Civilizations, Translated by Forster and Ranum, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1976, σελ. 251-256.

¹⁴⁵ Anthony Giddens, «Κοινωνιολογία», Βιβλιοθήκη Κοινωνικής Επιστήμης και Κοινωνικής Πολιτικής, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 2002, σελ. 208-215.

¹⁴⁶ Η αρμονία στη κατοικία διαμονής διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο. Κανείς δεν ξέρει ακόμα από πόσο νωρίς ξεκινά το έμβρυο να λαμβάνει μηνύματα από το εξωτερικό του περιβάλλον, ωστόσο, έχει παρατηρηθεί πως άτομα που η μητέρα τους είχε άσχημη εγκυμοσύνη αντιμετωπίζουν ως ενήλικες σοβαρά ψυχικά προβλήματα, αν και έζησαν μία φαινομενικά ευτυχισμένη παιδική ηλικία. Επομένως, ότι συμβαίνει στο ψυχισμό της μητέρας έχει επιρροές στο μεταβολισμό της, οι οποίες επηρεάζουν το έμβρυο. (Όλουφ Μάρτενσεν – Λάρσεν & Κίρστεν Σέριγκ, «Οικογενειακά Πρότυπα και Προσωπικότητα», Εκδόσεις ΣΤΑΧΥ, Αθήνα, 1994, σελ. 82-83).

¹⁴⁷ Πολλές φορές, ωστόσο, ένα μέλος μίας οικογένειας ασυνείδητα προσπαθεί να διαμορφώσει τη προσωπικότητα ενός άλλου μέλους της, προκειμένου να μοιάσει με ένα τρίτο μέλος της οικογένειας, στον οποίο το πρώτο μέλος έχει ιδιαίτερη αδυναμία ή συναισθηματική σύνδεση.

από περιόδους κατοχής και πολέμου. Έτσι, το παιδί μπορεί να αναπτύξει αντικοινωνικές συμπεριφορές και να αυξηθεί η ανασφάλεια του¹⁴⁸.

Η οικογένεια, όπως και το σχολείο, την επίδραση του οποίου θα αναλύσουμε παρακάτω, η γειτονιά, οι φιλικές παρέες, κλπ., όσες, δηλαδή, ομάδες χαρακτηρίζονται από άμεσες προσωπικές σχέσεις, αποτελούν τις αποκαλούμενες «πρωτογενείς ομάδες». Εισηγητής του όρου αυτού είναι ο Ch. Cooley¹⁴⁹ ο οποίος ορίζει ως «πρωτογενείς» τις ομάδες που χαρακτηρίζονται από στενή σχέση και συνεργασία. Αναφέρονται ως «πρωτογενείς», κυρίως, διότι διαμορφώνουν τα κοινωνικά ιδεώδη των ατόμων.

Μέσα στις ομάδες αυτές το αίσθημα της αλληλεγγύης αυξάνεται σε σημείο που το «Εγώ» συχνά ταυτίζεται με το «Εμείς». Οι ομάδες αυτές παρέχουν στο άτομο την εξασφάλιση της συναισθηματικής του ταυτότητας, τη ψυχική ισορροπία και την ικανότητα διαμόρφωσης της προσωπικότητας του, ενώ, παράλληλα, του προσφέρουν τη δυνατότητα να ενταχθεί στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

Το μέλος μία πρωτογενούς ομάδας δεν θα κριθεί για την εκτέλεση ή μη ορισμένων καθηκόντων που συνάδουν με το ρόλο που κατέχει στο κοινωνικό σύνολο, όπως σε μία δευτερογενή ομάδα (κόμμα, σύλλογο, κλπ.), αλλά για τη συνολική του προσωπικότητα, γεγονός που του παρέχει μία ασφάλεια και αυτοπεποίθηση.

Μία βασική διάκριση των πρωτογενών ομάδων από τις υπόλοιπες είναι η διαδικασία της κοινωνικοποίησης που προσφέρουν στα μέλη τους. Σύμφωνα με τον Konig «σαν νεογέννητο το παιδί δεν είναι ακόμα άνθρωπος αλλά η απλή δυνατότητα του ανθρώπου. Γι' αυτό το λόγο λένε ότι η φυσική γέννηση του ανθρώπου δεν είναι το

¹⁴⁸ Στις ζωές μας υπάρχει μία εσωτερικά επαναλαμβανόμενη 'ταινία' των εμπειριών που ζήσαμε και που μας είχαν επηρεάσει ήδη από την αρχή της παιδικής μας ηλικίας. Η 'ταινία' αυτή αποτελείται από συναισθήματα και εντυπώσεις που έχουν διατηρηθεί ζωντανές μέσα μας κατά τη διάρκεια των ετών και συμβάλλει, πολλές φορές, ώστε το άτομο που την έχει ζήσει να αναπτύσσει έντονα συναισθήματα απέναντι σε ένα μέλος της οικογένειάς του, συνήθως στο παιδί του (ειδικά σε εκείνο που έχει αδυναμία) (ίσως επειδή του προσφέρει μία τελευταία ευκαιρία να βιώσει μέχρι τέλους την αρνητική εμπειρία), όταν αυτό βρίσκεται στην ηλικία που ήταν εκείνοι όταν τους συνέβη το γεγονός. Η εσωτερική 'ταινία' παίζεται συχνά με τη μορφή μίας ανεξήγητης επιμονής για επανάληψη, και είναι στο χέρι του ανθρώπου αν θα τη σταματήσει ή όχι. Σε πολλές, όμως, περιπτώσεις η 'ταινία' είναι πιο σύνθετη και πιο δυσπρόσιτη και ίσως να παίζεται ανεξάρτητα από τη γνώση και τις αναμνήσεις του προσώπου που έζησε το γεγονός. (Όλουφ Μάρτενσεν – Λάρσεν & Κίρστεν Σέριγκ, «Οικογενειακά Πρότυπα και Προσωπικότητα», Εκδόσεις ΣΤΑΧΥ, Αθήνα, 1994, σελ. 101-117).

¹⁴⁹ Cooley Ch. Social Organization. A study of the Larger Mind. Κεφ. 3-4, New York, από: Βασιλίας Κ. Βουϊδάσκης, «Η Επιθετικότητα σαν Κοινωνικό Πρόβλημα στην Οικογένεια και στο Σχολείο. Συμβολή στην Κοινωνιολογία της Παιδείας», Δεύτερη Έκδοση, Εκδόσεις: ΓΡΗΓΟΡΗ, Αθήνα, 1987, σελ. 74.

αποφασιστικό, αλλά ‘η δεύτερη γέννηση του’ σαν κοινωνικό- πολιτισμική προσωπικότητα»¹⁵⁰.

Για την ένταξη του ατόμου στην ευρύτερη κοινωνία απαραίτητη είναι η υιοθέτηση και η μεταβίβαση των πολιτισμικών προτύπων και αγαθών. Σύμφωνα με τον Parsons¹⁵¹, με τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης τα ήθη και τα έθιμα, οι παραδόσεις και τα πολιτισμικά πρότυπα γίνονται βασικά στοιχεία της προσωπικότητας του ατόμου.

Η κοινωνικοποίηση είναι πρωτογενής όταν προέρχεται από τις πρωτογενείς ομάδες, μέσα από τη διαμόρφωση της συναισθηματικής του ταυτότητας, την πρώτη επαφή με τον πολιτισμό και την προετοιμασία του για την ένταξη του στις δευτερογενείς ομάδες, οι οποίες προσφέρουν τη δευτερογενή διαδικασία κοινωνικοποίησης, όπου το άτομο δεν αντιμετωπίζεται ως προσωπικότητα αλλά ως κατηγορία, που οφείλει να συνεργαστεί με τους συνανθρώπους του και να εκτελέσει ορισμένα καθήκοντα. Επιβραβεύεται και τιμωρείται ανάλογα με τη κοινή απαίτηση του συνόλου (άτυπος κοινωνικός έλεγχος)¹⁵².

Ο μηχανισμός, όμως, της κοινωνικοποίησης πολλές φορές είναι εξαναγκαστικός, ωθεί τα άτομα στο να αποδεχτούν συγκεκριμένα πρότυπα και πρακτικές, χωρίς, στην ουσία, να λαμβάνει την ατομική θέληση του καθενός, αλλά ούτε και να περιορίζει την ατομικότητα των νέων μελών της¹⁵³.

Σύμφωνα με την Ε.Κ. Ιωαννίδου η κοινωνικοποίηση του παιδιού είναι σαν μία «εξέλιξη, διαφοροποίηση, άσκηση και συνειδητοποίηση των ανθρώπινων ποιοτικών στοιχείων» που «προϋποθέτει την ανθρώπινη κοινωνία και συντελείται μόνο μέσα σε αυτήν»¹⁵⁴.

Η κοινωνικοποίηση περιλαμβάνει διάφορα στάδια ψυχοσωματικής, πολιτισμικής και κοινωνικής εξέλιξης και διαμόρφωσης του ανθρώπου.

¹⁵⁰ König R. Bemerkungen zur Sozialpsychologie, “Soziologische Orientierungen”. Vortage und Aufsätze. Studien – Bibliothek Kiepenheuer & Witsch. Köln 1973, sel. 47.

¹⁵¹ Βασίλης Κ. Βουϊδάσκης, «Η Επιθετικότητα σαν Κοινωνικό Πρόβλημα στην Οικογένεια και στο Σχολείο. Συμβολή στην Κοινωνιολογία της Παιδείας», Δεύτερη Έκδοση, Εκδόσεις: ΓΡΗΓΟΡΗ, Αθήνα, 1987.

¹⁵² Ο.π., σελ. 74-79.

¹⁵³ Cooley: «ο καθένας θα είναι πάντοτε φιλόδοξος, αλλά ο κύριος σκοπός της φιλοδοξίας του στην πρωτογενή ομάδα είναι να αποκτήσει μια ιδιαίτερη θέση στη συνείδηση των άλλων»

¹⁵⁴ Ελένη Κ. Ιωαννίδου, «Η Οικογένεια. Μία Κριτική Εισαγωγή στην Έρευνα της Οικογένειας και στην Προβληματική της Κοινωνικοποιητικής της Λειτουργίας», Κοινωνικά και Παιδαγωγικά Θέματα, Υπεύθυνος Έκδοσης: ‘ΈΝα Πορεία’, Αθήνα, 1978, σελ. 110.

Ο όρος κοινωνικοποίηση διατυπώθηκε για πρώτη φορά με σκοπό να οριστεί η έννοια του όρου παιδεία (E. Durkheim: παιδεία- μία μεθοδευόμενη κοινωνικοποίηση).

Η κοινωνικοποίηση αποτελεί αποτέλεσμα διαφόρων αντιδράσεων, αλλά και επιδράσεων μεταξύ του ατόμου και του εξωτερικού του περιβάλλοντος¹⁵⁵.

Η οικογένεια πέρα από την αναπαραγωγή και την φροντίδα των παιδιών είναι υπεύθυνη για την κοινωνικοπολιτισμική 'γέννηση' του ανθρώπου. Δημιουργεί τη συναισθηματική θεμελίωση και την εμπιστοσύνη στο εξωτερικό περιβάλλον και ύστερα εισάγει το άτομο στον πολιτισμό.

Το παιδί μέσα στην οικογένεια μιμείται τις συμπεριφορές των γονέων του και αφομοιώνει τις κοινωνικές σχέσεις που υφίστανται μεταξύ των μελών της. Διαχωρίζει τα μέλη από τον εαυτό του και διαμορφώνει σταδιακά την προσωπικότητα του. Με την ανάπτυξη των συναισθημάτων της εμπιστοσύνης και της αλληλεγγύης, το άτομο μαθαίνει να συνεργάζεται με τους άλλους και να έχει εμπιστοσύνη και στις δικές του ικανότητες. Το παιδί αποδεσμεύεται σταδιακά από την οικογένεια, όταν αποκτά μία 'θέση' απέναντι στην κοινωνία και όταν μπορεί να την αντιμετωπίσει με τις δικές του δυνάμεις. Με την εισαγωγή του ατόμου στον πολιτισμό, προετοιμάζεται να αναλάβει τους κοινωνικούς ρόλους και τα καθήκοντα που επιβάλλει η κοινωνία, ενώ οι γονείς αναλαμβάνουν νέες κοινωνικοποιητικές υποχρεώσεις¹⁵⁶.

Η οικογένεια αποτελεί ένα θεσμό. Επομένως, περιέχει κανόνες και νόμους και, σύμφωνα με τη δομολειτουργική θεωρία του Parsons, ο καθένας είναι υποχρεωμένος να εκπληρώνει ορισμένες εντατικές λειτουργίες μέσα στην οικογένεια¹⁵⁷.

Τους ρόλους δεν αρκεί να τους μάθει κανείς, αλλά και να τους αφομοιώσει. Η πρώτη φάση της διαδικασίας αφομοίωσης των κοινωνικών προσμονών για κάθε 'ρόλο' διαδραματίζεται στο πλαίσιο των σχέσεων της οικογένειας¹⁵⁸.

¹⁵⁵ N. Elias: «έτσι, λοιπόν, μιλάει κανείς για την ανθρώπινη μονάδα και το περιβάλλον της, για το μεμονωμένο παιδί και την οικογένεια του, για το άτομο και την κοινωνία, για το υποκείμενο και τα αντικείμενα, χωρίς να διασαφηνίζει διαρκώς μέσα του, πως η μονάδα η ίδια ανήκει ταυτόχρονα στο 'περιβάλλον' της, το παιδί στην οικογένεια του, το υποκείμενο στα αντικείμενα... Αν προσέξει κανείς ακριβέστερα, θα διαπιστώσει π.χ. Πως το λεγόμενο 'περιβάλλον' ενός παιδιού, το συνθέτουν κατά πρώτο λόγο, άλλοι άνθρωποι, ο πατέρας, η μητέρα, τα αδέρφια.... Αυτό, που εμείς ορίζουμε εννοιακά σαν 'οικογένεια', δεν θα ήταν καθόλου 'οικογένεια' χωρίς τα παιδιά...» (N. Elias, «Τι είναι Κοινωνιολογία», 1971.)

¹⁵⁶ Ελένη Κ. Ιωαννίδου, «Η Οικογένεια. Μία Κριτική Εισαγωγή στην Έρευνα της Οικογένειας και στην Προβληματική της Κοινωνικοποιητικής της Λειτουργίας», Κοινωνικά και Παιδαγωγικά Θέματα, Υπεύθυνος Έκδοσης: 'ΈΝα Πορεία', Αθήνα, 1978, σελ. 110-120.

¹⁵⁷ Βασίλης Κ. Βουϊδάσκης, «Η Επιθετικότητα σαν Κοινωνικό Πρόβλημα στην Οικογένεια και στο Σχολείο. Συμβολή στην Κοινωνιολογία της Παιδείας», Δεύτερη Έκδοση, Εκδόσεις: ΓΡΗΓΟΡΗ, Αθήνα, 1987, σελ. 79-84.

Μία φτωχή και μη αποδεκτή κοινωνικά οικογένεια προκαλεί μία λανθασμένη κοινωνικοποίηση στα παιδιά της, ενώ προσφέρει λιγότερους λόγους σύνδεσης με την οικογένεια. Έτσι, και μετανάστες που προέρχονται από άλλους πολιτισμούς, με ελάχιστους κοινωνικούς δεσμούς και εφόδια μέσα σε ένα νέο πολιτισμό, θεωρούνται πιθανοί φορείς λανθασμένης κοινωνικοποίησης, με αποτέλεσμα τα παιδιά τους να προσεταιρίζονται την εγκληματική οδό, στις περιπτώσεις που δεν έχουν ενταχθεί κοινωνικά.

Οι διαφορές γίνονται αποδεκτές όταν προέρχονται από τις οικογένειες των κυρίαρχων τάξεων, ενώ συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο για τα χαρακτηριστικά των οικογενειών των κατώτερων τάξεων, που φαίνεται να συμβιβάζονται στη κοινωνική τάξη πραγμάτων¹⁵⁹.

Η μελέτη των Blood και Wolfe¹⁶⁰ στην οικογενειακή ζωή των Ηνωμένων Πολιτειών, που εξελίχθηκε και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, είναι ιδιαίτερα ενδεικτική, καθώς έδειξε πως οι έγχρωμοι Αμερικανοί στο Detroit είναι καθαρά λιγότερο καλά προσαρμοσμένοι στη κοινωνία σαν ολότητα, από ότι οι λευκοί σε όρους κοινωνικών αξιών και ικανοποίησης που μπορούν να δεχθούν από τη κοινωνία. Στο δείγμα, επίσης, ανακαλύφθηκε πως οι έγχρωμοι πιο συχνά έχουν δουλειές του περιθωρίου που δεν προσφέρουν σταθερότητα, ούτε προσωπική αναγνώριση, αλλά ούτε και επαγγελματικές ευκαιρίες. Ενώ, το δείγμα των εγχρώμων έδειξε μικρότερο βαθμό συμμετοχής στους οικογενειακούς ρόλους και στη λήψη αποφάσεων, ένα λιγότερο ικανοποιητικό βαθμό επικοινωνίας με τα μέλη της οικογένειας, και ένα μεγαλύτερο βαθμό διαζυγίων από ότι οι λευκοί σε ένα συγκρίσιμο κοινωνικό επίπεδο.

‘Η οικογένεια είναι ένας ταξικός θεσμός και δίνει στην καθεμία και στον καθένα μας το αρχικό μας ταξικό στίγμα¹⁶¹’. Από την αρχή της ζωής ενός παιδιού κατατάσσεται στην ανάλογη κοινωνική τάξη και θέση με τους γονείς του. Οι γονείς, λοιπόν, συνήθως, είναι εκείνοι που θα επηρεάσουν τα παιδιά τους να κατακτήσουν μία ανώτερη θέση στη κοινωνία από ότι κατέχουν οι ίδιοι. Τα αποτελέσματα αυτής της επιδίωξης, ωστόσο, από άτομα που δεν διαθέτουν τυπικά τις βάσεις για επιτυχία, μπορεί να οδηγήσουν στη ληστεία και τη κλοπή για εξασφάλιση οικονομικής άνεσης

¹⁵⁸ Ελένη Κ. Ιωαννίδου, «Η Οικογένεια. Μία Κριτική Εισαγωγή στην Έρευνα της Οικογένειας και στην Προβληματική της Κοινωνικοποιητικής της Λειτουργίας», Κοινωνικά και Παιδαγωγικά Θέματα, Υπεύθυνος Έκδοσης: ‘ΈΝα Πορεία’, Αθήνα, 1978, σελ. 133.

¹⁵⁹ “Family and Society”, Selections from the *Annales Economies, Societies, Civilizations*, Translated by Forster and Ranum, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1976, σελ. 258-260.

¹⁶⁰ “Family and Society”, Selections from the *Annales Economies, Societies, Civilizations*, Translated by Forster and Ranum, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1976, σελ. 258.

¹⁶¹ Michel Barrett- Mary McIntosh, «Η Αντικοινωνική Οικογένεια (ριζοσπαστικός φεμινισμός και κριτική κοινωνιολογία)», Μετάφραση Δημήτρης Παντελίδης, Εκδόσεις Κάλβος, Αθήνα, 1987, σελ. 53.

ή ακόμα και στη σχιζοφρένεια καθότι ανήμποροι να εκπληρώσουν τις επιθυμίες των γονέων τους¹⁶².

Παιδιά κατώτερων κοινωνικά ομάδων ή μεταναστών κυρίως παιδιά που οι γονείς τους τα εγκαταλείπουν σε μία ξένη χώρα, προκειμένου να εργαστούν και να ζήσουν οι ίδιοι κάπου αλλού συχνά κατηγορούν τους γονείς τους, αναπτύσσοντας επιθετικές ή και εχθρικές συμπεριφορές απέναντι στα θέλω και τις επιδιώξεις τους ή και το αντίθετο, κατανοώντας τη δυσκολία των συνθηκών που καλούνται να αντιμετωπίσουν για τη καλύτερη προσφορά τους στην οικογένεια¹⁶³.

Η αρμονική οικογένεια που προβάλλει η τηλεόραση δεν αποτελεί πάντα πραγματικότητα, γι' αυτό και συχνά παρατηρείται βία και αποπλάνηση ανηλίκων, γεγονότα που μπορεί να επηρεάσουν τα παιδιά και να γίνουν δειλά ή να επιζητούν εκδίκηση.

Η δομή της οικογένειας αλλάζει ανάλογα με την εκάστοτε εποχή. Σήμερα, θεωρείται πως οι οικογενειακές σχέσεις έχουν διαλυθεί¹⁶⁴ και πως, πλέον, δεν υφίστανται οι συνδέσεις με τις παρελθοντικές αξίες, που, για πολλούς, αποτελούν το θεμέλιο για τη σωστή ανάπτυξη της προσωπικότητας του ανθρώπου.

Η εγκληματική συμπεριφορά οπωσδήποτε καθορίζεται από τη δομή της οικογένειας¹⁶⁵. Αν η οικογένεια είναι αδιάφορη για τις κοινωνικές αξίες και καταξιώσεις ή αντίθετα έντονα προβληματισμένη, θα είναι και το παιδί.

Με παρόμοιο τρόπο, όσον αφορά την αντίληψη της μεταναστευτικής πρακτικής, αν μία οικογένεια μεταδίδει ρατσιστικές και εθνικιστικές αντιλήψεις, θα οδηγήσει και τα μέλη της σε ανάλογες σκέψεις και συμπεριφορές, που μετατρέπουν το ρατσισμό σε ένα είδος κληρονομικού χαρακτηριστικού.

Επομένως, εφ' όσον η πρωτογενής κοινωνικοποίηση αποτελεί τη πρώτη φάση της διαμόρφωσης της προσωπικότητας του ατόμου, θα πρέπει να εξετάζεται ενδελεχώς προτού παρθούν αποφάσεις σχετικά με τη ποιότητα του χαρακτήρα του καθενός.

¹⁶² Michel Barrett- Mary McIntosh, «Η Αντικοινωνική Οικογένεια (ριζοσπαστικός φεμινισμός και κριτική κοινωνιολογίας), Μετάφραση Δημήτρης Παντελίδης, Εκδόσεις Κάλβος, Αθήνα, 1987, σελ. 58-69.

¹⁶³ Ελληνική Εταιρεία Ψυχικής Υγιεινής και Νευροψυχιατρικής του Παιδιού, «Παιδί και Πληθυσμιακές Μετακινήσεις. Ψυχολογικά, Κοινωνικά και Πολιτισμικά Προβλήματα», Επιμέλεια: Ασπασία Καλούτση, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1993, σελ. 32-33.

¹⁶⁴ Anthony Giddens, «Κοινωνιολογία», Βιβλιοθήκη Κοινωνικής Επιστήμης και Κοινωνικής Πολιτικής, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 2002, σελ. 234-235 και 245-246.

¹⁶⁵ Γεγονός που επιβεβαιώνεται και στην έρευνα του δεύτερου μέρους της προκειμένης εργασίας.

Ίσως, έτσι, τελικά, μπορέσουμε να αντιληφθούμε την παρεκκλίνουσα συμπεριφορά υπό μία άλλη οπτική, όπου το άτομο γίνεται υποχείριο καταστάσεων που του μεταδίδονται καθημερινά ως κάτι φυσιολογικό.

2.1.3.Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ:

Η σύνδεση της διδακτέας γλώσσας με την έννοια του έθνους και την ενίσχυση της εθνικής ταυτότητας είχε πραγματοποιηθεί ήδη από τα χρόνια της Γαλλικής Επανάστασης με τη γαλλική να καθιερώνεται ως επίσημη γλώσσα της χώρας, παραμερίζοντας τις άλλες διαλέκτους της¹⁶⁶.

Κατά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο η προώθηση της ομοιογένειας τόσο στη γλώσσα όσο και στον πολιτισμό παρήγαγε την έννοια της διαφορετικότητας και συνεπώς την αναπαραγωγή της κοινωνικής ανισότητας και τη κατασκευή μειονοτήτων¹⁶⁷.

Το σημερινό σχολείο έχει διαμορφωθεί ανεξάρτητα από τη κοινωνική διαστρωμάτωση και την εθνότητα των μαθητών του. Αποτελεί πηγή έλξης ατόμων με διαφορετική κοινωνικοποίηση, πολιτισμικά πρότυπα και προδιαγραφές, γεγονός που καθιστά δύσκολο το εγχείρημα της σχολικής διαδικασίας να ανταποκριθεί στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή στο σύνολο της. Μέσα στο πλαίσιο μίας ιδρυματικής ιδεολογίας, ο μαθητής καλείται απλώς να αφομοιώσει αυτά που του προτείνουν.

Το κλειστό αυτό σύστημα της μαθησιακής διαδικασίας, συχνά κατηγορείται πως δεν ενδιαφέρεται για τις προδιαγραφές συγκεκριμένων μαθητών και πως αντιμετωπίζει πολλούς από τους εκπαιδευόμενους με την ετικέτα του «περιθωριακού» ή και του «ανεπιθύμητου».

Το άτομο περνώντας από το επίπεδο της οικογένειας, που το αντιμετωπίζει ως μία ξεχωριστή και ιδιαίτερης σημασίας ύπαρξη, στο σχολείο, οδηγείται στη συνύπαρξη με άτομα ίδιας ηλικίας και στην αντιμετώπιση του, πλέον, όχι ως μονάδα, αλλά ενός συνόλου που οφείλει να ακολουθεί ορισμένους κανόνες.

Προκείμενου να ξεπεράσει τις αρνητικές συνέπειες αυτού του περάσματος, ο μαθητής οφείλει να προσαρμοστεί, όσο το δυνατό πιο άμεσα, στις σχολικές προδιαγραφές και τα κριτήρια που αυτό χρησιμοποιεί στις αξιολογήσεις του. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, η ψυχολογία του ατόμου διαταράσσεται, προκαλούνται άγχη και ανησυχίες, που μπορεί να οδηγήσουν στην αποστροφή της εκπαιδευτικής διαδικασίας και που ίσως να συνοδεύσουν το μαθητή κατά τη διάρκεια όλης της σχολικής του σταδιοδρομίας.

¹⁶⁶ Ed Harding & Ph Riley, 'The Bilingual Family. a Handbook for parents', Cambridge University Press, Cambridge 1986, p. 28, από: Ζωάκου Άννα- Μαρία, «Η εκπαίδευση των αλλοδαπών στην Ελλάδα: πολιτική γλωσσικής αφομοίωσης ή ανοχής της διαφορετικότητας; Η ανταπόκριση της χώρας μας στις ανάγκες της νέας, πολυπολιτισμικής κοινωνίας και οι προοπτικές διεύρυνσης του υπάρχοντος εκπαιδευτικού πλαισίου», Διπλωματική Εργασία ΠΜΣ «Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία», Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, σελ. 6-8.

¹⁶⁷ Χ. Γκόβαρης, 'Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση', Ατραπός, Αθήνα 2001, σελ. 29, ο.π. σελ. 6.

‘ Είναι προφανές πώς όσο περισσότερο το πλέγμα των σχέσεων και οι όροι της κοινωνικής δράσης στην οικογένεια προσομοιάζουν με αυτούς του σχολείου, τόσο ευκολότερη και λιγότερο επώδυνη είναι η ενσωμάτωση των νέων στοιχείων στην ταυτότητα του μαθητή¹⁶⁸.

Είναι ερευνητικά διακριβωμένο¹⁶⁹ πως το σχολείο ευνοεί περισσότερο τους «ισχυρούς». Μαθητές που προέρχονται από μη προνομιούχα κοινωνικά στρώματα, λανθασμένους μηχανισμούς κοινωνικοποίησης, διαφορετικές εθνότητες, που αντιμετωπίζουν ψυχολογικά προβλήματα ή και προβλήματα υγείας, ενδέχεται πως δεν θα μπορέσουν να ανταποκριθούν πλήρως στις επιταγές της σχολικής κοινότητας. Ταξινομούνται ως «αποκλίνοντες», μέσω της διαδικασίας του στιγματισμού και καλούνται να αποδεχτούν το ρόλο τους ως «προβληματικοί». Η συχνότητα και η ευστοχία της ετικέτας διαμορφώνουν τη συμπεριφορά του μαθητή, που είτε αποβλέπει στη βελτίωση της απόδοσης του, είτε, μέσω της αποδοχής του κοινωνικού στιγματισμού, οδηγείται στη δημιουργία ή στην ανάπτυξη αντικοινωνικής συμπεριφοράς και χαμηλής επίδοσης¹⁷⁰.

Οι στατικοί παράγοντες που επηρεάζουν την απόδοση των μαθητών, αλλά και που μπορεί να οδηγήσουν στον αρνητικό στιγματισμό τους είναι: 1)το χωροχρονικό πλαίσιο, ο χρόνος της σχολικής εκπαίδευσης και η διαμόρφωση του χώρου διδασκαλίας, 2)τα μετέχοντα υποκείμενα, ο αριθμός, η ταυτότητα, ο ρόλος και η στάση τους που επηρεάζουν την επικοινωνία και την απόδοση του μαθητή, 3)οι συγκεκριμένοι στόχοι του σχολείου, που είναι προκαθορισμένοι και υποχρεωτικοί για τους μαθητές, 4)το οργανωτικό και λειτουργικό κλίμα, μέσα στο οποίο οφείλουν να κινούνται οι δραστηριότητες και οι εκδηλώσεις του μαθητή, 5)οι μέθοδοι προσέγγισης των επιθυμητών στόχων από το σχολείο, η οργάνωση και ο σχεδιασμός της διδασκαλίας, αλλά και ο τρόπος που αυτή διεξάγεται ως καθημερινή πρακτική στην τάξη, και 6)ο κοινωνικός έλεγχος που ασκείται στους μαθητές, όσον αφορά τις επιδόσεις και τις συμπεριφορές τους¹⁷¹.

¹⁶⁸ Hurrelmann, 1975.

¹⁶⁹ «Απόκλιση- Στιγματισμός. Αφομοιωτική Θεωρητική Προσέγγιση των Αποκλίσεων στο σχολείο», Γεώργιος Ηλία Δήμου, Gutenberg, Αθήνα 1998,σελ. 151.

¹⁷⁰ Ο.π., σελ. 169-178 και 201-205.

¹⁷¹ Ο.π. σελ. 157-168. Ο Jim Gummings υποστήριξε, σχετικά με τους αγγλόφωνες μαθητές στη νέα χώρα παραμονής τους, πως θα πρέπει να ενισχύεται η ταυτότητα τους, προκειμένου να λυθούν τα όποια κοινωνικά και εκπαιδευτικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν (Ζωάκου Άννα- Μαρία, «Η εκπαίδευση των αλλοδαπών στην Ελλάδα: πολιτική γλωσσικής αφομοίωσης ή ανοχής της διαφορετικότητας; Η ανταπόκριση της χώρας μας στις ανάγκες της νέας, πολυπολιτισμικής κοινωνίας και οι προοπτικές διεύρυνσης του υπάρχοντος εκπαιδευτικού πλαισίου», Διπλωματική Εργασία ΠΜΣ «Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία», Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, σελ. 61).

Στις ΗΠΑ όπως και σε άλλες χώρες η πρακτική της ομοιογένειας στην εκπαίδευση και η μη ανοχή του διαφορετικού αντικαταστάθηκε (το 18^ο- 19^ο αιώνα έως τον Α Παγκόσμιο Πόλεμο) από μία πολιτική υπεράσπισης της διαφορετικότητας. Όταν, όμως, τον προηγούμενο αιώνα (με την αύξηση των μεταναστευτικών πληθυσμών να προκαλεί έντονη ξενοφοβία), η πολυγλωσσία και η πολυπολιτισμικότητα παρουσιάστηκαν ως απειλές της εθνικής ταυτότητας το κλίμα αντιστράφηκε. Έκτοτε, ανεξαρτήτως των όποιων προσπαθειών¹⁷² για ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες στις μειονοτικές ομάδες, η μονογλωσσία θεωρείται ως το δυνατότερο όπλο διατήρησης της συνοχής του έθνους.

Συχνά η σχολική εκπαίδευση ακολουθεί τις πολιτικές εξελίξεις των χωρών στις οποίες λειτουργεί. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Γαλλίας του 1960, όπου, υπό τις πιέσεις της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης της περιόδου, η σχέση του σχολείου με τη κοινωνία αλλάζει ριζικά. Το εκπαιδευτικό σύστημα υπακούει στις προσταγές μίας οικονομικής λογικής, ενώ αποτελεί και το επίκεντρο ποικίλων πολιτικών συζητήσεων σχετικά με το κοινωνικό ζήτημα της ισότητας, το οποίο, τη δεκαετία του 1970, όπου γίνονται εντονότερες οι διαμάχες, μεταβάλλεται και τη θέση του αναλαμβάνει το πρόβλημα του εκσυγχρονισμού και της αποτελεσματικότητας¹⁷³.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1970, όπως συμβαίνει και σήμερα, υφίσταται κοινωνική υποβάθμιση των τίτλων σπουδών, κοινωνική ανισότητα στο σχολείο και μία σημαντική έκταση της σχολικής αποτυχίας. Οι νέοι πηγαίνουν σε όλο και περισσότερα σχολεία, παίρνουν όσο το δυνατό περισσότερους τίτλους, αλλά οι πιθανότητες εύρεσης επαγγέλματος που να αντιστοιχεί στο δίπλωμα τους όλο και

¹⁷² Το πρώτο βήμα αναγνώρισης των δικαιωμάτων των μειονοτήτων συντελέστηκε το 1958 με το Νόμο περί Εθνικής Προάσπισης της Εκπαίδευσης, που προωθούσε την εκμάθηση της ξένης γλώσσας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, αλλά και το 1964 με το Νόμο περί Δικαιωμάτων των Πολιτών, με το άρθρο 402 να κατοχυρώνει τις ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες (Φραγκουδάκη, 'Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης', σελ. 45, από: Ζωάκου Άννα- Μαρία, «Η εκπαίδευση των αλλοδαπών στην Ελλάδα: πολιτική γλωσσικής αφομοίωσης ή ανοχής της διαφορετικότητας; Η ανταπόκριση της χώρας μας στις ανάγκες της νέας, πολυπολιτισμικής κοινωνίας και οι προοπτικές διεύρυνσης του υπάρχοντος εκπαιδευτικού πλαισίου», Διπλωματική Εργασία ΠΜΣ «Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία», Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, σελ. 61-69)

¹⁷³ Β. Charlot, "Το Σχολείο Αλλάζει. Κρίση του Σχολείου και Κοινωνικοί Μετασχηματισμοί", Εκδόσεις: προτάσεις, Αθήνα 1992, Πρόλογος. {" 19ος αι: η δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι ένα προνόμιο για κάποιους εκλεκτούς, που επιλέγονται με κριτήρια το χρήμα και την κοινωνική καταγωγή. Δεκαετία 1930: δωρεάν, πλέον, οι δευτεροβάθμιες σπουδές, είναι ευκολότερα προσιτές στους καλούς μαθητές λαϊκής καταγωγής. το σχολείο εισέρχεται στην εποχή της σχολικής επιτυχίας. Δεκαετία 1960: η φοίτηση στα σχολεία γίνεται υποχρεωτική μέχρι τα 16 χρόνια, συνεπώς υποχρεωτική και η δευτεροβάθμια εκπαίδευση. το σχολείο μπαίνει σε μία περίοδο συγκρούσεων. η σχολική αποτυχία γίνεται κοινωνικό πρόβλημα, τόσο πιο αισθητό όσο η κοινωνία αντιμετωπίζει ως δικαίωμα των μαθητών τη σχολική επιτυχία, κάτι που κάνει ανυπόφορη την ύπαρξη αποκλεισμένων από το σχολείο" (σελ. 181)}

περιορίζονται. Αποτέλεσμα του συνδυασμού της αύξησης του αριθμού των διπλωματούχων με το ανταγωνισμό στην αγορά εργασίας και την εξέλιξη της επαγγελματικής κατάρτισης, αλλά και της λιγότερο εξειδικευμένης εκπαίδευσης που προσφέρει το σχολείο¹⁷⁴. Η μετανάστευση, επομένως, με τη προσφορά οικονομικών υπηρεσιών, αποτέλεσε ένα ακόμα παράγοντα μείωσης των επαγγελματικών ευκαιριών αποκατάστασης των ημεδαπών κατοίκων της χώρας υποδοχής τους.

Ο C. Thelot απέδειξε ότι, σε ένα επίπεδο ισότιμων τίτλων, το μισθολογικό και κοινωνικό αντίκρισμα των σπουδών "είναι πολύ διαφορετικό ανάλογα με την κοινωνική προέλευση των ατόμων. Έτσι, το περιβάλλον της καταγωγής όχι μόνο κατευθύνει αποφασιστικά τη σχολική πορεία, αλλά, επιπλέον, διαδραματίζει ένα καθοριστικό ρόλο καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής"¹⁷⁵. Και δεν είναι μόνο οι κοινωνικές ανισότητες, αλλά και το φύλο και η γεωγραφική καταγωγή.

Η άμεση σύνδεση του σχολείου με την αγορά εργασίας και η εξατομίκευση της σχολικής πορείας επιβαρύνουν την τύχη των νέων με σχολική αποτυχία¹⁷⁶.

Το χειρότερο, όμως, είναι πως η επαγγελματική ταυτότητα πολλών συγκροτείται με βάση μία σχολική τραυματική εμπειρία: του αποκλεισμού, της σχολικής αποτυχίας και του στίγματος της ανικανότητας τους¹⁷⁷.

Ο Durkheim¹⁷⁸, στην αιτιακή ερμηνεία του της εκπαίδευσης, αναφέρει πως "οι εκπαιδευτικοί μηχανισμοί είναι πάντα αποτέλεσμα και ένδειξη των κοινωνικών μετασχηματισμών και βάσει αυτών πρέπει να ερμηνεύονται"¹⁷⁹. Η εκπαιδευτική θεωρία είναι μία εκδήλωση των θεμελιωδών αλλαγών στην κοινωνική δομή. Ενώ, στη λειτουργική του ερμηνεία, όπως παρουσιάζεται στο βιβλίο του "Education and

¹⁷⁴ B. Charlot, "Το Σχολείο Αλλάζει. Κρίση του Σχολείου και Κοινωνικοί Μετασχηματισμοί", Εκδόσεις: προτάσεις, Αθήνα 1992, σελ. 227-229.

¹⁷⁵ Ο.π., σελ. 200-201. Οι P.Bourdieu και J.C.Passeron αναφέρουν πως "το σχολείο συμβάλλει με αναντικατάστατο τρόπο στη διαιώνιση της δομής των ταξικών σχέσεων και, ταυτόχρονα, στη νομομοποίηση της", αλλά και "στην αναπαραγωγή των καπιταλιστικών σχέσεων"(ο.π, σελ. 284).

¹⁷⁶ Ο.π., σελ. 207.

¹⁷⁷ Ο.π. σελ. 226-227.

¹⁷⁸ Στόχος της μελέτης της εκπαίδευσης του Emile Durkheim ήταν: 1) η καθιέρωση της κοινωνιολογίας ως επιστήμης με ακαδημαϊκό κύρος, υπό την σκέψη πως η κοινωνία είναι διαφορετική και ανεξάρτητη από τα συστατικά της μέρη (η "κοινωνική διάσταση" είναι διαφορετική από την "ατομική διάσταση"), 2) να εφαρμόσει τις μεθόδους των φυσικών επιστημών, όπως εκείνος τις αντιλαμβάνονταν, στη μελέτη της κοινωνίας (εφ' όσον η κοινωνία, όπως και η φύση, είναι κάτι υπαρκτό, μπορεί να γίνει κατανοητή με τις μεθόδους των φυσικών επιστημών, και στην επιχείρησή μας για κατανόηση ένα τμήμα της κοινωνίας, όπως είναι η εκπαίδευση, πρέπει πρώτα να δώσουμε τον ορισμό του φαινομένου και να αναζητήσουμε την "αιτιακή" και "λειτουργική" του ερμηνεία), και 3) να ανακαλύψει τους τρόπους με τους οποίους διασφαλίζεται η τάξη στο σύγχρονο κόσμο.

¹⁷⁹ E. Durkheim "Evolution of Educational Thought", σελ. 92.

Sociology", η εκπαίδευση ορίζεται ως "η επιρροή που ασκείται από τις γενιές των ενηλίκων σε εκείνους που δεν είναι ακόμα έτοιμοι για τη κοινωνική ζωή". Είναι από τη φύση της κοινωνική και εξυπηρετεί έναν σκοπό, ο οποίος καθορίζεται από τη κοινωνία, και όχι από τα άτομα που εκπαιδεύονται ή τους εκπαιδευτικούς και τη διοίκηση του σχολείου. Πρωταρχική της λειτουργία, μέσω της διαδικασίας της κοινωνικοποίησης¹⁸⁰, είναι η ανάπτυξη των δεξιοτήτων και ικανοτήτων των ατόμων που χρειάζεται η κοινωνία, και όχι προς ιδίον όφελος. Η εκπαίδευση, επομένως, οφείλει να προσφέρει τις απαραίτητες γνώσεις, αλλά και κανόνες και αξίες, μέσα σε ένα σταθερό περιβάλλον (υπό τη μορφή μίας κοινότητας), που θα προτρέπει το μαθητή να συμμορφώνεται στην καθεστηκυία τάξη.

Στη σύγχρονη κοινωνία, ο Durkheim αναφέρει πως η σχολική πειθαρχία και η τιμωρία δεν πρέπει να είναι πολύ αυστηρές, διότι είτε θα οδηγήσουν το μαθητή στην επανάσταση και την ανυπακοή του στους κανόνες του σχολείου, ή θα τον καταστήσουν άβουλο και εξαρτημένο από τους εξωτερικούς κανόνες. Επίσης, είναι απαραίτητο, οι μαθητές να γνωρίζουν για ποιό λόγο πρέπει να πράττουν σύμφωνα με τις ηθικές αξίες, ώστε να έχουν αντίληψη των αναγκών της κοινωνίας και της θέσης τους¹⁸¹.

Από μία άλλη οπτική, ο Talcott Parsons, στη φονξιοναλιστική προσέγγιση της εκπαίδευσης, ανέθεσε στο εκπαιδευτικό σύστημα τις λειτουργίες της κοινωνικοποίησης και της επιλογής.

Σήμερα, ο αυτοδημιούργητος άνθρωπος που αποκτά οικονομική άνεση και κοινωνική καταξίωση, χωρίς εκπαιδευτικά προσόντα, αποτελεί ένα μύθο.

Για τον Parsons, η εκπαίδευση δημιουργεί νέες μορφές ανισότητας, τις οποίες και νομιμοποιεί μέσω της διαδικασίας της κοινωνικοποίησης, υποστηρίζοντας τις ιδεολογίες της "ισότητας των ευκαιριών" και της "επιτυχίας", δεδομένης της αντίληψης πως όσοι επιτυγχάνουν στην εκπαίδευση είναι ορθό να αμείβονται και καλύτερα.

Βασική θέση του Talcott Parsons αποτελεί η πεποίθηση πως η κοινωνική συνοχή εξαρτάται από την ύπαρξη μίας "κοινωνικής συναίνεσης" και ενός συστήματος "κοινών αξιών", αλλά και από την εκτέλεση των "προσδοκώμενων" ρόλων¹⁸² που

¹⁸⁰ για τον Durkheim ένας άνθρωπος που δεν είναι κοινωνικοποιημένος είναι ένας άνθρωπος σε κατάσταση "ανομίας" (Η ανομία προκαλείται είτε σε εποχές οικονομικής κρίσης, είτε σε εποχές οικονομικής άνθισης, όπου αυξάνονται οι προσδοκίες και οι ανάγκες του ατόμου, με αποτέλεσμα να μην μπορεί, μετά από ένα χρονικό διάστημα, να τις ικανοποιήσει) (βλ. "Suicide: A study of sociology", Durkheim, London, 1952).

¹⁸¹ "Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης", David Blackledge, Barry Hunt, Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 1994, σελ. 9-33.

¹⁸² Mills "το κοινωνικά αναμενόμενο γίνεται ατομικά αναγκαίο".

καλείται να επιτελέσει το άτομο, προκειμένου να είναι αρεστό στη κοινωνία. Μέσα σε αυτή τη διαδικασία το πολιτισμικό σύστημα ελέγχει το κοινωνικό και το κοινωνικό σύστημα το σύστημα προσωπικότητας.

Η εκπαίδευση είναι ένας παράγοντας κοινωνικοποίησης, που αναπτύσσει στα άτομα τις "δεσμεύσεις" και τις "ικανότητες", προκειμένου να εκτελέσουν σωστά τους ρόλους τους, ώστε να διατηρηθεί η σταθερή τάξη των πραγμάτων της κοινωνίας.

Ο Parsons υποστηρίζει πως όλοι οι μαθητές τυγχάνουν ίσης μεταχείρισης με την είσοδό τους στο σχολείο, όμως διαφοροποιούνται στην μετέπειτα εκπαιδευτική και πειθαρχική τους επιτυχία¹⁸³.

Βάσει της μαρξιστικής ανάλυσης της εκπαίδευσης που χωρίζεται: α) στις θεωρίες της άμεσης αναπαραγωγής και β) στην αντίσταση, τη σχετική αυτονομία και τον βολонταρισμό, παρατηρούμε πως:

α) Σύμφωνα με τις θεωρίες της άμεσης αναπαραγωγής, η εκπαίδευση συμβάλλει στην "αναπαραγωγή" ή τη διατήρηση του καπιταλιστικού συστήματος, ενώ β) βάσει των θεωριών "της αντίστασης" το σχολείο απολαμβάνει μία σχετική αυτονομία από το κοινωνικό σύστημα, τα άτομα αναπτύσσονται σε ενεργητικές και όχι σε παθητικές προσωπικότητες και οδηγούνται στην αντίσταση απέναντι στην κυρίαρχη κουλτούρα¹⁸⁴.

Οι ανωτέρω υποθέσεις καταρρίπτονται μερικώς με τη "νέα" κοινωνιολογία της εκπαίδευσης, η οποία και υιοθετεί την άποψη ότι η γνώση που βασίζεται στο κοινό νου της εργατικής τάξης είναι εξίσου έγκυρη με τη γνώση που περιλαμβάνεται στα προγράμματα των σχολείων της αστικής τάξης. Στη βάση αυτής της αντίληψης δεν θα πρέπει να υπάρχει ιεραρχική σχέση μεταξύ του δασκάλου και του μαθητή, στην οποία ο δάσκαλος να θεωρείται ως αυθεντία που μεταδίδει γνώση στους μαθητές¹⁸⁵.

Δύο από τις πιο σημαντικές έρευνες στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής για την ανισότητα στο σχολείο είναι: 1) η έκθεση του Κόουλμαν, με τίτλο "Ισότητα των εκπαιδευτικών ευκαιριών" (1966) και 2) η "Ανισότητα" του Τζενκς.

Η έκθεση του Κόουλμαν βασίζεται στο πολιτικό παρασκήνιο της Αμερικής, όπου το 1964 ο νόμος περί δικαιωμάτων των πολιτών κατοχυρώνει νομικά τα ίσα δικαιώματα και απαγορεύει όλες τις διακρίσεις μεταξύ των πολιτών για οποιοδήποτε χαρακτηριστικό τους (φυλή, θρήσκευμα, εθνική προέλευση, χρώμα, φύλο) και το άρθρο 402 του ίδιου νόμου το δικαίωμα για ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες. Ο πρόεδρος του Κογκρέσου ανέθεσε στην ομάδα του Κόουλμαν να εντοπίσει αν υπάρχει

¹⁸³ "Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης", David Blackledge, Barry Hunt, Εκδόσεις Μεταίχιμο, Αθήνα 1994, σελ. 103-116.

¹⁸⁴ Ο.π., σελ. 205 και 275-287.

¹⁸⁵ Ο.π., σελ. 449-453 και 493.

ανισότητα στα δημόσια σχολεία απέναντι στις εκπαιδευτικές ευκαιρίες. Η ομάδα λαμβάνοντας ως δείγμα 4.000 σχολεία, διαπίστωσε την ύπαρξη μεγάλων διαφορών και διακρίσεων κατά περιοχές και κοινωνικές ομάδες. Τα σχολεία των ανατολικών πολιτειών διέθεταν περισσότερα κονδύλια και τεχνικά μέσα σε σχέση με των νοτιοδυτικών, κυρίως, πολιτειών. Τα σχολεία όπου φοιτούσαν μειονότητες, και ειδικά έγχρωμοι, ήταν πολύ χειρότερα από τα σχολεία όπου η πλειονότητα των μαθητών ήταν λευκοί. Στα σχολεία που πλειοψηφούσαν οι μειονότητες οι διδάσκοντες είχαν κατώτερα διπλώματα, μικρότερη εμπειρία και λιγότερη ή ατελή ειδίκευση. Σημαντικότερη, όμως, είναι η παρατήρηση πως στις ΗΠΑ οι μαθητές φοιτούν σε σχολεία όπου όλοι σχεδόν οι σπουδαστές ανήκουν στην ίδια φυλή (το ίδιο ισχύει και για τους δασκάλους), ενώ οι έγχρωμοι πηγαίνουν σε σχολεία όπου η διάκριση είναι μεγαλύτερη. Επίσης, μέσα από τη συγκεκριμένη έρευνα παρατηρείται πως οι λευκοί μαθητές είχαν πολύ μεγαλύτερη επίδοση σε σχέση με τους έγχρωμους.

Ο Κόουλμαν καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η ανισότητα που παρατηρείται δεν εξηγεί τη χαμηλότερη επίδοση ορισμένων κατηγοριών μαθητών. Συγκεκριμένα, τα συμπεράσματα του ήταν τα εξής: 1) τα σχολεία, παρά τις διαφορές τους, δεν ασκούν επίδραση στην επίδοση, παρά μόνο σε πολύ μικρό ποσοστό, 2) οι διαφορές ανάμεσα στα σχολεία επιδρούν περισσότερο στην επίδοση των μαθητών που ανήκουν σε μειονοτικές ομάδες, 3) το επίπεδο των διδασκόντων έχει άμεση επίδραση στην επίδοση των μαθητών, 4) το μορφωτικό επίπεδο της οικογένειας, αλλά και οι προσδοκίες των συμμαθητών επηρεάζουν την επίδοση των μαθητών.

Αποτελέσματα που προκάλεσαν έκπληξη και δυσαρέσκεια στους κυβερνητικούς κύκλους, ενώ αποτέλεσαν αντικείμενο κριτικής από πολλούς κοινωνιολόγους.

Στη δεύτερη έρευνα, το 1970, του Τζενκς στις ΗΠΑ, με τίτλο "Ανισότητα", η οποία επεξεργάζεται στοιχεία για τη σχολική επίδοση και την επιτυχία των μαθητών, μέσα από δοκιμασίες νοημοσύνης και γνωστικών δεξιοτήτων, παρατηρήθηκε πως οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις έχουν ελάχιστη σημασία για την ισότητα.

Συγκεκριμένα τα πορίσματα της έρευνας ήταν τα εξής: 1) η άνιση κατανομή κρατικών δαπανών σε σχολικά ιδρύματα δεν εξηγεί τη διαφορετική σχολική επίδοση των μαθητών, 2) το σχολείο επιδρά ελάχιστα (εκτός της πρώτης δημοτικού) στην ανάπτυξη γνωστικών δεξιοτήτων που καθορίζουν τη σχολική επιτυχία, 3) τα αποτελέσματα των γνωστικών δοκιμασιών δεν επηρεάζονται από την οικονομική κατάσταση της οικογένειας του μαθητή, 4) τα αποτελέσματα των γνωστικών δοκιμασιών δεν επηρεάζονται από τη φυλετική διάκριση, 5) οι δοκιμασίες νοημοσύνης ως κριτήριο στη σχολική επίδοση ευνοούν τους λευκούς μαθητές και όσους προέρχονται από τη μεσαία και ανώτερη τάξη, 6) οι γνωστικές ικανότητες επηρεάζουν τη πιθανότητα πετυχημένης σχολικής καριέρας, 7) η οικονομική κατάσταση της οικογένειας επηρεάζει τη διάρκεια των σπουδών, 8) η επαγγελματική επιτυχία εξαρτάται στο ήμισυ από τα γνωστικά tests, την οικογενειακή προέλευση και τα διπλώματα (το άλλο μισό στη "τύχη") και 9) η οικονομική επιτυχία δεν

εξαρτάται επαρκώς από τη σχολική επίδοση, την οικογενειακή προέλευση και την επαγγελματική επιτυχία (και εδώ συμβάλλει ο παράγοντας "τύχη").

Παρά τις κριτικές που της ασκήθηκαν η έρευνα του Τζενκς είχε σημαντική επίδραση στις ΗΠΑ, καθώς κλόνησε την πεποίθηση ότι η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση είναι από μόνη της ικανή να οδηγήσει σε μία δικαιότερη κοινωνία, ενώ προκάλεσε "την αυταπάτη ότι είναι δυνατό να δημιουργηθεί και να εφαρμοστεί στρατηγική κοινωνικής ισότητας που θα αδιαφορεί για το σχολείο"¹⁸⁶.

Σε μία πιο πρόσφατη έρευνα, το 2001, η ΚΑΠΑ Research A.E. για τη UNICEF πραγματοποίησε μία έρευνα με τίτλο: "Διακρίσεις- Ρατσισμός- Ξενοφοβία στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα", στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα της Ελλάδας, λεκανοπέδιο Αττικής και Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης, όπου και συγκεντρώνονται τα μεγαλύτερα ποσοστά αλλοδαπών, που διαμένουν μόνιμα στη χώρα. Το δείγμα αφορούσε γονείς μαθητών σε Δημοτικά, Γυμνάσια και Λύκεια, δασκάλους και καθηγητές, καθώς και μαθητές των τριών τελευταίων τάξεων του Δημοτικού, Γυμνασίων και Λυκείων (συνολικά 2343 συνεντεύξεις). Η συλλογή των στοιχείων πραγματοποιήθηκε με ηλεκτρονικά και έντυπα ερωτηματολόγια, μέσω προσωπικής συνέντευξης, σε τυχαία πολυσταδιακή δειγματοληψία.

Κύρια συμπεράσματα της έρευνας ήταν τα εξής:

1. οι αλλοδαποί μαθητές, στη πλειοψηφία τους, φοιτούν στη πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, με υψηλό ποσοστό φοίτησης στο δημοτικό σχολείο,
2. σε πολλές περιπτώσεις τα σχολεία αποτελούν χώρο διακρίσεων τόσο από τους μαθητές, όσο και από τους γονείς και τους καθηγητές,
3. στον εκπαιδευτικό χώρο υπάρχει υψηλή καταγραφή ξενοφοβικής συμπεριφοράς και αντιλήψεων,
4. οι γονείς και οι καθηγητές παρουσιάζουν πιο αρνητική στάση, σε σχέση με τους μαθητές, τόσο σχετικά με τη φοίτηση αλλοδαπών σε ελληνικά σχολεία, όσο και γενικότερα για τη διαμονή τους στη χώρα,
5. παρά την ανησυχία των γονέων και των καθηγητών για την παρουσία των αλλοδαπών μαθητών στα σχολεία, τα προβλήματα που δημιουργούν οι μαθητές αυτοί είναι, κατά τη κρίση τους, περιορισμένα,
6. τα προβλήματα που εκτιμάται ότι αντιμετωπίζουν ή προκαλούν οι αλλοδαποί μαθητές είναι κυρίως μαθησιακής φύσεως, αλλά και προβλήματα ένταξης και συμπεριφοράς,

¹⁸⁶ " The academic revolution", Ch. Jencks & Ch. Riesman, 1968, σελ. 22, από "Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης. Θεωρίες για την Κοινωνική Ανισότητα στο Σχολείο", Α. Φραγκουδάκη, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1985, σελ. 44-57.

7. οι εκπαιδευτικοί εκτιμούν πως δεν είναι επαρκώς καταρτισμένοι για να διδάξουν τους αλλοδαπούς μαθητές,
8. οι γονείς προτείνουν την καλύτερη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, αλλά και την ευαισθητοποίηση απέναντι στα ζητήματα της ισότητας και του σεβασμού στη διαφορετικότητα,
- και 9. γονείς και εκπαιδευτικοί θεωρούν πως η παρουσία αλλοδαπών μαθητών στη χώρα συνεχώς αυξάνεται.

Βάσει της συγκριτικής ανάλυσης των στοιχείων της έρευνας παρατηρήθηκε πως η ξеноφοβία έχει ισχυρή σχέση εξάρτησης με: α) το βαθμό γνωριμίας και συναναστροφής των Ελλήνων μαθητών με τους αλλοδαπούς, β) το μορφωτικό επίπεδο, γονείς με υψηλό μορφωτικό επίπεδο, όπως και τα παιδιά τους, παρουσιάζουν λιγότερες ξеноφοβικές συμπεριφορές γ) το φύλο, οι γυναίκες γονείς και εκπαιδευτικοί φαίνεται να έχουν υψηλές αντιλήψεις διακρίσεων, και δ) την εκπαιδευτική βαθμίδα, οι γονείς και οι καθηγητές του Δημοτικού είναι περισσότερο επιρρεπείς σε διακρίσεις από τους γονείς και τους καθηγητές παιδιών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, σε αντίθεση με τους σπουδαστές, όπου οι μαθητές του Δημοτικού φαίνονται πιο ανοιχτοί στην πολυπολιτισμικότητα συγκριτικά με τους μαθητές του Λυκείου και του Γυμνασίου¹⁸⁷.

Οι μετανάστες, στο σχολικό πλαίσιο, είναι ομάδες υψηλού κινδύνου, καθώς με την εισαγωγή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα φέρουν στερεότυπα, είναι τα άτομα που θυματοποιούνται περισσότερο από άλλες μειονοτικές ομάδες, αποτελώντας ευάλωτα θύματα φυσικής, σεξουαλικής, ψυχολογικής, λεκτικής βίας, απειλών και βανδαλισμών¹⁸⁸.

Στο ελληνικό σχολείο η έμφαση στη σπουδαιότητα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού από τη μία ώθησε στην ομοιογένεια και από την άλλη στη ξеноφοβία. Πλέον, αν και τα ελληνικά βιβλία δεν χρησιμοποιούν άμεσες ρατσιστικού περιεχομένου εκφράσεις, ωστόσο, δεν παύουν να προβάλλουν το ελληνικό σθένος και να ενισχύουν την ευρωκεντρική οπτική¹⁸⁹.

Όπως προαναφέραμε, τη σχολική επιτυχία καθορίζει η κοινωνική προέλευση, αλλά και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων (και οι στάσεις τους απέναντι στον μαθητή), σε αντίθεση με το εισοδηματικό. Σημαντικοί, επίσης, παράγοντες για σχολική επιτυχία είναι και ορισμένοι δείκτες της συμπεριφοράς του μαθητή, που αφορούν την ενσωμάτωση και προσαρμογή του στους κανόνες και τις απαιτήσεις του σχολείου.

¹⁸⁷ www.unicef.gr

¹⁸⁸ Παρασκευή Χατζή, Διπλωματικής εργασίας: «Σεξισμός και Ρατσισμός εντός των σχολικών τοίχων- Το συμβάν της Αμαρύνθου», Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, 2008-09, σελ. 2-4.

¹⁸⁹ Οι Έλληνες προσδιορίζονται ως Ευρωπαίοι, ενώ υποτιμάται παράλληλα η μεσογειακή και βαλκανική διάσταση της εθνικής ταυτότητας (Φραγκουδάκη, 1997, ο.π., σελ. 18-20).

Το σχολείο ευθύνεται για τη σχολική επιτυχία ή αποτυχία του μαθητή στα εξής: 1) στα όνειρα και τις προσδοκίες των μαθητών για το μέλλον, που είναι διαφορετικά ανά κοινωνική τάξη προέλευσης των μαθητών (Πιερ Μπουρντιέ "τα μέλη των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων παίρνουν την πραγματικότητα για όνειρα τους") και 2) οι προσδοκίες των γονέων και οι φιλοδοξίες των παιδιών εμφανίζονται εξαρτημένες από την κοινωνική προέλευση, ακόμα και ανεξάρτητα από τη σχολική επίδοση, γεγονός που καταργεί κάθε εξήγηση περί σχολικής ανισότητας με αίτιο τα ατομικά διανοητικά προσόντα, που εμποδίζει τον κοινωνικό καθορισμό της επίδοσης ως αυτονόητης κοινοτοπίας ("τα παιδιά των μορφωμένων είναι καλύτεροι μαθητές") και που μας υποχρεώνει να αντιληφθούμε την ευθύνη του σχολείου ως προς αυτό¹⁹⁰.

Από την ανωτέρω, λοιπόν, ανάλυση παρατηρούμε πως τόσο η θρησκεία, όσο και η οικογένεια και το σχολείο συμβάλλουν, κατά μεγάλο ποσοστό, στην αρνητική προβολή των αλλοεθνών, προβάλλοντας τους ως παιδιά ενός 'κατώτερου Θεού', ανάξια για προσωπική ή κοινωνική επιτυχία, αναπαράγοντας την αντίληψη πως υπαίτια της κατάστασης στην οποία ζουν είναι η εθνικότητα και η πολιτισμική τους ετερότητα.

Οφείλουμε, ωστόσο, να εξετάσουμε το πώς αυτοί οι θεσμοί και οι αναπαραγόμενες αντιλήψεις συμβάλλουν στη προσωπικότητα των πολιτών εντός των στενών πλαισίων μίας πόλης και πώς το διαφορετικό προβάλλει εντονότερο στις ήδη υποβαθμισμένες περιοχές μίας χώρας.

¹⁹⁰ Α. Φραγκουδάκη "Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης. Θεωρίες για την Κοινωνική Ανισότητα στο Σχολείο", , Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1985.

2.2. Η ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΜΙΑΣ ΠΟΛΗΣ ΚΑΙ Η ΥΠΟΔΟΧΗ Ή ΑΠΟΡΡΙΨΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΗΓΕΝΕΙΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ ΤΗΣ

Όπως είδαμε σημαντική επιρροή στο χώρο των επιστημόνων άσκησε η Σχολή του Chicago ως προς την ανάλυση της πόλης, μέσα από έναν κοινωνικό δαρβινισμό της σύγκρισης της πόλης με τον οικολογικό μηχανισμό.

Στη θεωρία των φυσικών επιστημών που αντικρίζουν τη κοινωνία ως ένα οργανισμό που προσαρμόζεται στα τρέχοντα, κάθε φορά, γεγονότα (Δαρβίνος: «όσοι οργανισμοί δεν αναπτύσσονται, χάνονται») βασίστηκαν πολλοί θεωρητικοί στα τέλη του 19^{ου} αιώνα όπως και ο Durkheim¹⁹¹.

Η θεωρία του Durkheim στηρίζεται στο τύπο μίας οικονομικά διαφοροποιημένης κοινότητας, όπου όλα τα μέρη της δημιουργούν ένα παραγωγικό όλο. Υπάρχουν διαφορές μεταξύ των ατόμων, αλλά η αλληλεξάρτηση του ενός με τον άλλο τους ενοποιεί. Ότι λιγότερο δημιουργεί παθολογία, ανωμαλία, ανομία¹⁹².

Η προσέγγιση αυτή αναπτύχθηκε στη συνέχεια από τη Σχολή του Chicago, η οποία και στηρίχθηκε στη θεωρία του Durkheim, αλλά επηρεάστηκε και από τον ορθολογικό τρόπο σκέψης του υποκειμένου του Weber, από τους δύο τύπους κοινοτήτων του Tonnie: α) τη κοινότητα της εγγύτητας, της προσωπικής επαφής και της σταθερότητας (gemeinschaft), και β) την εγωιστική κοινότητα της καχυποψίας, του διαφορετικού και αυτόνομου (gessellschaft), και από τους δύο τύπους κοινότητας του Maire: α) της κοινότητας του 'status', όπου δημιουργείται μία ιεράρχηση βάση της συγγένειας, η δομή της οποίας παραμένει αμετάβλητη, και β) της κοινότητας του 'συμβολαίου', μίας πιο εξελιγμένης μορφής κοινότητας που χαρακτηρίζεται από σχετική ελευθερία και νομικά κατοχυρωμένες κοινωνικές μορφές¹⁹³.

Η Σχολή του Chicago αντιλαμβάνεται τη κοινότητα όπως είναι οι αγροτικές με προσωπικές σχέσεις, μερική ανεξαρτησία, έντονες παραδόσεις και σταθερότητα. Αυτή η μορφή της κοινότητας αναφέρει πως καταστρέφεται από το επιχειρησιακό πνεύμα των σύγχρονων κοινωνιών που βασίζεται στα πολλαπλά ατομικά ενδιαφέροντα, αλλά και από τη διαμόρφωση των ghetto που δημιουργούν τις δικές τους κουλτούρες που αντιτίθενται στις αρχές της κυρίαρχης κουλτούρας της πόλης

¹⁹¹ Anthony P. Cohen. "The Symbolic Construction of Community", Department of Social Anthropology, University of Manchester, Routledge, Great Britain, 1985, σελ. 22.

¹⁹² Ο.π., σελ. 20-23.

¹⁹³ Ο.π., σελ. 22-23.

στην οποία λειτουργούν. Η διάλυση των προηγούμενων δεσμών προστάζει αναρχία, απομόνωση, ακόμα και εγκληματικότητα¹⁹⁴.

Η πιο σημαντική οικολογική μελέτη της Σχολής διεξήχθη από τους Shaw και McKay¹⁹⁵ με δείγμα ανήλικους παραβάτες στο Σικάγο, η οποία κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, μέσα σε κάποια φυσικά όρια, το έγκλημα εμφάνιζε σταθερότητα και κανονικότητα. Πιο συγκεκριμένα, διατύπωσαν πως τα ποσοστά της εγκληματικότητας είναι πιο αυξημένα στο κέντρο της πόλης και γύρω από αυτό (περιοχές με έντονη κοινωνική ετερογένεια και έλλειψη κοινωνικού ελέγχου) και πως τα ποσοστά αυτά παρέμεναν όμοια ακόμα και μετά από αλλαγή της σύστασης του πληθυσμού, αποδίδοντας τη περιοχή ως εγκληματογενή¹⁹⁶.

Ωστόσο, η πρώτη γεωγραφική χαρτογράφηση της εγκληματικότητας πραγματοποιήθηκε από τους ιδρυτές της Γαλλο-βελγικής χαρτογραφικής σχολής: Quetelet και Gierry στη Γαλλία του 1833¹⁹⁷. Συγκεκριμένα, ο Quetelet μελέτησε την γεωγραφική κατανομή της εγκληματικότητας, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι η ετήσια εγκληματικότητα στη Γαλλία παρουσίαζε αξιοσημείωτη σταθερότητα, που ήταν αποτέλεσμα φυσικών παραγόντων όπως το φύλο, η ηλικία και το κλίμα. Σύμφωνα με τον θεωρητικό, οι φυσικές δυνάμεις επιδρούν στο άτομο, αλλά δεν υπερβαίνουν την επίδραση της ελευθερίας της βούλησης του και των «ηθικών του δυνάμεων». Οι ηθικές δυνάμεις διατηρούν αντίστοιχη σπουδαιότητα με τις φυσικές δυνάμεις και επομένως, δεν τροποποιούν τη σταθερότητα των επίπεδων της εγκληματικότητας.

Οι πρώτες, λοιπόν, προσεγγίσεις της ανάλυσης της πόλης προέρχονταν από την οπτική του αντικειμενισμού, που στη συνέχεια με το 'κοινωνικοπολιτισμικό' ρεύμα έγινε 'αλλαγή παραδείγματος' και η επιστήμη άρχισε να προσεγγίζει την ανάλυση των πόλεων μέσα από τις στάσεις και τις ιδεολογίες των υποκειμένων¹⁹⁸.

¹⁹⁴ Chicago School, 1925, pp.9ff and pp. 13-16, από: Anthony P. Cohen. "The Symbolic Construction of Community", Department of Social Anthropology, University of Manchester, Routledge, Great Britain, 1985, σελ. 25-26.

¹⁹⁵ Shaw & McKay, "Juvenile Delinquency and Urban Areas", University of Chicago Press, 1942.

¹⁹⁶ «Η Προστασία του Περιβάλλοντος από Εγκληματολογική Σκοπιά», Τετράδια Εγκληματολογίας, Επιμέλεια Χρ. Ζαραφωνίτου, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1996, σελ. 88-90.

¹⁹⁷ Ο.π., σελ. 86-87 και Ανθοζωή Χαΐδου, «Θετικιστική Εγκληματολογία. Αιτιολογικές Προσεγγίσεις του Εγκληματικού Φαινομένου», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1996, σελ. 120-121 και Ιακ. Ι. Φαρσεδάκης, «Η Εγκληματολογική Σκέψη από την Αρχαιότητα ως τις μέρες μας», Τεύχος Α, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1990, σελ. 104-106.

¹⁹⁸ Ανθοζωή Χαΐδου, «Θετικιστική Εγκληματολογία. Αιτιολογικές Προσεγγίσεις του Εγκληματικού Φαινομένου», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1996 και «Η Ιστορία της Ελληνικής Πόλης», Επιμέλεια: Αλέξανδρος Φ. Λαγόπουλος, Εκδόσεις: ΕΡΜΗΣ- «Αρχαιολογία & Τέχνες», Αθήνα, 2004, σελ. 27-28.

Αναλύοντας, όμως, τη δομή της πόλης θα μπορούσαμε να διατυπώσουμε πως αποτελεί μία ιδιαίτερη μορφή χωρικών συγκεντρώσεων που ονομάζονται ‘οικισμοί’¹⁹⁹.

Ο οικισμός είναι ένας χώρος άμεσης γεωγραφικής γειτνίασης πληθυσμών και εγκατάστασης ανθρώπων. Εκτός της λειτουργίας του να στεγάζει τις κοινωνικές ομάδες των πληθυσμών, συγκεντρώνει και ορισμένες χρήσεις, (επιμέρους, αλλά και κοινές πρακτικές των κατοίκων). Χρήσεις που διαφοροποιούν τον οικισμό από την κατοικία ή το κτιριακό συγκρότημα²⁰⁰.

Την στοιχειώδη μορφή οικισμού αποτελεί το χωριό και σε μία πιο σύνθετη μορφή του, που εξαρτάται κυρίως από το μέγεθος του πληθυσμού και τα δημογραφικά στοιχεία, η πόλη²⁰¹. Η πόλη δεν μπορεί παρά να οριστεί στη βάση των στοιχείων που τη συνθέτουν, έτσι, εφ’ όσον περιλαμβάνει ένα σύνολο οικισμών κατώτερων βαθμίδων, η πόλη τοποθετείται ως στρατηγικός κόμβος ενός δικτύου οικισμών. Το πιο γνωστό μοντέλο χωρικής οργάνωσης, το μοντέλο K-3 του Christaller, βασίζεται σε αυτήν ακριβώς την ικανότητα των οικισμών μίας ανώτερης βαθμίδας να προμηθεύουν ότι και οι οικισμοί της κατώτερης της βαθμίδας συν έναν αριθμό αγαθών και υπηρεσιών ανώτερης τάξης. Η αλληλοϋποστήριξη και η προμήθεια των επιμέρους βαθμίδων οικισμού, είναι ένα από τα χαρακτηριστικά της σχετικής αυτοδυναμίας των οικισμών. Η εξάρτηση, η συνεισφορά, η ένταξη και η σχετική αυτοδυναμία των οικισμών αποκτούν ιδιαίτερες μορφές ανάλογα με τις εκάστοτε κοινωνικές συνθήκες²⁰².

Στη θεωρία του κοινωνικού ανθρωπολόγου R.E. Blanton για την πόλη: «σε μία κοινωνία υπάρχουν κεντρικοί θεσμοί που τείνουν να συγκεντρώνονται σε ορισμένες γεωγραφικές θέσεις, οι οποίες και γίνονται οι κεντρικοί τόποι της κοινωνίας, δηλαδή οι πόλεις της. Αυτοί οι κεντρικοί θεσμοί συνδέουν μεταξύ τους τα υποσυστήματα

¹⁹⁹ Ο οικισμός είναι ένας τεχνητός χώρος. Στην αρχαιολογία, ο οικισμός θεωρείτο πως αποτελούσε μία συγκεκριμένη μονάδα χώρου που μπορεί να διακριθεί αρχαιολογικά, δηλαδή να προσδιοριστεί πολιτισμικά στο πλαίσιο μίας ιστορικής περιόδου, και που χαρακτηρίζεται από μία ή περισσότερες κατοικίες και κατασκευές. Στην ιστορία της πολεοδομίας συναντάμε έναν παρόμοιο ορισμό, καθώς ο οικισμός θεωρείται ότι υπερβαίνει μορφολογικά τη μονάδα, και αρχίζει από τις δύο κατοικίες.

²⁰⁰ «Η Ιστορία της Ελληνικής Πόλης», Επιμέλεια: Αλέξανδρος Φ. Λαγόπουλος, Εκδόσεις: ΕΡΜΗΣ-«Αρχαιολογία & Τέχνες», Αθήνα, 2004, σελ. 17-20.

²⁰¹ Για τον L. Wirth, η πόλη είναι ένας μόνιμος οικισμός με ικανό πληθυσμιακό μέγεθος, υψηλή πληθυσμιακή πυκνότητα και κοινωνική ετερογένεια. Για τον H. Pirenne, η ευρωπαϊκή μεσαιωνική πόλη (η οποία αποτελεί μία ιστορική μορφή της ευρωπαϊκής πόλης, που μέσα από αλλαγές την ακολούθησαν ποικίλοι σχηματισμοί πόλεων, μέχρι και τη σημερινή) υπήρξε αποτέλεσμα της ανάπτυξης του εμπορίου, και η πόλη δεν ήταν παρά μία κοινότητα εμπόρων.

²⁰² «Η Ιστορία της Ελληνικής Πόλης», Επιμέλεια: Αλέξανδρος Φ. Λαγόπουλος, Εκδόσεις: ΕΡΜΗΣ-«Αρχαιολογία & Τέχνες», Αθήνα, 2004,, σελ. 20-22.

μιας κοινωνίας, και η συγκέντρωση τους προκύπτει για λόγους βελτιστοποίησης της ενέργειας που απαιτείται για τη λειτουργία τους και του χρόνου που απαιτείται για τις συναλλαγές τους»²⁰³. Παρόμοια και ο M. Weber διατύπωσε πως πραγματική πόλη παρήγαγε μόνο η Δύση και πως η πόλη καθορίζεται από θεσμούς της αγοράς, αλλά και των δικαστηρίων. Η πόλη έχει μία μερική νομοθετική ανεξαρτησία και αποτελεί μία νομοθετικά ρυθμισμένη μορφή κοινωνικής συνύπαρξης²⁰⁴.²⁰⁵.

Σήμερα υπάρχουν τρεις κύριοι γεωγραφικοί τύποι πόλεων²⁰⁶:

1. Ο πρώτος είναι συγκρίσιμος, παρά τις διαφορές του με την ιστορική πόλη, με την έννοια του μεμονωμένου αστικού χώρου,
2. Ο δεύτερος προέρχεται από τη συνεχή γεωγραφική επέκταση και την ενσωμάτωση ανεξάρτητων μικρότερων οικισμών, όπως συμβαίνει στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, που αποτελούν μία διαχυμένη αστεοποιημένη περιοχή, και
3. Ο τρίτος είναι αποτέλεσμα της γεωγραφικής ενοποίησης ανεξάρτητων πόλεων²⁰⁷.

Η περιγραφή των οικισμών απέκτησε ιδιαίτερες διαστάσεις με τη θεωρία του C. Levi-Strauss,²⁰⁸ για τον οποίο η κοινωνία αρθρώνεται με το χώρο μέσα από τρεις

²⁰³ Anthony Giddens, «Κοινωνιολογία», Βιβλιοθήκη Κοινωνικής Επιστήμης και Κοινωνικής Πολιτικής, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 2002 και «Η Ιστορία της Ελληνικής Πόλης», Επιμέλεια: Αλέξανδρος Φ. Λαγόπουλος, Εκδόσεις: ΕΡΜΗΣ- «Αρχαιολογία & Τέχνες», Αθήνα, 2004, σελ. 23.

²⁰⁴ «Η Ιστορία της Ελληνικής Πόλης», Επιμέλεια: Αλέξανδρος Φ. Λαγόπουλος, Εκδόσεις: ΕΡΜΗΣ- «Αρχαιολογία & Τέχνες», Αθήνα, 2004, σελ. 24 και Νικόλαος Δ. Τσίρος, «Η Ανάδυση του Πολιτικού στο έργο του Max Weber. Μεθοδολογικές προϋποθέσεις και αποσαφήνισης περιεχομένου», Θεσμοί της Ελληνικής Κοινωνίας, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα –Κομοτηνή, 2001, σελ. 27-42.

²⁰⁵ Σε μία μαρξιστική προσέγγιση η ανάπτυξη της πόλης και η αστεοποίηση οφείλεται στην ύπαρξη του πλεονάσματος, δηλαδή της «υπεραξίας» που εξάγεται από την «υπερεργασία» και την εκμετάλλευση των εργαζομένων. Σύμφωνα με τον Marx, η πρώτη ιστορικά οικειοποίηση του πλεονάσματος οδήγησε στη «πρωταρχική συσσώρευση», στην οποία και οφείλεται η πρώτη αστεοποίηση. Αυτές είναι προσεγγίσεις του «αντικειμενισμού», της μακρο-κοινωνιολογίας, που αντιτίθενται στον «υποκειμενισμό» που εξηγεί τα κοινωνικά φαινόμενα ως παράγωγα της ιδεολογίας των ιστορικών υποκειμένων.

²⁰⁶ «Η Ιστορία της Ελληνικής Πόλης», Επιμέλεια: Αλέξανδρος Φ. Λαγόπουλος, Εκδόσεις: ΕΡΜΗΣ- «Αρχαιολογία & Τέχνες», Αθήνα, 2004, σελ. 413.

²⁰⁷ Σύμφωνα με την προσέγγιση του 'περιφερειακού κύκλου' η ανάπτυξη των μητροπολιτικών κέντρων και της περιβάλλουσας περιφέρειας τους διαμορφώνεται στα εξής στάδια: α. στην αστικοποίηση, όπου δημιουργείται έντονη συσσώρευση πληθυσμού και δραστηριοτήτων από την περιφέρεια στο μητροπολιτικό κέντρο, β. στη προαστιοποίηση, όπου παρατηρείται μετακίνηση πληθυσμού προς την περίμετρο του μητροπολιτικού κέντρου για αναζήτηση καλύτερων συνθηκών κατοικίας σε παλιά και νέα προάστια, γ. στην αποαστιοποίηση του μητροπολιτικού κέντρου, όπου παρατηρούνται μετακινήσεις παραγωγικών δραστηριοτήτων προς τα προάστια, σε αναζήτηση νέων οικισμών, και δ. στην επανααστιοποίηση, όπου υπάρχουν δραστηριότητες αναβίωσης του μητροπολιτικού κέντρου.

διαδικασίες: α) την άμεση ή έμμεση προβολή της ασυνείδητης κοινωνικής δομής, β) την άμεση ή έμμεση προβολή των άλλων δομών της κοινωνίας, των «υποδομών», και γ) την προβολή των «υπερδομών», των «συλλαμβανόμενων» ή νοητικών επιπέδων. Και οι τρεις αυτές διαδικασίες είναι επικοινωνιακές, με αποτέλεσμα η οργάνωση του χώρου να είναι ένα σημειωτικό κείμενο.

Συγκεκριμένα, ο C. N. Schultz ανέφερε πως η λειτουργία των 'πραγμάτων' είναι να συγκεκριμενοποιούν ή να αποκαλύπτουν τη ζωή στις ποικίλες όψεις της («κατοικούμε για να είμαστε ικανοί να διαβάσουμε την αποκάλυψη των πραγμάτων που φτιάχνει το περιβάλλον μας»)²⁰⁹.

Σε έρευνες των Ιουλία και Ιωσήφ Στεφάνου, που διεξήχθησαν τις περιόδους 1978, 1980 και 1998, τα κύρια στοιχεία που αποδίδουν τη ταυτότητα και την ποιότητα των τόπων βάσει συγκεκριμένων ψυχοκοινωνικών και ιδεολογικών αξιών είναι:

1. Η πρωτοτυπία του τοπίου, το ασυνήθιστο, το διαφορετικό, που αποτελεί μία από τις κυριότερες επιδιώξεις των ατόμων που το κατοικούν ή το επισκέπτονται.
2. Η ποικιλία των ψυχαγωγικών, καταναλωτικών και πολιτισμικών στοιχείων που διαθέτει. Ειδικά οι κάτοικοι των πόλεων που προέρχονται από άλλες χώρες επιζητούν ορισμένες από τις παραδόσεις τους μέσα από τη ποικιλομορφία του τόπου που επιλέγουν να ζουν.
3. Η επιβολή έντονων εικόνων, που εξαρτάται από το περίγραμμα μίας πόλης, και που συνδέει την αισθητική και αντιληπτική απόδοση της, το κοινότυπο ή το πρωτότυπο της σχεδίασης του τοπίου ή ακόμα και ενός κτίσματος του.
4. Η αναγνωσιμότητα του τόπου, η διαύγεια και η ευκολία ερμηνείας των μηνυμάτων που εκπέμπει.
5. Η ικανότητα ενός τοπίου να μεταδίδει πληροφορίες και μηνύματα.
6. Η εξύψωση ενός τόπου σε ιερό ή μεγαλειώδες που συνδέει το παρελθόν με το παρόν και προκαλεί αισθήματα και πρακτικές σεβασμού και δέους.
7. Η ικανότητα ενός τόπου να ευαισθητοποιεί τον κάτοικο ή τον επισκέπτη του. Η ασφάλεια, η σιγουριά, ο φόβος, η θλίψη, αλλά και πολλά άλλα συναισθήματα είναι συνέπειες των μηνυμάτων που προκαλεί η αρχική εικόνα ενός τόπου.
8. Η συσχέτιση ενός τοπίου με ένα άλλο, η ανάγκη μεταφοράς, η οποία εκφράζεται έντονα στην αισθητική των τοπίων των περιοχών δεύτερης κατοικίας (που συνήθως στην Ελλάδα θυμίζουν 'κυκλαδίτικα') και των μεγαλοαστικών προαστίων.
9. Η δομική οργάνωση ενός τοπίου, το γεωμετρικό μέγεθος των στοιχείων και η τοπολογία, που κατά τη διάρκεια των ετών αλλάζει ανάλογα με τις επικρατούσες αντιλήψεις των πολιτών και την ανάγκη τους για έμφαση στην ανέγερση συγκεκριμένων εγκαταστάσεων, διοικητικών, πολιτιστικών, στρατιωτικών, κλπ.

²⁰⁸ C. Levi-Strauss, "Anthropology structural", Paris, 1958, σελ. 85-86, 90-91, 96-98, 140-170, 320-322, 326, 347-348, 362-391, από βιβλίο: «Η Ιστορία της Ελληνικής Πόλης», Επιμέλεια: Αλέξανδρος Φ. Λαγόπουλος, Εκδόσεις: ΕΡΜΗΣ- «Αρχαιολογία & Τέχνες», Αθήνα, 2004, σελ. 28-29).

²⁰⁹ Schultz, 1980.

10. Η ευκολία της μετακίνησης από το ένα μέρος στο άλλο που επιτρέπει την αναγνώριση, τη συμμετοχή και τη βίωση ενός τόπου.
11. Η αποτύπωση ενός τόπου στη μνήμη των ατόμων, που διασφαλίζεται, σύμφωνα με τον Rossi στα συλλογικά του στοιχεία που αντιστέκονται στη φθορά, το χρόνο και την αλλαγή²¹⁰.
12. Η ιστορία μίας πόλης, που αποτυπώνεται μέσα από τη ποίηση, τη λογοτεχνία, τη θρησκεία και την τέχνη και που βοηθά στην ποιοτική αξιολόγηση της.
13. Η ευκολία προσανατολισμού στη πόλη και η διευκρίνιση της θέσης μας στο χώρο.
14. Η ασφάλεια που παρέχει ένας τόπος και η σιγουριά που εξασφαλίζει κατά την μετακίνηση των πολιτών μέσα στην πόλη (σε έρευνα των Στεφάνου το 1993 στα ηλικιωμένα άτομα, η προστασία και η ασφάλεια καταλαμβάνουν τη πρώτη θέση στις επιδιωκόμενες ποιότητες του μέρους που θα επέλεγαν ως κατοικία).
15. Η οικονομική και παραγωγική δραστηριότητα ενός τόπου σε σύγκριση με το πνεύμα της επικρατούσας παγκόσμιας οικονομίας.
16. Η αναγνωρισιμότητα ενός οικισμού, που εξασφαλίζεται, κυρίως, από το σχήμα και τα περιγράμματα του, που αν είναι ιδιόμορφα αναγνωρίζονται ευκολότερα²¹¹.

Επομένως, η δομή και τα χαρακτηριστικά της περιοχής συμβάλλουν με τέτοιο τρόπο στο ψυχισμό και στα θέλω του ατόμου, ούτως ώστε να επιλέξει την περιοχή κατοικίας του βάσει των λειτουργιών και των συναισθημάτων του χώρου. Συγκεκριμένα, η Claire Robinson αναφέρει πως η γη αποτελεί μία ενεργή δύναμη που καθορίζει κάθε ανθρώπινη εγκατάσταση. Την αστική ανάπτυξη καθορίζουν, εκτός των άλλων, οι δυνάμεις της μνήμης και της μυθολογίας και των μορφών της ζωής που την κατοικούν²¹².

Ωστόσο, στη σύγχρονη κοινωνία των εργοστασίων, των διαφημιστικών αφισών, των σιδηροδρομικών γραμμών και των διωρύγων προσφέρεται μία εικόνα εγκατάλειψης²¹³.

²¹⁰ Rossi, 1982,1995.

²¹¹ Ιουλία & Ιωσήφ Στεφάνου, «Περιγραφή της Εικόνας της Πόλης. Τα Περιγράμματα: Βασικά Στοιχεία Προσδιορισμού της Φυσιογνωμίας των Τόπων», Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Ε.Μ.Π., Αθήνα, 1999, σελ. 175-194.

²¹² Ο.π., κεφάλαιο: «η αποσπασματική πόλη», Ρισάρ Σκοφφιέ σελ. 21-23.

²¹³ Ο.π., κεφάλαιο: «προσφερόμενοι χώροι», Φρεντερίκ Μπορέλ και συνεργάτες: Μάρκ Γιούναν, Τιμπώ Μωνουρύ- Παρίσι, σελ. 27. «Η σύγχρονη μητρόπολη είναι μία υβριδική πόλη, ένας συνδυασμός διοικητικών συνοικιών μέσα σε ένα δάσος, ένα σύνολο φυσικών εγκαταστάσεων μέσα σε ένα τεχνητό τοπίο» (κεφάλαιο: «ο κρίκος που λείπει», Ελένη Γιγάντες, University of East London – Αθήνα, σελ. 69).

Η νέα αρχιτεκτονική τάση του 21^{ου} αιώνα είναι η κατασκευή κτιρίων σε ένα σφαιρικό σύστημα που θα αποφεύγει το τυχαίο. Η κατασκευή νέων ιδιόμορφων κτιρίων, όμως, συνεχώς αναβάλλεται, αν και προτείνεται για τη δημιουργία μίας πιο άνετης και εύχρηστης πόλης, εξαιτίας των γρήγορων ρυθμών της ζωής²¹⁴.

Η αρχιτεκτονική που κάποτε θέλησε να υπηρετήσει το λαό, σήμερα βρίσκεται στην υπηρεσία του κεφαλαίου²¹⁵. Ο Rousseau χαρακτηριστικά αναφέρει: «Σε μία εποχή που, εκτός από σοβιέτ, η επανάσταση διεκδικεί και τριαντάφυλλα, χωρίς τις αλυσίδες που συχνά τα συνόδευαν, και όπου οι κοινωνικές διεργασίες δεν εκφράζονται ούτε ερμηνεύονται από αυτούσια και αυτοδύναμα ιδεολογικά σχήματα, μία σαφής και θετική αρχιτεκτονική μαζί με τις αναφορές και τους προαγωγούς της δεν ικανοποιεί κάποιους που στοιχειωδώς ανησυχούν για το μέλλον»²¹⁶

Η αρχιτεκτονική είναι οικονομικά, κυρίως, εξαρτημένη από την αποδοχή της κεντρικής εξουσίας. Ήδη από τη περίοδο του Νόμπελ, στον ευρωπαϊκό χώρο, η πολιτεία άρχισε να ξαναδίνει ιδιαίτερη σημασία στη δομή της πόλης, θέλοντας να τη διαχειρίζεται ευνοϊκά για την ανάσχεση του εξωτερικού και τη χειραγώγηση του εσωτερικού εχθρού²¹⁷.

Σήμερα η αρχιτεκτονική υπακούει στη λειτουργία της εκβιομηχάνισης και της παγκοσμιοποίησης μέσα από μία διαδικασία μιμητισμού, κυρίως των δυτικών προτύπων, που καθορίζουν οι ελίτ των εκάστοτε πόλεων, βασιζόμενοι, όμως, στα πρωταρχικά στάδια και τις ιδεολογικές αντιλήψεις του χώρου.

Η μεταμοντέρνα εποχή διαφοροποιείται, καθώς χαρακτηρίζεται από σχέδια αφηρημένα και αντιθέσεις που βασίζονται στις διάφορες εθνικές κουλτούρες, αλλά σπάνια εκφράζουν τις ανθρώπινες λειτουργίες, αποτελούν, όμως, μία κριτική απέναντι στη βιομηχανική ιδεολογία του συστήματος²¹⁸.

²¹⁴ Ο.π., κεφάλαιο: «παρτιτούρα όγκων. Κτίρια νέας γενιάς», Μισέλ Μπουρντώ και συνεργάτες και το Εργαστήριο Πληροφορικής της Αρχιτεκτονικής Σχολής της Νορμανδίας- Παρίσι, σελ. 76-81

²¹⁵ Γιώργος Μεταξάς, «Ο Καθημερινός Χώρος. Αντίληψη, Ερμηνεία και Παραγωγή των Φαινομένων της Πόλης», β' έκδοση, Εκδόσεις: 'Κομμούνα'- Αντιπαραθέσεις 5, Αθήνα, 1983, σελ. 6.

²¹⁶ Rousseau, 'The Social Contract', σελ. 16.

²¹⁷ Evans, 'Planning Cities', σελ. 24-33.

²¹⁸ Γιώργος Μεταξάς, «Ο Καθημερινός Χώρος. Αντίληψη, Ερμηνεία και Παραγωγή των Φαινομένων της Πόλης», β' έκδοση, Εκδόσεις: 'Κομμούνα'- Αντιπαραθέσεις 5, Αθήνα, 1983, σελ. 8-11 και σελ. 16.

«Ο σχεδιασμός όταν γίνει δυνατότητα στα χέρια κάποιου κατασταλτικού μηχανισμού, συμβαδίζει με τον έλεγχο πάνω στην καθημερινή ζωή»²¹⁹

Στην τρέχουσα αρχιτεκτονική η λιτότητα συνυπάρχει με τον καταναλωτισμό, με βασικό χαρακτηριστικό την άμεση ή έμμεση επιβολή μίας οργάνωσης του καθημερινού χώρου, που τα περιθώρια μεταβολής του περιορίζονται στη σημασιολογική παρά στη χρηστική αξιολόγηση του. Το σκηνικό των αυθαιρέτων και των αστικών πολυκατοικιών που αντικρίζουμε καθημερινά, εικονογραφεί τόσο την κρίση της αρχιτεκτονικής όσο και της κοινωνίας²²⁰.

Η γεωγραφία, τα τελευταία τριάντα επτά χρόνια, αποτελεί μία εναλλακτική προσέγγιση, η οποία βασίζεται στη κοινωνιολογία της σύγκρουσης που πηγάζει από τον Marx, και στη συνέχεια στις προσεγγίσεις των Weber, Giddens, Dahrendorf, κ.α..

Η ριζοσπαστική γεωγραφία, που αναπτύχθηκε ιδιαίτερα τη δεκαετία του 60, ασχολήθηκε με τις κυρίαρχες δομές και με τις συλλογικές προσπάθειες που είναι αναγκαίες για να αντιμετωπιστεί η ανισότητα. Επίσης, μέσα από την ενασχόληση της με τις ταξικές σχέσεις και τη σύσταση τους στη γη, ίσως να, συμφωνεί με τη πατριαρχική διαίρεση του αστικού χώρου και του ρατσισμού που αυτή ή δομή διαχωρίζει ανά κατοικίες.

Πρόσφατα, το πλαίσιο αυτό έχει διαλυθεί²²¹ και μαζί του και η συγκρουσιακή προσέγγιση. Η Αριστερά άρχισε να αμφισβητείται από τη Δεξιά {η Νέα Δεξιά προέρχεται από το νεοφιλελευθερισμό και τις νεό-κλασσικές οικονομικές θεωρίες που έχουν βασιστεί, κατά ένα μέρος, στις πολιτικές μέσα από τη θεωρία δημόσιας (πολιτικής) επιλογής, και τη νεό- συντηρητική κοινωνιολογία. Η Νέα Δεξιά βασίζεται στον ατομισμό και τη φερόμενη ως ουδετεροποίηση των αξιών}, από τα ταξικά όρια του μεταφορντισμού και το μετά- μοντερνισμό.

Βάσει του νεοφιλελευθερισμού, οι διαφορές στην επιλογή της κατοικίας εκφράζουν τη ποικιλία των ορθολογικών επιλογών που τα άτομα ή οι οικογένειες παίρνουν για να μεταφράσουν τις οικονομικές πηγές σε κατοικίες και τοπικές προτιμήσεις. Οι διαφορές αυτές στην επιλογή της κατοικίας δεν οφείλονται στην ανισότητα, αλλά στις πολιτισμικές επιλογές. Αν η επιλογή αυτή είναι προβληματική, π.χ. η συγκέντρωση αλλοδαπών σε υποβαθμισμένες περιοχές, η αντιμετώπιση τους δεν προέρχεται από τη μεροληψία, αλλά από την εξουσία του κράτους. Εξουσία που μειώνεται όσο η 'εμπορευματοποίηση' της κατοικίας συνεχίζεται²²².

²¹⁹ Ο.π., σελ. 20.

²²⁰ Ο.π. σελ. 22-23.

²²¹ Johnson N. 1987

²²² Smith, 1989.

Ένα σύνολο ανθρώπων ή ένα φυσικό περιβάλλον μπορεί να οικειοποιηθεί από ένα άτομο μόνο εφόσον αισθανθεί ασφάλεια μέσα σε αυτό. Η άποψη του ατόμου μπορεί να είναι εξαρχής θετική και να παραμένει έτσι μετά από ένα διάστημα παραμονής στο περιβάλλον ή και να αποτελεί έκφραση αρνητικών σχολίων εφόσον υπάρξει κάποια μορφή «α-δια-φορίας» που θα αποκόψει την ομαλή διεξαγωγή των κοινωνικών σχέσεων του ατόμου με τους συνανθρώπους του και με το φυσικό του περιβάλλον²²³.

Η πολιτισμική γεωγραφία χωρίς να αγνοεί τις φυσικές χωρικές κατατάξεις (τις οποίες μελετά η φυσική γεωγραφία) επικεντρώνεται στον τρόπο που τα μέλη μίας ομάδας προσλαμβάνουν τον «δικό» τους και τον «ξένο» χώρο²²⁴. Η σύνδεση «κοινότητας» και «τόπου» δεν αποτελεί οικουμενική πραγματικότητα.

Η ανάγκη για την ύπαρξη συμμετοχικής δημοκρατίας επηρεάζεται από την μετακίνηση της τοπικότητας²²⁵.

Όταν ένα μέρος είναι γεμάτο με φως και καθαρό αέρα, περισσότερη ηρεμία και λιγότερη κινητικότητα, οι αξίες της γης σταθεροποιούνται. Πολλοί δημιουργοί πόλεων ονειρεύονται την ύπαρξη μίας κοινότητας αποτελούμενης από άτομα που κατοικούν σε καλά οργανωμένες και κατασκευασμένες κοινοτικές εγκαταστάσεις. Όμως, το κύριο χαρακτηριστικό της πόλης, για το οποίο και πολλοί επιλέγουν να εγκατασταθούν σε αυτή, που είναι η διαρκής κίνηση, ο θόρυβος, η ματαίωση, η ανωνυμία, οι ευκαιρίες και η εγκατάσταση σε 'χρυσά κλουβιά', παραβλέπεται και ίσως, αυτό ακόμα και για τους ίδιους τους επιδιωκόμενους την αλλαγή, να μην είναι τελικά ευχάριστο²²⁶.

²²³ Αντώνης Παπαρίζος «Θεός, Εξουσία και Θρησκευτική Συνείδηση. Τα γενικά, μετατρεπτικά και ερωτικά ενδιάμεσα και η κοινωνία του ανθρώπου», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2001, σελ. 190.

²²⁴ Ρ. Καντατζόγλου, «Στη σκιά του ιερού βράχου: τόπος και μνήμη στα Αναφιώτικα», Ελληνικά Γράμματα, ΕΚΚΕ, σελ. 34, από άρθρο: Θεοδωρή Σπύρου, «Ανθρωπολογία ενός Ασυλλη(π)του Χώρου: «τόπος» και «κοινότητα» σε έναν πρώην ημινομαδικό πληθυσμό», Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Αθήνα 2005.

²²⁵ άρθρο: "Society, Space and Citizenship: A Human Geography for the 'new times'?", Susan J. Smith, Research Fellow, Center for Housing Research, University of Glasgow, Glasgow G12 8RT, Revised MS Received 24 January, 1989, σελ. 144-147 και σελ.154.

²²⁶ Στη Βρετανία το 1930 οι συνθήκες σε συγκεκριμένες καταπιεσμένες βιομηχανικές περιοχές τοποθετήθηκαν στο κέντρο της προσοχής. Με την ετικέτα των 'ειδικών περιοχών' μελετήθηκαν από ποικίλους επιστημονικούς κλάδους. Αργότερα, οι ερευνητές της επιτροπής Barlow προσπάθησαν να απαντήσουν στο πρόβλημα, αλλά και έθεσαν πολλές ερωτήσεις για το άμεσο ενδιαφέρον σχεδιαστών άστεων της δεκαετίας. Μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, το πρόγραμμα των Νέων Πόλεων και οι πολιτικές της κεντρικής κυβέρνησης στην καθοδήγηση και τον έλεγχο της ποσότητας

Τα προβλήματα και οι νέες τάσεις που επηρεάζουν τη ζωή της πόλης είναι: 1) ο μητροπολιτισμός, 2) τα πολιτικά προβλήματα της κοινωνικής ετερογένειας (δηλαδή, του ντόπιου πληθυσμού σε συσχέτιση με άλλους πληθυσμούς που έχουν διαμορφώσει ομάδες με δραστηριότητες, τρόπους ζωής και επικερδείς ασχολίες), 3) το πλάνο των άστεων, 4) τα οικονομικά της τοπικής κυβέρνησης, 5) οι υπάρχοντες οργανισμοί για τη βελτίωση της τοπικής διακυβέρνησης, και 6) η εκπροσώπηση και η αρχηγεία για τη προώθηση των συμφερόντων των πολιτών που διαμένουν στα αστικά κέντρα²²⁷.

Οι παράγοντες αυτοί είναι λογικό να επηρεάζουν τη διαμόρφωση μίας πόλης εκτός από τον δεύτερο ο οποίος και θα χρειαστεί μία περαιτέρω ανάλυση:

Σε χώρες όπως η Αμερική, με τη μεγάλη επέκταση των μεταναστευτικών πληθυσμών, υφίσταται μία κοινωνική ετερογένεια, με έντονα πολιτισμικά χαρακτηριστικά²²⁸.

Συχνά, όμως, στις πόλεις, εκτός της κοινωνικής ετερογένειας, υπάρχει και μεγάλη ανωνυμία και απροσωπία που επηρεάζουν τις τοπικές σχέσεις και, κατ' επέκταση, τις αποφάσεις της κοινότητας, που λαμβάνονται κυρίως από τους ντόπιους και όχι από τους 'ξένους' παράγοντες. Παράλληλα, ωστόσο, υφίσταται και διαφορά, ως προς την ανάληψη πρωτοβουλιών και αποφάσεων, μεταξύ των ιδιόκτητων κατοικιών και εκείνων που τις ενοικιάζουν²²⁹.

και της θέσης της βιομηχανικής επέκτασης διατήρησε αυτές τις ερωτήσεις στο ενδιαφέρον των πολιτών. Ο Edgar M. Hoover στο έργο του 'The Location of Economic Activity' υποθέτει πως τα άτομα και οι ομάδες που είναι υπεύθυνοι για την εγκατάσταση επιχειρήσεων, αρχικά, ενδιαφέρονται στο να ανακαλύψουν τη τοποθεσία που θα βοηθήσει στην επιστροφή ή ακόμα και τη μεγέθυνση των εξόδων που διέθεσαν για τη δημιουργία τους. Η συγκεκριμένη επιδίωξη συνεπάγεται στην ανεύρεση μίας τοποθεσίας που θα εκπροσωπεί το συνδυασμό επαρκών, αλλά χαμηλού κόστους, στοιχείων παραγωγής με υψηλό επίπεδο επιστροφών στην αγορά, τόσο για τη παρούσα χρονική περίοδο, όσο και για το μέλλον. (Catherine Bauer, Henry S. Churchill, Frank Cliffe, Vernon de Mars, Richard Dewey, Arthur B. Gallion, Victor Jones, G. Holmes Perkins, William L. Slayton, Robert C. Weinberg, Coleman Woodbury, "The future of Cities and Urban Redevelopment", Edited by Coleman Woodbury, The University of Chicago Press, Chicago & London, Midway Reprint 1974, σελ. 45-46 και σελ. 50 και σελ. 118-123).

²²⁷ Ο.π., σελ. 628.

²²⁸ Οι Αμερικάνοι είχαν σε πολύ έντονο βαθμό αυτά τα πολιτισμικά στοιχεία, αλλά, με το πέρασμα του χρόνου, αποτέλεσαν προϊόν ανάμειξης.

²²⁹ "The future of Cities and Urban Redevelopment", Catherine Bauer, Henry S. Churchill, Frank Cliffe, Vernon de Mars, Richard Dewey, Arthur B. Gallion, Victor Jones, G. Holmes Perkins, William L. Slayton, Robert C. Weinberg, Coleman Woodbury, Edited by Coleman Woodbury, The University of Chicago Press, Chicago & London, Midway Reprint 1974, σελ.633-636.

Σε μία εκπομπή της ET1 ο αρχιτέκτονας Α. Κουμπής ανέφερε: «Οι χώροι δεν φταίνε, αλλά οι άνθρωποι. Δεν έχουν πρόθεση να τους βελτιώσουν»²³⁰.

Οι Moore και Davis αναφέρουν πως οι διαφορές των εθνοτήτων έχουν σημαντική επίδραση στη σύγκρουση και πως οι εθνικοί δεσμοί στα εσωτερικά σύνορα μιας χώρας βοηθά τις elite να επιδιώξουν μεγαλύτερες συγκρουσιακές σχέσεις με ένα γειτονικό κράτος.

Η ταυτότητα προσδιορίζεται και επαναπροσδιορίζεται και μπορεί να επιτείνει ή να αποδυναμώνει τις εθνικές διαφορές, ανάλογα με τις συνθήκες υπό τις οποίες έχει διαμορφωθεί.

Σε μία έκτακτη περίπτωση, όπως, αυτή του πολέμου σε μία χώρα όλες οι εθνικότητες μπορούν να ενωθούν. Πολλές φορές έχουν υπάρξει καταυλισμοί αποτελούμενοι από διαφόρων ειδών εθνικότητες, γεγονός που αποδεικνύει πως όλα τα μέρη των ανθρώπων συνδέονται εθνικά και πολιτιστικά²³¹.

Ωστόσο, συχνά η ύπαρξη μεταναστευτικών πληθυσμών σε μία πόλη δηλώνει και ανάπτυξη της εγκληματικότητας.

Μελέτες σε υψηλής εγκληματικότητας περιοχές στην Αγγλία- που είναι εμφανής στις κατοικίες- τόνισαν τα αποτελέσματα του στιγματισμού της εικόνας του εγκλήματος και της αναταραχής στη φήμη της γειτονιάς²³². Ο καθορισμός της αξίας των κατοικιών και της κυριότητας προσδιορίζει αν θα πουλήσουν ή θα επενδύσουν οι πολίτες μίας περιοχής τη περιουσία τους, αλλά και το πώς αντιλαμβάνονται και αντιδρούν απέναντι στη τοπική εγκληματικότητα. Καθώς η εύκολη προσβασιμότητα, η χαμηλή τοπογράφηση και τα ακριβά περιεχόμενα των κατοικιών προσελκύουν ιδιαίτερα τους ληστές. Ωστόσο, σήμερα κινδυνεύουν και περιοχές μετρίας αγοραστικής αξίας, γεγονός που δεν εξαρτάται μόνο από το πόσο 'πλούσια' θεωρείται η περιοχή, αλλά και από τα χαρακτηριστικά της κάθε γειτονιάς της (πλέον όπου υπάρχουν 'εύπορες' γειτονιές υπάρχει και υψηλή ιδιωτική αστυνόμευση)²³³.

Η έννοια των μειονοτικών ομάδων ή εθνοτικών μειονοτήτων στην κοινωνιολογία αφορά τα μέλη μίας ομάδας που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση, σε σύγκριση με τη πλειονότητα του πληθυσμού, που έχει μία αίσθηση ομαδικής αλληλεγγύης. Οι μειονοτικές ομάδες είναι συνήθως απομονωμένες από την ευρύτερη ομάδα, ενώ

²³⁰ Κρατικό κανάλι ET1.

²³¹ David A. Lake and Donald Rothchild, "The International Spread of Ethnic Conflict. Fear, Diffusion, and Escalation", Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1998, σελ. 186-187 και 193-194.

²³² Bottoms & Wiles 1997, Foster & Hope 1993.

²³³ « Crime, Risk and Insecurity. Law and Order in Everyday Life and Political Discourse», Edited by Tim Hope and Richard Sparks, Routledge, London and New York 2000, σελ. 95-97.

θεωρούν τους εαυτούς τους παράταιρους και, για το λόγο αυτό, επιλέγουν να ζουν σε γειτονιές και πόλεις σχετικά απομακρυσμένες από τον υπόλοιπο πληθυσμό²³⁴.

Ωστόσο, στην Ελλάδα μεγάλο ποσοστό αλλοδαπών τείνει να συγκεντρώνεται στη μητρόπολη των Αθηνών που, όπως αναφέραμε, αποτελεί πηγή ευκαιριών και επαγγελματικής δραστηριότητας²³⁵.

Η μεγάλη αυτή πληθυσμιακή ετερότητα οδηγεί, σε συνδυασμό και με τη προβολή από τα μέσα ενημέρωσης και τις διεθνείς στατιστικές, στο φόβο για κατάληψη του κέντρου της Αθήνας, και των επαγγελματιών της ασχολιών, από τις μειονότητες, αλλά και στη μεγαλύτερη ανασφάλεια σχετικά με την εγκληματική δραστηριότητα που αναπτύσσουν στα μέρη διαμονής και εργασίας τους.

²³⁴ Anthony Giddens, «Κοινωνιολογία», Βιβλιοθήκη Κοινωνικής Επιστήμης και Κοινωνικής Πολιτικής, Gutenberg, Αθήνα 2002.

²³⁵ www.xenofovia.blogspot.com

2.3. Η ΠΡΟΒΟΛΗ ΑΡΝΗΤΙΚΩΝ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΜΜΕ ΚΑΙ ΤΙΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΑΙΝΙΕΣ

Οι περισσότεροι από εμάς είμαστε καταναλωτές του λαϊκού πολιτισμού. Όρος που συνδέεται με τα θεάματα, τα αναγνώσματα και τις εκδηλώσεις που συμμετέχουν εκατομμύρια ανθρώπων. Τα μέσα της τηλεόρασης, του ραδιοφώνου, του Τύπου, των βίντεο, των CD, αναφέρονται ως μέσα μαζικής ενημέρωσης, γιατί απευθύνονται σε μαζικά ακροατήρια. Τα περισσότερα από αυτά σχετίζονται άμεσα με τη καθημερινότητα του ατόμου, αποτελούν 'μέσα πρόσβασης' στη γνώση από την οποία εξαρτώνται πολλές κοινωνικές μας δραστηριότητες και, ως εκ τούτου, ασκούν μεγάλη επιρροή στις αποφάσεις, αλλά και στις στάσεις της κοινής γνώμης.

Το πρώτο μέσο μαζικής ενημέρωσης είναι η εφημερίδα, που με τη μορφή φυλλαδίων άρχισε να κυκλοφορεί το 18^ο αιώνα (η κυκλοφορία και η ανάγνωση της εντάθηκε το 19^ο αιώνα)²³⁶. Σήμερα, η ανάγνωση της εφημερίδας έχει περιορισθεί, καθώς νέα μέσα ενημέρωσης, όπως η τηλεόραση και το διαδίκτυο, μονοπωλούν την ανθρώπινη ψυχαγωγία.

Η επίδραση της τηλεόρασης τα τελευταία, περίπου, σαράντα χρόνια είναι πολύ σημαντική, καθώς η πλειοψηφία των οικογενειών κατέχουν τουλάχιστον μία τηλεοπτική συσκευή. Μάλιστα, με τις υπάρχουσες τάσεις, βάσει ερευνών, κάθε παιδί που γεννιέται σήμερα όταν θα φθάσει τα δεκαοκτώ έτη «θα έχει ξοδέψει περισσότερο χρόνο από όσο για οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα, εκτός από τον ύπνο, παρακολουθώντας τηλεόραση»²³⁷.

Πολλές έρευνες έχουν διεξαχθεί για το πόσο η τηλεόραση επιδρά στη συμπεριφορά του ατόμου και ιδίως των παιδιών ως προς την κοινωνικοποίηση τους. Οι περισσότερες από αυτές, όμως, αντιλαμβάνονται το υποκείμενο ως παθητικό δέκτη και όχι ως άτομο ικανό να αντιδράσει. Έτσι, για παράδειγμα, πολλοί θεωρούν πως η εξάπλωση των σκηνών βίας στη τηλεόραση, οδηγεί τους δέκτες σε ανάλογη συμπεριφορά, όμως, κάτι τέτοιο είναι αμφίβολο. Σύμφωνα με τους Hodge και Tripp (1986) η ανταπόκριση των παιδιών στην τηλεόραση συνεπάγεται την ερμηνεία ή την ανάγνωση αυτών που βλέπουν και όχι απλώς την καταγραφή του περιεχομένου του προγράμματος.

²³⁶ Η εφημερίδα εξελίχθηκε παράλληλα με τη διαφήμιση, γι' αυτό πολλές φορές συνδέονται μεταξύ τους. Επίσης, η ιδιοκτησία των εφημερίδων σε πολλές χώρες συνδέθηκε με ισχυρά οικονομικά ονόματα, ωστόσο υπήρχαν και ορισμένες που άνηκαν στο συλλογικό κεφάλαιο.

²³⁷ Σημαντική επίδραση στα παιδιά, έχουν και τα βιντεοπαιχνίδια που συνδέουν τη πραγματικότητα με τη φαντασία, μέσα από όμορφες σκηνές και ηχητικές παρεμβάσεις. Anthony Giddens, «Κοινωνιολογία», Βιβλιοθήκη Κοινωνικής Επιστήμης και Κοινωνικής Πολιτικής, Εκδόσεις: Gutenberg, Αθήνα, 2002, σελ. 490.

Δύο από τους πρώτους θεωρητικούς των μέσων μαζικής ενημέρωσης ήταν οι Καναδοί συγγραφείς Χάρολντ Ίνις και Μάρσαλ Μακλούαν. Ο Ίνις (1950, 1951) υποστήριξε ότι διάφορα μέσα μαζικής επικοινωνίας επηρεάζουν την οργάνωση διαφορετικών κοινωνιακών μορφών και πως μπορούν και επιβιώνουν για πολλά χρόνια, χωρίς, όμως, να είναι εύκολο να μεταφερθούν από ένα μέρος σε άλλο. Ενώ, ο Μακλούαν (1964) διατύπωσε πως «το μέσο είναι το μήνυμα», δηλαδή πως η φύση του μέσου, και όχι το περιεχόμενό του, επηρεάζει τη δομή μιας κοινωνίας. Τα ηλεκτρονικά μέσα δημιουργούν το ‘παγκόσμιο χωριό’, όπου άνθρωποι απ’ όλο τον κόσμο παρακολουθούν τις ειδήσεις που εκτυλίσσονται και συμμετέχουν στα γεγονότα.

Η εξαιρετικά μεγάλη θέση των βιομηχανικών κοινωνιών, όπως των ΗΠΑ, στην παραγωγή και τη διάδοση των μέσων μαζικής επικοινωνίας, σε σχέση με τις πιο χαμηλού βαθμού ανάπτυξης χώρες, έκανε πολλούς μελετητές να μιλούν για ιμπεριαλισμό των μέσων μαζικής ενημέρωσης²³⁸.

Σήμερα, μεγάλη ανάπτυξη παρουσιάζει το διαδίκτυο ως μέσο ενημέρωσης, καθώς αφορά τον κόσμο χωρίς εθνικά όρια²³⁹. Η χρησιμότητά του, ειδικά της λειτουργίας του Παγκόσμιου Ιστού, είναι σημαντική, διότι πέρα από τη πληροφόρηση για κάθε είδους θεματική, επιτρέπει και την επικοινωνία με οργανισμούς και άτομα από όλο τον κόσμο²⁴⁰.

²³⁸ Anthony Giddens, «Κοινωνιολογία», Βιβλιοθήκη Κοινωνικής Επιστήμης και Κοινωνικής Πολιτικής, Εκδόσεις: Gutenberg, Αθήνα, 2002, σελ. 486-506 και 512.

²³⁹ Οι απαρχές του διαδικτύου βρίσκονται στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, ξεκίνησε από το Πεντάγωνο, το στρατηγείο των αμερικάνικων ένοπλων δυνάμεων, με αρχική ονομασία ARPA (Advanced Research Projects Agency), και σκοπός του ήταν ο περιορισμός. Μετέπειτα, οι υπολογιστές άρχισαν να χρησιμοποιούνται στα πανεπιστήμια, και ύστερα με την δημιουργία των προσωπικών υπολογιστών και στα σπίτια των ανθρώπων.

²⁴⁰ Anthony Giddens, «Κοινωνιολογία», Βιβλιοθήκη Κοινωνικής Επιστήμης και Κοινωνικής Πολιτικής, Εκδόσεις: Gutenberg, Αθήνα, 2002, σελ. 520-523.

Οι πρώτες εμπειρικές ψυχο-κοινωνιολογικές έρευνες σχετικά με την επίδραση των μέσων μαζικής επικοινωνίας πραγματοποιήθηκαν στη μεταπολεμική Αμερική, βάσει του σχήματος 'πομπός - δέκτης'. Σύμφωνα με τον Lasswell (1948): «Κάθε τι που ακούγεται ή διαβάζεται δεν είναι χρήσιμο και αποτελεσματικό παρά για όσο οδηγεί τον εκλογέα σε ένα προορισμό ήδη επιλεγμένο...»²⁴¹

Πρόκειται, δηλαδή, για αυτό που ονομάστηκε 'επιλεκτική έκθεση' στα μέσα (έκθεση σε πληροφορίες που συμφωνούν με τις απόψεις, τις ιδέες και τις προτιμήσεις του ατόμου). Σύμφωνα, επίσης, με τον προηγούμενο θεωρητικό, η επικοινωνία γίνεται σε ροή δύο βαθμίδων, όπου οι πληροφορίες που προέρχονται από τα μέσα καταναλώνονται αρχικά από τους 'καθοδηγητές γνώμης' από τους οποίους, μέσω προσωπικών επαφών, διαχέονται σε άλλα άτομα (στην 'εμπειρική σχολή' ανήκει η θεωρία των 'περιορισμένων αποτελεσμάτων', όπου τα ΜΜΕ καθορίζουν τι πρέπει, τι δεν πρέπει και πως πρέπει να σκέφτεται το άτομο, σαν μία ατζέντα που λειτουργεί για την οργάνωση της ζωής του ατόμου).

Στην ίδια προσέγγιση και οι εκπρόσωποι της Σχολής της Φραγκφούρτης (Adorno, Habermas, Marcuse), θεώρησαν βασικό το πρόβλημα της σχέσης ανάμεσα στα μέσα και στα κοινωνικά συστήματα. Τα ΜΜΕ έχουν δύο βασικές επιρροές: βοηθάνε στη διατήρηση του status quo και στη διαμόρφωση μιας συγκεκριμένης πραγματικότητας²⁴².

Ωστόσο, βάσει της ανάλυσης της Χ. Κωνσταντοπούλου « 'ο μαζάνθρωπος' παραμένει μία τάση και όχι μία πραγματικότητα, ενώ ο ρόλος του δέκτη στη διαδικασία της σύγχρονης μαζικής επικοινωνίας είναι πολύ πιο ενεργητικός απ' ό,τι προβλέπει το θεωρητικό μοντέλο 'ερέθισμα - αντίδραση'²⁴³».²⁴⁴

²⁴¹ Χρυσούλα Κ. Κωνσταντοπούλου, «Θέματα Μεταμοντέρνας Επικοινωνίας», Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., Θεσσαλονίκη, 1995, σελ. 130.

²⁴² Είναι αλήθεια πως τα μέσα διαδραματίζουν βασικό ρόλο στη κοινωνικοποίηση των παιδιών και μάλιστα σε βαθμό πολύ μεγαλύτερο από το σχολείο, αφού, επιπλέον, είναι και πιο ευχάριστο μέσο, ωστόσο, σύμφωνα με τη Μ. Σεραφετινίδου (1991), δεν μπορούμε να αναφερόμαστε στις συμπεριφορικές αλλαγές, παρά μόνο μέσα από τη ποσοτική ανάλυση τους.

²⁴³ Μοντέλα που θεωρούν βάση της επικοινωνίας τη πειθώ και στηρίζονται στο συμπεριφορισμό των υποβαλλόμενων αντανάκλαστικών, που υποθέτουν ότι ένα ερέθισμα δημιουργεί ανάλογη αντίδραση.

²⁴⁴ Χρυσούλα Κ. Κωνσταντοπούλου, «Θέματα Μεταμοντέρνας Επικοινωνίας», Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., Θεσσαλονίκη, 1995, σελ. 130- 131.

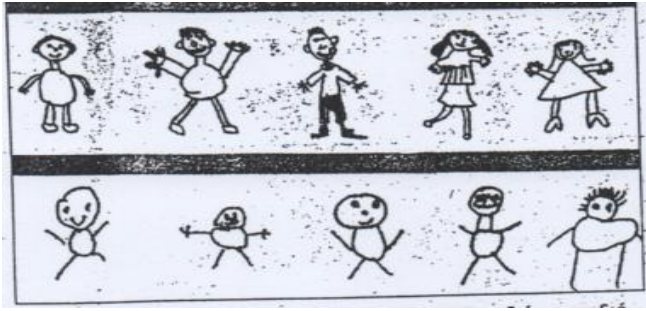
Στη θεωρία του Τόμσον τα σύγχρονα μέσα, σε αντίθεση με τις αντιλήψεις της Σχολής της Φραγκφούρτης, δεν μας αποκλείουν τη δυνατότητα κριτικής σκέψης, ενώ, μας προσφέρουν και ένα εύρος πληροφοριών, στις οποίες παλιότερα δεν υπήρχε ευκολία πρόσβασης. Σύμφωνα με τον θεωρητικό, υπάρχουν τρεις κατηγορίες διαντίδρασης: η κατά πρόσωπο διαντίδραση, μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων, η διαμεσολαβούμενη διαντίδραση, που προϋποθέτει τη χρήση κάποιας τεχνολογίας των μέσων μαζικής ενημέρωσης και η διαμεσολαβούμενη οιονεί διαντίδραση, που αναφέρεται στις κοινωνικές σχέσεις που διαμορφώνονται μέσα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας μεταβάλλουν την ισορροπία μεταξύ του δημόσιου και του ιδιωτικού στην ζωή μας²⁴⁵.

Ωστόσο, η επιρροή των μέσων στη διαμόρφωση της συμπεριφοράς και της ιδεολογίας του ατόμου διαφέρει και ανάλογα με τη μόρφωση, το φύλο, αλλά και την ηλικία του θεατή, εφ' όσον είναι πιθανότερο να έχει μεγαλύτερη επίδραση σε ένα άτομο του οποίου η ταυτότητα έχει ελλιπώς ολοκληρωθεί. Συγκεκριμένα, σε έρευνα που έγινε στη Γαλλία το 1989²⁴⁶: τις καθημερινές τα παιδιά από 6 -10 ετών βλέπουν τηλεόραση δύο ώρες και πέντε λεπτά κάθε μέρα, ενώ 11-14 ετών δύο ώρες και δεκαέξι λεπτά, και έρχεται τέταρτη στις προτιμήσεις τους²⁴⁷, μετά τον κινηματογράφο, τα σπορ και τις διάφορες εξόδους τους. Επομένως, μπορούμε με βεβαιότητα να αναφέρουμε πως η επίδραση των ΜΜΕ είναι καταλυτική στις 'ευαίσθητες' ηλικιακές ομάδες.

²⁴⁵ Σύμφωνα με τον Χάμπερμας (Το έργο του συνδέεται με τη Σχολή της Φραγκφούρτης, μία ομάδα συγγραφέων που εμπνεύστηκε από το έργο του Μαρξ, αλλά θεωρούσαν πως οι απόψεις του είχαν ανάγκη ριζικής αναθεώρησης, προκειμένου να εκσυγχρονιστούν), ο οποίος ανέλυσε την ανάπτυξη των μέσων μαζικής ενημέρωσης από τις αρχές του 18^ο αιώνα μέχρι σήμερα, παρακολουθώντας τις εξελίξεις της δημόσια σφαίρας, ανέφερε πως στα σαλόνια και τα καφενεία του Λονδίνου, του Παρισιού, και άλλων ευρωπαϊκών πόλεων, υπήρχε μία συγκέντρωση πολιτών, όπου όλοι, ως ίσοι, συζητούσαν τα προβλήματα της πόλης. Σήμερα, με την ανάπτυξη των μέσων μαζικής ενημέρωσης δεν υφίσταται πλέον δημοκρατική συζήτηση, παρά γνώμες με άξονα τα εμπορικά συμφέροντα. Βάσει της θεωρίας του Ζαν Μποντριγιάρ, «η τηλεόραση δεν αναπαριστά απλώς τον κόσμο σε μας, καθορίζει ολοένα και πιο πολύ τί πραγματικά είναι ο κόσμος στον οποίο ζούμε». Anthony Giddens, «Κοινωνιολογία», Βιβλιοθήκη Κοινωνικής Επιστήμης και Κοινωνικής Πολιτικής, Εκδόσεις: Gutenberg, Αθήνα, 2002, σελ. 486-506.

²⁴⁶ Mediamat, στις 2 Ιανουαρίου και στις 2 Ιουλίου του 1989, όπως το αναφέρει η M. Chalvon, 1993.

²⁴⁷ Κάτι που επηρεάζει ιδιαίτερα τα παιδιά είναι οι διαφημίσεις, που ανήκουν στη περιοχή του ιδεώδους εγώ και αποτελεί πραγματικότητα πως «οι φανταστικές αλήθειες φθείρονται πολύ πιο δύσκολα».

Στο κάτω μέρος της εικόνας, ζωγραφίες παιδιών που έβλεπαν πολλές ώρες τηλεόραση την ημέρα και στο πάνω, παιδιών που έβλεπαν λίγη ώρα.²⁴⁸

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στον ορισμό της νεοτερικότητας. Βρίσκονται σε καθημερινή επιρροή με τον άνθρωπο και συμβάλλουν στη διαμόρφωση του χαρακτήρα, των αντιλήψεων, και των στάσεων του ατόμου και της κοινής γνώμης.

Για τη κοινωνική ψυχολογία τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης αφορούν φαινόμενα στα οποία εμπλέκονται οι κοινωνικές δομές με τα άτομα.

Η μελέτη διείσδυσης ενός μηνύματος στον ψυχισμό του ατόμου χαρακτηρίζεται, σύμφωνα με τον Rouquette (1984), από τέσσερις φάσεις:

1. Την έκθεση ενός ατόμου στην πηγή, αλλά και την ταυτόχρονη έκθεση και άλλων, καθιστώντας το άτομο μέλος ενός ευρύτερου κοινού,
2. Τη λήψη του μηνύματος, που χαρακτηρίζεται από το περιεχόμενο και τη μορφή του,
3. Την επεξεργασία του μηνύματος μέσα από την ερμηνεία, τη ταξινόμηση, την ένταξη, τη απορρόφηση ή την απόρριψη του. Διαδικασία που εξαρτάται από τα ατομικά χαρακτηριστικά, αλλά και τις υπερατομικές αιτιοκρατίες,
4. Την αλληλεπίδραση του δέκτη με άλλα άτομα, τα οποία συμπληρώνουν ή και ανανεώνουν τις γνώσεις του.

Πομπός και δέκτης, λοιπόν, σχετίζονται με έναν ευρύτερο περίγυρο, που, σε ορισμένο βαθμό, τους 'καθορίζει'.

Στη κοινωνική ψυχολογία υπάρχουν τρεις 'οπτικές γωνίες' στην μελέτη των μαζικών επικοινωνιών²⁴⁹:

- Η περιγραφική, που αποτελεί χαρακτηριστικό του κοινού των ΜΜΕ, και αφορά τα διακινούμενα περιεχόμενα,

²⁴⁸ Μεγάλη συζήτηση έχει πραγματοποιηθεί και για τη βία που προβάλλει η τηλεόραση και την επιρροή της. Αν, όμως, αναλογιστούμε πως ζούμε σε μία βίαιη και ανταγωνιστική κοινωνία, τα παιδιά έρχονται σε επαφή με τις διάφορες μορφές της, πολλές φορές, πριν έρθουν σε επαφή με τη τηλεόραση. «Λέγεται, ότι η θέαση της βίας που παρουσιάζουν τα ΜΜΕ περισσότερο δημιουργεί φόβο (κι όχι μόνο στα παιδιά) κι έτσι λειτουργεί κυρίως σα μέσο ελέγχου του σύγχρονου ανθρώπου από τις διάφορες εξουσίες» (Χρυσούλα Κ. Κωνσταντοπούλου, «Θέματα Μεταμοντέρνας Επικοινωνίας», Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., Θεσσαλονίκη, 1995, σελ. 132-133).

²⁴⁹ Rouquette, 1984.

- Η προτρεπτική, που καταλήγει στη γνώση των διαδικασιών της πειθούς ή και σε μία τεχνογνωσία της επικοινωνίας,
- Και η εξηγηματική, που αφορά τη πρόσληψη, τη διείσδυση και την επιρροή των μηνυμάτων.

Σχετικά με την τελευταία, ο Doise, το 1982, είχε αναφέρει πως μπορεί να ταξινομηθεί στο ενδο-ατομικό και στο διατομικό επίπεδο, στο επίπεδο θέσης (βάσει των ρόλων και των τοποθετήσεων του ατόμου), και στο ιδεολογικό επίπεδο²⁵⁰.

Η επικοινωνία έλαβε ιδιαίτερη διάσταση και αποτέλεσε μέσο ένταξης των πολιτών σε ευρύτερους θεσμούς με την ύπαρξη της μαζικής κοινωνίας του 19^{ου} αιώνα, που περιγράφει τις κοινωνικές μεταβολές και την ταχεία εκβιομηχάνιση της δυτικής καπιταλιστικής Ευρώπης, με την αστυφιλία, την ενδυνάμωση της κεντρικής εξουσίας, τη γενίκευση του δικαιώματος ψήφου, κλπ. Οι κοινωνικές σχέσεις διασπώνται και αποδυναμώνονται, ενώ τα άτομα αλλοτριώνονται μέσα σε κοινωνικά σύνολα²⁵¹.

Ως προς την επίδραση που ασκούν τα ΜΜΕ και την προπαγάνδα, πολύ σημαντική είναι η μελέτη της θεωρίας των εξαρτημένων αντανεκλαστικών του Pavlov, μέσω της οποίας καταδεικνύεται η δυνατότητα δημιουργίας αντανεκλαστικών που προέρχονται από τις ενορμήσεις ή βρίσκονται σε άμεση συσχέτιση με αυτές. Ένα έμφυτο χαρακτηριστικό, για παράδειγμα η σιελόρροια μπορεί να εμφανιστεί και όταν η παρουσία της τροφής συνδυαστεί αρκετές φορές με ένα ουδέτερο ερέθισμα, για παράδειγμα, ένα συγκεκριμένο ήχο (ένα κουδούνι). Εάν, ωστόσο, ένα ουδέτερο ερέθισμα παρουσιαστεί κατ' επανάληψη χωρίς την ύπαρξη τροφής, το εξαρτημένο αντανεκλαστικό θα εξαφανιστεί βαθμιαία. Η συγκεκριμένη θεωρία αποτελεί και μία από τις σημαντικότερες οπτικές προσέγγισης των διαδικασιών προσαρμογής ενός οργανισμού στο περιβάλλον²⁵².

Σύμφωνα με τον Tchakhotine οι κύριοι αποδέκτες της προπαγάνδας (σε ποσοστό περίπου 90%) είναι άτομα διστακτικά, αδιάφορα, απογοητευμένα και κουρασμένα από τις δυσκολίες της καθημερινής ζωής. Ζουν σε άθλιες οικονομικές συνθήκες και έχουν την εντύπωση πως το κράτος έχει παραλύσει.

Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή υπάρχουν δύο είδη προπαγάνδας: α) η προπαγάνδα δια της πειθούς, για άτομα που μπορούν να αντισταθούν στο ψυχικό εξουσιασμό με τη λογική, και β) η προπαγάνδα δια της υποβολής, που δρα προκαλώντας το φόβο ή και τον ενθουσιασμό και το παραλήρημα (που απευθύνεται στη μεγαλύτερη πλειοψηφία

²⁵⁰ Σημειώσεις για το μάθημα «Ψυχοκοινωνιολογία των ΜΜΕ», Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Αναπληρωτής Καθηγητής Νικόλας Χρηστάκης, Εισαγωγή.

²⁵¹ Ο.π., σελ. 11-12.

²⁵² Ο.π., σελ. 38.

του πληθυσμού). Το δεύτερο είδος δρα στο ασυνείδητο των ατόμων χρησιμοποιώντας σύμβολα που είναι ριζωμένα στη συλλογική μνήμη, όπως ήχοι, παραστάσεις, σημαίες, κλπ., μαζί με ισχυρά λόγια, που, προκειμένου να μην εξασθενήσει το ερέθισμα, επαναλαμβάνονται συχνά.

Τα άτομα που υπόκεινται σε αυτό τον ψυχολογικό 'βιασμό' καταλήγουν στην απώλεια των νοητικών τους ικανοτήτων και ζουν διαρκώς σε μία κατάσταση 'ύπνωσης'²⁵³. Μέσα από την κατάσταση αυτή, το άτομο οδηγείται σε αντιδράσεις, τις οποίες μάλιστα θεωρεί έμφυτες, που καταλήγουν στο στιγματισμό και τη δημιουργία στερεότυπων.

Η έννοια του στερεότυπου αποδίδεται στον Walter Lippman, που το 1962 τη σχηματοποίησε μιλώντας για 'εικόνες μέσα στο μυαλό μας'.

Ο Lester (1997) υποστήριξε πως τα MME λειτουργούν στερεοτυπικά επειδή εμείς οι ίδιοι λειτουργούμε έτσι και κατηγοριοποιούμε ότι βλέπουμε γύρω μας.

Σύμφωνα με τη θεωρία της κοινωνικής ταυτότητας το 'εμείς' συγκρίνεται με το 'οι άλλοι' με τρόπο που κάνει το 'εμείς' να φαίνεται καλύτερο²⁵⁴.

Λέξεις όπως ρατσισμός και ξενοφοβία έχουν κάνει, τα τελευταία χρόνια, την εμφάνισή τους σε κοινωνίες οι λαοί των οποίων θεωρούνταν παραδοσιακά φιλόξενοι. Οι μετανάστες από πολλούς θεωρούνται 'αμόρφωτοι, βρώμικοι, ανοργάνωτοι, κλέφτες, κλπ.'²⁵⁵.

Θεωρητικοί της οπτικής επικοινωνίας υποστηρίζουν πως υπάρχει η ιδεολογική τάση, μέσα από τη χρήση φωτογραφικών κωδικών, να παρουσιάζεται το «άλλο» όχι απλά σαν χειρότερο, αλλά σαν κάτι διαφορετικό, παράξενο, πρωτόγονο, ερωτικοποιημένο, μη ανθρώπινο, ανήθικο, κλπ²⁵⁶. Ιδιαίτερα σε συνθήκες ανασφάλειας και

²⁵³ Σημειώσεις για το μάθημα «Ψυχοκοινωνιολογία των MME», Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Αναπληρωτής Καθηγητής Νικόλας Χρηστάκης, σελ.39-41.

²⁵⁴ Διδακτορική Διατριβή Αθανασίας Μπάτζιου, με τίτλο «Η εικόνα της Ετερότητας των MME: Μία Συγκριτική Μελέτη της Οπτικής Απεικόνισης των Μεταναστών στον Τύπο δυο Νέων Χωρών Υποδοχής (Ελλάδα & Ισπανία), σελ. 25-29.

²⁵⁵ Dowing & Husband (2005), 'Representing "Race", Racisms, Ethnicities and Media', Sage, London, σελ. 34, από διδακτορική διατριβή Αθανασίας Μπάτζιου «Η Εικόνα της Ετερότητας στα MME: μία συγκριτική μελέτη της οπτικής απεικόνισης των μεταναστών στον τύπο δύο νέων χωρών υποδοχής (Ελλάδα & Ισπανία)», Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού, σελ. 2 -3.

²⁵⁶ Frishman & Marbin (2003), 'Portoyals and Violence and Group Difference in Newspaper Photographic Nationalism and Media', Journal of Communication, σελ. 33, από: διδακτορική διατριβή Αθανασίας Μπάτζιου «Η Εικόνα της Ετερότητας στα MME: μία συγκριτική μελέτη της οπτικής απεικόνισης των μεταναστών στον τύπο δύο νέων χωρών υποδοχής (Ελλάδα & Ισπανία)»,

αβεβαιότητας τα ΜΜΕ βρίσκουν την ευκαιρία να εκφράσουν τις ανασφάλειες και τους φόβους, ώστε να αιχμαλωτίσουν τη προσοχή του κοινού οξύνοντας, όμως, τις ρατσιστικές και εθνικιστικές του αντιλήψεις²⁵⁷.

Χαρακτηριστική είναι η προβολή των μηνυμάτων του κινηματογράφου απέναντι στις μειονότητες. Ο S. Kracauer²⁵⁸ είχε συσχετίσει τη κινηματογραφική αφήγηση με την κοινωνική πραγματικότητα μελετώντας το γερμανικό κινηματογράφο του 1918 με 1933, αναδεικνύοντας τη προσφορά του μέσου αυτού στην ενίσχυση της ναζιστικής προπαγάνδας (παρόμοια στο αμερικανικό κοινό 'Η Γέννηση ενός Έθνους' του Γκρίφφιθ προκάλεσε όξυνση του ρατσιστικού τους μίσους, με τη προβολή της συμπάθειας του συγγραφέα απέναντι στους έγχρωμους²⁵⁹).

Ο N. Denzin²⁶⁰, επίσης, θεωρεί πως τα φιλμ ορίζουν την πραγματικότητα και πως οι κινηματογραφικές παραστάσεις καθορίζουν και διαμορφώνουν τη κοινωνική συμπεριφορά, προάγουν τα στερεότυπα και κατασκευάζουν τύπους ανθρώπων. Στη ίδια κλίμακα σκέψης και η φεμινιστική κοινωνιολογική προσέγγιση²⁶¹ υποστηρίζεται

Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού, σελ. 27.

²⁵⁷ Διδακτορική Διατριβή Αθανάσιας Μπάτζιου, με τίτλο «Η εικόνα της Ετερότητας των ΜΜΕ: Μία Συγκριτική Μελέτη της Οπτικής Απεικόνισης των Μεταναστών στον Τύπο δυο Νέων Χωρών Υποδοχής (Ελλάδα & Ισπανία), σελ. 190-193.

²⁵⁸ S. Kracauer, 'From Caligari to Hitler: A psychological of the German film', Princeton University Press, Princeton 1947 και S. Kracauer 'Θεωρία του Κινηματογράφου: η απελευθέρωση της φυσικής πραγματικότητας', Κάλβος, Αθήνα 1983, από: Άννα Λυδάκη, 'Μέσα από την Κάμερα. Κινηματογράφος και κοινωνική πραγματικότητα', Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2009, σελ. 51 και από: Νίκος Κολοβός 'Κοινωνιολογία του Κινηματογράφου', Αιγόκερως, Αθήνα 1988, σελ.118.

²⁵⁹ Κάθε μήνυμα έχει την ανάλογη ανταπόκριση βάσει της σύστασης και της ιδεολογίας του έθνους στο οποίο απευθύνεται. Νίκος Κολοβός 'Κοινωνιολογία του Κινηματογράφου', Αιγόκερως, Αθήνα 1988, σελ.121.

²⁶⁰ N. K. Denzin, The Cinematic Society. The Voyeur's Gaze, Sage, London, Thousand Oaks, New Delhi, 1995, σελ. 196-201, από: Άννα Λυδάκη, 'Μέσα από την Κάμερα. Κινηματογράφος και κοινωνική πραγματικότητα', Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2009, σελ. 61.

²⁶¹ J. Mellen, 'Women and their Sexuality in the New Film', Dell, New York 1974, E. Cowie, 'Representing the Woman: Cinema and Psychoanalysis', University of Minnesota Press, USA 1997, N. Κολοβός 'Η Γυναίκα στον Κινηματογράφο', Αιγόκερως, Αθήνα, 1989, Γ. Αθανασάτου, 'Ταυτότητες Φύλου και Αναπαραστάσεις. Από τη συγκρότηση των σημείων της αυτονομίας στη μη διχοτομική ταυτότητα', στο Γ. Παπαγεωργίου 'Εμφύλιοι Μετασχηματισμοί' Gendering Transformations, Πρακτικά συνεδρίου 12-15 Μαΐου 2005, Ρέθυμνο 2007, σελ. 126-134, Θ. Αδαμάκη 'Αποτυπώσεις της βίας κατά των γυναικών σε δύο ταινίες του ελληνικού κινηματογράφου: «Μέχρι το πλοίο» του Αλάξη Δαμιανού και «Ζωή» του Γ. Κατακουζηνού, ο.π., σελ. 116-125 και τη μελέτη της G. Studlar 'Barrymore, the Body, and Bliss: Issues of Male Representation and Female Spectatorship in the 1920s, στο L. Devereaux & R. Hillman, 'Fields of Vision. Essays in Film Studies, Visual Anthropology and Photography, ο.π., σελ. 160-180, από: Άννα Λυδάκη, 'Μέσα από την Κάμερα. Κινηματογράφος και κοινωνική πραγματικότητα', Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2009, σελ. 61- 62.

η συμβολή του κινηματογράφου στη κατασκευή του κοινωνικού φύλου και στη διαιώνιση προτύπων.

Στον ελληνικό κινηματογράφο παρατηρούμε μία αλλαγή κατά τη διάρκεια των ετών σχετικά με την παρουσίαση του ξένου, του μετανάστη. Τη δεκαετία του 1950 μέσα από τις ελληνικές ταινίες διακρίνουμε τον επαναπατριζόμενο που φέρνει πλούτο και νέα ήθη που έρχονται σε αντίθεση με τα τοπικά έθιμα, αλλά και τον εσωτερικό μετανάστη, που ως επαρχιώτης, προκαλεί το γέλιο των θεατών. Επίσης, αναφέρονταν έντονα η προσφυγιά και η ανταλλαγή πληθυσμών μετά τη μικρασιατική καταστροφή, όπου ο ξένος δεν παρουσιάζει έντονη μορφή ετερότητας, αλλά αποτελεί μέρος της νέας του κατοικίας. Το ίδιο ισχύει και έως τα τέλη της δεκαετίας του 1970. Σήμερα, ο ελληνικός κινηματογράφος, αποτυπώνοντας τη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, όπου η χώρα μας πλέον αποτελεί χώρα υποδοχής μεταναστών, παρουσιάζει τον οικονομικό μετανάστη και τον πρόσφυγα.

Στις μέρες μας, οι προβαλλόμενες ταινίες στο κινηματογράφο με θέμα τη μετανάστευση παρουσιάζουν μία εικόνα του μετανάστη που λόγω του χρώματος του και των διαφορετικών του παραδόσεων αποτελεί άτομο προς αποφυγή ή δίωξη ειδικά σε χώρες με έντονα ρατσιστικές πολιτικές (ανάλογες ταινίες αποτελούν: «Το Λουλούδι της Ερήμου»²⁶², «Το Μίσος»²⁶³, «West Side Story»²⁶⁴, «Welcome»²⁶⁵ και «Κώδικας Τιμής»²⁶⁶). Παρ' όλα αυτά, πάντα προς το τέλος της ταινίας, παρουσιάζεται είτε ο γηγενής ως συνάνθρωπος είτε ο αλλοδαπός μετανάστης ως ήρωας, με αποτέλεσμα την προβολή του «άλλου» ως ατόμου που πασχίζει για ένα καλύτερο μέλλον, γεγονός που οδηγεί το θεατή στη κατανόηση της κατάστασης του ξένου, αλλά και στη μείωση των όποιων εθνικιστικών ή ρατσιστικών του αντιλήψεων {παρόμοιου προσανατολισμού ταινίες αποτελούν: «Το Λουλούδι της Ερήμου», «White Nights»²⁶⁷, «Faith like potatoes»²⁶⁸ (με καταλυτικό παράγοντα συνανθρωπισμού και πίστης στον «άλλο» τη θρησκεία), «Νύφες»²⁶⁹, «Γάμος αλλά ελληνικά»²⁷⁰, «Κώδικας Τιμής»} .

²⁶² Sherry Hormann, «Λουλούδι της Ερήμου», The Match Factory, German films, Desert Flower film production, AUDIO VISUAL, 2009.

²⁶³ Ματιέ Κόσσοβιτς, «Το Μίσος», Maxi & Philips Home Entertainment, βραβείο Χρυσού Φοίνικα στο Φεστιβάλ Κανών το 1995 και βραβείο σκηνοθεσίας.

²⁶⁴ Stelehen Sondheim, «West Side Story», The New York Times Special Edition, DVD Collector's set, Metro Goldwyn Mayer DVD, 2003.

²⁶⁵ Philippe Lioret, «Welcome», Power Music Productions, Nord Quest Films, Artemis Productions, 2008.

²⁶⁶ Τζορτζ Τίλμαν Τζούνιορ, «Κώδικας Τιμής», ΗΠΑ, 2000.

²⁶⁷ Taylor Hackford, «White Nights», Columbia Pictures Industries, Sony Pictures Home Entertainment, New Visions Film, 1985. 'Λευκές νύχτες' ονομάζονται οι Σοβιετικές νύχτες έχουν διάρκεια εβδομάδων.

²⁶⁸ Regard van den Berg, «Faith Like Potatoes», Από το βιβλίο των Buckon, Waldeck και Greenough, Affirm films, Carmel Entertainment Global Creative Studios, 2008.

²⁶⁹ Παντελής Βούλγαρης, «Νύφες», ODEON, 2004 Alco films, EKK, Cinegrom AE, CL Productions, Alpha τηλεόραση, FilmNet., 2004.

²⁷⁰ Γάμος αλλά ελληνικά», Prooptiki AE, Imagna DVD creative film, IFC films & Gold Circle films.

Ο κινηματογράφος σε αντίθεση με άλλα Μέσα αποτυπώνει τις εμπειρίες των ίδιων των μεταναστών, δημιουργώντας στους θεατές τους, πολλές φορές, ένα αίσθημα συμπάθειας και συμπόνιας απέναντι σε αυτούς τους πληθυσμούς, αναδεικνύοντας έτσι το πρόσωπο που βρίσκεται κάτω από το αρνητικό στερεότυπο που συχνά τείνουν να δίνουν τα ΜΜΕ στους μετανάστες²⁷¹.

Σήμερα, επιστήμονες και πολιτικοί αναλυτές συμφωνούν πως τα συστήματα δημόσιας επικοινωνίας αποτελούν μέρος της «πολιτισμικής βιομηχανίας». Συνδέονται με τους τομείς της οικονομίας, καθώς ενσωματώνουν τη γενική της δομή, ενώ τα αγαθά που παράγουν οργανώνουν την εικόνα και το λόγο μέσα από τα οποία αντιλαμβανόμαστε τον κόσμο.

Στις πολιτισμικές σπουδές η μελέτη του τομέα της επικοινωνίας ασχολείται με τη κατασκευή του νοήματος μέσα από συγκεκριμένες εκφραστικές μορφές και με τη συνεχή διαπραγμάτευση μέσω των συνηθειών της καθημερινής ζωής. Αναλύει τα διάφορα τηλεοπτικά είδη ως μηχανισμούς διάταξης νοήματος, που συνεπάγεται από τα συμφραζόμενα (σε αντίθεση με την ανάλυση περιεχομένου που θεωρεί ότι το νόημα μπορεί να ορισθεί εκ των προτέρων και να αποκοπεί από το κείμενο). Ενώ, εξετάζει και το πώς ερμηνεύει το κοινό τα προϊόντα των ΜΜΕ και πώς τα εντάσσει στη ζωή του. Σήμερα, αντιλαμβάνεται τους δέκτες ως ενεργά υποκείμενα που νοηματοδοτούν τη θέση τους, σε αντίθεση με τη παραδοσιακή ενασχόληση τους πως τα μέσα στηρίζουν τις σχέσεις κυριαρχίας.

Όσον αφορά την κριτική πολιτική οικονομία, κύριο ενδιαφέρον της είναι η αλληλεπίδραση της οικονομικής οργάνωσης και της πολιτικής, πολιτισμικής και κοινωνικής ζωής. Στρέφει τη προσοχή της από την ανταλλαγή προς την οργάνωση της ιδιοκτησίας και της παραγωγής στην πολιτισμική βιομηχανία και, σε αντίθεση με τη φιλελεύθερη πολιτική οικονομία (που πιστεύει πως υπάρχει ελευθερία επιλογής από τους καταναλωτές για επιλογή στα διάφορα εμπορεύματα, ανάλογα με το όφελος που τους προσφέρουν), δεν αρνείται ότι οι παραγωγοί και οι καταναλωτές πολιτισμικών αγαθών πραγματοποιούν συνεχώς επιλογές, ωστόσο, όμως, τονίζει πως αυτές γίνονται στο πλαίσιο ευρύτερων δομών²⁷².

²⁷¹ Άννα Λυδάκη, 'Μέσα από την Κάμερα. Κινηματογράφος και κοινωνική πραγματικότητα', Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2009, σελ. 148-155.

²⁷² Ien Ang, Jay G. Blumer, John Corner, James Curran, John Fiske, Simon Frith, Cristine Geraghty, Peter Golbing, Michael Gurevitch, Daniel C. Hallin, Joke Hermes, Judith Lichtenberg, Sonia Livingstone, Denis McQuail, Graham Murdock, Michael Shudson, Anabelle Sreberny-Mohammadi, Liesbet van Zoonen, Janet Wasko, «Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και Κοινωνία», έκτη έκδοση, Επιμέλεια: James

Υπάρχουν διάφοροι λόγοι βάσει των οποίων το κοινό των ΜΜΕ επιλέγει τη θέαση τους. Ειδικά, η παρακολούθηση των κινηματογραφικών ταινιών έχει εξακριβωθεί²⁷³ πως αποτελεί τη πρώτη προτίμηση του κοινού ως μέσο για διασκέδαση και σύσφιξης των φιλικών σχέσεων, δεύτερη ως μέσο φυγής από τη καθημερινότητα, και τελευταία ως μέσο αυτοσυνειδησίας και κατανόησης του κόσμου.

Το κοινό των ΜΜΕ διαφέρει, όπως ακριβώς διαφέρουν και οι εκδοχές των προβαλλόμενων ειδήσεων και παραστάσεων τους. Κάθε άτομο δέχεται μία μικρής ή μεγάλης έντασης επιρροή από τα όσα παρατηρεί, που όμως, σύμφωνα με τον Franklin Fearing²⁷⁴ «υπάρχει η άποψη πως τα αποτελέσματα των ταινιών στη συμπεριφορά και τις θέσεις είναι αμελητέα και παροδική». Έχει αποδειχθεί, βάσει ερευνών πως τα άτομα επηρεάζονται από τη προβολή μηνυμάτων των ΜΜΕ μόνο όταν διαθέτουν οι ίδιοι παρόμοιους προσανατολισμούς, π.χ. όσον αφορά τη βία και την εγκληματικότητα που προβάλλει η τηλεόραση και ο κινηματογράφος, για τις οποίες πλήθος συζητήσεων έχουν διεξαχθεί, έχει διαπιστωθεί πως δεν αποτελούν παράγοντες δημιουργίας παρόμοιων συμπεριφορών, παρά μόνο όταν ο θεατής στον οποίο αναφέρονται έχει ροπή προς αυτή τη κατεύθυνση²⁷⁵.

Στη «νεοτερικότητα» (που προηγήθηκε του «μεταμοντερνισμού»), υπήρχε η πεποίθηση πως η κατανόηση της κοινωνικής εμπειρίας 'είναι εφικτό και πρόσφορο αντικείμενο της τέχνης'²⁷⁶.

Νεωτερικά κινήματα, όπως οι θεωρίες αναπαράστασης, δηλώνουν πως η τηλεόραση δεν αναπαριστά, αλλά παράγει ή και κατασκευάζει ένα κομμάτι της πραγματικότητας. Αυτό που αναπαριστά, επομένως, δεν είναι η πραγματικότητα, αλλά η ιδεολογία, που η αποτελεσματικότητα της ενισχύεται από την εικονικότητα της τηλεόρασης. Η τηλεόραση, επομένως, λειτουργεί όπως και η βιομηχανία, αναπαράγοντας τον καπιταλισμό. Επίσης, η μιμητική προσέγγιση αναφέρει πως μία εικόνα είναι ή θα

Curran & Michael Gurevitch, Μετάφραση: Δημήτρης Κίκιζας, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2009, σελ. 25-30.

²⁷³ Fiske 1982, 19-21, από: Νίκος Κολοβός, «Κοινωνιολογία του Κινηματογράφου», Αιγόκερως, Αθήνα 1988, σελ. 108.

²⁷⁴ Mc Quail, 1979, 122, από: Νίκος Κολοβός, «Κοινωνιολογία του Κινηματογράφου», Αιγόκερως, Αθήνα 1988, σελ. 110.

²⁷⁵ Williams 1979, 119-120, από: Νίκος Κολοβός, «Κοινωνιολογία του Κινηματογράφου», Αιγόκερως, Αθήνα 1988, σελ. 97-116.

²⁷⁶ Ο.π., σελ. 85, συγγραφέας: Τζων Φίσκ.

έπρεπε να είναι αντανάκλαση της αναφοράς της, ωστόσο, όμως, όταν ο φακός καταγράφει την εικόνα αυτού που κοιτάζουμε, μπορεί να αναστρέψει την αληθινή και να καταστήσει την εικόνα πιο σημαντική από την αντανάκλαση της.

Για την επιρροή των μέσων στη σύγχρονη καπιταλιστική κοινωνία, σημαντική είναι και η θεωρία της υποκειμενικότητας, που βασισμένη στις θεωρίες του Φρόυντ και του Λακάν περί του ασυνείδητου, αναφέρει πως η λειτουργία της ιδεολογίας είναι να παράγει ένα «ψευδές υποσυνείδητο»²⁷⁷. Η υποκειμενικότητα καθορίζει τη θέση από την οποία νοηματοδοτούμε τον εαυτό μας και τις κοινωνικές μας εμπειρίες. Η κυρίαρχη ιδεολογία λειτουργεί με τρόπο ώστε να αναπαράγεται στην υποκειμενικότητα του κάθε ανθρώπου.

Στο μεταμοντερνισμό, ο κύριος θεωρητικός που ασχολήθηκε με τα μαζικά μέσα ήταν ο Μπωντριγιάρ. Ο Μπωντριγιάρ δεν θεωρεί πως υφίσταται διαφορά μεταξύ εικόνας και πραγματικότητας. Αναφέρει πως ζούμε σε 'μία εποχή του ομοιώματος'²⁷⁸. Το ομοίωμα είναι ταυτόχρονα και αναπαραγωγή και πρωτότυπο, και εικόνα και αναφορά, όλα συγχωνεύονται σε μία και μοναδική έννοια. Επομένως, δεν είναι δυνατό να υπάρχει μία πραγματικότητα. Ο θεωρητικός αναφέρει πως η κοινωνία μας είναι κορεσμένη από εικόνες. Αναφέρει πως 'ζούμε σε μία μεταμοντέρνα περίοδο, όπου δεν υπάρχει καμία απολύτως διαφορά ανάμεσα στην εικόνα και τα υπόλοιπα επίπεδα εμπειρίας'²⁷⁹.

Για το μεταμοντερνισμό σημαντική είναι η αισθητότητα της επιφάνειας της εικόνας, ενώ αρνείται τα υπολανθάνοντα νοήματα κάτω από την επιφάνεια της. Αρνείται την ύπαρξη ειδολογικών κατηγοριών και τη πειθαρχία όχι μόνο των εικόνων, αλλά και των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών. Ωστόσο, οι περιορισμοί της μεταμοντέρνας εικόνας είναι εντονότεροι, ειδικά σε ομάδες με υλική και πολιτική στέρηση²⁸⁰.

²⁷⁷ Ο.π., σελ. 86, συγγραφέας: Τζων Φίσκ.

²⁷⁸ Ο.π., σελ. 87, Baudrillard, 1983b.

²⁷⁹ Ο.π., σελ. 88-89.

²⁸⁰ Ien Ang, Jay G. Blumer, John Corner, James Curran, John Fiske, Simon Frith, Cristine Geraghty, Peter Golbing, Michael Gurevitch, Daniel C. Hallin, Joke Hermes, Judith Lichtenberg, Sonia Livingstone, Denis McQuail, Graham Murdock, Michael Shudson, Anabelle Sreberny-Mohammadi, Liesbet van Zoonen, Janet Wasko, «Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και Κοινωνία», έκτη έκδοση, Επιμέλεια: James Curran & Michael Gurevitch, Μετάφραση: Δημήτρης Κίκιζας, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2009, σελ. 89-92.

Σήμερα ζούμε σε έναν ενωμένο κόσμο όπου χώρος και χρόνος καταρρέουν και η απόσταση συρρικνώνεται²⁸¹. Τα αντίπαλα στρατόπεδα της Δύσης και της Ανατολής έχουν δώσει τη θέση τους στη διεθνή αγορά, στο διεθνές χρήμα και στα διεθνή μέσα. Η παγκοσμιοποίηση του 19^{ου} αιώνα αποτελεί το έναυσμα της αλλαγής²⁸². Ωστόσο, την ίδια στιγμή, δεν παύουν να υφίστανται τοπικισμοί και εθνικισμοί που δεν επιτρέπουν αυτή την αλλαγή.

Ένα θετικό βήμα, ωστόσο, προς τη νέα αυτή αλλαγή αποτελεί το γεγονός πως χώρες με έντονα εθνικιστικά στοιχεία όπως π.χ. η Αμερική επιτρέπει πλέον τη παραγωγή ταινιών και στους έγχρωμους κατοίκους της²⁸³, με αποτέλεσμα τη δημιουργία μίας νέας εποχής όπου και οι μειονοτικές ομάδες κατοίκων αναπτυγμένων χωρών να έχουν το δικαίωμα λόγου και δημιουργίας.

²⁸¹ «Υστερα από τρεις χιλιετίες εκρήξεων, μέσω αποσπασματικών και μηχανικών τεχνολογιών, ο δυτικός κόσμος ερρήγνυται. Στις προηγούμενες μηχανικές εποχές εκτείναμε τα σώματα μας στο χώρο. Σήμερα, αφού πέρασε πάνω από ένας αιώνας ηλεκτρικής τεχνολογίας, έχουμε επεκτείνει το ίδιο το κεντρικό νευρικό σύστημα μας σε μια παγκόσμια αγκάλη, καταργώντας και το χώρο και το χρόνο σε ό,τι αφορά τον πλανήτη μας... Έτσι, συγκολλημένη μέσω του ηλεκτρισμού, η υφήλιος δεν είναι τίποτε περισσότερο από ένα χωριό.» (Marshall McLuhan, 1964: 11-12)

²⁸² Ο Giddens (1990:64) ορίζει την παγκοσμιοποίηση ως «επίταση της παγκόσμιας εμβέλειας κοινωνικών σχέσεων που συνδέουν μακρινούς τόπους με τέτοιο τρόπο ώστε οι τοπικές εξελίξεις διαμορφώνονται από συμβάντα που εμφανίζονται εκατοντάδες και χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά και τανάπαλιν». Με την παγκοσμιοποίηση διαμορφώνονται νέες μορφές σχέσεων και συνδέσεων. Κατά τον Appadurai υπάρχουν πέντε τοπία διάδρασης: το εθνοτοπίο, το τεχνοτοπίο, το κυβερνοτοπίο, το χρηματοτοπίο, και το τοπίο των μέσων, τα οποία συνδέονται μεταξύ τους. Ο ρόλος της επικοινωνίας αποτελεί κρίσιμο στοιχείο της νέας παγκόσμιας τάξης. Τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε τοπικό επίπεδο τα μέσα διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στην ανάλυση των οικονομικοκοινωνικών, πολιτισμικών και αναπτυξιακών τάσεων (Ien Ang, Jay G. Blumer, John Corner, James Curran, John Fiske, Simon Frith, Cristine Geraghty, Peter Golbing, Michael Gurevitch, Daniel C. Hallin, Joke Hermes, Judith Lichtenberg, Sonia Livingstone, Denis McQuail, Graham Murdock, Michael Shudson, Anabelle Sreberny-Mohammadi, Liesbet van Zoonen, Janet Wasko, «Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και Κοινωνία», έκτη έκδοση, Επιμέλεια: James Curran & Michael Gurevitch, Μετάφραση: Δημήτρης Κίκιζας, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2009, σελ.254-256) .

²⁸³ Το 1950 η Επιτροπή της Μαζικής Εκπαίδευσης στις Φυλετικές Σχέσεις θέλησε να προωθήσει τη παραγωγή ταινιών που να συνδέουν τη διασκέδαση και τη γενική πληροφόρηση σχετικά με τις φυλετικές σχέσεις, μέλη της ήταν οι Katherine Dunham, Paul Robeson, Richard Wright, Eslanda Robeson, Langston Hughes και Countee Cullen (From the brochure in the files of the Schomburg Library, New York City). "Movies and Mass Culture", edited by John Belton, Rutgers University Press, New Brunswick, New Jersey 1996, σελ. 231-233.

Η τηλεθέαση ή και η πρόσβαση στα μαζικά μέσα από τα άτομα διαφέρει από χώρα σε χώρα, έτσι τη στιγμή που υπάρχουν οκτακόσιοι δέκτες τηλεόρασης ανά χίλιους κατοίκους στη Βόρεια Αμερική, στα μη αραβικά κράτη της Αφρικής υπάρχουν μόνο είκοσι τρείς²⁸⁴.

Επίσης, όπως αναφέραμε σε κάποιες χώρες, λόγω του τοπικισμού και των ανησυχιών υβριδισμού, δηλαδή της υπονόμησης της κουλτούρας από τη πολιτισμική βιομηχανία της Δύσης, προτιμάται το εγχώριο παρά το εισαγόμενο υλικό (ωστόσο, η τέχνη μπορεί να ενισχύσει το μιγαδικό χαρακτήρα μας) και πιθανώς η επιλογή των τηλεθεατών ανάμεσα στα δύο να εξαρτάται κυρίως από δημογραφικά στοιχεία, όπως το φύλο, η μόρφωση, η γλώσσα, ο τόπος κατοικίας, κλπ.²⁸⁵

Αν και η παγκόσμια επικοινωνία προσφέρει δυνατότητες ενημέρωσης, ωστόσο, δεν παύει να αποτελεί μία κατευθυνόμενη πρακτική, που μπορεί να προκαλέσει ανησυχία σε ολόκληρα έθνη.

Τον Οκτώβριο του 1993 ο Νταν Ράδερ προκάλεσε αίσθηση με το λόγο που εκφώνησε στην Ένωση Διευθυντών Ραδιοτηλεοπτικών Ειδήσεων, καυτηριάζοντας ένα θεσμό που ο ίδιος αποτελούσε προσωποποίηση σχεδόν επί μία δεκαετία: «Μας βάζουν να μεταδίδουμε όλο και πιο πολύ εντυπωσιακές ειδήσεις, θέματα από το αστυνομικό δελτίο, ώστε να συναγωνιζόμαστε σε πτώματα, δραματικά γεγονότα και τραγικές ιστορίες όχι με τα υπόλοιπα ειδησεογραφικά δελτία, αλλά με τα ψυχαγωγικά προγράμματα, συμπεριλαμβανομένων αυτών που παριστάνουν τα ειδησεογραφικά»²⁸⁶.

Τα αμερικανικά μέσα, κυρίως, ήταν εμπορικά από τις πρώτες ημερήσιες εφημερίδες της δεκαετίας του 1830. Ωστόσο, το εμπορικό πνεύμα ποτέ δεν κυριάρχησε απόλυτα, καθώς περιοριζόταν από τις διάφορες κρατικές ρυθμίσεις. Ενώ, σχετικά με τη δημοσιογραφία, κατά το 19^ο αιώνα, το εμπορικό πνεύμα μετριαζόταν μέσω της πολιτικής ένταξης ιδιοκτητών και συντακτών, ενώ κατά τον 20^ο αιώνα μέσω της αναπτυσσόμενης νοοτροπίας του επαγγελματισμού, στοιχεία που με το τέλος του

²⁸⁴ Ien Ang, Jay G. Blumer, John Corner, James Curran, John Fiske, Simon Frith, Cristine Geraghty, Peter Golbing, Michael Gurevitch, Daniel C. Hallin, Joke Hermes, Judith Lichtenberg, Sonia Livingstone, Denis McQuail, Graham Murdock, Michael Shudson, Anabelle Sreberny-Mohammadi, Liesbet van Zoonen, Janet Wasko, «Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και Κοινωνία», έκτη έκδοση, Επιμέλεια: James Curran & Michael Gurevitch, Μετάφραση: Δημήτρης Κίκιζας, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2009,, σελ. 261.

²⁸⁵ Ο.π., σελ. 269-271.

²⁸⁶ Viles, 1993.

αιώνα αδυνατούν, με ανησυχία επικράτησης του εμπορικού πνεύματος στις ΗΠΑ τον 21^ο αιώνα²⁸⁷.

Είμαστε σε μία εποχή παρακμής του δημόσιου βίου ή σε μία δημοκρατική εποχή πολυφωνίας;

Ο δημοσιογραφικός επαγγελματισμός δεν έχει 'πεθάνει' ακόμη, ενώ υπάρχει μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τη πληροφόρηση, επίσης, πολλοί θεωρούν την εμφάνιση των νέων μέσων ως γνήσιο δημοκρατισμό. Βέβαια, οι πολιτικοί λόγοι, πλέον, υποβαθμίζονται και, προς την υποτιθέμενη τέρψη του κοινού (που κατά τη γνώμη μου δεν υφίσταται), συνδυάζονται με λεπτομέρειες της προσωπικής ζωής των πολιτικών και των κυβερνώντων σωμάτων.

Η στροφή από τις «σημαντικές ειδήσεις» στην «εντυπωσιοθηρία» αναφέρεται συχνά ως «κιτρινισμός»²⁸⁸.

Σήμερα, ωστόσο, μία ακόμα θετική εξέλιξη, είναι η μείωση της έμφασης στην ιδεολογία των ελίτ, και η μεγαλύτερη πολυφωνία και πολυθεματολογία. Με τη προσέγγιση των χαμηλότερων κοινωνικών τάξεων και των αδυνάμων, προκειμένου να αποτυπωθούν οι αντιλήψεις τους και να μεταδοθούν στο ευρύτερο κοινό (είτε γίνονται για φιλανθρωπικό, είτε, ακόμα και για εμπορικό λόγο), αναπαράγεται ένα αίσθημα κοινωνικής αλληλεγγύης και ανατρέπεται η υφισταμένη οπτική των πραγμάτων (βέβαια, αν η εικόνα είναι αρνητική και ρατσιστική προκαλεί και τις ακριβώς αντίθετες συνέπειες του μίσους, τις αντιπάθειας και του φόβου).

Ένας πρώην παραγωγός εκπομπών ταμπλόιντ ανέφερε πως «δεν έκανε θέματα για ομοφυλόφιλους, για έγχρωμους ή για άσχημες γυναίκες»²⁸⁹. Οι εκπομπές ταμπλόιντ εκφράζουν έντονη ηθική αποδοκιμασία, παρουσιάζοντας τα 'ρήγματα' της 'ηγεμονίας του κανονικού'²⁹⁰. Ωστόσο, εκμεταλλεύονται και ενισχύουν το φόβο²⁹¹.

²⁸⁷ Ien Ang, Jay G. Blumer, John Corner, James Curran, John Fiske, Simon Frith, Cristine Geraghty, Peter Golbing, Michael Gurevitch, Daniel C. Hallin, Joke Hermes, Judith Lichtenberg, Sonia Livingstone, Denis McQuail, Graham Murdock, Michael Shudson, Anabelle Sreberny-Mohammadi, Liesbet van Zoonen, Janet Wasko, «Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και Κοινωνία», έκτη έκδοση, Επιμέλεια: James Curran & Michael Gurevitch, Μετάφραση: Δημήτρης Κίκιζας, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2009, σελ.343-344.

²⁸⁸ Ο.π., σελ. 361, συγγραφέας Ντάνιελ Χάλλιν.

²⁸⁹ Bradford, 1993, σελ. 41.

²⁹⁰ Glynn, 1990, σελ. 29

Μία αλλαγή στη διαχείριση των μέσων παρατηρούμε τη περίοδο του 2000, όπου λόγω της ‘ηλεκτρονικής επανάστασης’, οι χρήστες των παραδοσιακών μέσων, όπως, για παράδειγμα, της εφημερίδας μειώνονται σταδιακά, όπως και η κυκλοφορία τους²⁹².

Ήδη από τη δεκαετία του ‘70 η ψηφιοποίηση και η μηχανογράφηση άρχισαν να κατακλύζουν τα ΜΜΕ, όμως αφορούσαν μόνο τα γραπτά κείμενα. Σήμερα επεκτείνονται σε όλους τους τομείς των μέσων: κείμενα, εικόνα, ήχο, φιλμ, ραδιόφωνο, τηλεόραση. Το γεγονός ότι κάθε πληροφορία εκφράζεται ψηφιακά ανάγει

²⁹¹ Ien Ang, Jay G. Blumer, John Corner, James Curran, John Fiske, Simon Frith, Cristine Geraghty, Peter Golbing, Michael Gurevitch, Daniel C. Hallin, Joke Hermes, Judith Lichtenberg, Sonia Livingstone, Denis McQuail, Graham Murdock, Michael Shudson, Anabelle Sreberny-Mohammadi, Liesbet van Zoonen, Janet Wasko, «Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και Κοινωνία», έκτη έκδοση, Επιμέλεια: James Curran & Michael Gurevitch, Μετάφραση: Δημήτρης Κίκιζας, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2009, σελ.358-365.

²⁹² Στη χώρα μας, αντίθετη πορεία παρουσιάζει ο πρωινός τύπος των κυριακάτικων και των εβδομαδιαίων εφημερίδων, ενώ σταθερή ανοδική τάση παρουσιάζουν οι αθλητικές εφημερίδες. Σε παγκόσμιο επίπεδο η μείωση είναι μεγαλύτερη στις εφημερίδες των μεγάλων αστικών κέντρων, ενώ ο επαρχιακός τύπος παραμένει, ακόμη, σχετικά σταθερός. Ενώ, παράλληλα, έχει, επίσης, μειωθεί αισθητά και η αναγνωσιμότητα τους από τους νέους. Υπάρχουν τρεις λόγοι για την εξέλιξη αυτή: ή έχει μειωθεί η ‘κατανάλωση’ των ΜΜΕ γενικά, ή έχει μειωθεί μόνο το ενδιαφέρον για εφημερίδες ή συμβάλλουν οικονομικοί παράγοντες. Σε παγκόσμιο, ωστόσο, επίπεδο οι κύριοι λόγοι είναι: η μείωση της αξιοπιστίας στην πολιτική και δημόσια ζωή και η μείωση των αντιτύπων που λειτουργούν ως όργανα κομματικών παρατάξεων. Τη βιομηχανία του τύπου την χαρακτήριζε πάντα η διστακτικότητα για μεγάλες αλλαγές, σε αντίθεση με τη τεχνολογία που έκανε τεράστια άλματα προόδου. Όπως γράφει ο Αμερικανός κριτικός των media στο ‘New York Magazine’ John Katz στο άρθρο του ‘Ηλεκτρονικά ή μη οι εφημερίδες είναι κακές...’: ‘Η βιομηχανία του τύπου δεν αρέσκεται ποτέ στην αλλαγή. Επί μακρόν έχει δείξει ένα καταπληκτικό ένστικτο να κάνει τις λάθος κινήσεις σε λάθος χρόνο, οι εφημερίδες είναι διστακτικές στην αλλαγή γιατί πιστεύουν ότι είναι μέσο ανώτερο, σοβαρό, άξιο να το εμπιστευτεί κανείς, ενώ η ηλεκτρονική πληροφόρηση είναι πεζή και παροδική’. Πρόσφατα πρόεδρος μεγάλου εκδοτικού συγκροτήματος, ιδιοκτήτης εφημερίδων σε πολλές χώρες του κόσμου δήλωσε: ‘Πιστεύουμε στον έντυπο λόγο και επενδύουμε στην ηλεκτρονική πληροφόρηση’

τεράστιες δυνατότητες στον κλάδο (επέκτασης, κέρδους, ενασχόλησης) και αυτό διότι η ψηφιακή πληροφόρηση γίνεται όλο και πιο προσιτή στον καθένα.

Το διαδίκτυο έχει θέσει τις βάσεις για ριζικές μεταβολές στην αγορά των ΜΜΕ. Σήμερα, λίγες έως ελάχιστες εταιρίες δεν έχουν ή δεν έχουν σκεφτεί να επενδύσουν σε ηλεκτρονική πληροφόρηση²⁹³.

Επομένως, ακόμα περισσότερο από πριν, σήμερα η επιρροή των μέσων είναι εντονότερη, όπως εντονότερη είναι και η συμβολή τους στο πολιτισμό και τη κουλτούρα, αλλά, ταυτοχρόνως, και η επίδραση αυτών στην εξέλιξη τους.

Ωστόσο, αν και η όραση προτείνει τη θέαση ως μία φυσική δράση, και η οπτικοποίηση τη θέαση ως κοινωνικό γεγονός, και τα δύο δεν αντιτίθενται στον πολιτισμό: η όραση είναι, επίσης, κοινωνική και ιστορική, και η οπτικοποίηση περιέχει το σώμα και τη ψυχή²⁹⁴.

Το 1987, το Dia Art Foundation, με οργανωτή τον Hal Foster, διαμόρφωσε μία κριτική συζήτηση για διαφόρων ειδών πολιτισμικά θέματα. Στο δεύτερο μέρος σε μία συζήτηση για τη σύγχρονη κουλτούρα, επεξεργάστηκαν τους τρόπους όρασης, και εξήγησαν τους διάφορους τρόπους με τους οποίους ότι είναι ικανό να ειδωθεί αναθεωρείται μέσα από ποικίλα κοινωνικά, ψυχολογικά και βιολογικά φίλτρα, πριν γίνει αντιληπτό από το υποκείμενο²⁹⁵. Σκοπός της συζήτησης ήταν η ιστορικοποίηση της μοντέρνας οπτικής και ο προσδιορισμός των δομικών πρακτικών και των κριτικών της αντιστάσεων, ενώ πραγματοποιήθηκαν κριτικές μοντέρνων μοντέλων όρασης, όπως, για παράδειγμα, απέναντι στη 'Καρτεσιανή δυνατότητα προοπτικής' ('Cartesian perspectivalism') που διαχωρίζει τα αντικείμενα με τα υποκείμενα, προσδιορίζει το πρώτο μεταφυσικό και το δεύτερο αδρανές, και έτσι εισάγει τη μεταφυσική σκέψη, την εμπειρική επιστήμη, και την καπιταλιστική λογική όλα σε ένα σύνολο²⁹⁶.

²⁹³ Νίκος Ελευθέρογλου - Αντώνης Χατζής, «Μ.Μ.Ε., Τύπος, Δεοντολογία, Σύνταγμα. Η Μεγάλη πρόκληση 2000», Σειρά: ΤΥΠΟΣ, Εκδόσεις: ΜΑΣΣΙΦ, Αθήνα, 1999, σελ. 13-28.

²⁹⁴ 'Vision and Visuality', Dia Art Foundation. Discussions in Contemporary Culture. Number 2, Edited by Hal Foster, THE NEW PRESS, New York, 1988, σελ. Ιx.

²⁹⁵ Ο.π., σελ. vii-viii.

²⁹⁶ Συγκεκριμένα, ο Martin Jay σημειώνει πρακτικές συγκρούσεις και παράδοξα στη λογική των παραδοσιακών οπτικών. Ο Jonathan Crary, επίσης, εντοπίζει ένα θεωρητικό εκτόπισμα στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, με την άνοδο από τη γεωμετρική οπτική στη φυσιολογική ανάλυση της όρασης. Η

Τα ΜΜΕ αποτελούν την κυριότερη πηγή πληροφόρησης του κοινού για το έγκλημα και το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης. Παρά την επιλεκτικότητα των προβαλλόμενων θεμάτων, πολλοί τα αποδέχονται χωρίς να τα αμφισβητούν. Συγκεκριμένα, ο Garofalo²⁹⁷ υποστήριξε πως η πλειοψηφία των πολιτών των δυτικών κοινωνιών σχηματίζει την εικόνα της βίαιης εγκληματικότητας βάσει της πληροφόρησης που έχει λάβει από τα μέσα. Η επίδραση αυτή οδηγεί σε διαστρεβλώσεις και υπερβολικές, πολλές φορές, αντιδράσεις.

Χαρακτηριστικές είναι οι φράσεις που χρησιμοποιούν πολλές εφημερίδες σχετικά με το φαινόμενο της μετανάστευσης, την εγκληματικότητα και τη ξενοφοβία: «οι εικόνες των ξεκληρισμένων από κάθε γωνία του πλανήτη διαδέχονται η μία την άλλη», «σήμερα οι ανθρωπιστικές κρίσεις βαθαίνουν»²⁹⁸, «η παγκοσμιοποίηση, οι φυσικές καταστροφές, η οικονομική κρίση, οι δυσκολίες της καθημερινής ζωής μάς δημιουργούν την αίσθηση ότι δεν τα καταφέρνουμε πλέον να αντιμετωπίσουμε απειλές που είναι συχνά απρόβλεπτες. Αισθανόμαστε ανυπεράσπιστοι και ανίκανοι να δράσουμε, και συνεπώς φοβόμαστε. Είναι ένας ακαθόριστος φόβος τον οποίο μεταφέρουμε κυρίως στους ξένους»²⁹⁹ και σχετικά με το πρόσφατο μακελειό στην Νορβηγία, όπου Νορβηγός (ανήκε σε διαδικτυακό φόρουμ με άτομα που αυτοαποκαλούνταν «πολιτισμικά συντηρητικοί») επέφερε το θάνατο σε πολλά μέλη εθνικής σοσιαλιστικής παράταξης, λόγω του έντονου εθνικισμού και της ακροδεξιάς του ιδεολογίας: «καταφύγιο εξτρεμιστών το διαδίκτυο. Το internet του μίσους», «υπέρμαχοι της ανωτερότητας της λευκής φυλής», «έκφραση ιδεών μίσους κατά των μουσουλμάνων και της αριστεράς», «άνοδος της ξενοφοβικής δεξιάς», «η επίθεση αναζωπυρώνει το φόβο για τους μετανάστες»³⁰⁰.

Rosalind Krauss επεξεργάζεται μία οπτική αναισθησία στο μοντερνισμό, καθώς η όραση συνδέεται με μία σωματική ανάγκη. Θεωρεί πως υπάρχει ένα 'καλούπι' της όρασης, που χωρίς να περιορίζεται από το τόπο και το χρόνο, από υψηλή ή χαμηλή κουλτούρα, εξυπηρετεί στο να προκαλεί τη σύγχυση αυτών των κατηγοριών των μορφών, προκειμένου να καταργήσει αυτές τις διαφορές της όρασης τολμώντας να συνδυάσει τη τέχνη και τη πολιτισμική ιστορία. Έτσι, ανατρέχει στο τρόπο του πως η όραση θεωρείται στο μοντερνισμό ως 'αυθεντική αντίληψη, αυθεντική διαφάνεια, ως αυθεντική αυτογνωσία'. (' Vision and Visuality', Dia Art Foundation. Discussions in Contemporary Culture. Number 2, Edited by Hal Foster, THE NEW PRESS, New York, 1988, σελ. X και xi-xii).

²⁹⁷ Garofalo, "Crime and the Mass Media: A Selective Review of Research", Journal Research on Crime and Delinquency, No 18/1981, από Χριστίνα Ζαραφωνίτου, «Ο Φόβος του Εγκλήματος. Εγκληματολογικές Προσεγγίσεις και Προβληματισμοί με βάση την Εμπειρική Διερεύνηση του Φαινομένου στο Εσωτερικό της Αθήνας», σελ. 55.

²⁹⁸ Εφημερίδα: 'Εψιλον', ημερομηνία έκδοσης: 31/7/2011. (Τα άρθρα των εφημερίδων επισυνάπτονται στα Παραρτήματα).

²⁹⁹ Εφημερίδα: 'Ελευθεροτυπία', www.enet.gr, ημερομηνία ανάρτησης: 5/ 7/ 2009.

³⁰⁰ Εφημερίδα: 'Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία', ημερομηνία έκδοσης : 31/7/ 2011.

Η αύξηση, λοιπόν, του φόβου και της ανασφάλειας των πολιτών πηγάζει, κατά ένα μέρος, από τα προβαλλόμενα μηνύματα των ΜΜΕ, που με την υπερβολή, την επανάληψη και το συγκινησιακό λόγο οδηγούν σε λανθασμένες αντιλήψεις και περιορισμούς στις δράσεις και τις αντιδράσεις των πολιτών, και ειδικά αυτών που θεωρούν πως θίγονται άμεσα, εξαιτίας της αδυναμίας τους για αντίσταση.

Η προβολή των θεμάτων στα ΜΜΕ είναι επιλεκτική και εστιάζει, κυρίως, στα εγκλήματα βίας, στις κλοπές και τις ληστείες, ενώ οικονομικής φύσεως εγκλήματα αποφεύγονται διακριτικά, εκτός και αν η προβολή τους εξυπηρετεί συγκεκριμένα συμφέροντα³⁰¹.

Αυτές οι κατευθύνσεις επηρεάζουν τους πολίτες, οι οποίοι και διαμορφώνουν αντιλήψεις ‘μηδενικής ανοχής’, αναζητώντας την αυστηροποίηση της αντεγκληματικής πολιτικής^{302, 303}.

Τα μέσα είναι ξεκάθαρο πως παρουσιάζουν το έγκλημα με υπερβολικό τρόπο ως προς την έκταση και τη σοβαρότητα του.

Σύμφωνα με τους Zillman και Wakshlag (1987) το ‘ευτυχισμένο τέλος’ των εγκληματολογικού περιεχομένου ταινιών ίσως και να μειώνει παρά να αυξάνει την αγωνία των θεατών που ήδη φοβούνται εξαιτίας της αδύναμης φυσικής τους κατάστασης ή της προηγούμενης βίωσης μίας πραγματικής θυματοποίησης. Άλλοι, ωστόσο, θεωρούν πως οι εμπειρίες της ζωής, καθώς και ο χαρακτήρας της περιοχής διαμονής (πέρα από το τί προβάλλουν τα μέσα) επηρεάζουν αρνητικά τη ψυχολογία των υποκειμένων και παράγουν μεγαλύτερη ανασφάλεια³⁰⁴.

Η Elisabeth Noelle-Neumann διατύπωσε τη λεγόμενη «σπειροειδή σιωπή» (Schweigespirale) σχετικά με την επιρροή των Μέσων στη κοινή γνώμη. Βάσει αυτής της άποψης η πλειοψηφία των ατόμων προσαρμόζεται στις αντιλήψεις της πλειοψηφίας, που παρατηρεί μέσω του κοινωνικού περιβάλλοντος και των μέσων

³⁰¹ Δασκαλάκης, «Η Εγκληματολογία της Κοινωνικής Αντίδρασης», Αθήνα, 1985, από Χριστίνα Ζαραφωνίτου, «Ο Φόβος του Εγκλήματος. Εγκληματολογικές Προσεγγίσεις και Προβληματισμοί με βάση την Εμπειρική Διερεύνηση του Φαινομένου στο Εσωτερικό της Αθήνας», σελ. 59.

³⁰² Χριστίνα Ζαραφωνίτου «Ο Φόβος του Εγκλήματος. Εγκληματολογικές Προσεγγίσεις και Προβληματισμοί με βάση την Εμπειρική Διερεύνηση του Φαινομένου στο Εσωτερικό της Αθήνας», σελ.58-59, και «Crime, Risk and Insecurity. Law and Order in Everyday Life and Political discourse», Edited by Tim Hope and Richard Sparks, σελ. 107 και 108.

³⁰³ Χριστίνα Ζαραφωνίτου, «Ο Φόβος του Εγκλήματος. Εγκληματολογικές Προσεγγίσεις και Προβληματισμοί με βάση την Εμπειρική Διερεύνηση του Φαινομένου στο Εσωτερικό της Αθήνας», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2002, σελ. 55-59.

³⁰⁴ « Crime, Risk and Insecurity. Law and Order in Everyday Life and Political Discourse», Edited by Tim Hope and Richard Sparks, Routledge, London and New York 2000, σελ. 109.

μαζικής επικοινωνίας. Σύμφωνα με την Noelle-Neumann, βασικό κίνητρο για αυτή τη προσαρμογή είναι ο φόβος για κοινωνική αποξένωση.

Ο ρόλος των Μέσων είναι ιδιαίτερα σημαντικός στη διαιώνιση πληροφοριών, ειδικά όταν προβάλλουν θέματα με τα οποία δεν έχει άμεση επαφή το άτομο. Ο Luhmann προσδιορίζει τη κοινή γνώμη ως 'το εσωτερικό περιβάλλον των πολιτικών οργανώσεων'³⁰⁵.

Σύμφωνα με έρευνες άτομα με υψηλή κοινωνικοοικονομική θέση και υψηλό μορφωτικό επίπεδο τείνουν να ιδιοποιούνται ταχύτερα (προσλαμβάνουν πιο εύκολα μια νέα πληροφορία) τη πληροφορία που μεταδίδουν τα Μέσα. Επίσης, βάσει των παραπάνω κατηγοριών ατόμων διαφοροποιείται και η επιλογή των Μέσων για την ενημέρωσή τους, η οποία διαφέρει και ως προς τις υποκειμενικές ανάγκες του ατόμου και τα ενδιαφέροντα του.

Τα Μέσα αναφέρονται σε ένα ευρύ κοινό, το οποίο μπορούν εύκολα να επηρεάσουν προβάλλοντας συγκεκριμένες αξίες και παραδοχές, εφ' όσον συχνά τα άτομα ταυτίζονται με τα προβαλλόμενα πρόσωπα και τις καταστάσεις. Αποσπών τα άτομα από τα καθημερινά τους προβλήματα, τα επηρεάζουν και δημιουργούν σύμπνοια απόψεων. Μάλιστα, σύμφωνα με τον Tunstall (1977) επειδή τα περισσότερα ψυχαγωγικά προγράμματα, κυρίως ταινίες, προέρχονται από τις ΗΠΑ, θεωρείται ότι υπάρχει κίνδυνος εξουδετέρωσης της πολιτιστικής ταυτότητας, ιδίως περιφερειακών κοινωνιών³⁰⁶.

Ωστόσο, υπάρχει και η άποψη πως με την παρουσία των διαφόρων 'ειδικών γνώσεων' εντείνεται η διαφοροποίηση του επιπέδου των ατομικών γνώσεων, γεγονός που οδηγεί στην ένταση της ιδιότητας, την κοινωνική απομόνωση και την μείωση της ανθρώπινης αλληλεγγύης στις σύγχρονες κοινωνίες³⁰⁷.

Σύμφωνα με τον Stein-Hilbers (1977), η γνώση διακρίνεται σε: α) γνώση πραγματικότητας που αφορά πληροφορίες για κάποιο γεγονός ή κατάσταση, β) γνώση αξιολογική που προσδιορίζει τους επιθυμητούς στόχους που πρέπει να επιδιώκονται και γ) γνώση κανονιστική, στην οποία διαγράφονται οι κανόνες της συμπεριφοράς τους οποίους ένα άτομο οφείλει να τηρεί³⁰⁸.

³⁰⁵ «Η Κατασκευή της Κοινωνικής Πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Η Περίπτωση της Βίας και της Εγκληματικότητας», Έφη Λαμπροπούλου, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1997, σελ. 24-25.

³⁰⁶ Ο.π., σελ. 26-28.

³⁰⁷ Ulrich Beck, 1986.

³⁰⁸ «Η Κατασκευή της Κοινωνικής Πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Η Περίπτωση της Βίας και της Εγκληματικότητας», Έφη Λαμπροπούλου, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1997, σελ. 83.

Τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας με την συγκέντρωση, την ερμηνεία και τη προβολή συγκεκριμένων πληροφοριών, συμβάλλουν στη δημιουργία γνώσης για την εγκληματικότητα. Ωστόσο, η επίδραση τους πάντα εξαρτάται και από την προηγούμενη γνώση και τη προσωπικότητα των δεκτών τους. Επειδή, όμως, συνήθως τα άτομα δεν έχουν άμεση γνώση και επαφή με την εγκληματικότητα, παρά μόνο μία γενική άποψη, ο ρόλος των Μέσων είναι καταλυτικός. Έτσι, τα άτομα επηρεάζονται από τις απόψεις, τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα που προβάλλουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, διαμορφώνοντας συγκεκριμένες θεωρήσεις σχετικά με τους δράστες και τα θύματα, αλλά και σχετικά με την αποτελεσματικότητα της δράσης των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου (που πολλές φορές και οι ίδιοι επηρεάζονται από παγιωμένα κοινωνικά πρότυπα)³⁰⁹.

Οι Gerbner και Gross (1976) διατύπωσαν πως όσοι παρακολουθούσαν πολλή ώρα τηλεόραση (άνω των τεσσάρων ωρών ημερησίως) παρουσίαζαν μεγαλύτερο φόβο για τον κόσμο, ήταν περισσότερο δύσπιστοι απέναντι στους άλλους, είχαν μεγαλύτερες αναστολές να κυκλοφορούν ελεύθερα στο δρόμο, είχαν την ανάγκη οπλοφορίας, ένιωθαν αποξενωμένοι, αδύναμοι και ασήμαντοι. Ενώ, επειδή πολλές ταινίες περιπέτειας διαδραματίζονται σε αστικές περιοχές, παρατηρήθηκε πως μεγάλο τμήμα των μεσαίων στρωμάτων μετακόμισε στα περίχωρα των πόλεων υπό το φόβο να μη θυματοποιηθούν (ωστόσο, τα Μέσα μπορεί να χρησιμοποιηθούν και αντίθετα για τη μείωση των φόβων και των ανασφαλειών)³¹⁰.

Η μελέτη της επίδρασης των Μέσων ήταν κεντρική και στις έρευνες τις σχετικές με τον ηθικό πανικό. Ο Hunt αναφέρει πως στις θεωρίες περί ηθικού πανικού δεν διαχωρίζεται η πληροφόρηση των Μέσων από την πραγματικότητα. Ο Cohen διατύπωσε πως οι αντιλήψεις των Μέσων ήταν περισσότερο στερεοτυπικές από κάθε άλλο δείγμα της κοινής γνώμης³¹¹.

³⁰⁹ Ο.π., σελ. 83-85.

³¹⁰ Ο.π., σελ. 104-105.

³¹¹ Stuart Waiton, "The Politics of Antisocial Behaviour. Amoral Panics", Routledge, New York, London, 2008, σελ.112.

ΜΕΡΟΣ Β

«ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ: ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΕΣ»

3.1. ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΩΝ «ΗΘΙΚΩΝ ΠΑΝΙΚΩΝ»

Από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, η ιδέα της μοναδικότητας του ανθρώπινου είδους δυσφημίστηκε στον επιστημονικό κλάδο. Η θεωρία του πολυγενισμού υποστήριζε τη χωριστή εξέλιξη των διαφόρων φυλών και κατέληγε στην βλαβερότητα της ανάμειξης τους³¹². Με αυτό τον τρόπο δικαιολογούσαν την επικρατούσα ιδεολογία και κυριαρχία στη βάση της κατωτερότητας των έγχρωμων φυλών.

Οι Terman και Yerkes, βάσει της θεωρίας των ανθρωπομετρικών διαστάσεων του νοητικού πηλίκου του Binet, άσκησαν μεγάλη επίδραση στην πολιτική των ΗΠΑ πάνω στη μετανάστευση, καθώς σε έξι Πολιτείες τέθηκε σε ισχύ μια νομοθεσία που εμπνεόταν από την ευγονία. Νομοθεσία, η οποία προέβλεπε τη στείρωση των προσώπων που ήταν φορείς ενός ελαττωματικού γενετικού υλικού και τα απέκλειε από τη μετανάστευση, με αποτέλεσμα το 80% περίπου των μεταναστών εβραϊκής, ουγγρικής ή ιταλικής καταγωγής να χαρακτηριστούν ως «ελαφροί στο πνεύμα»³¹³. Η επικράτηση της νομοθεσίας ήταν η αρχή της εξάπλωσης πολιτικών ταραχών στις ΗΠΑ, οι οποίες και κατέληξαν στην επικράτηση ολοκληρωτικών δικτατοριών με ρατσιστικό χαρακτήρα.

Η Σχολή της πολιτιστικής ανθρωπολογίας, που ιδρύθηκε από τον Boas, επιχείρησε να καταπολεμήσει τα ρατσιστικά και ευγονικά συμπεράσματα των βιολογικών ερευνών, με μεγαλύτερη επίδραση μετά τη δεκαετία του '30. Τη θεωρία της εξέλιξης διαδέχθηκε η θεωρία της πολιτισμικής εξέλιξης³¹⁴.

³¹² Denis Szabo, «Από την Ανθρωπολογία στην Συγκριτική Εγκληματολογία. Τέσσερα μαθήματα στο κολέγιο της Γαλλίας», Βιβλιοθήκη Εγκληματολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2004, σελ. 26.

³¹³ Konner, 1982, σελ. 444 και Denis Szabo, «Από την Ανθρωπολογία στην Συγκριτική Εγκληματολογία. Τέσσερα μαθήματα στο κολέγιο της Γαλλίας», Βιβλιοθήκη Εγκληματολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2004, σελ. 27.

³¹⁴ Denis Szabo, «Από την Ανθρωπολογία στην Συγκριτική Εγκληματολογία. Τέσσερα μαθήματα στο κολέγιο της Γαλλίας», Βιβλιοθήκη Εγκληματολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2004, σελ. 28-29.

Ο ρατσισμός μπορεί να προκαλείται υπό πολιτική καθοδήγηση, να αναπαράγεται κοινωνικά ή και να προέρχεται από την εξάπλωση των εγκληματικών ενεργειών στις πόλεις όπου δραστηριοποιούνται οι μειονότητες.

Οι έρευνες για τη μελέτη των αιτιών και της εξάπλωσης του ρατσισμού συνεχίζονται και σήμερα, με αποτέλεσμα τα θεωρητικά πορίσματα των προηγούμενων ετών να αναθεωρούνται συνεχώς.

Ωστόσο, κύριο ζητούμενο δεν αποτελεί η απλή καταγραφή τους, αλλά η αναγνώριση και η μέτρηση τους, προκειμένου να εξαλειφθούν οι προκαταλήψεις και οι ιδεολογίες περί διαφορετικότητας.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ – ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ:

Πολλές μειονότητες ξεχωρίζουν τόσο εθνικά, βάσει των πολιτισμικών και κοινωνικών τους προτύπων, όσο και φυσικά, εξαιτίας του διαφορετικού χρώματος της επιδερμίδας τους, διαφορές που επιτείνουν την κοινωνική και επαγγελματική ανισότητα, αλλά και τον ανταγωνισμό μεταξύ των διαφορετικών ομάδων.

Οι μεταναστευτικές ομάδες, συνήθως, χαρακτηρίζονται από διαφορετικούς κανόνες συμπεριφοράς, ηθικής και τρόπου ζωής. Λόγω αυτών των διαφοροποιήσεων, υφίστανται συγκρούσεις κατά τη μετακίνηση πληθυσμών τόσο στο εσωτερικό μίας χώρας, όσο και από μία χώρα σε άλλη. Στην εσωτερική μετανάστευση, η σύγκρουση, λόγω της ήδη υπάρχουσας κοινής πολιτισμικής διαπαιδαγώγησης, είναι σχετικά μικρή, σε αντίθεση με την εξωτερική μετανάστευση, όπου το άτομο βρίσκεται αντιμέτωπο με ένα σύνολο διαφορετικών αξιών. «Οι πολιτισμικές συγκρούσεις είναι αναπότρεπτες όταν οι κανόνες μιας πολιτισμικής ή υπο-πολιτισμικής ζώνης μεταναστεύουν ή έρχονται σε επαφή με τους κανόνες μιας άλλης πολιτισμικής ή υπο-πολιτισμικής ζώνης»³¹⁵.

Οι συγκρούσεις ανάμεσα στους κανόνες δισταμένων πολιτισμικών κωδίκων μπορεί να παραχθούν: α) όταν οι κώδικες αυτοί θίγουν τα όρια συνεχόμενων πολιτισμικών ζωνών, β) όταν ο νόμος μίας πολιτισμικής ομάδας επεκτείνεται για να καλύψει την επικράτεια μιας άλλης ομάδας, ή γ) όταν τα μέλη μίας πολιτισμικής ομάδας μεταναστεύουν σε μια άλλη ομάδα³¹⁶.

³¹⁵ Thorsten Sellin, «Πολιτισμική Σύγκρουση και Έγκλημα», Βιβλιοθήκη Εγκληματολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003, σελ. 75.

³¹⁶ Ο.π., σελ. 75-76. θεωρία που σήμερα δεν είναι επαρκής, λόγω της ανάπτυξης διασυνοριακών επαφών μέσω του γραπτού και προφορικού λόγου των ΜΜΕ και του διαδικτύου. Ο Sperk στην αναφορά του στην ομάδα των «Ορεσίβιων» και στο τρόπο που εκείνοι προσεγγίζουν τους λευκούς, αναφέρει πως όσο πιο ελεύθερη είναι η πρόσβαση στα σύνορα, τόσο περισσότερο μετατρέπονται σε αναξιόπιστους και επιρρεπείς στον αλκοολισμό και τη σεξουαλική ελευθερία. Ενώ, ο White υπέδειξε το 1933 συνηθισμένες περιπτώσεις ινδιάνων Naskari, οι οποίοι έμπαιναν με διάρρηξη μέσα σε αποθήκες μεγαλεμπόρων. (σελ.76)

Επομένως, όταν δυο πολιτισμικές ομάδες έρχονται σε επαφή ή όταν μία πολιτισμική δομή επεκτείνεται βίαια και καταλυτικά πάνω σε μία άλλη, οι παραδόσεις και οι αξίες κλονίζονται και το αποδεκτό μίας ομάδας μετατρέπεται σε παράνομο και ανήθικο στο βωμό μιας άλλης.

Ο χαρακτήρας της πολιτισμικής σύγκρουσης είναι και εξετάζεται διαφορετικά από κάθε επιστημονικό κλάδο. Έτσι, ενώ οι φροϋδικοί ψυχίατροι θεωρούν τη πολιτισμική σύγκρουση ως σύγκρουση ανάμεσα στις βιολογικές προοπτικές και στους κανόνες της πολιτισμικής δομής, οι κοινωνιολόγοι θεωρούν πως η διανοητική σύγκρουση είναι αρχικά ένα σοκ ανάμεσα στους ανταγωνιστικούς κανόνες συμπεριφοράς που είναι ενσωματωμένοι στην προσωπικότητα. Έτσι, ο Burgess αναφέρει πως: «η διανοητική σύγκρουση στην ανθρώπινη ύπαρξη μπορεί πάντοτε να εξηγηθεί με όρους σύγκρουσης ανάμεσα σε δισταμένες πολιτισμικές δομές», οι εμπειρίες μίας ομάδας θα αποκαλύψουν τους τρόπους διαβίωσης των μελών της³¹⁷.

Σε αντίθεση με την ευγενική απροσεξία³¹⁸ του Goffman, όταν δύο άτομα ή ομάδες συγκρούονται, αγνοούν η μία την ύπαρξη της άλλης, ή παρατηρούν επίμονα και αδιάκριτα τις συμπεριφορές της, προκειμένου να αποφύγουν, βασισμένοι σε κάποια προκατάληψη, μία εκδήλωση ή απόπειρα εχθρικής συμπεριφοράς (η έκδηλη αυτή συμπεριφορά ήταν συχνή στις ΗΠΑ, όπου οι λευκοί κοιτούσαν με εχθρότητα και αντιπάθεια τους έγχρωμους, με τους οποίους διασταυρώνονταν στο δρόμο)³¹⁹.

Η προκατάληψη³²⁰ και η δυσμενής μεταχείριση³²¹ είναι δύο ανεξάρτητες μεταβλητές, που συχνά συνυπάρχουν και καθορίζουν τις στάσεις των πολιτών απέναντι στη διαφορετικότητα, ενώ παράλληλα δημιουργούν τη ξενοφοβία.

Βάσει της επιστήμης της ψυχολογίας, υπάρχουν δύο προσεγγίσεις επί του θέματος:

³¹⁷ Thorsten Sellin, «Πολιτισμική Σύγκρουση και Έγκλημα», Βιβλιοθήκη Εγκληματολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003, σελ. 76-81.

³¹⁸ Η ευγενική απροσεξία φανερώνει την αναγνώριση της παρουσίας του άλλου προσώπου αλλά αποφεύγει κάθε άλλη κίνηση ή μορφασμό που μπορεί να εκληφθεί ως πολύ αδιάκριτη. Η ευγενική απροσεξία δεν είναι το ίδιο με το να αγνοήσουμε ένα άλλο πρόσωπο (Goffman 1967,1971).

³¹⁹ Anthony Giddens, «Κοινωνιολογία», Βιβλιοθήκη Κοινωνικής Επιστήμης και Κοινωνικής Πολιτικής, Gutenberg, Αθήνα 2002, σελ. 126.

³²⁰ η εκ των προτέρων πεποίθηση για ένα πολιτισμό, η οποία δύσκολα μεταβάλλεται, αν και μπορεί να προέρχεται από φήμες και όχι από απτές αποδείξεις.

³²¹ η διαφορετική συμπεριφορά σε βάρος μίας ομάδας.

1. Η προκατάληψη λειτουργεί, κυρίως, με τη χρήση της στερεοτυπικής σκέψης και τη δημιουργία αποδιοπομπαίων τράγων³²². Η δημιουργία των στερεοτύπων αποτελεί έναν ψυχολογικό μηχανισμό μετατόπισης συναισθημάτων εχθρότητας και μίσους απέναντι σε πρόσωπα και πράγματα που δεν είναι οι πραγματικοί πρόξενοί τους και που συχνά προέρχονται από ομάδες εύκολα διακριτές και αδύναμες, εξαιτίας του ότι αποτελούν εύκολο στόχο. Η αναζήτηση ενός αποδιοπομπαίου τράγου συχνά συνεπάγεται την προβολή, δηλαδή, την ασυνείδητη απόδοση στους άλλους των δικών μας επιθυμιών ή χαρακτηριστικών.
2. Είναι πιθανό τα άτομα να είναι επιρρεπή στη προκατάληψη εξαιτίας της αρχικής τους κοινωνικοποίησης. Τη δεκαετία του 1940 ο Τέοντορ Αντόρνο και οι συνεργάτες του διέγνωσαν έναν τύπο ανθρώπου που ονόμασαν «αυταρχική προσωπικότητα». Τα άτομα με το συγκεκριμένο χαρακτηρισμό, τείνουν προς έναν αυστηρό κομορμισμό, προς την υποταγή προς τους ανωτέρους τους και τη περιφρόνηση των κατωτέρων τους, συμπεριφορές που οφείλονται, κυρίως, στην ανατροφή που δέχθηκαν από την οικογένεια τους ως παιδιά.

Σύμφωνα, όμως, με τη κοινωνιολογική προσέγγιση τρεις παράγοντες οδηγούν στη προκατάληψη:

1. Ο εθνοκεντρισμός, η δυσπιστία απέναντι σε πρόσωπα άλλης πολιτισμικής ομάδας και η τάση σύγκρισης της με τα πρότυπα της ομάδας που αξιολογεί.
2. Η ομαδιαία περιχαράκωση, η διαδικασία τοποθέτησης ορίων μεταξύ των ομάδων, που διαχωρίζουν το «εμείς» από το «αυτοί», μέσω μηχανισμών αποκλεισμού.
3. Και ο καταμερισμός των πόρων, όπου μία ομάδα τείνει να κυριαρχεί σε μία άλλη, εξαιτίας της ανισότητας στον πλούτο, τη δύναμη και τη κοινωνική θέση³²³.

Όσον αφορά τον εθνοκεντρισμό, κάθε ομάδα που οι παραδόσεις της είναι αντίθετες προς τις αξίες και τα έθιμα μίας άλλης ομάδας θεωρείται διαφορετική και μη αποδεκτή.

Ο Weber, στην ανάλυση του περί των ηθικών στάσεων³²⁴ χρησιμοποιεί τον ιδεατό τύπο ως ένα δεοντολογικό πρότυπο που σχετίζεται με την αντικειμενική περιγραφή

³²² Ο όρος «αποδιοπομπαίος τράγος» προέρχεται από τους Εβραίους, οι οποίοι κάθε χρόνο φόρτωναν τελετουργικά όλα τους τα αμαρτήματα σε έναν τράγο, τον οποίο στη συνέχεια τον κυνηγούσαν να φύγει στην έρημο.

³²³ Anthony Giddens, «Κοινωνιολογία», Βιβλιοθήκη Κοινωνικής Επιστήμης και Κοινωνικής Πολιτικής, Gutenberg, Αθήνα 2002, σελ. 298-305.

³²⁴ Σύμφωνα με τον Weber υπάρχει μία διάκριση μεταξύ ορθολογικού τύπου του κοινωνικού πράττειν ως προς τις αξίες και ορθολογικού ως προς το σκοπό. Ο πρώτος τύπος προσανατολίζεται

της πραγματικότητας και ως εργαλείο για τη γνώση της. Ενώ, τονίζει πως η ιδιότητα του ατόμου εξαρτάται από τη πολιτισμική συμβίωση³²⁵.

Max Weber: «Είναι πολύ δύσκολο να ορίσεις γενικά – ακόμα και σε μια συγκεκριμένη ατομική περίπτωση- τί επηρεάζει συγκεκριμένους εθνικούς παράγοντες ... να έχουν στη διαμόρφωση της ομάδας τους... Κάθε πολιτισμικό χαρακτηριστικό, όσο και υπερφυσικό και αν είναι, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αρχικό σημείο για την οικεία τάση στο μονοπωλιακό εγκλεισμό»³²⁶.

Ο εθνικισμός διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο για την δημιουργία και τον διαχωρισμό των διαφόρων ομάδων, όπως και την αποδοχή ή την απόρριψη των άλλων.

Ο Alter (1994) γράφει πως: «ο εθνικισμός είναι μία ιδεολογία, αλλά και μία πολιτική κίνηση που κρατά το έθνος και το κυρίαρχο κράτος να είναι σημαντικές εσωτερικές αξίες, και που κατορθώνει να κινητοποιήσει τη πολιτική θέληση ενός ατόμου ή ενός μεγάλου τμήματος του πληθυσμού. Υπάρχει όποτε τα άτομα νοιώθουν πως, πρωτίστως, ανήκουν σε ένα έθνος, και όποτε η συναισθηματική σύνδεση και η πίστη σε αυτό το έθνος παραμερίζει όλες τις άλλες συνδέσεις»³²⁷.

Ο Smooha (1985) ορίζει πως ο εθνικισμός είναι «η αξίωση των εθνικών ομάδων για αυτοπροσδιορισμό». Ενώ, ο Smith (1991) τον χαρακτηρίζει ως «μια μορφή του πολιτισμού – μία ιδεολογία, μία γλώσσα, μία μυθολογία, ένα συμβολισμό, και μία συνείδηση», με τέσσερις στόχους: α) τη μετατροπή μίας παθητικής ομάδας σε ενεργή εθνο-πολιτική κοινότητα, β) την οργάνωση της κοινοτικής κουλτούρας και την δημιουργία μίας σταθερής, ‘υψηλής’ κουλτούρας, αν αυτή λείπει, γ) τη μορφοποίηση της κοινότητας σε ένα «πολιτισμικά ομοιογενή ‘οργανικό’ έθνος³²⁸», και δ) τη διατήρηση της γης ή ενός κράτους για το έθνος³²⁹.

στη βάση της πίστης του σε μία απόλυτη αξία, ανεξαρτήτως αποτελέσματος, ενώ ο δεύτερος στη βάση ενός έλλογου σκοπού , σταθμίζοντας τους σκοπούς με τα μέσα, καθώς και τις μετέπειτα συνέπειες τους. θεωρία που, ωστόσο, μπορεί εύκολα να αμφισβητηθεί, καθώς ο πιο συνήθης τύπος κοινωνικού πράττειν, δηλαδή αυτός που προσανατολίζεται στον σκοπό, συχνά αναμειγνύεται με αξιακά στοιχεία.

³²⁵ Νικόλαος Δ. Τσίρος, «Η Ανάδυση του πολιτικού στο έργο του Max Weber. Μεθοδολογικές Προϋποθέσεις και Αποσαφηνίσεις Περιεχομένου», Θεσμοί της Ελληνικής Κοινωνίας, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2001, σελ. 69-74.

³²⁶ Jack David Eller, “From Culture to Ethnicity to Conflict. An Anthropological Perspective on International Ethnic Conflict”, The University of Michigan Press, USA, 2002, σελ. 7.

³²⁷ Ο.π., σελ. 21-22.

³²⁸ Το έθνος είναι πιο ομογενοποιημένο από το κράτος, ειδικά στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες.

Η πίστη ότι τα έθνη είναι απαραίτητα, μπορεί να οδηγήσει τα άτομα να χτίσουν την ταυτότητα και την εθνική τους εμπειρία.

Στη μοντερνικότητα (18^{ος} και 19^{ος} αιώνας) θεωρείται πως με τον περιορισμό της κρατικής εξουσίας και της υποταγής σε έναν άρχοντα, τα άτομα οργανώθηκαν σε αυτόνομες ομάδες με πολιτισμικά και πολιτικά δικαιώματα. Οι διαφορές στη γλώσσα, τους νόμους και τα ήθη έπρεπε να ισοπεδωθούν ή να αφομοιωθούν ή μερικώς να παραβλεφθούν σε μοντέλα εθνικής κουλτούρας και ταυτότητας. Φυσικά, αυτή η διαμόρφωση του έθνους σήμερα δεν είναι αυτό που συχνά χαρακτηρίζουμε ως εθνικισμό. Ο σύγχρονος εθνικισμός λανθασμένα εμπεριέχει τον ωφελμισμό και την ιδιαιτερότητα και όχι την ομογενοποίηση³³⁰.

Ο εθνικισμός μπορεί να ψάχνει, μερικώς, την αναγνώριση, το σεβασμό, και τη δικαιοσύνη για ένα έθνος. Ο Smith γράφει πως: «η αιτία ύπαρξης ενός έθνους, είναι η απόλαυση και η καλλιέργεια των ‘δικών του μοναδικών αξιών’»³³¹.

Κάθε κοινωνικό σύνολο περιέχει αξίες και ιδεολογικά πρότυπα τα οποία μεταδίδει στα άτομα που το αποτελούν. Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις και τα πρότυπα συμβάλλουν στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του υποκειμένου και στην ανοχή του απέναντι σε κάθε τι νέο και διαφορετικό.

Συγκεκριμένα, η θεωρία των κοινωνικών αναπαραστάσεων που παρουσιάστηκε σε ένα άρθρο του Moscovici στο “Annual Review of Psychology” το 1963, στηρίζεται στη θεωρία του Durkheim σχετικά με τις συλλογικές αναπαραστάσεις³³², προκειμένου να διαχωρίσει την ατομική από τη συλλογική σκέψη³³³, αλλά αναφέρεται στη δημιουργία της κοινωνικής ζωής μέσα από την επίδραση των ατόμων στις ενδο-ομαδικές και δι-ομαδικές τους σχέσεις³³⁴.

³²⁹ Jack David Eller, “From Culture to Ethnicity to Conflict. An Anthropological Perspective on International Ethnic Conflict”, The University of Michigan Press, USA, 2002, σελ. 22.

³³⁰ Ο.π., σελ. 23-24.

³³¹ Ο.π., σελ. 25.

³³² Γενικευμένες αντιλήψεις κοινωνικής φύσεως που αναφέρονται στη κοινωνία και είναι διαδεδομένες στα μέλη της.

³³³ καθώς στη θεωρία του Durkheim αποκλείεται το ενδεχόμενο ερμηνείας των αναπαραστάσεων σε ατομικό επίπεδο (οι αναπαραστάσεις είναι ανεξάρτητα, από το άτομο, φαινόμενα και για το λόγο αυτό θα πρέπει να προσεγγίζονται στο κοινωνικό επίπεδο).

³³⁴ Ευθύμιος Α. Λαμπρίδης, «Σtereότυπο, Προκατάληψη, Κοινωνική Ταυτότητα. Μελετώντας τις Δυναμικές της Κοινωνικής Αναπαράστασης για τους Τσιγγάνους», Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2004, σελ.44-46.

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις για τον Moscovici³³⁵ είναι ιδέες, σκέψεις, γνώσεις, εικόνες που μοιράζονται τα μέλη μιας ομάδας, είναι κοινά αποδεκτές και μεταδίδονται κοινωνικά, σχηματίζοντας τμήμα μιας 'κοινωνικής συνείδησης'. Αποτελούν τον κοινό νου για τον κοινωνικό κόσμο των ατόμων, επιτρέποντας στα άτομα να κατασκευάζουν τη κοινωνική τους πραγματικότητα. «Καθιστούν δυνατή την κατάταξη ατόμων και αντικειμένων, τη σύγκριση και εξήγηση συμπεριφορών και την κατανόηση τους ως μέρη του κοινωνικού μας περιβάλλοντος»³³⁶. Οι αναπαραστάσεις είναι ριζωμένες στην επικοινωνία και στον νου των ατόμων. «Η αναπαράσταση είναι μία δραστηριότητα – η αναπαραστατική διαδικασία- με ένα άμεσα παρατηρήσιμο αποτέλεσμα- την αναπαράσταση. Αυτή η συνθήκη μπορεί να παρατηρηθεί σε διαφορετικά πλαίσια και επίπεδα της πραγματικότητας»³³⁷. Σύμφωνα με τη θεωρία των κοινωνικών αναπαραστάσεων, τα κοινωνικά φαινόμενα και οι διαδικασίες μπορούν να κατανοηθούν μόνο μέσα από τις ιδιόζουσες ιστορικές, πολιτισμικές και μακρο-κοινωνικές συνθήκες.

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις είναι από τη μία αποτέλεσμα της κουλτούρας, και από την άλλη των γνωστικών διαδικασιών. Η δημιουργία τους προέρχεται από την ανάγκη του ατόμου να αποσαφηνίσει το ασαφές. Είναι ο τρόπος με τον οποίο το κάθε άτομο κατανοεί τα γεγονότα και το σύνολο των πληροφοριών της καθημερινότητας και κατασκευάζεται από το άτομο μέσα από τη σχέση του με ένα κοινωνικό αντικείμενο. Μπορεί να είναι είτε ενεργητικές μέσα από τη διακίνηση και την αναπαραγωγή κοινωνικών δεδομένων, είτε παθητικές μέσα από τη συγκράτηση και τη διατήρηση στη μνήμη μίας απεικόνισης της κοινωνικής πραγματικότητας από το άτομο. Ενώ είναι ρυθμιστικές (καθιστούν δυνατή τη πρόβλεψη της συμπεριφοράς του ατόμου) καθώς προσδιορίζονται από τη παράδοση και τις κοινωνικές συμβάσεις και επιβάλλονται στα άτομα, θέτοντας το πλαίσιο της διαπροσωπικής τους επικοινωνίας και δράσης. Δημιουργούνται με τη νοηματοδότηση ενός άγνωστου κοινωνικού αντικειμένου και την ενσωμάτωση του στη κοινωνική πραγματικότητα των ατόμων³³⁸.

Όσον αφορά τα στερεότυπα, η έννοια τους έχει αναλυθεί από πολλούς επιστήμονες, οι οποίοι τείνουν να τα προσδιορίζουν 'ως πεποιθήσεις σχετικά με τα

³³⁵ «...είναι γνωστικά συστήματα με μια δική τους γλώσσα και λογική... Δεν αντιπροσωπεύουν απλώς απόψεις, εικόνες ή στάσεις, αλλά θεωρίες ή ποσότητες γνώσης για την εξερεύνηση και οργάνωση της πραγματικότητας» (Moscovici, 1973)

³³⁶ Moscovici, 1988.

³³⁷ Jovchelovitch, 1996.

³³⁸ Ευθύμιος Α. Λαμπρίδης, «Στερεότυπο, Προκατάληψη, Κοινωνική Ταυτότητα. Μελετώντας τις Δυναμικές της Κοινωνικής Αναπαράστασης για τους Τσιγγάνους», Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2004, σελ.43-68.

χαρακτηριστικά, την τάση και τη συμπεριφορά των μελών συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων»³³⁹

Ο Brown (1995) υποστηρίζει πως ‘τα στερεότυπα είναι γενικευμένες και συχνά υπεραπλουστευμένες εικόνες, απόψεις, στάσεις για μία ομάδα ανθρώπων, οι οποίες είναι βαθιά ριζωμένες στο πολιτισμικό παρελθόν και παρόν του κάθε ατόμου και μπορούν να εντοπισθούν εξετάζοντας τη κοινωνική ταυτότητα του καθενός’.³⁴⁰

Αποτελούν ένα σύνολο απόψεων βάσει του οποίου τα μέλη μίας συγκεκριμένης ομάδας έχουν κοινά χαρακτηριστικά που τα διαφοροποιούν από τα μέλη μίας άλλης και τους τοποθετεί σε ένα ορισμένο σημείο της κοινωνικής ιεραρχίας. Παράλληλα, η ομάδα αντιμετωπίζεται ως ένα ενιαίο σύνολο, στο οποίο δεν υφίστανται διαφορές, γεγονός που, τις περισσότερες φορές, δεν αληθεύει. Συχνά τα άτομα τείνουν να σχηματίζουν θετικά στερεότυπα για τα μέλη της ομάδας τους και αρνητικά για τα μέλη μιας άλλης ομάδας.

Τα στερεότυπα έχουν συλλογικό χαρακτήρα, π.χ. οι Σκοτσέζοι θεωρούνται φειδωλοί και οι Άγγλοι ψυχροί.

Ο Lippmann (1922) ανέφερε πως τα άτομα δημιουργούν μία απλουστευμένη εικόνα του κοινωνικού περιβάλλοντος στο νου τους, προκειμένου να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις του. Το περιεχόμενο αυτής της εικόνας συνιστά το στερεότυπο, που αποτελεί, όμως, μη επιθυμητή μορφή οργάνωσης της κοινωνικής γνώσης, καθώς δεν απορρέει από την αντικειμενική προσέγγιση της πραγματικότητας.

Τα στερεότυπα δημιουργούνται και αναπαράγονται μέσα από τις διαδικασίες της κοινωνικοποίησης, μέσα από την επαναλαμβανόμενη έκθεση του ατόμου σε αυτά από τα ΜΜΕ, αλλά και μέσα από την καθημερινή επικοινωνία και αλληλεπίδραση που υφίστανται μεταξύ των ατόμων σε μικρο-κοινωνικό επίπεδο. Συνήθως δεν προκαλούνται από κάποια συμπεριφορά ενός μέλους ή μελών μιας ομάδας, αλλά από τη θέληση άλλων ομάδων να χειραγωγήσουν τη κοινωνική πραγματικότητα προς ίδιον όφελος³⁴¹.

Οι Johnson & Mullen (1994) θεωρούν πως ο σχηματισμός των στερεοτύπων δημιουργείται μέσα από τη γενίκευση της συμπεριφοράς ενός μέλους μίας ομάδας, προκειμένου να χαρακτηριστεί η ομάδα συνολικά. , ενώ ο Park, κ.α. (1991) αναδεικνύουν το στοιχείο της εξω-ομαδικής ομοιογένειας ως βασικό κριτήριο δημιουργίας των στερεοτύπων, αναδεικνύοντας τη διαφοροποίηση της δικής τους ομάδας και τονίζοντας την ομοιογένεια των υπολοίπων, θέλοντας έτσι να περιορίσουν τους κινδύνους, θέτοντας το στοιχείο της ομοιογένειας ως βασική αιτία

³³⁹ Hilton & Von Hippel, 1996.

³⁴⁰ Ευθύμιος Α. Λαμπρίδης, «Στερεότυπο, Προκατάληψη, Κοινωνική Ταυτότητα. Μελετώντας τις Δυναμικές της Κοινωνικής Αναπαράστασης για τους Τσιγγάνους», Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2004, σελ. 72.

³⁴¹ Lepore & Brown, 1997.

συγκράτησης των μελών της ομάδας εντός των πλαισίων της και τον περιορισμό των μετακινήσεων τους προς άλλα κοινωνικά περιβάλλοντα³⁴².

Βασική θεώρηση για τη δημιουργία των στερεοτύπων αποτελεί η θεωρία της ετικέτας.

Η θεωρία της ετικέτας έχει τις ρίζες στα έργα των Tannenbaum, Lemert, Kitsuse, και Erikson. Ο Tannenbaum αναφέρει πως η διαδικασία εγκληματοποίησης του ατόμου είναι μια διαδικασία τοποθέτησης ετικέτας. Το άτομο καταλήγει να γίνει το πράγμα που περιγράφεται ότι είναι. Ο Kitsuse, βάσει του παραδείγματος της ομοφυλοφιλίας, επισήμανε τις διαδικασίες, με τις οποίες τα άτομα καταλήγουν στο να αποκαλούνται παρεκκλίνοντα από άλλους. Τα μέλη μιας κοινωνίας ερμηνεύουν μια συμπεριφορά ως παρεκκλίνουσα, προσδιορίζουν τα άτομα που συμπεριφέρονται με αυτό τον τρόπο ως παραβατικά και τους παρέχουν τη μεταχείριση που θεωρούν κατάλληλη. Ο Erikson, όπως και ο Durkheim, θεωρεί τη παρέκκλιση ως απαραίτητη προϋπόθεση για τη διατήρηση της σταθερότητας της κοινωνίας. Θεωρεί πως η παρέκκλιση είναι μία ιδιότητα που προσδιορίζεται από το κοινό.

Η θεωρία της ετικέτας επηρεάστηκε από τη θεωρία της συμβολικής αλληλεπίδρασης με βασικούς θεωρητικούς τους: Thomas, Mead και Becker.

Ο Thomas (το 1928) αναφέρει ότι «εάν οι άνθρωποι ορίζουν τις καταστάσεις ως πραγματικές, τότε αυτές είναι πραγματικές ως προς τις συνέπειες τους». Ο Mead αναφέρει πως η συμπεριφορά του 'εαυτού' είναι προϊόν αλληλεπίδρασης των όρων του κοινωνικού περιβάλλοντος και του τρόπου με τον οποίο το άτομο θα τους αντιληφθεί. Ο άνθρωπος σχηματίζει την προσωπικότητα του με την υιοθέτηση ρόλων από την κοινωνία, οι αντιδράσεις από το περιβάλλον του είναι το μέτρο με το οποίο μετράται η επιτυχία ή η αποτυχία του.

Ενώ ο Becker διατύπωσε πως 'η αλληλουχία της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς' εξαρτάται κυρίως από το στιγματισμό του ατόμου ως παρεκκλίνοντος. Η σοβαρότερη συνέπεια του στιγματισμού είναι μια καινούργια ταυτότητα για το άτομο, με νέες προσδοκίες και αντιμετώπιση από το κοινωνικό περιβάλλον³⁴³.

Το στερεότυπο δομείται και λειτουργεί μέσα από την προκατάληψη³⁴⁴.

Η προκατάληψη και τα στερεότυπα πηγάζουν από το αίσθημα του 'ηθικού πανικού'.

³⁴² Ευθύμιος Α. Λαμπρίδης, «Στερεότυπο, Προκατάληψη, Κοινωνική Ταυτότητα. Μελετώντας τις Δυναμικές της Κοινωνικής Αναπαράστασης για τους Τσιγγάνους», Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2004, σελ. 72-75.

³⁴³ Ανθοζωή Χαϊδου, «Θετικιστική Εγκληματολογία. Αιτιολογικές Προσεγγίσεις του Εγκληματικού Φαινομένου», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1996, σελ. 239-245.

³⁴⁴ Ευθύμιος Α. Λαμπρίδης, «Στερεότυπο, Προκατάληψη, Κοινωνική Ταυτότητα. Μελετώντας τις Δυναμικές της Κοινωνικής Αναπαράστασης για τους Τσιγγάνους», Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2004, σελ. 82.

Ο όρος ‘ηθικός πανικός’ χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον Jock Young (1971) και στη συνέχεια από τον Stanley Cohen³⁴⁵ που διαμόρφωσε την πιο σημαντική του εργασία στους ηθικούς πανικούς στη Βρετανία το 1972. Ο Cohen όχι μόνο διέδωσε τον όρο, αλλά και ήταν ο πρώτος που ανέλυσε τις αποκαλούμενες ‘αυθόρμητες συλλογικές συμπεριφορές’. Σήμερα, όπως ο Critcher είχε αναφέρει, «ο ηθικός πανικός είναι τριγύρω από εμάς συνέχεια»³⁴⁶. Φαίνεται πως ο καθένας μας είναι σε πανικό για κάτι.

Η θεωρία του ‘ηθικού πανικού’ χρησιμοποιήθηκε, αρχικά, για τη κατανόηση της αντικοινωνικής συμπεριφοράς των νέων. Αποτελεί μία αντίδραση απέναντι σε μία απειλή για το κοινωνικό σύνολο και τις κοινωνικές αξίες και παραδόσεις, στην οποία έχει αποδοθεί ένας στερεοτυπικός χαρακτηρισμός και για την οποία απαιτείται μεγαλύτερος κοινωνικός έλεγχος των οικογενειών και των νεαρών μελών τους, αύξηση των νόμων, μεγαλύτερη τοπική δραστηριότητα και περισσότερη αστυνομική δύναμη³⁴⁷. Σχεδόν κάθε αντίδραση απέναντι σε μία συμπεριφορά (σε καταστάσεις ‘φόβου’ και ‘ρίσκου’) μπορεί, σήμερα, να περιγραφεί ως ηθικός πανικός. Η θεωρία των ‘ηθικών πανικών’ μπορεί να δια φωτίσει τα κοινωνικά άγχη. Ωστόσο, δεν γνωρίζουμε κατά πόσο η συγκεκριμένη θεώρηση χρησιμοποιήθηκε από ανώτερους φορείς του κοινωνικού συνόλου για τη καθοδήγηση της κοινή γνώμης και για τη προώθηση των συμφερόντων τους. Ενώ, μπορούμε με βεβαιότητα να διατυπώσουμε, μέσα από ποικίλες μελέτες στο πεδίο των ηθικών πανικών, πως αφορά τόσο την ανώτερη τάξη και τις ομάδες συμφερόντων, όσο και τον απλό λαό. Αποτέλεσμα αυτού είναι η θεώρηση του ‘πανικού’ ως ‘συλλογική οφθαλμαπάτη’. Το Μάρτιο του 2007, σε συνέδριο με θέμα: «Moral Panics: Then and Now», η ιδέα του ηθικού πανικού παρουσιάστηκε ως πεδίο έρευνας ‘προφανώς παράλογου πληθυσμιακού άγχους’³⁴⁸. Ο όρος στο έργο του Cohen χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει τις μορφές μίας συντηρητικής αντίδρασης σε ευρύτερες και σημαντικότερες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές αλλαγές. Ο Hall, χρησιμοποιώντας τις αρχές της θεωρίας του Cohen, εξέτασε τον πανικό απέναντι στους ‘κακοποιούς’ τη περίοδο του 1970 και ειδικά την αντίδραση απέναντι στους έγχρωμους κακοποιούς, το συλλογισμό ενός ξένου που δεν αντιλαμβάνεται τον σεβασμό, τη σκληρή δουλειά, την ηθική και τις οικογενειακές αξίες και που καθιστούσε τους δρόμους επικίνδυνους. Ο ‘κακοποιός’, όπως ανέφεραν ο Hall και οι μαθητές του, ήταν ένα σύμβολο κοινωνικής παρακμής που πρώτα το φαντάστηκαν και μετά ανακαλύφθηκε³⁴⁹. Ο Jenkins είχε σημειώσει

³⁴⁵ στο έργο του: “Folk Devils and Moral Panics”, όπου επηρεάστηκε από τη θεωρία της ετικέτας, της πολιτισμικές πολιτικές και τη κριτική κοινωνιολογία.

³⁴⁶ Critcher, 2006.

³⁴⁷ ειδικά με την έμφαση που λαμβάνουν από τα ΜΜΕ.

³⁴⁸ Stuart Waiton, “The Politics of Antisocial Behaviour. Amoral Panics”, Routledge, New York, London, 2008, σελ. 105.

³⁴⁹ Hall, 1978

πως το μεγαλύτερο μέρος της έρευνας των ηθικών πανικών είχε αναπτυχθεί σε ένα αριστερό/ φιλελεύθερο πεδίο³⁵⁰. Ωστόσο, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη μελέτη πανικών τόσο βάσει μίας αριστερής όσο και μίας δεξιάς ιδεολογίας.

Σήμερα, ορισμένες εκ των παραδοσιακών αξιών έχουν μεταλλαχθεί, υπάρχουν νέες πιο φιλελεύθερες και πολυπολιτισμικές ιδέες, οι ρόλοι της οικογένειας και της θρησκείας έχουν αποδυναμωθεί, ενώ νέα και εντονότερης κλίμακας εγκλήματα απασχολούν τη κοινή γνώμη, με αποτέλεσμα η αντιμετώπιση των κοινωνικών και πολιτισμικών προβληματισμών να εστιάζεται περισσότερο στην ασφάλεια και την προστασία τους θύματος και λιγότερο στις ηθικές αξίες. Βιώνουμε ένα ‘μη ηθικό’ (amoral) πανικό σε μία περισσότερο μη κοινωνική και ατομοκεντρική βάση. Η μείωση της ηθικής βεβαιότητας και η ‘χαλάρωση’ των ηθικών αξιών μετέβαλε την ουσία του πανικού, χωρίς, ωστόσο, να τον μειώσει. Όπως η Τοynbee ανέφερε: «η ελευθερία έχει ως αποτέλεσμα τη μεγαλύτερη ποικιλία και επιλογή, αλλά μία άλλη πλευρά της αντανακλά μεγαλύτερο ρίσκο, κίνδυνο και αποπροσανατολισμό»³⁵¹. Επομένως, όπως ο Furedi περιγράφει, οι νέοι κανόνες ηθικοποίησης αναπτύσσονται σε μία ‘ηθική λιγότερων προσδοκιών’, μία ηθική που ενθαρρύνει το λαό να ‘γνωρίζει τα όρια του’³⁵².

Στη σύγχρονη εποχή, εγκληματολογικές έρευνες έχουν αποδείξει πως οι μετανάστες δεύτερης γενιάς εμπλέκονται περισσότερο σε εγκληματικές συμπεριφορές από ότι οι μετανάστες της πρώτης και της τρίτης γενιάς, συνδέοντας τους με τη δημιουργία των διαφόρων συμμοριών.

Η κοινωνικό-οικονομική κατάσταση των νεοεισερχόμενων, ο κοινωνικός έλεγχος μέσα στις κοινότητες τους, και η κατάρρευση των οικογενειακών δεσμών τους οδηγούν σε αυτή τη δημιουργία παραβατικών ομάδων, που συνδέονται και με την εξάπλωση της βίας. Στη διαμόρφωση όμως αυτής της στάσης σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και τα σύγχρονα μέσα σχετικά με τη κοινωνική απόκλιση και τα πρότυπα που προβάλλουν.

Μέσα σε μία εθνική ομάδα το άτομο προσδιορίζει την ταυτότητα και το ρόλο που θα αναλάβει ως μέλος της. Η σύνδεση των μελών με την ομάδα μπορεί να είναι πολύ

³⁵⁰ Jenkins, 1992

³⁵¹ Stuart Waiton, “The Politics of Antisocial Behaviour. Amoral Panics”, Routledge, New York, London, 2008, σελ. 116-117.

³⁵² Stuart Waiton, “The Politics of Antisocial Behaviour. Amoral Panics”, Routledge, New York, London, 2008, σελ. 117.

ισχυρή ή ακόμα και ελάχιστη, ενώ τα χαρακτηριστικά της μπορεί να αλλάξουν με το πέρασμα του χρόνου³⁵³.

Οι αξίες της ομάδας, η επαφή με εγκληματικές δραστηριότητες και τα πρότυπα των ομάδων αυτών επιδρούν καταλυτικά στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και της μετέπειτα εγκληματικής δραστηριότητας του ατόμου.

Συγκεκριμένα, ο Sutherland, στη θεωρία του περί 'διαφορικού συγχρωτισμού', υποστηρίζει πως η εγκληματική συμπεριφορά μαθαίνεται σε αλληλεπίδραση με άλλα άτομα μέσα από μία διαδικασία επικοινωνίας. Το κύριο μέρος της μάθησης της λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο στενών προσωπικών ομάδων, η μάθηση περιλαμβάνει τις τεχνικές της συμπεριφοράς, αλλά και τη συγκεκριμένη κατεύθυνση, τις τάσεις και τα κίνητρα. Το άτομο μπορεί να μάθει τους λόγους τόσο για την υπακοή όσο και για την παραβίαση των κανόνων και υιοθετεί την εγκληματική οδό όταν υπερτερούν οι χαρακτηρισμοί που είναι ευνοϊκοί για την παραβίαση. Οι διαφορετικές επαφές με εγκληματικές και μη συμπεριφορές διαφέρουν ως προς τη συχνότητα, τη προτεραιότητα και την ένταση, η διαδικασία της μάθησης και η έκφραση των εγκληματικών συμπεριφορών είναι παρόμοια με των μη εγκληματικών³⁵⁴. Στον «επαγγελματία κλέφτη» διατυπώνει τις αιτίες που ένα άτομο επιλέγει αυτό το επάγγελμα, που είναι κοινές όπως σε κάθε άλλη επιλογή οποιουδήποτε επαγγέλματος, δηλαδή εκμάθηση της τεχνικής, αποκόμιση κέρδους, εκτίμηση από τους συναδέλφους του, κλπ.³⁵⁵

Για τον Sellin το έγκλημα προκύπτει από τη σύγκρουση διαφορετικών κανόνων συμπεριφοράς. Σύμφωνα με τον θεωρητικό το άτομο γεννιέται μέσα σε ένα πολιτισμικό περιβάλλον, αφομοιώνει ιδέες που περιλαμβάνουν έννοιες που αναφέρονται σε ήθη και δοξασίες και που εμφυτεύονται στον πνευματικό κόσμο των ατόμων και μετατρέπονται σε 'στοιχεία της προσωπικότητας του', στη βάση της βιολογικής ιδιαιτερότητας του κάθε ατόμου. Οι κοινωνικές ομάδες, για να προφυλάξουν τις αξίες τους, θέτουν ορισμένους περιορισμούς στα άτομα.

Μέσα στη κοινωνία το άτομο κατέχει πολλούς ρόλους που περιέχουν διαφορετικές αξίες, με αποτέλεσμα πολλές φορές τη σύγκρουση μεταξύ τους και επικράτηση αυτού που είναι ήδη στοιχείο της προσωπικότητας του ατόμου, αλλά και πόσο λαμβάνει σοβαρά την αντίδραση και τη πίεση της ομάδας του (αν έχει κάποια συναισθηματική

³⁵³ "Street Gangs, Migration and Ethnicity", Edited by Frank van Gemert, Dana Peterson and Inger-Lise Lien, Willan Publishing, USA and Canada, 2008, σελ. 5-7.

³⁵⁴ Ανθοζωή Χαΐδου, «Θετικιστική Εγκληματολογία. Αιτιολογικές Προσεγγίσεις του Εγκληματικού Φαινομένου», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1996, σελ. 190-197.

³⁵⁵ Ιακ. Ι. Φαρσεδάκης, «Στοιχεία Εγκληματολογίας», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005, σελ. 110.

σημασία για αυτόν), ενώ σύγκρουση πολιτισμικών στοιχείων υπάρχει και στη περίπτωση της μετανάστευσης ατόμων από κοινωνία σε κοινωνία, όταν ο παλιός τρόπος ζωής αντιτίθεται στο νέο.

Εκτός από τη σύγκρουση κανόνων συμπεριφοράς υπάρχει και σύγκρουση πολιτισμικών κωδίκων³⁵⁶.

Για τον Cohen η εγκληματική πράξη αποτελεί την κατάληξη της αλληλόδρασης μεταξύ δράστη και προεγκληματικής κατάστασης στο τέλος μιας διαδικασίας περάσματος στη πράξη. Η πράξη αποτελεί μια απόπειρα που δεν καθορίζεται πλήρως από το παρελθόν, αλλά είναι δεκτική τροποποίησης στις διάφορες αλλαγές που μπορεί να συμβούν στο δράστη, στη προεγκληματική κατάσταση, ή και στα δύο³⁵⁷.

Ο Tarde στη θεωρία του για τους νόμους μίμησης διατύπωσε πως «όλες οι σημαντικές πράξεις τελούνται κάτω από την επίδραση του παραδείγματος» και ανέλυσε τρεις νόμους της μίμησης: α) οι άνθρωποι μιμούνται τους άλλους τόσο περισσότερο όσο πιο συνδεδεμένοι είναι μαζί τους, β) ο ανώτερος γίνεται αντικείμενο μίμησης από τον κατώτερο, και όχι το αντίθετο, και γ) όταν δύο πρότυπα είναι ασυμβίβαστα, ο συρμός διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην επιλογή των μιμήσεων: ο πιο πρόσφατος συρμός επικρατεί. Όλα αυτά δεν αποκλείουν την ύπαρξη ορισμένων προσωπικών επιλογών και άρα την ύπαρξη ποινικής ευθύνης³⁵⁸.

Στις υποπολιτισμικές θεωρίες, ο Merton στη μελέτη του για τις συμμορίες των ανηλίκων διατύπωσε πως υπάρχει μία υποκουλτούρα μέσα σε αυτές, μία διαφορετική μορφή κοινωνικοποίησης που αντιβαίνει στους ισχύοντες κοινωνικούς κανόνες. Η υποκουλτούρα αποτελεί μέρος της κουλτούρας μίας κοινωνίας πολιτών που, όμως, εκφράζει διαφορετικές αξίες και συμπεριφορές. Τα άτομα που αποτελούν μέλη της μοιράζονται κοινές αξίες της ισχύουσας κουλτούρας, αλλά διατηρούν και ορισμένες αντιλήψεις που αντιβαίνουν σε αυτή (όπως στο λεξιλόγιο και τους τρόπους ντυσίματος). Αν και η συμπεριφορά των μελών μπορεί να θεωρείται παρεκκλίνουσα για τους υπολοίπους, για την ομάδα του θεωρείται απολύτως φυσιολογική, με αποτέλεσμα να παρέχει στήριξη για τη συνέχιση αυτής της συμπεριφοράς³⁵⁹.

³⁵⁶ Ανθοζωή Χαϊδου, «Θετικιστική Εγκληματολογία. Αιτιολογικές Προσεγγίσεις του Εγκληματικού Φαινομένου», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1996, σελ. 217-222.

³⁵⁷ Ιακ. Ι. Φαρσεδάκης, «Στοιχεία Εγκληματολογίας», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005, σελ. 110.

³⁵⁸ Ιακ. Ι. Φαρσεδάκης, «Η Εγκληματολογική Σκέψη απ' την Αρχαιότητα ως τις Μέρες μας», τεύχος Α', Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1990, σελ. 204.

³⁵⁹ Ανθοζωή Χαϊδου, «Θετικιστική Εγκληματολογία. Αιτιολογικές Προσεγγίσεις του Εγκληματικού Φαινομένου», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1996, σελ. 160-162.

Οι Cloward και Ohlin στη θεωρία τους των ‘συστημάτων διαφορετικών ευκαιριών’ υποστηρίζουν πως κάθε άτομο κατέχει μία συγκεκριμένη θέση τόσο απέναντι στις νόμιμες όσο και στις παράνομες ευκαιριακές δομές. Για να επιτύχει το ρόλο που θέλει να αναλάβει θα πρέπει να έχει πρόσβαση στα αναγκαία νόμιμα μέσα. Η έντονη κοινωνική διαστρωμάτωση και οι διαφορετικές οικονομικές συνθήκες των βιομηχανικών πόλεων, αποκλείουν τους νέους των κατώτερων και των μη ευνοούμενων ομάδων, που έχουν εσωτερικεύσει τις αξίες της μεσαίας τάξης, από τις δυνατότητες πρόσβασης στις αξίες της μεσαίας τάξης, με αποτέλεσμα την εκδήλωση εναλλακτικών εγκληματικών συμπεριφορών (υπάρχουν τέσσερις κατηγορίες νέων της κατώτερης τάξης: α) εκείνοι που επιθυμούν να βελτιώσουν την οικονομική τους θέση και να γίνουν μέλη της μεσαίας τάξης, β) εκείνοι που επιδιώκουν την είσοδο στη μεσαία τάξη, χωρίς να ενδιαφέρονται για τις οικονομικές συνθήκες, γ) εκείνοι που επιθυμούν την υλική ευημερία, χωρίς να προσχωρήσουν στη μεσαία τάξη, και δ) εκείνοι που προτιμούν την απόσυρση, που είναι κυρίως αλκοολικοί και τοξικομανείς).

Όσον αφορά για τη λειτουργία των συμμοριών, ενώ ο Merton είχε υποστηρίξει ότι οι νέοι της κατώτερης τάξης επιζητούν της οικονομική επιτυχία και ο Cohen ότι προσπαθούν να βελτιώσουν το κοινωνικό τους status, και ενώ ο Merton θεωρεί ότι η παρεκκλίνουσα συμπεριφορά είναι προϊόν διαφοροποιήσεων στη πρόσβαση των στόχων για επιτυχία με νόμιμα μέσα, ο Cloward υποστηρίζει ότι «οι διαφοροποιήσεις αναφέρονται στη πρόσβαση των παράνομων μέσων και ότι αυτή η διαφορετική ευκαιρία κατέχει ένα σημαντικό μέρος στην κατανομή των παρεκκλινουσών προσαρμογών»³⁶⁰

Όσον αφορά τη θεωρία του Miller, ο θεωρητικός υποστηρίζει πως η εγκληματικότητα των ‘κατωτέρων’ είναι αποτέλεσμα των ‘εστιακών ενδιαφερόντων’ {«η εμπλοκή με τις αρχές, η ανδρεία, η εξυπνάδα, η σκληρότητα, η μοίρα και η αυτονομία»} που ενυπάρχουν στο σύστημα αξιών της κατώτερης ομάδας, είναι οι στενές διαπροσωπικές σχέσεις και η κοινωνική θέση που ωθούν σε παράνομες συμπεριφορές, με στόχο την αναγνώριση από τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας. Όσο μεγαλύτερος είναι ο συγχρωτισμός με παραβατικά μέλη, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα να οδηγηθούν στο έγκλημα. Σύμφωνα, λοιπόν, με τον Miller «η εγκληματικότητα των συμμοριών στις αστικές περιοχές δεν είναι προϊόν της φτώχειας καθαυτής που υπάρχει μεταξύ δύο και τριών γενεών, αλλά μιας διακεκριμένης κουλτούρας της κατώτερης τάξης της οποίας τα ‘εστιακά ενδιαφέροντα’ δεν ευνοούν την κομορμιστική συμπεριφορά, αλλά την παρεκκλίνουσα». Και ισχυρίζεται πως η κουλτούρα της κατώτερης τάξης απαντάται συχνότερα στο κόσμο των μεταναστών από αγροτικές σε αστικές περιοχές³⁶¹.

³⁶⁰ Ανθοζωή Χαΐδου, «Θετικιστική Εγκληματολογία. Αιτιολογικές Προσεγγίσεις του Εγκληματικού Φαινομένου», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1996, σελ. 169-176.

³⁶¹ Ο.π., σελ. 176-180.

Σε πολλές πόλεις το πρόβλημα των συμμοριών θεωρείται εθνικό φαινόμενο, καθώς εθνικά στοιχεία συχνά χρησιμοποιούνται για το σχεδιασμό τους. Στις ομάδες συχνά δίνονται ονόματα, που θα τις ξεχωρίσουν από άλλες, που αναδεικνύουν την ιδιαίτερη ταυτότητα των μελών τους. Τα μέλη συχνά χρησιμοποιούν χρώματα, σημάδια και τατουάζ, προκειμένου να δηλώσουν την ταυτότητα τους, και για το λόγο αυτό συχνά οι συμμορίες γίνονται αντιληπτές στις γειτονιές. Έτσι, λόγω αυτής τους της όψης, συχνά κατηγορούνται για πράξεις που γίνονται στις περιοχές όπου συχνάζουν. Επειδή η διαφορετική εμφάνιση λόγω χρώματος και τα ιδιαίτερα πολιτισμικά τους στοιχεία τραβάνε τη προσοχή, η συμμετοχή των μεταναστών προστίθεται στο γεγονός ότι οι συμμορίες γίνονται εύκολα αντιληπτές. Έτσι, οι συμμορίες γίνονται οι αποδιοπομπαίοι τράγοι. Η σύνδεση των μεταναστών με τις συμμορίες οδηγεί στο στίγμα, με αποτέλεσμα την ξеноφοβία ή την επιθετικότητα απέναντι τους και σε πολλές κοινωνίες στην ανάπτυξη ομάδων εξτρεμιστών, όπως οι νέο-Ναζί.

Σε ιδιαίτερα μέρη και χρονικές στιγμές, συγκεκριμένες εθνικές ομάδες βρίσκονται να συμμετέχουν σε συμμορίες περισσότερο από άλλες, αυτό μπορεί να συνδέεται με το κοινωνικό τους status ή τις ευκαιρίες ανέλιξης αυτών των ομάδων.

Πολλές φορές η εθνική διαφορά μετατρέπεται σε κοινωνικό διχασμό.

Η ηλικία, το γένος, η φτώχεια, η εθνικότητα, η οικογενειακή κατάσταση και η εκπαίδευση είναι ισχυροί παράγοντες για τη συμμετοχή των ατόμων σε συμμορίες. Το 2005 το σχέδιο του Τορόντο για τις νεανικές συμμορίες ρώτησε εγκληματικά μέλη συμμοριών για το πώς μπήκαν στις ομάδες και γιατί συνέχισαν αυτό τον τρόπο ζωής και πολλοί από εθνικές μειονότητες δήλωσαν ως κύριες αιτίες την κοινωνική αποξένωση και τον αποκλεισμό. Συμμετείχαν στις ομάδες ως ένδειξη περηφάνιας και περιφρόνησης απέναντι στην ανισότητα³⁶².

Τα ευρήματα των Wortley και Tanner έδειξαν πως 60% των μελών των συμμοριών ανέφεραν πως οι συμμορίες τους ήταν μεικτές στην εθνικότητα, ενώ σύμφωνα με τον Esbensen τα μέλη είναι διαφόρων φυλών και σχετικά εθνικά ομογενοποιημένα.

Στη Γαλλία, ορισμένοι νέοι επικαλούνται την εθνική μεροληψία που επικρατεί για να δικαιολογήσουν τις εγκληματικές τους συμπεριφορές (Fiori-Khayat). Ενώ, όπως αναφέρει ο White, και στην Αυστραλία η βία έχει επεκταθεί εξαιτίας της ύπαρξης στερεοτύπων, έντονου ρατσισμού και σωματικής επίθεσης απέναντι στις εθνικές μειονότητες³⁶³.

³⁶² "Street Gangs, Migration and Ethnicity", Edited by Frank van Gemert, Dana Peterson and Inger-Lise Lien, Willan Publishing, USA and Canada, 2008, σελ. 7- 20.

³⁶³ Ο.π., σελ. 262- 263.

Οι συμμορίες διαμορφώνονται σε γειτονίες που δεν μένουν μετανάστες, ανάμεσα σε μη εθνικές μειονότητες, και σε μη αστικά κέντρα.

Η ιδέα του κράτους- έθνους με έναν άνθρωπο σε ένα κράτος, που θα μιλάει μία γλώσσα, θα μοιράζεται μία θρησκεία, υπήρξε πολύ ισχυρή πεποίθηση τον 19^ο αιώνα. Ωστόσο, ο εθνικισμός έχει μία πολύ επικίνδυνη φήμη, καθώς οδήγησε σε πολλές συγκρούσεις κατά τη διάρκεια του συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος, ειδικά όταν περιέλαβε την ιδέα της φυλής.

Τον 20^ο αιώνα υπήρξαν εντάσεις μέσω πολέμων, με το 80% των θυμάτων να είναι απλοί πολίτες, με πλειοψηφία να αποτελούν οι γυναίκες και τα παιδιά, που εσκεμμένα είχαν στοχοποιηθεί. Οι πολιτικές διενέξεις και τα βίαια εγκλήματα συμπορεύονται και έχουν ως αποτέλεσμα την έξοδο ομάδων από χώρες και τη 'παραγωγή' προσφύγων. Όταν το κράτος θελήσει να δημιουργήσει μία στρατιωτική μονάδα, ένα 'καινούργιο άτομο' ή να επεκτείνει την πολιτική του εξουσία συχνά χρησιμοποιεί τη βία και την επέκταση των ξενοφοβικών τάσεων, προκειμένου να το επιτύχει.

Υπάρχουν τέσσερις σύνδεσμοι μεταξύ της μετανάστευσης και του εγκλήματος: α) το έγκλημα, και ειδικά τα εγκλήματα πολέμου, είναι ισχυρός παράγοντας που οδηγεί στη μετανάστευση, β) οι μετανάστες γίνονται αντικείμενο απαγωγών και εμπορών λευκής σαρκός, γ) κάποιες ομάδες μεταναστών δηλώνουν μεγαλύτερη εγκληματικότητα από τη πλειοψηφία του πληθυσμού, και δ) ομάδες μεταναστών με διαφορετικές πολιτισμικές αξίες γίνονται στόχος ρατσιστικών επιθέσεων από εγκληματίες χούλιγκαν και εθνικιστικές οργανώσεις³⁶⁴

Οι ξένοι είναι γνωστό πως υπερ- εκπροσωπούνται σε πολλά εθνικά συστήματα φυλακών και στις αστυνομικές στατιστικές, χωρίς, όμως, να έχει υπάρξει κάποια σύνδεση με τους πραγματικούς δράστες των εγκληματικών ενεργειών. Ωστόσο, γνωρίζουμε πως η δεύτερη γενιά των μεταναστών είναι περισσότερο επιρρεπής στη παραβατικότητα και, πιο συγκεκριμένα, τείνουν να έχουν μεγαλύτερους δείκτες εγκληματικότητας από τους ομογενείς, ειδικά όταν σχηματίζουν νεανικές συμμορίες³⁶⁵. Υπάρχουν, ωστόσο, και οι διεθνείς εγκληματίες που δεν είναι μετανάστες ή πρόσφυγες και δρουν στη σκιά της εθνικής διασποράς, συχνά είναι εγκληματίες λευκού κολάρου, και προσπαθούν να επιτεθούν σε μετανάστες και να τους εμπλέξουν σε εγκληματικές ενέργειες, προκειμένου να δρουν αντί αυτών³⁶⁶.

³⁶⁴ Schmid, 1995, από "Migration, Culture Conflict and Crime", Edited by: Joshua D. Freilich, Graeme Newman, S. Giora Shoham & Moshe Addad, Published by: Ashgate Dartmouth, England, 2002, σελ. 14-15.

³⁶⁵ Mueller 1998 & Marshall 1997.

³⁶⁶ Marshall, 1997, από: "Migration, Culture Conflict and Crime", Edited by: Joshua D. Freilich, Graeme Newman, S. Giora Shoham & Moshe Addad, Published by: Ashgate Dartmouth, England, 2002, σελ. 18-19.

Η ένταση μεταξύ των ομογενών και των μεταναστών προκύπτει από τη διαμόρφωση της συνθήκης όπου οι ημεδαποί οφείλουν να ανταγωνιστούν τους νεοεισερχόμενους στην εύρεση εργασίας, στην αγορά κατοικίας, κλπ. Σε κοινωνίες με δεξιές και ρατσιστικές αντιλήψεις η εξάπλωση των μεταναστών χρησιμοποιείται ως στοιχείο για την πολιτική τους συσπείρωση. ‘ Τα εγκλήματα μίσους’ έχουν αποτελέσει ένα σοβαρό πρόβλημα σε διάφορες χώρες. Έτσι, οι μετανάστες τείνουν να θυματοποιούνται πιο συχνά από τους μη μεταναστευτικούς πληθυσμούς³⁶⁷. Μεταχειρίζονται με άδικο τρόπο από την αστυνομία και το ποινικό σύστημα, γίνονται αντικείμενα προσβολής στη γειτονιά, τη δουλειά και το σχολείο. Ανεξάρτητα από τα μέτρα που έχουν παρθεί, κατά καιρούς, για τη προστασία και την ισότητα στην άσκηση των δικαιωμάτων τους συνεχίζουν να αποτελούν αντικείμενο θυματοποίησης και οι αρχές συνεχίζουν να κατηγορούνται για την ελλιπή δράση τους σε αυτό τον τομέα³⁶⁸.

Σε έρευνα του 1995 σχετικά με τη εγκληματική δράση των μεταναστών σε σχέση με των ομογενών σε επτά χώρες με διαφορετικές πολιτικές στο μεταναστευτικό ζήτημα (Αυστραλία, Καναδάς, Γαλλία, Γερμανία, Μεγάλη Βρετανία, Ιαπωνία και Ηνωμένες Πολιτείες), βάσει των αστυνομικών στατιστικών κάθε χώρας για τον αριθμό των φυλακισμένων, παρατηρήθηκε πως οι μετανάστες στις Ηνωμένες Πολιτείες, στο Καναδά και στην Αυστραλία, τις παραδοσιακές χώρες υποδοχής μεταναστών, οι μετανάστες έχουν χαμηλότερους δείκτες από τους ομογενείς, σε αντίθεση με τη Γαλλία, τη Γερμανία και της Ιαπωνία που έχουν υψηλότερους. Ενώ, στην Αυστραλία, τη Γαλλία και τις Ηνωμένες Πολιτείες ο τύπος της εγκληματικής δράσης που ήταν πιο υψηλός στους μετανάστες ήταν τα αδικήματα περί ναρκωτικών ουσιών, και αυτό ίσως και να οφείλεται στην υπερεκπροσώπηση των μεταναστών στις αστυνομικές στατιστικές. Ενώ, η γνώμη των ομογενών παρατηρήθηκε πως, τις περισσότερες φορές, είναι αρνητική, αδιαφορώντας για τις μεταναστευτικές πολιτικές του έθνους τους³⁶⁹. Και στις χώρες με αυστηρότερες πολιτικές οι πολίτες συμφωνούν πως οι μετανάστες αυξάνουν τους εγκληματικούς δείκτες³⁷⁰.

Από μόνη της η εθνικότητα δεν αποτελεί αιτία βίαιων συγκρούσεων. Οι περισσότερες εθνικές ομάδες δηλώνουν τις ανάγκες και τα θέλω τους ειρηνικά μέσω πολιτικών οδών. Αλλά, όταν η εθνικότητα συνδέεται με τη κοινωνική αβεβαιότητα, τότε

³⁶⁷ "Migration, Culture Conflict and Crime", Edited by: Joshua D. Freilich, Graeme Newman, S. Giora Shoham & Moshe Addad, Published by: Ashgate Dartmouth, England, 2002, σελ. 19.

³⁶⁸ Ο.π., σελ. 103-104.

³⁶⁹ Simon & Alexander, 1983

³⁷⁰ "Migration, Culture Conflict and Crime", Edited by: Joshua D. Freilich, Graeme Newman, S. Giora Shoham & Moshe Addad, Published by: Ashgate Dartmouth, England, 2002, σελ. 69-70 και 77-82.

αυξάνεται ο φόβος και οι εντάσεις για το μέλλον της κοινωνίας. Η Vesna Pesic³⁷¹ ανέφερε πως: «ο φόβος του μέλλοντος, ζούσε κατά τη διάρκεια του παρελθόντος»³⁷².

Στο σύγχρονο κόσμο ο φόβος για το μέλλον μπορεί να λάβει πολλές μορφές, οι δύο πιο δημοφιλείς τύποι είναι: ο φόβος ορισμένων εθνικών ομάδων πώς θα αφομοιωθούν από μία κυρίαρχη κουλτούρα, και ο φόβος για την ασφάλεια και την επιβίωση τους, με αποτέλεσμα, πολλές φορές, την εξάπλωση της βίας.

Οι συλλογικοί φόβοι για το μέλλον ανυψώνονται όταν τα κράτη χάνουν τη δυνατότητα τους να διαιτητεύουν μεταξύ των ομάδων ή να παρέχουν εγγυήσεις προστασίας για αυτές. Έτσι, η ασφάλεια μετατρέπεται σε ένα σοβαρό ζήτημα, τα κράτη προετοιμάζονται για τις βίαιες εκδηλώσεις, με αποτέλεσμα να αναγείρουν τη βία ως μία πραγματικότητα.

Μεταξύ των εθνικών ομάδων τρία στρατηγικά διλήμματα μπορούν να προκαλέσουν τη βία: η ψευδής πληροφόρηση, τα προβλήματα της αξιοπιστίας της αφοσίωσης, και τα κίνητρα να χρησιμοποιήσουν την πίεση προληπτικά. (γνωστό και ως ‘δίλημμα ασφαλείας’³⁷³). Αυτές είναι και οι κύριες αιτίες των εθνικών συγκρούσεων³⁷⁴.

Η εθνική σύγκρουση εξαπλώνεται κατά πλάτος των εθνικών συνόρων με δύο τρόπους: α) όταν η εθνική βία σε ένα κράτος αυξάνει την πιθανότητα της σύγκρουσης σε άλλο, β) όταν μία σύγκρουση σε μία χώρα φέρνει νέες, ξένες εμπόλεμες ζώνες-είτε πρόκειται για γειτονικές χώρες, είτε για μεγάλες δυνάμεις.

Σύμφωνα με τον Halperin οι εθνικές συγκρούσεις διαφέρουν από ιδεολογικές και, πιθανώς, θρησκευτικές συγκρούσεις που περιορίζονται στις εθνικές ομάδες, και όπου οι μετέπειτα αρχές είναι περισσότερο διεθνείς. Οι εθνικές συγκρούσεις μπορεί να εξαπλωθούν πέρα από την αρχική τους ομάδα, αλλά δεν είναι πιθανό να δημιουργήσουν διεθνή ‘αναζωπύρωση’ εκτός και αν συνδεθούν με άλλους

³⁷¹ καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο στο Βελιγράδι και ειρηνική ακτιβίστρια στη πρώην Γιουγκοσλαβία.

³⁷² Παρατηρήσεις στο IGCC Working Group στη διεθνή εξάπλωση και τη διαχείριση της εθνικής σύγκρουσης, University of California, San Diego, October 1, 1994, από το βιβλίο “The International Spread of Ethnic Conflict. Fear, Diffusion, and Escalation”, σελ. 7.

³⁷³ Που πηγάζει από τις εθνικές συγκρούσεις και αποτελεί αποτέλεσμα της αναρχίας. Σε περιόδους αναρχίας τα κράτη αυξάνουν τις αυτοάμυνες τους και πιθανώς τις στρατιωτικές τους δυνάμεις, γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με άλλους που αντιδρούν αυξάνοντας τις δυνατότητες τους. Το δίλημμα, επομένως, έγκειται στην ανικανότητα των δύο πλευρών να παρατηρήσουν η μία τις προθέσεις της άλλης. Όπως αναφέρει ο Posen: «Το τί κάνει κάποιος για να αυξήσει την ασφάλεια του, στο τέλος, μπορεί να κάνει κάποιον λιγότερο ασφαλή». (1993^a, 104, από το βιβλίο: “The International Spread of Ethnic Conflict. Fear, Diffusion, and Escalation”, σελ. 17.

³⁷⁴ David A. Lake and Donald Rothchild, “The International Spread of Ethnic Conflict. Fear, Diffusion, and Escalation”, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1998, σελ. 7-9.

παράγοντες. Ωστόσο, οι εθνικές συγκρούσεις είναι πιθανότερο να εξαπλωθούν σε κράτη που ήδη αντιμετωπίζουν κινδύνους εθνικής βίας³⁷⁵.

Ο Durkheim ανέφερε πως «μόνη η κοινή ιδιότητα του πολίτη, η οποία ορίζεται από την ισότητα των ατομικών, νομικών και πολιτικών δικαιωμάτων, δεν αρκεί προκειμένου να εξασφαλιστεί ο κοινωνικός δεσμός. Η αφηρημένη αλληλεγγύη που γεννάται από την ιδιότητα του πολίτη οφείλει να θεμελιωθεί, επίσης, στο σύνολο των ανταλλαγών μεταξύ των ατόμων.»³⁷⁶

Ο Durkheim ανέφερε πως στη σύγχρονη κοινωνία, με τη μεγάλη ύπαρξη ετερογένειας, η κοινωνική συνοχή δεν εξασφαλίζεται πλέον από την 'ομοιότητα' των ανθρώπων ('μηχανική' αλληλεγγύη), αλλά μέσω της συμπληρωματικότητας των λειτουργιών που ασκούν ('οργανική' αλληλεγγύη: συνεργάζονται όπως τα όργανα του ανθρώπινου σώματος {με αύξηση της εξειδίκευσης}). Έτσι, τα άτομα συμμετέχουν στην ενσωματωμένη 'κοινωνία', όπως την αποκαλεί³⁷⁷.

Ο Sorokin διέκρινε την κοινωνική ενσωμάτωση στη βάση της λειτουργικής αλληλεξάρτησης που συνδέεται με τον καταμερισμό της εργασίας- την 'κοινωνική δομή'- με τα πολιτισμικά συστήματα βάσει της ορθολογικής εσωτερικής λογικής- τον 'πολιτισμό'³⁷⁸. Επίσης, ο Merton διέκρινε τη πολιτισμική από τη κοινωνική δομή, διατυπώνοντας πως η πολιτισμική δομή ορίζεται ως «οργανωμένο σύνολο κανονιστικών αξιών που ρυθμίζουν τη κοινή συμπεριφορά των μελών μιας κοινωνίας ή ομάδας», ενώ η κοινωνική δομή ως «οργανωμένο σύνολο κοινωνικών σχέσεων στο πλαίσιο των οποίων τα μέλη της κοινωνίας ή της ομάδας εμπλέκονται με διαφορετικούς τρόπους». Η ανομία και η παραβατικότητα γεννάται όταν υπάρχει απόκλιση μεταξύ των πολιτισμικών στόχων και των θεσμικών μέσων για την επίτευξη τους (των δυνατοτήτων των ομάδων να δράσουν σύμφωνα με τους κανόνες και τους στόχους), δηλαδή την απόσταση που χωρίζει τη κοινωνική από την πολιτισμική δομή³⁷⁹. Το άτομο μπορεί να ακολουθήσει πέντε δρόμους: το κομφορμισμό, τη καινοτομία, τη τελετουργία, την απόσυρση, ή την εξέγερση.

Για τον Parsons προκειμένου να υπάρξει κοινωνική ενσωμάτωση θα πρέπει να υιοθετηθούν από κοινού σύμβολα και ένα κανονιστικό σύνολο ρυθμίσεων. Οι

³⁷⁵ Ο.π., σελ. 23-25.

³⁷⁶ Dominique Schnapper, «Η Κοινωνική ενσωμάτωση. Μια Σύγχρονη Προσέγγιση», Εκδόσεις: Κριτική, Επιστημονική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2008, σελ. 61.

³⁷⁷ Ο.π., σελ. 61-63.

³⁷⁸ Ο.π., σελ. 91.

³⁷⁹ Dominique Schnapper, «Η Κοινωνική ενσωμάτωση. Μια Σύγχρονη Προσέγγιση», Εκδόσεις: Κριτική, Επιστημονική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2008, σελ. 92-93.

κανόνες του συλλογικού βίου οφείλουν να αναφέρονται στις ίδιες αξίες. Η κοινωνική ενσωμάτωση δημιουργείται μέσα από την ενσωμάτωση στα υποσυστήματα: των κανόνων, της οικογένειας, των σχολείων, των επιχειρήσεων και των ρόλων³⁸⁰.

Ο Park ανέφερε τον 'κύκλο των φυλετικών σχέσεων', δηλαδή το κύκλο των σχέσεων μεταξύ διαφόρων ομάδων που επαναλαμβάνεται ακολουθώντας τα εξής στάδια: α) την επαφή του ντόπιου με το 'ξένο' στοιχείο, β) τη δημιουργία συγκρουσιακών σχέσεων, γ) την προσαρμογή, και, τέλος, δ) την αφομοίωση, που ορίζεται ως «διαδικασία αλληλοδιείσδυσης και ώσμωσης κατά την οποία τα άτομα και οι ομάδες δέχονται τις μνήμες, τα αισθήματα και τις συμπεριφορές άλλων ατόμων και ομάδων και, αποδεχόμενοι τις εμπειρίες και την ιστορία τους, ενσωματώνονται μαζί τους σε κοινό πολιτιστικό βίο»³⁸¹. Δεν επρόκειτο να ζητηθεί από τα άτομα να απαλείψουν από τη συνείδηση τους τη μνήμη του παρελθόντος τους, αλλά να την ενσωματώσουν στις νέες εμπειρίες τους. Ο Park απέρριπτε την ιδέα πως η εθνική ενότητα μπορεί να δημιουργηθεί μόνο μέσα από την ύπαρξη εθνικής και πολιτισμικής ομοιογένειας. Με την αφομοίωση θα λύνονταν, κατά τον θεωρητικό, οι όποιες διαφορές μεταξύ των ομάδων³⁸².

Όπως αναφέραμε, οι μετανάστες από τη μία βιώνουν την απόρριψη και την εκδίωξη από τη χώρα προέλευσης και από την άλλη την άρνηση της απορρόφησης και της αναγνώρισης τους ως προσωπικότητες από τη χώρα υποδοχής. Το αποτέλεσμα αυτής της διπλής τραυματικής εμπειρίας θα τους οδηγήσει είτε στην εγκληματικότητα, είτε στην απάρνηση της όποιας ενέργειας βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης τους, είτε στην αποκατάσταση και τη συνέχιση της προηγούμενης ζωής τους. Το τραύμα αυτό αλλάζει το άτομο μέσα από το πόνο και την απόρριψη και του γεννά ταυτόχρονα δύναμη και δυσκολίες. Μπορεί να υπάρξουν τραυματικές εμπειρίες στο άτομο μέσα από την εμφάνιση του άγχους και των εφιαλτών, ή και απάρνηση της παρελθούσας εμπειρίας, μέσω της λήθης και της αποφυγής ορισμένων καταστάσεων³⁸³.

Απαραίτητη, για τη σωστή μεταχείριση των μεταναστών και των προσφύγων είναι η ενημέρωση των πολιτών, ώστε να ευαισθητοποιηθούν απέναντι σε αυτή την ευάλωτη ομάδα των κατοίκων της χώρας τους. Ο χειρισμός του ζητήματος της αποκατάστασης και της ένταξης τους στο κοινωνικό σύνολο, σύμφωνα με τον Κονταξή «προσδιορίζει

³⁸⁰ Ο.π., σελ. 95.

³⁸¹ Ο.π., σελ. 119.

³⁸² Ο.π., σελ. 120.

³⁸³ Αντώνης Δ. Μαγγανάς, «Το Εγκληματικό Φαινόμενο στην Πράξη. Σεξουαλική εγκληματικότητα, Ανήλικοι: θύτες και θύματα, Κοινωνική αντίδραση, Η μεταχείριση των παραβατικών, Σχολιασμός δικαστικών αποφάσεων», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2004, σελ. 255-256.

ως ένα βαθμό την ποιότητα λειτουργίας ενός πολιτικού καθεστώτος και το μέγεθος του λεγόμενου δημοκρατικού ελλείμματος»³⁸⁴.

³⁸⁴ Ο.π., σελ. 265.

3.2. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ.

Το νομικό καθεστώς των μεταναστών στην Ελλάδα καθορίζεται τόσο από τις συνταγματικές της ρυθμίσεις, όσο και από την εφαρμογή μηχανισμών των Διεθνών Οργανισμών, αλλά και από τις θεσμικές παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο συγκεκριμένο πεδίο.

Οι διεθνείς ρυθμίσεις για το μεταναστευτικό φαινόμενο χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: γενικής εφαρμογής (διατάξεις που περιέχονται σε διεθνείς μηχανισμούς προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: ΟΗΕ, ΕΣΔΑ, Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης και Διεθνείς Συμβάσεις Εργασίας) και αποκλειστικής ισχύος για μετανάστες (διατάξεις που περιέχονται σε μηχανισμούς που αφορούν αποκλειστικά το φαινόμενο της μετανάστευσης: Σύμβαση της Γενεύης, ΟΗΕ για την προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών εργαζομένων και των οικογενειών τους, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Νομικό Καθεστώς των Μεταναστών Εργαζομένων, τη Σύμβαση σχετικά με τη συμμετοχή των αλλοδαπών στη δημόσια ζωή σε τοπικό επίπεδο και τη Διεθνή Σύμβαση Εργασίας)³⁸⁵.

Το δίκαιο των αλλοδαπών αποτελεί τμήμα του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου και η νομική ρύθμιση της καταστάσεως τους γίνεται με τους κανόνες του ουσιαστικού δικαίου. Οι κανόνες του δικαίου των αλλοδαπών πηγάζουν από το δημόσιο διεθνές δίκαιο και από το εθνικό δικαιοσύστημα. Από διεθνείς συμβάσεις, μέσω των οποίων διαμορφώνεται η νομική κατάσταση των αλλοδαπών, μέσω των «ελάχιστων ορίων» προστασίας τους, αλλά και μέσω εθνικών κανόνων ουσιαστικού δικαίου που ανευρίσκονται στο Σύνταγμα, σε νόμους και σε διατάγματα υπουργών³⁸⁶.

Όσον αφορά το δικαίωμα διαμονής των μεταναστών, η Ελλάδα κύρωσε την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Εγκαταστάσεως που είχε συναφθεί στις 13.12.1955 στο Παρίσι, και το Πρωτόκολλο της Σύμβασης (ν.δ. 4429/1964), βάσει της οποίας κάθε συμβαλλόμενο Μέρος θα πρέπει να διευκολύνει τη πρόσβαση στην επικράτεια του για μικρό διάστημα παραμονής σε αυτή κατοίκων άλλων Μερών, επιτρέποντας τους την ελεύθερη κυκλοφορία, εκτός και αν συντρέχουν λόγοι δημοσίας τάξεως, ασφάλειας, δημοσίας υγείας ή ηθών που αντιβαίνουν στη συγκεκριμένη πρακτική, (άρθρο 1), ενώ προέτρεπε και την μόνιμη ή για μεγάλο χρονικό διάστημα διαμονή τους σε αυτή (άρθρο 2). Επίσης, με το ν. 4077/1960 κυρώθηκε από την Ελλάδα η Συμφωνία που είχε υπογραφεί στο Παρίσι στις 13.12.1957 «περί κανονισμού

³⁸⁵ «Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα», Επιμέλεια: Γαβριήλ Αμίτσης και Γαβριέλλα Λαζαρίδη. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001, σελ. 34-36.

³⁸⁶ Σπυρίδωνος Βλ. Βρέλλη, «Δίκαιο Αλλοδαπών. Τα Αλλοδαπά Φυσικά Πρόσωπα», Τεύχος Α, 'Β Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2003, σελ. 23-32.

κυκλοφορίας ατόμων μεταξύ Χωρών του Συμβουλίου της Ευρώπης» και το Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (ν. 2462/1997), όπου το άρθρο 12 παρ. 1 προέβλεπε ότι «οποιοσδήποτε βρίσκεται νόμιμα στο έδαφος ενός Κράτους έχει δικαίωμα ελεύθερης μετακίνησης και ελεύθερης επιλογής κατοικίας στο έδαφος αυτού του κράτους»³⁸⁷.

Η Ελλάδα ήταν αρχικά χώρα αποστολής όταν μετατράπηκε σε υποδοχής ήταν απροετοίμαστη για την αντιμετώπιση των νέων περιστάσεων. Έτσι υιοθετήθηκε ο Ν. 1975/91, που επιδίωκε την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης (με την εισαγωγή, εκτός των άλλων, και ειδικών ομάδων περιπολίας, προκειμένου να περιπολούν τα εξωτερικά σύνορα της χώρας για να εμποδίζουν την είσοδο παράνομων μεταναστών) και τη προσαρμογή των εθνικών πολιτικών στη μεταναστευτική πολιτική των κρατών μελών της Δυτικής Ευρώπης³⁸⁸. Ο νόμος θέσπισε και αυστηρότερες προϋποθέσεις για τη χορήγηση άδειας παραμονής και εργασίας, με αρχική περίοδο παραμονής χωρίς άδεια τους τρεις μήνες. Ενώ επιβάλλονται αυστηρές ποινές σε άτομα ή επιχειρήσεις που διευκολύνουν την είσοδο ή απασχολούν παράνομους μετανάστες (η παραμονή και η άδεια εργασίας μπορούν να χορηγηθούν χωρίς χρονικό όριο στους μετανάστες που έχουν παντρευτεί με Έλληνες ή έχουν Ελληνική καταγωγή). Επιπλέον, ο Υπουργός Δημοσίας Τάξης μπορούσε να επιβάλει περιορισμούς στην ελεύθερη μετακίνηση ενός αλλοδαπού για 'λόγους δημόσιας ασφάλειας'.

Ο Ν. 1975/91 έθεσε σε εφαρμογή τις ρυθμίσεις της Συνθήκης του Σένγκεν (που θα αναλύσουμε στη συνέχεια) όσον αφορά το θέμα της απέλασης των μεταναστών, αλλά με ορισμένα προβλήματα στην εφαρμογή, καθώς οι παράνομοι μετανάστες αποτελούν ένα φθινό και εκμεταλλεύσιμο δυναμικό σε μία χώρα με αυξημένα ποσοστά παραοικονομίας.

Σημεία αδυναμίας του νόμου ήταν η περιοριστική χρήση του δικαιώματος άσκησης προσφυγής και η μη πρόβλεψη μέτρων ένταξης των μεταναστών.

Το 1993 θεσμοθετήθηκε η υποχρεωτική ασφάλιση όλων των παράνομων αλλοδαπών³⁸⁹.

Η παραμονή των αλλοδαπών στη χώρα μας υπόκειται στο σύστημα της προηγούμενης αδειάς και του ελέγχου. Η άδεια παραμονής χορηγείται ύστερα από

³⁸⁷ Σπυρίδωνος Βλ. Βρέλλη, «Δίκαιο Αλλοδαπών. Τα Αλλοδαπά Φυσικά Πρόσωπα», Τεύχος Α, 'Β Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2003, σελ. 64-65.

³⁸⁸ «Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα», Επιμέλεια: Γαβριήλ Αμίτσης και Γαβριέλλα Λαζαρίδη. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001, σελ. 37-38.

³⁸⁹ «Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα», Επιμέλεια: Γαβριήλ Αμίτσης και Γαβριέλλα Λαζαρίδη. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001, σελ 38-40.

γνώμη της Επιτροπής Μετανάστευσης που εξετάζει τα απαραίτητα δικαιολογητικά. Οι λόγοι χορηγήσεως άδειας παραμονής μπορεί να είναι γενικοί, μπορεί να αφορούν τη παραμονή για εκτέλεση εργασίας στη χώρα, μπορεί να υπάρχουν μέλη της οικογένειας του αλλοδαπού που διαμένουν στη χώρα, ή και παραμονή για σπουδές.

Σχετικά με τα άτομα που επιχειρούν να εισέλθουν στην Ελλάδα και προέρχονται από κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υφίστανται ειδικοί κανόνες που διευκολύνουν την είσοδο, τη κυκλοφορία και τη διαμονή τους στην Ελλάδα (όπως συμβαίνει και με την ισχύ της Συμφωνίας του Σένγκεν)³⁹⁰.

Για τη διευκόλυνση της έκδοσης ενός προσώπου από ένα κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε άλλο έχουν υπογραφεί: η Σύμβαση του Δουβλίνου της 27.9.1996, η Σύμβαση των Βρυξελλών της 10.3.1995, η Συμφωνία του San Sebastian της 26.5.1989, η Συμφωνία Σένγκεν, που η ισχύς της είχε αρχίσει στις 1.12.1997, και οι Συμβάσεις σχετικά με τη προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ν. 2803/2000). Η έκδοση γίνεται και μέσα από το «ευρωπαϊκό ένταλμα συλλήψεως» που εκδίδεται από τη δικαστική Αρχή σε ένα κράτος μέλος προς το σκοπό συλλήψεως και παραδόσεως από άλλο κράτος μέλος για πρόσωπο το οποίο καταζητείται³⁹¹.

Με το Ν. 2910/2001 («Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην Ελληνική Επικράτεια. Κτήση της Ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις») άρχισε να απασχολεί τη χώρα η δυνατότητα της κοινωνικής ένταξης των μεταναστευτικών πληθυσμών. Η Ελλάδα πρόσφατα υιοθέτησε πρόγραμμα νομιμοποίησης ενός τμήματος παράνομων μεταναστών.

Το 1990 χορηγήθηκαν 30.000 εποχιακές άδειες εργασίας σε Αλβανούς, επίσης επιχειρήθηκε συμφωνία με την Αλβανική Κυβέρνηση για τον έλεγχο του μεταναστευτικού ρεύματος στην Ελλάδα, ενώ, το 1995, υιοθετήθηκε Σύμφωνο Συνεργασίας με τη Βουλγαρία για την εποχιακή απασχόληση των Βουλγάρων υπηκόων μέσω χορηγήσεως άδειας παραμονής και εργασίας για χρονικό διάστημα τριών μηνών, χωρίς, όμως, να καλύπτει τα μέλη της οικογένειας τους³⁹².

Η εφαρμογή της πράσινης κάρτας συζητήθηκε για πρώτη φορά τον Ιούνιο του 1995 με πρόταση του Υπουργείου Εργασίας, για το οποίο και σχηματίστηκε ειδική Επιτροπή για την εξέταση των προϋποθέσεων νομιμοποίησης των παράνομων αλλοδαπών.

³⁹⁰ Ο.π., σελ. 214.

³⁹¹ Ο.π., σελ. 223-225.

³⁹² Σπυρίδωνος Βλ. Βρέλλη, «Δίκαιο Αλλοδαπών. Τα Αλλοδαπά Φυσικά Πρόσωπα», Τεύχος Α, 'Β Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2003, σελ. 41 και σελ. 59-60.

Το 1997 η Κυβέρνηση υιοθέτησε δύο Προεδρικά διατάγματα που εξασφάλιζαν τη δυνατότητα 'αμνηστίας' για παράνομους μετανάστες. Το πρώτο εξειδίκευσε τις προϋποθέσεις εισόδου των αλλοδαπών στο ελληνικό έδαφος και τη χορήγηση προσωρινής κάρτας διαμονής, ύστερα από τη καταβολή αίτησης και τη γνωστοποίηση των στοιχείων της ταυτότητας του αιτούντος διαμονής, και το δεύτερο ειδίκευσε τις προϋποθέσεις λήψης άδειας παραμονής μικρής (1-3 έτη) ή μεγάλης (5 έτη) διάρκειας από ενδιαφερόμενου που ήδη διέθετε κάρτα προσωρινής διαμονής. Με την εφαρμογή των διαταγμάτων διατυπώθηκαν ορισμένες ανησυχίες σχετικά με το ότι η χορήγηση καρτών παραμονής και εργασίας θα οδηγούσε στην ανάδειξη των αξιώσεων για οικογενειακή επανένωση, εκπαίδευση, και άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων των αλλοδαπών. Ενώ, επισημάνθηκε και η δυσκολία αποστολής στη χώρα προέλευσης των μεταναστών που έχει λήξει η άδεια παραμονής τους. {ωστόσο, πολλοί εκ των μεταναστών δεν υπέβαλαν αίτηση νομιμοποίησης, διότι, βάσει στοιχείων που παρείχαν οργανώσεις μεταναστών της περιόδου, οι περισσότεροι είχαν το φόβο πως με την προσκόμιση των στοιχείων τους στις Ελληνικές Αρχές θα ήταν άμεση η απέλαση τους, ενώ πολλοί δεν είχαν και τα απαραίτητα πιστοποιητικά³⁹³}

Για την ένταξη των νόμιμων μεταναστών καθίσταντο υπεύθυνες εθνικές και διεθνείς εθελοντικές οργανώσεις. Ωστόσο, σύμφωνα με τον Drouga (1996) «ακόμα και στην περίπτωση που το ποσοστό των νομιμοποιημένων μεταναστών αυξάνοντας σε πενταπλάσιο βαθμό από ό,τι σήμερα, θα έπρεπε να διανυθούν 50 χρόνια για να αποτελέσουν οι μετανάστες αυτοί μόλις το 1% του Ελληνικού πληθυσμού»³⁹⁴. Στην Ελλάδα, εντούτοις, δεν έχει αναπτυχθεί κανένα οργανωμένο κίνημα κατά των μεταναστών. Βεβαία, συζητείται η περίπτωση των φαινομένων του εθνικισμού και του ρατσισμού αν αυξηθεί ο αριθμός των μεταναστών στην χώρα. Επίσης, τίθεται και το οικονομικό ζήτημα της νομιμοποίησης των μεταναστών, καθώς θα περιορίσει τα οικονομικά οφέλη της χρήσης φτηνού εργατικού δυναμικού που υπάρχει στις μέρες μας³⁹⁵.

Ο πιο μεγάλος αριθμός λαθρομεταναστών που έχει επίσημα καταγραφεί μέχρι σήμερα στην Ελλάδα προέκυψε από τη απογραφή του 2001, όπου και καταγράφηκαν 762.191 μετανάστες, ενώ τώρα υπερβαίνουν τους 1.500.000, με αυξητικές τάσεις. Ο μεγάλος όγκος της μετανάστευσης προέρχεται από την Αλβανία (57,47%), τη Βουλγαρία (4,6%), τη Ρουμανία (2,88%), την Ουκρανία (1,78%), τη Ρωσία (2,3%), κλπ. Ο κύριος όγκος των οποίων συγκεντρώνεται στην περιοχή της πρωτεύουσας, δημιουργώντας εθνικές παροικίες. Οι κατά καιρούς ρυθμίσεις που εκφράζουν τη μεταναστευτική πολιτική της χώρας περιέχουν κατά βάση ήπιους κανόνες δικαίου που διευκολύνουν την νομιμοποίηση και τη μόνιμη εγκατάσταση μεγάλου ποσοστού

³⁹³ Ο.π., σελ. 41-44.

³⁹⁴ Ο.π., σελ. 46.

³⁹⁵ οι μετανάστες δέχονται να εργαστούν σε εργασίες των τριών «d» (dirty, dangerous, disliked) σε αντίθεση με τους γηγενείς.

αλλοδαπών στη χώρα. Όμως, οφείλουμε να μη λησμονούμε πως η λαθρομετανάστευση είναι πράξη παράνομη και δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζεται μόνο με ανθρωπιστικά, αλλά και με νομικά κριτήρια. Στο πλαίσιο της ανάπτυξης ενός άρθρου του περιοδικού: «Πολιτικά και Κοινωνικά Θέματα» προτείνονται τα εξής: άμεση απέλαση των λαθρομεταναστών, αποτελεσματική φύλαξη των συνόρων, αναθεώρηση της χορήγησης 'πράσινων καρτών', αφού πρώτα γίνει έλεγχος των αναγκών της ελληνικής οικονομίας σε ανθρώπινο δυναμικό, χορήγηση από την αστυνομία των αδειών παραμονής, καθότι είναι η πλέον κατάλληλη για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που αφορούν τους αλλοδαπούς και ύπαρξη των νομικών εγγράφων και των απαραίτητων προϋποθέσεων ώστε να εισέλθουν οι αλλοδαποί στην Ελλάδα προκειμένου να εργασθούν³⁹⁶.

Η σύγχρονη νομική ιδεολογία πρεσβεύει την πεποίθηση πως κάθε άνθρωπος είναι αυτοδίκαια φορέας όλων των θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων. Ωστόσο, δεν συμβαίνει το ίδιο και ως προς τα κοινωνικά, καθώς θεωρείται πως περιορίζονται αποκλειστικά στους ημεδαπούς, δεδομένου του στενού δεσμού της ιθαγένειας μεταξύ των φορέων τους και του κράτους, όπως, επίσης, και τη φορολογική τους υποχρέωση.

Στα περισσότερα κράτη ίσχυε η διαφορετική αντιμετώπιση των μη πολιτών, έτσι και στην Ελλάδα μολονότι το Σύνταγμα του 1975/86 κατοχυρώνει την απαγόρευση των διακρίσεων μεταξύ ημεδαπών και αλλοδαπών, η ελληνική νομολογία δέχεται την επιβολή περιορισμών στα κοινωνικά, αλλά και στα θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα όταν υπάρχουν λόγοι «δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος». Ωστόσο, τα κοινωνικά δικαιώματα των νόμιμα ευρισκομένων στην επικράτεια αλλοδαπών, ιδιαίτερα των προσφύγων, προστατεύονται από διεθνή κείμενα (όπως η Σύμβαση της Γενεύης του 1951 που διαχωρίζει τον πρόσφυγα από τον οικονομικό μετανάστη, με τη θέσπιση της κοινωνικής του προστασίας)³⁹⁷.

Σήμερα, στις μεταναστευτικές πολιτικές παρατηρούνται αντίρροπες τάσεις, όπως ο Βρέλλης αναφέρει σα παράδειγμα: «υπάρχει μία τάση αυξήσεως της προστασίας του αλλοδαπού στο χώρο του δημόσιου διεθνούς δικαίου, ενώ αντιθέτως, μία τάση περιορισμού της στο πεδίο των εθνικών ρυθμίσεων»³⁹⁸. Όσον αφορά το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο επιφυλάσσει, συνήθως, μία πιο ευνοϊκή μεταχείριση στους αλλοδαπούς, βασιζόμενο στις επιταγές του διεθνούς δικαίου, και συνήθως προσπαθεί για την προστασία τους.

³⁹⁶ περιοδικό: «Πολιτικά και Κοινωνικά Θέματα», Αριθμός τεύχους: 1628, Αθήνα, 7 Ιουλίου 2008, σελ. 32-33.

³⁹⁷ «Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα», Επιμέλεια: Γαβριήλ Αμίτσης και Γαβριέλλα Λαζαρίδη. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001, σελ. 73-76.

³⁹⁸ Βρέλλης, 2003.

Οι διακρίσεις κατά των αλλοδαπών από τους εθνικούς νομοθέτες μπορεί να εξηγηθούν από παράγοντες όπως: τα τυχόν προβλήματα στην αγορά εργασίας και την αυξημένη εγκληματικότητα που θεωρείται πως οι μαζικές μετακινήσεις ατόμων έχουν ως συνέπεια, αλλά και σε προκαταλήψεις της κοινωνίας.

Αυτό δεν σημαίνει πως θα πρέπει να ελαττωθούν οι έλεγχοι, αλλά να μειωθούν, ως ένα βαθμό, οι περιορισμοί και να αυξηθεί η προστασία των συγκεκριμένων προσώπων, όπως συμβαίνει, για παράδειγμα, στο πεδίο των πολιτικών δικαιωμάτων όπου η άρνηση τους αποτελεί τον κανόνα³⁹⁹.

Στην Ελλάδα μόνο πρόσφατα έχει μετατραπεί η μεταχείριση του κράτους απέναντι στους αλλοδαπούς, καθώς επεκτείνεται το προστατευτικό πεδίο των κοινωνικών δικαιωμάτων στο σύνολο του πληθυσμού και από τα διεθνή νομοθετικά κείμενα και τις συμβάσεις. Πλέον παρόμοιες πρακτικές και ιδεολογίες ενυπάρχουν και σε χώρες με πολυεθνικό χαρακτήρα όπως οι ΗΠΑ ή ακόμα και με έντονο εθνικιστικό χαρακτήρα, όπως η Γαλλία⁴⁰⁰. Ωστόσο, στη χώρα μας εξακολουθεί να υφίσταται διάκριση μεταξύ παράνομων και νόμιμων αλλοδαπών (με εξαίρεση το τομέα της εκπαίδευσης). Οι παράνομοι αλλοδαποί είναι ' σύγχρονοι παρίες, σχεδόν μη υποκείμενα δικαίου, στερημένοι από κάθε είδους κοινωνικά δικαιώματα'⁴⁰¹.

Αναλυτικότερα:

Στην Ελλάδα υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός αλλοδαπών που έχουν αναπτύξει δραστηριότητες και κοινωνικές επαφές με τους πολίτες της. Ενώ, υπάρχουν και αρκετές αλλοδαπές εταιρίες που αναπτύσσουν συναλλακτική δράση. Υπάρχουν τόσο νόμιμα εισερχόμενοι αλλοδαποί, που έχουν λάβει άδεια παραμονής, όσο και παράνομοι, που δεν έχουν άδεια ή που η άδεια τους έχει λήξει. Το νομικό καθεστώς των αλλοδαπών προσώπων (είτε φυσικών, είτε νομικών) στην ελληνική επικράτεια ρυθμίζει το ελληνικό Δίκαιο Καταστάσεως των Αλλοδαπών, που οι διατάξεις του φέρουν χαρακτήρα κανόνων δημοσίου δικαίου. Υπάρχουν πέντε ειδικότερες κατηγορίες του Δίκαιο Καταστάσεως των Αλλοδαπών: α) εκείνο που ρυθμίζει την κατάσταση των αλλοδαπών που δεν έχουν ευρωπαϊκή ιθαγένεια, β) εκείνο που ρυθμίζει το ιδιαίτερο καθεστώς των κοινοτικών υπηκόων, γ) εκείνο που ρυθμίζει την ιδιαιτερότητα των προσφύγων και ανιθαγενών, που προστατεύει η Ελληνική Πολιτεία βάσει Διεθνών Συμβάσεων, δ) εκείνο που καθορίζει τους κανόνες ειδικά για τους ομογενείς, και ε) εκείνο που ρυθμίζει, σε επίπεδο κοινοτικού δικαίου, θέματα εισόδου, παραμονής, εργασίας, εγκατάστασης και ελεύθερης κυκλοφορίας υπηκόων

³⁹⁹ Σπυρίδωνος Βλ. Βρέλλη, «Δίκαιο Αλλοδαπών. Τα Αλλοδαπά Φυσικά Πρόσωπα», Τεύχος Α, Β Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2003, σελ. 19-23.

⁴⁰⁰ «Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα», Επιμέλεια: Γαβριήλ Αμίτσης και Γαβριέλλα Λαζαρίδη. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001, σελ. 80-81 και 83.

⁴⁰¹ Γ. Καντρούγκαλος, από: «Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα», Επιμέλεια: Γαβριήλ Αμίτσης και Γαβριέλλα Λαζαρίδη. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001, σελ. 86.

τρίτων χωρών που εισέρχονται (νόμιμα ή παράνομα) σε κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς πλέον (μετά τη Συνθήκη του Άμστερνταμ και τη Συνθήκη της Νίκαιας, και στο πλαίσιο της Συνθήκης του Σένγκεν) υφίσταται μία κοινή ευρωπαϊκή πολιτική μετανάστευσης. Οι κάτοχοι ευρωπαϊκής ιθαγένειας μεταχειρίζονται διαφορετικά, σε βαθμό, πολλές φορές, ισάξιο με τους ημεδαπούς. Σε αντίθεση με τους αλλοδαπούς των τρίτων χωρών που συχνά αντιμετωπίζονται σε ανομοιογενή βαθμό σε σχέση με τους ημεδαπούς μίας χώρας. Διάκριση που είναι, ως επί των πλείστων, αντισυνταγματική, και αποτελεί ένα είδος 'επιφυλακτικής εμπιστοσύνης προς τους αλλοδαπούς αλλογενείς'⁴⁰².

Η ελληνική πολιτεία, όπως και όλες οι σύγχρονες πολιτείες, θέτουν στη δραστηριότητα των αλλοδαπών των τρίτων χωρών ορισμένους περιορισμούς, που άλλοτε αναφέρονται στην ικανότητα τους να είναι υποκείμενα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, άλλοτε περιορίζει την ικανότητα τους να προβαίνουν σε ενέργειες με έννομες συνέπειες (την ικανότητα του πράττειν), ενώ επιβάλλει περιορισμούς και στην είσοδο και την παραμονή τους και στην άσκηση ορισμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων. Μετά τη Συνθήκη της Νίκαιας καθιερύεται η αρχή της μη διάκρισης λόγω ιθαγένειας. Αρχή στην οποία η Ελλάδα έχει προσαρμοστεί, όμως, θα πρέπει να επιτελέσει περισσότερη εμπράγματο δραστηριότητα στο συγκεκριμένο τομέα. Οι λόγοι για τη διαφορετική μεταχείριση των αλλοδαπών είναι, κυρίως, λόγοι εσωτερικής και εξωτερικής ασφαλείας του κράτους, οικονομικοί και δημοσιονομικοί λόγοι, δημογραφικοί λόγοι (όπου και οφείλονται οι περιορισμοί της μόνιμης εγκατάστασης των αλλοδαπών στην ημεδαπή), λόγοι ανταπόδοσης ή και εξασφάλισης αμοιβαιότητας, όπως και γενικότεροι λόγοι αυξημένης προστασίας των ημεδαπών (όταν η πολιτεία προτίθεται να μεταχειριστεί ευμενέστερα τους ημεδαπούς έναντι των αλλοδαπών).

Βάσει των κανόνων του Δημόσιου Διεθνές Δικαίου υπάρχει ένα «ελάχιστο όριο» προστασίας των αλλοδαπών, που κάθε πολιτεία οφείλει να σέβεται (ακόμα και αν εφαρμόζει μία δυσμενή πολιτική στους κατοίκους της, θα πρέπει σύμφωνα με το όριο αυτό προστασίας να προσέχει τη μεταχείριση που ασκεί στους αλλοδαπούς που έχουν εισέλθει στην επικράτεια της). Οι κανόνες του Δημόσιου Διεθνές Δικαίου, όπως και οι Διεθνείς Συμβάσεις αναγνωρίζονται από το Σύνταγμα και αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού δικαίου της Ελλάδας, ενώ υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου⁴⁰³.

Διεθνείς Συμβάσεις και Σύμφωνα που υπογράφηκαν στο πλαίσιο του ΟΗΕ, όπως η Οικουμενική Διακήρυξη του 1948, η Τελική Πράξη του Ελσίνκι του Οργανισμού για

⁴⁰² Ζωή Παπασιώπη – Πασιά, «Δίκαιο Καταστάσεως Αλλοδαπών», β' έκδοση, , Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2004, σελ. 1-3 και σελ. 9-11.

⁴⁰³ Ζωή Παπασιώπη – Πασιά, «Δίκαιο Καταστάσεως Αλλοδαπών», β' έκδοση, , Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2004, σελ. 1-3 και σελ. 11-14, 15-17 και 21-23.

την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη της 1.8.1978, το κείμενο της Συνάντησης της Κοπεγχάγης της 29.6.1990 με τη Χάρτα των Παρισίων για μια Νέα Ευρώπη της 21.1.1990, το κείμενο της Συνάντησης της Μόσχας του 1991 για την ανθρώπινη διάσταση και την Απόφαση VI της διάσκεψης κορυφής του Ελσίνκι της 10.7.1992, που διακηρύσσουν ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα αφορούν όλα τα άτομα που διαβιούν σε μία χώρα χωρίς να γίνεται καμία διάκριση λόγω φυλής, χρώματος, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής, γέννησης ή οποιαδήποτε άλλης κατάστασης, ασκούν επιρροή στη διαμόρφωση και διατύπωση των εθνικών κανόνων όσον αφορά στους αλλοδαπούς⁴⁰⁴.

Για τη χορήγηση άδειας παραμονής υπεύθυνη είναι η Επιτροπή Μετανάστευσης, η οποία και αποτελεί ένα συλλογικό όργανο, που συνίσταται σε κάθε Διεύθυνση Αλλοδαπών και Μετανάστευσης και μπορούν να συσταθούν άνω της μίας επιτροπές, προκειμένου να διεκπεραιώσουν το έργο τους ταχύτερα. Έργο της Επιτροπής είναι η διατύπωση γνώμης για τη χορήγηση άδειας, ύστερα από επεξεργασία της συνέντευξης του αιτούντος, προκειμένου να διαπιστωθούν τα στοιχεία της προσωπικότητας του και οι προθέσεις διαμονής του στην Ελλάδα⁴⁰⁵.

Ο αλλοδαπός μπορεί να υποχρεωθεί ή και να αναγκαστεί να αποχωρήσει από μία χώρα μέσα από τους μηχανισμούς της επαναπροώθησης (χωρίς, όμως, να προσδιορίζεται αν θα επαναπροωθηθεί στη χώρα καταγωγής του ή στη χώρα προέλευσης του ή σε μία τρίτη χώρα) της απέλασης (ισόβιας ή πρόσκαιρης) και της έκδοσης (μέσω της διακρατικής συνεργασίας), αν δεν πληροί της προϋποθέσεις διαμονής ή αν θεωρείται επικίνδυνος για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια ή αν έχει διαπράξει ένα ποινικό αδίκημα⁴⁰⁶.

Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΟΥ ΣΕΝΓΚΕΝ:

Με τη Συμφωνία του Σένγκεν του 1985 και τη Σύμβαση Εφαρμογής της του 1990, όπως και με τα Πρωτόκολλα και τις συμφωνίες προσχώρησης κρατών μελών, επετεύχθη η σταδιακή κατάργηση των ελέγχων στα κοινά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η διέλευση των εσωτερικών και εξωτερικών συνόρων ρυθμίζεται πλέον από το κοινοτικό κερτημένο της συμφωνίας. Το σύστημα Σένγκεν δημιούργησε ένα χώρο ελεύθερης κυκλοφορίας προσώπων, μεταφορών και εμπορευμάτων, με τη μετάθεση των ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα. Ωστόσο, ο εισερχόμενος στα εσωτερικά σύνορα θα πρέπει να κατέχει τα απαραίτητα έγγραφα. Στη περίπτωση όπου αλλοδαπός τρίτων χωρών εισέλθει από τα εξωτερικά σύνορα του χώρου Σένγκεν η συμφωνία αναλαμβάνει της υπόθεσης ζητώντας να κατέχει ο εισερχόμενος έγκυρο έγγραφο που να επιτρέπει τη διέλευση των συνόρων, να είναι κάτοχος

⁴⁰⁴ Ο.π., σελ. 24-25.

⁴⁰⁵ Ζωή Παπασιώπη – Πασιά, «Δίκαιο Καταστάσεως Αλλοδαπών», β' έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2004, σελ. 59-60.

⁴⁰⁶ Ο.π., σελ. 113-117 και σελ. 135-138.

έγκυρης θεώρησης (visa) εφόσον απαιτείται, να έχει έγγραφα που να δικαιολογούν το λόγο και το σκοπό της διαμονής του, να διαθέτει τα απαραίτητα μέσα για τη διαβίωση του, να μην έχει καταχωρηθεί στο κατάλογο ανεπιθύμητων αλλοδαπών και να μην έχει θεωρηθεί ακόλουθος φορέας διατάραξης της δημόσιας τάξης, της ασφάλειας και των διεθνών σχέσεων του κράτους στο οποίο επρόκειτο να εισέλθει. Οι χώρες μέλη της έχουν πρόσβαση στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν, όπου υπάρχουν κατοχυρωμένα τα στοιχεία των αλλοδαπών. Η Συμφωνία Σένγκεν, εκτός των παραπάνω ζητημάτων, ρύθμισε και πολλά άλλα, όπως της κυκλοφορίας των αλλοδαπών (άρθρα 19-24), των τίτλων διαμονής και καταχώρησης για την απαγόρευση εισόδου (άρθρο 25), το ζήτημα του ασύλου (άρθρα 28-38), της αστυνομικής συνεργασίας, κ.α.⁴⁰⁷

Η Ομάδα Μετανάστευσης που ιδρύθηκε το 1986 κατήρτισε το σχέδιο Σύμβασης για τη διέλευση των εξωτερικών συνόρων, όπως και τη Σύμβαση για τον καθορισμό του κράτος μέλους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας που είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης παροχής ασύλου. Αφορά τη Σύμβαση του Δουβλίνου του 1990, που μετά τη τροποποίηση της αποτελεί πλέον τον Κανονισμό (ΕΚ) 343/2003 του Συμβουλίου.

Ωστόσο, το Δεκέμβριο του 1989 τα κράτη μέλη είχαν υιοθετήσει τον Χάρτη των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων, που διασφάλιζε όμοια μεταχείριση, ως προς τις συνθήκες απασχόλησης και διαμονής, μεταξύ των αλλοδαπών που προέρχονται από τρίτες χώρες και των ημεδαπών.

Ενώ, με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ του 1991, υπήρξαν πρωτοβουλίες σε θέματα μεταναστευτικής πολιτικής σε κοινοτικό επίπεδο, αλλά πάντα με διακυβερνητική μορφή. Και από την 1^η Μαΐου 1999, με την ισχύ της Συνθήκης του Άμστερνταμ του 1997, επανήλθε το μεταναστευτικό φαινόμενο στο προσκήνιο υπό την επικεφαλίδα: «Θεωρήσεις, άσυλο, μετανάστευση και άλλες πολιτικές σχετικές με την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων». Έτσι, σήμερα υπάρχει μία κοινοτικοποίηση ενός σημαντικού μέρους των εθνικών κανόνων του Δικαίου Καταστάσεως Αλλοδαπών, με εναρμόνιση των εθνικών δικαίων και των κρατών μελών στα παραπάνω θέματα μεταναστευτικής πολιτικής⁴⁰⁸.

ΔΙΑΚΥΡΗΞΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ:

Σύμφωνα με τους Duport de Nemours και Sieyes «...η Διακήρυξη είναι ο θεμελιώδης νόμος των νόμων του Έθνους μας, οφείλει να διαρκέσει όσο και οι αιώνες» (Συνεδρίαση της 18 Αυγούστου 1789). Ενώ, ο Ροβεσπιέρος στην ομιλία του στη συνεδρίαση της Συμβατικής στις 10 Μαΐου 1793 δήλωνε πως «η Διακήρυξη των δικαιωμάτων είναι το Σύνταγμα όλων των λαών. Οι άλλοι νόμοι είναι μεταβλητοί από

⁴⁰⁷ Ο.π., σελ. 191-192.

⁴⁰⁸ Ζωή Παπασιώπη – Πασιά, «Δίκαιο Καταστάσεως Αλλοδαπών», β' έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2004, σελ. 186-189.

τη φύση τους και υποταγμένοι σε αυτή. Πρέπει να είναι πάντοτε παρούσα σε όλα τα πνεύματα, να λάμπει στην κορυφή του δημόσιου κώδικα μας και το πρώτο άρθρο του κώδικα να είναι η τυπική εγγύηση όλων των δικαιωμάτων του ανθρώπου και το δεύτερο να ορίζει ότι κάθε νόμος που τα παραβιάζει είναι τυραννικός και άκυρος»⁴⁰⁹.

Η Διακήρυξη, λοιπόν, είναι φανερό πως περιορίζει τα όρια της κρατικής εξουσίας και είναι ανώτερη του Συντάγματος της κάθε χώρας. Ενώ, οι μεταγενέστερες Διακηρύξεις δημιουργούνται για να την συμπληρώσουν. Ο Danton στις 21 Σεπτεμβρίου 1792 στη Συμβατική Συνέλευση δήλωσε: «να θυμηθούμε ότι η Διακήρυξη των δικαιωμάτων του 1789 δεν είναι χωρίς ελλείψεις και οφείλει να αναθεωρείται από ένα λαό αληθινά ελεύθερο»⁴¹⁰.

Σύμφωνα με τις συνταγματικές διατάξεις, ορισμένα δικαιώματα ασκούνται, χωρίς δυνατή διακοπή. Αλλά και όταν παραληφθούν ορισμένοι ορισμοί που αναγνωρίζουν κάποια εκ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από ένα νόμο, τότε είναι, επίσης, σαφές πως δεν μπορούν να ανασταλούν ούτε σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης, διατηρώντας τη σταθερότητα τους, καθώς και το αμετακίνητο των περιορισμών τους.

Ο συνδυασμός διακηρύξεως του δικαιώματος, όπως και των όρων και εξαιρέσεων του, συστηματοποιήθηκε με το Σύνταγμα του 1952 και σε μεγαλύτερο βαθμό με το Σύνταγμα του 1975⁴¹¹.

Το νομοθετικό όργανο θέτει και διαρρυθμίζει περιορισμούς σε ελευθερίες και ατομικά δικαιώματα, που έχουν αναγνωρισθεί, κατά βάση, από το Σύνταγμα. Σε μία κοινωνική οργάνωση όπου η ελευθερία του ατόμου είναι η εναρκτήρια αρχή και ο σκοπός της πολιτικής εξουσίας, περιορισμοί σε αυτή μπορεί να τεθούν μόνο με την εμφάνιση του νόμου. Γεγονός που αποδίδεται στη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη του 1789, ορίζοντας ότι: «Ο νόμος είναι η έκφραση της γενικής θελήσεως...», «πρέπει να είναι ο ίδιος για όλους, είτε προστατεύει είτε τιμωρεί...» (άρθρο 6), «κανένας άνθρωπος δε διώκεται, δε συλλαμβάνεται ούτε φυλακίζεται παρά στις περιπτώσεις που καθορίζει ο Νόμος»⁴¹² «και σύμφωνα με τους τύπους που διαγράφει». Αυτή τη διάταξη επανέλαβαν το γαλλικό Σύνταγμα του 1814 και το βέλγικο Σύνταγμα του 1831, με βάσει τους ορισμούς των ελληνικών

⁴⁰⁹ «Οι Γαλλικές Διακηρύξεις των Δικαιωμάτων του 18^{ου} αιώνα», Ηλίας Γ. Νικολόπουλος, Εκδόσεις ANT. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1991. Κεφάλαιο: «Η νομική ισχύς της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του 1789 υπό την ισχύ του Συντάγματος του 1791 μέχρι το 1875», σελ. 87.

⁴¹⁰ Bastid, L' assemblée nationale de 1789 a 1791, Cours de D.E.S. Paris 1964-1965.

⁴¹¹ Φαίδωνος Θ. Βεγλήρη, «Οι Περιορισμοί των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», Εκδόσεις: Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 1982, σελ. 10-13.

⁴¹² το κεφάλαιο αυτό βρίσκεται στο κείμενο της Διακηρύξεως.

συνταγματικών χαρτών που τελείωναν με τις λέξεις: «είμη όταν και όπως ο νόμος ορίζει».

Τα δύο βασικά στοιχεία του νόμου είναι: 'ότι είναι πράξη που έχει το κύρος της «γενικής θελήσεως» και που ικανοποιεί τη δικαιοσύνη της παροχής προστασίας, καθώς και της επιβολής ευθυνών και βαρών στους πολίτες, χωρίς διακρίσεις μεταξύ τους'. Τα δύο αυτά στοιχεία χώρισε η μετέπειτα διάκριση μεταξύ «τυπικού» και «ουσιαστικού» νόμου.

Εκεί, όμως, που ο νόμος διατηρεί αποκλειστική αρμοδιότητα είναι η σφαίρα των θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών⁴¹³.

Δύο βασικές διεθνείς συμβάσεις περί της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι: α) η Σύμβαση «περί προασπίσεως των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών» (ΕΣΔΑ) της 4 Νοεμβρίου 1950, και β) το Διεθνές Σύμφωνο «περί των αστικών και πολιτικών δικαιωμάτων», έργο του Οργανισμού Ενωμένων Εθνών, της 16 Δεκεμβρίου 1966 (ΔΣΑΠΔ).

Η πρώτη δεσμεύει Κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, με όρους που παρέχουν το μέτρο των υποχρεώσεων που βαρύνουν σαν ισχύον ελληνικό δίκαιο όλα τα εθνικά δημόσια όργανα, και το δεύτερο υποχρεώνει γενικά τα Κράτη που το υπέγραψαν, χωρίς, απαραίτητα, να συμμετέχουν σε κάποιο διεθνή οργανισμό.

Και τα δύο παραπάνω κείμενα έχουν ως πηγή το άρθρο 29 του ΟΔΔΑ, πλαισιώνοντας το σεβασμό των δικαιωμάτων και ελευθεριών «των άλλων» και το δημόσιο συμφέρον υπό τρεις όψεις του (ηθική, δημόσια τάξη και γενική ευημερία), με μία έννοια πολιτικής και κοινωνικής ιδεολογίας, που εξέφρασαν: «σε μία δημοκρατική κοινωνία».

Σύμφωνα με την ΕΣΔΑ, ένα δικαίωμα μπορεί να αμφισβητηθεί μόνο στη βάση των αιτιών που συνάδουν με το δημόσιο συμφέρον, σε περιπτώσεις ύψιστης πολιτικής ανάγκης και μόνο και αν το επιτρέπει ο νόμος, σαν πράξη του δημοκρατικά συγκροτημένου Κράτους. Παράλληλα, όμως, η Συμφωνία, με όρους ρητούς, καθορίζει και εκείνα τα δικαιώματα που δεν μπορούν να παραληφθούν, παρά μόνο να προστατεύονται, όπως: το δικαίωμα στη ζωή (άρθρο 2), η απαγόρευση της αναγκαστικής ή υποχρεωτικής εργασίας (άρθρο 4, παρ. 2 και 3), το δικαίωμα της προσωπικής ελευθερίας και ασφάλειας (άρθρο 5) και το δικαίωμα να κρίνεται κανείς για τις αστικές απαιτήσεις και υποχρεώσεις, όπως και για τις ποινικές κατηγορίες από αμερόληπτα δικαστήρια και το δικαίωμα του τεκμηρίου της αθωότητας (άρθρο 6)⁴¹⁴.

⁴¹³ Φαίδωνος Θ. Βεγλήρη, «Οι Περιορισμοί των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», Εκδόσεις: Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 1982, σελ. 22-24.

⁴¹⁴ Φαίδωνος Θ. Βεγλήρη, «Οι Περιορισμοί των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», Εκδόσεις: Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 1982, σελ. 29-31, 38-44, 53 και 78-79.

Σκοπός της ΕΣΔΑ ήταν η ενίσχυση ορισμένων δικαιωμάτων, όπως είχαν διατυπωθεί στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στο Παρίσι το 1948. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αποτελεί μία διεθνή πολυμερή σύμβαση με εξαγγελία σειράς δικαιωμάτων και καθορισμούς των αρμοδίων οργάνων και διαδικασιών για τη προστασία τους. Έτσι, θεσπίζει τη σύσταση ενός αμερόληπτου δικαστηρίου, του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, για τη διασφάλιση δίκαιων δικών σε σχέση με τη καταπάτηση θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών.

Η ΕΣΔΑ κυρώθηκε από το ελληνικό κράτος μαζί με το Πρώτο Πρόσθετο Πρωτόκολλο με το Ν 2329/1953 και τέθηκε εκ νέου σε ισχύ, καθώς είχε διακοπή με το καθεστώς της δικτατορίας στη χώρα, με το ΝΔ 53/1974. Από τότε η Σύμβαση δεσμεύει την Ελλάδα διεθνώς και οι διατάξεις της αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου που υπερισχύουν κάθε άλλης διάταξης νόμου (άρθρο 28 παρ. 1 Συντ.).

Με το άρθρο 34 του 1985 η Ελλάδα ενεργοποίησε τη διαδικασία υποβολής της προσφυγής στο Δικαστήριο από κάθε φυσικό πρόσωπο, μη κυβερνητική οργάνωση ή ομάδα ατόμων.

Οι αποφάσεις του Δικαστηρίου αρχικά αφορούσαν κυρίως παραβιάσεις των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, του δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας και των περιουσιακών δικαιωμάτων, ενώ, σήμερα το μεγαλύτερο ποσοστό των ελληνικών υποθέσεων αφορά παραβιάσεις του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ για το δικαίωμα στη χρηστή απονομή της δικαιοσύνης και ιδιαίτερα για θέματα διάρκειας της δίκης, αλλά και του άρθρου 1 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου για την προστασία της ιδιοκτησίας, κυρίως σε θέματα απαλλοτριώσεων υπέρ του Δημοσίου χωρίς προηγούμενη ικανοποιητική αποζημίωση ή με μεγάλες καθυστερήσεις στη καταβολή της.

Η ισχύς της ΕΣΔΑ στην ελληνική έννομη τάξη είχε ως συνέπεια και την εφαρμογή της από τα ελληνικά δικαστήρια.

Μέχρι τη 1^η Νοεμβρίου 1998, όπου τέθηκε σε εφαρμογή το 11^ο Πρωτόκολλο της ΕΣΔΑ, υπήρχαν τρία όργανα αρμόδια για την εξέταση των προσφυγών: η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Δικαστήριο και το Συμβούλιο Υπουργών, με το Πρωτόκολλο ενοποιήθηκε η Επιτροπή με το Δικαστήριο σε ένα ενιαίο διαρκές δικαστήριο, ενώπιον του οποίου μπορούσε να προσφύγει άμεσα ο ιδιώτης, με κύριο σκοπό την αποτελεσματική αντιμετώπιση της αύξησης του αριθμού των προσφυγών.

Το Δικαστήριο αποτελείται από δικαστές ισάριθμους με τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η θητεία τους είναι εξαετής και κατά τη διάρκεια της δεν μπορούν να ασκούν καμία άλλη δραστηριότητα ασυμβίβαστη με τα καθήκοντα τους (άρθρο 20 επ. ΕΣΔΑ). Το Δικαστήριο εκδικάζει τόσο ατομικές όσο και διακρατικές προσφυγές (άρθρα 33 και 34 ΕΣΔΑ), αν και οι δεύτερες είναι σπάνιες, δεδομένης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο δεν λειτουργεί ως εφετείο των εθνικών δικαστηρίων, γι' αυτό δεν μπορεί να ανατρέψει προηγούμενες αποφάσεις τους για λογαριασμό του προσφεύγοντος ενώπιον της δημόσιας αρχής. Τα Κράτη οφείλουν να συμμορφώνονται προς τις αποφάσεις του Δικαστηρίου, θέτοντας σε λειτουργία κάθε ενέργεια προκειμένου να παύσουν τη παραβίαση.

Για την εξέταση της ατομικής προσφυγής απαιτούνται ορισμένες προϋποθέσεις: α) η παραβίαση ενός εκ των θεμελιωδών δικαιωμάτων πρέπει να είναι προσωπική και άμεση, β) πρέπει να αφορά παραβίαση των δικαιωμάτων που αναφέρονται στη Σύμβαση και στα Πρωτόκολλα, γ) το κράτος εναντίον του οποίου στέφεται η προσφυγή θα πρέπει να έχει επικυρώσει τη Σύμβαση και τα Πρωτόκολλα, δ) η προσφυγή θα πρέπει να στρέφεται ενάντια δημόσιας αρχής, ε) θα πρέπει να έχουν εξαντληθεί όλα τα εσωτερικά ένδικα μέσα, και στ) η προσφυγή θα πρέπει να ασκηθεί μέσα σε προθεσμία έξι μηνών από την έκδοση της απόφασης του οικείου κατά περίπτωση Ανώτατου Δικαστηρίου, σύμφωνα με το άρθρο 35 παρ. 1 της ΕΣΔΑ⁴¹⁵.

Όσον αφορά τους μετανάστες, σύμφωνα με το άρθρο 14, με τίτλο «Απαγόρευση των Διακρίσεων»: 'Η χρήση των αναγνωριζόμενων εν τη παρούση Σύμβασει δικαιωμάτων και ελευθεριών δέον να εξασφαλισθή ασχέτως διακρίσεως φύλου, φυλής, χρώματος, γλώσσης, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προελεύσεως, συμμετοχής εις εθνικήν μειονότητα, περιουσίας, γεννήσεως ή άλλης καταστάσεως'⁴¹⁶.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο κρίνει ότι υπάρχει διαφορετική μεταχείριση όχι μόνο όταν το Κράτος μεταχειρίζεται με διαφορετικό τρόπο άτομα που βρίσκονται στην ίδια κατάσταση, αλλά και όταν δεν μεταχειρίζεται με διαφορετικό τρόπο άτομα που βρίσκονται σε διαφορετικές καταστάσεις⁴¹⁷.

Όπως αναφέραμε στην εισαγωγή, η μετανάστευση προσφέρει στις χώρες υποδοχής αξιοποιήσιμες ευκαιρίες και προοπτικές μέσα από την εισαγωγή νέων προϊόντων, νέου εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων, όπως, επίσης, και νέα προβλήματα, όπως η περιθωριοποίηση και ο στιγματισμός, με αποτέλεσμα την απειλή της κοινωνικής συνοχής.

Απαραίτητο στοιχείο για τις χώρες υποδοχής είναι η διαμόρφωση πολιτικών που θα αυξάνουν τα οφέλη που προσφέρει η μετανάστευση και που ταυτόχρονα θα μειώνουν τα προβλήματα που συνεπάγεται.

⁴¹⁵ Αντώνης Δ. Μαγγανάς, Λίλα Χ. Καρατζά, «Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Αποφάσεις και πρακτική του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2002, σελ. 19-20 και σελ. 21-24.

⁴¹⁶ Ο.π., σελ. 277.

⁴¹⁷ Ο.π., παρατήρηση, σελ. 283.

Τα τελευταία χρόνια στη πολιτική της ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει ενταθεί το ζήτημα της κοινωνικής ένταξης των μεταναστών και της δεύτερης γενιάς, δεδομένου των αντιλήψεων πως η μετανάστευση δεν είναι εφήμερο φαινόμενο και πως η επιτυχής ένταξη των μεταναστών δεν μπορεί να θεωρείται δεδομένη.

Η Ελλάδα αποτελεί μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το ζήτημα της ένταξης των μεταναστών, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια⁴¹⁸, την έχει απασχολήσει εντονότερα, αν και η εφαρμογή πολιτικών εξακολουθεί να είναι στα αρχικά της στάδια.

- Πρόσφατες νομοθετικές ρυθμίσεις από το έτος 2005 έως το 2011:

Ο «μεταναστευτικός» νόμος 3386/2005 έθεσε τα θεμέλια για μια νέα στρατηγική αναφορά με τους μετανάστες που διαμένουν στην Ελλάδα. Προέβλεψε το «Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης» που θα διευκολύνει την ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών με τη χορήγηση σε αυτούς δικαιωμάτων και ίσων ευκαιριών, αναγνωρίζοντας τη διαφορετικότητα και τη πολιτισμική τους ταυτότητα και, παράλληλα, θα φροντίζει για την εξασφάλιση του σεβασμού των ελληνικών αξιών. Το Πρόγραμμα απευθύνεται στους υπηκόους τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα και εργάζονται μόνιμα σε αυτή, καθώς και στις οικογένειες τους, αλλά και στους υπηκόους τρίτων χωρών δεύτερης και τρίτης γενιάς που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα, αλλά και στους πρόσφυγες και στα άτομα που τελούν υπό καθεστώς διεθνούς προστασίας. Τομείς όπου, σύμφωνα με το νόμο, θα αναπτυχθούν δράσεις είναι: η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και η πιστοποίηση της γνώσης της, η απόκτηση γνώσεων για την ιστορία, το πολιτισμό και τον τρόπο ζωής των Ελλήνων, η ένταξη στην ελληνική αγορά εργασίας και η ενεργός κοινωνική συμμετοχή⁴¹⁹.

Αναλυτικότερα, βάση του ν. 3386/2005 η είσοδος και η έξοδος των προσώπων στην και από την ελληνική επικράτεια επιτρέπεται μόνο από τις ελεγχόμενες μεθοριακές διαβάσεις (άρθρο 4, παρ. 1). Κάθε πρόσωπο που εισέρχεται στον ελληνικό χώρο ελέγχεται από τις αρμόδιες αστυνομικές αρχές (άρθρο 5, παρ. 1&2). Ειδικά, οι εισερχόμενοι υπήκοοι τρίτων χωρών πρέπει να κατέχουν διαβατήριο ή άλλο ταξιδιωτικό έγγραφο που αναγνωρίζεται από διεθνείς συμβάσεις. Το διαβατήριο ή άλλο ταξιδιωτικό έγγραφο πρέπει να φέρουν θεώρηση εισόδου (visa), εφόσον απαιτείται από τις διεθνείς συμβάσεις, το κοινοτικό δίκαιο και τις εθνικές ρυθμίσεις (άρθρο 6, παρ. 2).

⁴¹⁸ Μόνο σχετικά πρόσφατα άρχισαν να εξέρχονται τα παιδιά των μεταναστών από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και να εισέρχονται στην αγορά εργασίας.

⁴¹⁹ Τζένη Καβουνίδη, Αναστασία Πολύζου, Γιώργος Μαυρομάτης, Άννα Κοτρώτσου, Δημήτρης Γιαννίτσας, Ντόζυ Αλτσιτζόγλου, Τριανταφυλλιά Αβραμίδη, «Πολιτικές Ένταξης των Μεταναστών: Η Ευρωπαϊκή Εμπειρία», Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής (Ι.ΜΕ.ΠΟ.), Αθήνα, Σεπτέμβριος 2006, Εισαγωγή.

Το άρθρο 8 του ανωτέρου νόμου ορίζει πως η διπλωματική ή η προξενική αρχή μπορεί να απορρίψει το αίτημα χορήγησης θεώρησης εισόδου, χωρίς κάποια συγκεκριμένη αιτιολογία. Γεγονός που μπορεί και να οδηγήσει στον αποκλεισμό ορισμένης εθνικότητας αλλοδαπών, ενώ καταστρατηγεί την ασφάλεια δικαίου και καταργεί το δικαίωμα στον αλλοδαπό της γνώσης των λόγων, βάσει των οποίων, ακυρώθηκε το αίτημα του. Η αναιτιολόγητη άρνηση, ωστόσο, δεν ισχύει όταν πρόκειται για αλλοδαπό τρίτης χώρας που είναι μέλος οικογένειας Έλληνα, για πολίτη άλλου κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για πρόσφυγα, για υπήκοο τρίτης χώρας όπου η είσοδος, η διαμονή και η απασχόληση του ζητείται βάσει του κοινοτικού δικαίου και για υπήκοο τρίτης χώρας που εργάζεται σε επιχείρηση εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος της Ε.Ε. και μετακινείται στην Ελλάδα στο πλαίσιο σχετικής συμβατικής υποχρέωσης (άρθρο 8, παρ. 1).

Επίσης, μπορεί να απαγορευτεί και η είσοδος σε υπηκόους τρίτων χωρών που έχουν θεώρηση εισόδου, αλλά ανήκουν στον κατάλογο των ανεπιθύμητων αλλοδαπών (Ε.Κ.ΑΝ.Α.), ή η είσοδος τους μπορεί να αποτελεί κίνδυνο της δημόσιας τάξης, ασφάλειας και υγείας, όταν δεν ισχύει το διαβατήριο ή το ταξιδιωτικό του έγγραφο, αν υπάρχει αναντιστοιχία μεταξύ του σκοπού της θεώρησης της εισόδου και της άδειας διαμονής, ή αν δεν κατέχει τα απαραίτητα έγγραφα για να αιτιολογήσει το σκοπό της εισόδου του, όπως και τα απαραίτητα μέσα για τη συντήρησή του. Ωστόσο, ο Υπουργός Δημοσίας Τάξης μπορεί να επιτρέψει την είσοδο σε υπήκοο τρίτης χώρας, παρά την απαγόρευση αυτή, αν υφίστανται λόγοι δημοσίου συμφέροντος ή ανωτέρας βίας (άρθρο 8, παρ. 2).

Όσον αφορά τη διαμονή τους στη ζώνη διερχομένων αερολιμένος ή λιμένος της χώρας, με σκοπό τη συνέχιση του ταξιδιού τους στην αλλοδαπή, σύμφωνα με το ν. 3386/2005, ο υπήκοος τρίτης χώρας που παραμένει στη ζώνη διερχομένων υποχρεούται να αναχωρήσει άμεσα (άρθρο 7, παρ. 3).

Ο ν. 3386/2005 συνδέει άμεσα την άδεια διαμονής στους υπηκόους τρίτων χωρών με το συγκεκριμένο λόγο παρουσίας τους στην Ελλάδα. Βάση του άρθρου 9, παρ. 1 ο υπήκοος τρίτης χώρας που έχει λάβει θεώρηση εισόδου για ένα συγκεκριμένο λόγο, που προβλέπει ο νόμος, οφείλει να ζητήσει άδεια διαμονής για τον ίδιο λόγο. Υπάρχουν οι εξής κατηγορίες αδειών διαμονής: α) για εργασία, β) για ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα, γ) για ειδικούς λόγους⁴²⁰, δ) για εξαιρετικούς λόγους⁴²¹,

⁴²⁰ Σπουδές, επαγγελματική κατάρτιση, συμμετοχή σε προγράμματα ή χορήγηση άδειας σε ανταποκριτές του ξένου τύπου, κλπ.

⁴²¹ Ανθρωπιστικούς (σε θύματα εγκληματικών πράξεων και εργατικής αμέλειας, για πρόσωπα με ψυχικά ή σοβαρά σωματικά προβλήματα υγείας, σε ανήλικα παιδιά που την επιμέλεια της ανατροφής τους κατέχει ελληνική οικογένεια ή εκκρεμεί η υιοθεσία τους, κλπ.) και δημοσίου συμφέροντος.

ε) για οικογενειακή επανένωση, στ) αόριστης διάρκειας και ζ) για τους επί μακρόν διαμένοντες⁴²².

Για τους υπηκόους τρίτων χωρών που είναι μέλη οικογένειας Έλληνα ή για πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που επιθυμεί να διαμείνει στην Ελλάδα για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, υπάρχει μία ειδική άδεια, το Δελτίο διαμονής, που επιτρέπει πενταετή διάρκεια διαμονής και χορηγείται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας, με επιφύλαξη εξέτασης των λόγων που αφορούν στη δημόσια ασφάλεια (άρθρο 61)⁴²³.

Στο πλαίσιο της κοινοτικοποιημένης⁴²⁴ μεταναστευτικής πολιτικής η ένταξη των μεταναστών στην Ελλάδα αποτελεί πρωτεύον ζήτημα. Με το ν.3386/2005 καταδεικνύεται η διάθεση της σύνδεσης της εισόδου των υπηκόων των τρίτων χωρών με τη κοινωνική τους ένταξη, επεκτείνοντας τα δικαιώματα ορισμένων κατηγοριών αλλοδαπών. Συγκεκριμένα, το άρθρο 65 ορίζει ότι η κοινωνική ένταξη αποσκοπεί στην αναγνώριση δικαιωμάτων στους υπηκόους τρίτων χωρών για ισότιμη συμμετοχή στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ζωή της χώρας, με παράλληλο σεβασμό των κανόνων και των αξιών της ελληνικής κοινωνίας. Ενώ, το άρθρο 66 καθορίζει τα προγράμματα δράσης για την κοινωνική τους ένταξη που θα βασίζονται στην αρχή της αναγνώρισης της διαφορετικότητας και της πολιτισμικής ιδιαιτερότητας των υπηκόων των τρίτων χωρών. Ωστόσο, τα άρθρα αποφεύγουν να ορίσουν τα «ανάλογα δικαιώματα με αυτά των ημεδαπών». Επίσης, τα προγράμματα ένταξης τους αφορούν κυρίως τους τομείς της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας, της ιστορίας, του πολιτισμού και του ελληνικού τρόπου ζωής, της ένταξης στην αγορά εργασίας και της ενεργού κοινωνικής συμμετοχής, με αποτέλεσμα η κοινωνική ένταξη που προβλέπει ο νόμος να νοείται από το νομοθέτη ως «μια διαδικασία κοινωνικής πειθάρχησης που επιδιώκει να προσαρμόσει στάσεις και συμπεριφορές που αποκλίνουν από τα παραδεκτά πρότυπα της ελληνικής κοινωνίας, παρά ως διαδικασία αναγνώρισης ίσων δικαιωμάτων σε μια ανοικτή κοινωνία⁴²⁵».

Σύμφωνα με το ν. 3386/2005 ο υπήκοος τρίτης χώρας που εξέρχεται από το ελληνικό έδαφος ή εισέρχεται σε αυτό, χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις, τιμωρείται με ποινή

⁴²² Θεόδωρος Π. Παπαθεοδώρου, «Νομικό Καθεστώς Αλλοδαπών. Ελληνική και Ευρωπαϊκή Νομοθεσία. Ανάλυση του Ν. 3386/2005, Πολιτογράφηση αλλοδαπών, Ομογενείς». Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2007, σελ. 68 και σελ. 71-73.

⁴²³ Ο.π., σελ. 96.

⁴²⁴ Βασικά ως προς τη διαδικασία της κοινοτικοποίησης είναι τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Τάμπερε (1999), όπου διατυπώθηκαν τα στοιχεία μιας «κοινής πολιτικής ασύλου και μετανάστευσης, καθιστώντας σαφές ότι η σπουδαιότητα των θεμάτων αυτών για το μέλλον της Ευρώπης προσδιόριζε την ανάγκη κοινής προσέγγισης και αντιμετώπισης τους από τα κράτη μέλη».

⁴²⁵ Θεόδωρος Π. Παπαθεοδώρου, «Νομικό Καθεστώς Αλλοδαπών. Ελληνική και Ευρωπαϊκή Νομοθεσία. Ανάλυση του Ν. 3386/2005, Πολιτογράφηση αλλοδαπών, Ομογενείς». Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2007, σελ. 68 και σελ. 99.

φυλάκισης τουλάχιστον τριών μηνών και χρηματική ποινή τουλάχιστον 1500 ευρώ. Αν καταζητείται ή είναι υπότροπος και προσπαθήσει να αναχωρήσει λαθραία, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον έξι μηνών και με χρηματική ποινή 3000 ευρώ (άρθρο 83, παρ. 1). Επίσης το άρθρο 84 προβλέπει την απαγόρευση σε δημόσιες υπηρεσίες, οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης, κλπ. να εξυπηρετούν υπηκόους τρίτης χώρας που δεν διαθέτουν διαβατήριο, θεώρηση εισόδου ή άδεια διαμονής (αλλιώς θα τιμωρούνται), ενώ εξαιρούνται οι υπηρεσίες των νοσοκομείων, των θεραπευτηρίων και των κλινικών για έκτακτα περιστατικά ή για ανήλικα παιδιά. Αλλά επιτρέπεται και η θεώρηση του γνήσιου της υπογραφής κρατουμένων αλλοδαπών για εξουσιοδότηση σε δικηγόρους. Επίσης, απαγορεύεται η οποία διευκόλυνση στην είσοδο ή παροχή εργασίας σε παράνομα εισερχόμενο αλλοδαπό, με πρόστιμα και ποινικές κυρώσεις εναντίον των υπευθύνων φυσικών ή νομικών προσώπων (ειδικά σε περιπτώσεις που εμπλέκουν τους αλλοδαπούς σε κυκλώματα πορνείας, ναρκωτικών και άλλων παράνομων ενεργειών). Ποινική ευθύνη, ωστόσο, υπάρχει και για τους αλλοδαπούς που απασχολούνται στη χώρα, χωρίς άδεια διαμονής. Επίσης, τιμωρούνται οι μεταφορείς που διευκολύνουν τη μεταφορά παρανόμων, χωρίς να ελέγξουν τα στοιχεία τους (εφόσον και η μεταφορά συχνά θέτει σε κίνδυνο ανθρώπινες ζωές)(ο μεταφορέας, οι εταιρίες μεταφοράς και τα ταξιδιωτικά γραφεία ευθύνονται εξολοκλήρου για τις δαπάνες διαβίωσης και τα έξοδα επαναπροώθησης των αλλοδαπών), όπως και όσοι κατέχουν ή χρησιμοποιούν γνήσιο ή πλαστό διαβατήριο ή ταξιδιωτικό έγγραφο άλλου προσώπου (άρθρο 86, παρ.7)⁴²⁶.

Η αναθεώρηση του νομοθετικού πλαισίου του ν. 3386/2005 για μία πιο ορθολογική διαχείριση των ζητημάτων της διαμονής, της εργασίας και της κοινωνικής ένταξης των αλλοδαπών, επιχειρήθηκε το 2007, του οποίου το νομοθετικό πλαίσιο: α) διέυρνε τους θεσμούς του συντονισμού και της άσκησης της μεταναστευτικής πολιτικής με τη σύσταση της Εθνικής Επιτροπής για τη κοινωνική ένταξη των μεταναστών, β) τροποποίησε τις προϋποθέσεις για την ανανέωση της άδειας διαμονής, βάσει των οποίων ο αλλοδαπός οφείλει, σε διάστημα δύο μηνών πριν τη λήξη της άδειας του, να καταθέσει αίτηση ανανέωσης της, που αν ανακληθεί ή δεν εγκριθεί υποχρεούνται να εγκατάλειψη τη χώρα εντός τριάντα ημερών, γ) διευκόλυνε την άσκηση εξαρτημένης εργασίας σε άλλο νομό της Περιφέρειας που ανήκει, μετά από ένα έτος χορήγησης της άδειας του, δ) επέτρεψε στους αλλοδαπούς που έχουν συμπληρώσει δεκαετή διαμονή στη χώρα να λάβουν άδεια διαμονής αορίστου διάρκειας και ε) όρισε ότι η εγγραφή του αλλοδαπού στο κατάλογο των ανεπιθύμητων, αποκλειστικά για λόγους παράνομης εισόδου και διαμονής στη χώρα, και οι συναφείς εκκρεμείς απελάσεις δεν αποτελούν λόγο για τη μη χορήγηση άδειας διαμονής⁴²⁷.

⁴²⁶ Ο.π., σελ. 133-139.

⁴²⁷ Ο.π., σελ. 148.

Η πολιτογράφηση των αλλοδαπών εξαρτάται από τις ρυθμίσεις του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, που κυρώθηκε από τη Βουλή των Ελλήνων με το ν. 3284/2004. Ο αλλοδαπός που επιθυμεί να αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια με πολιτογράφηση, πρέπει να είναι ενήλικος, να μην έχει καταδικαστεί τελεσίδικα, κατά την τελευταία δεκαετία, για σοβαρό έγκλημα, να μην εκκρεμεί σε βάρος του απόφαση απέλασης, να διαμένει νόμιμα στην Ελλάδα δέκα συνολικά έτη, και να έχει επαρκή γνώση της γλώσσας, της ιστορίας και του πολιτισμού της Ελλάδας (άρθρο 5). Η Διοίκηση μπορεί να μην αιτιολογήσει τις απορριπτικές αποφάσεις, γεγονός που φανερώνει την επιλεκτικότητα, και, σε συνδυασμό με τη καθυστέρηση των διεργασιών, τη μεταβολή των διαδικασιών χορήγησης της ιθαγένειας σε αντικείμενο της απόλυτης διακριτικής ευχέρειας των αρμόδιων υπηρεσιών. Εξάλλου, η απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας από αλλοδαπό μπορεί να γίνει είτε με τη γέννηση σε ελληνικό έδαφος (δίκαιο του εδάφους/ αρχή *jus solis*) (γεγονός που δεν ισχύει εφ' όσον ο αλλοδαπός οφείλει να συμπληρώσει την αίτηση χορήγησης ιθαγένειας όταν είναι ενήλικος) είτε με την υιοθεσία, πριν την ενηλικίωση του αλλοδαπού, από έλληνα ή ελληνίδα (άρθρο 3)⁴²⁸.

- ο Παγκόσμιο Φόρουμ για τη Μετανάστευση και την Ανάπτυξη.

Η σύγχρονη παγκόσμια κινητικότητα επιτάσσει την ενίσχυση της αλληλεξάρτησης μεταξύ των χωρών προέλευσης και προορισμού των μεταναστών, καθώς και της διάδρασης μεταξύ των διαφόρων πεδίων πολιτικής με σκοπό την αποτελεσματικότερη διαχείριση της. Έτσι, το 2006 ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ πρότεινε τη θεσμοθέτηση του Παγκόσμιου Φόρουμ για τη Μετανάστευση και την Ανάπτυξη, που έτυχε ευρείας αποδοχής από τα κράτη-μέλη. Το Φόρουμ αποτελεί ένα πλαίσιο εθελοντικού, άτυπου διακρατικού διαλόγου, με σκοπό την ανταλλαγή ιδεών και απόψεων για τη βελτίωση των πρακτικών και την εισαγωγή καινοτόμου δράσης σχετικά με τη διεθνή μετανάστευση. Ωστόσο, το Φόρουμ, αν και προσανατολίζεται στην τροφοδότηση πολιτικών αποφάσεων, δεν αποτελεί πεδίο λήψης αποφάσεων. Οι συναντήσεις του Φόρουμ γίνονται κάθε χρόνο και στο πλαίσιο του αναπτύσσονται δύο διασκέψεις: η Διάσκεψη της Κοινωνίας των Πολιτών (κυρίως από ΜΚΟ) και η Κυβερνητική Διάσκεψη (από υψηλόβαθμους κυβερνητικούς εκπροσώπους). Οι λειτουργικές δομές του Φόρουμ έχουν διαμορφωθεί ως εξής: 1. Προεδρία, 2. Troika (που δρα υποστηρικτικά προς την προεδρεύουσα χώρα), 3. Διευθύνουσα Επιτροπή (που προσφέρει στήριξη και συνδρομή στην διοργανώτρια χώρα), 4. National Focal Points (μέλη εθνικών διοικήσεων ως σημεία επαφής για τις ανάγκες προετοιμασίας και της διεξαγωγής των εργασιών του Φόρουμ) και 5. Support Unit (για τη

⁴²⁸ Ο.π., σελ. 157-158.

διαχείριση των δεδομένων και για την εκτέλεση υποστηρικτικών εργασιών). Στο τέλος κάθε διοργάνωσης παρουσιάζονται τα τελικά πορίσματα και οι συστάσεις⁴²⁹.

Δεν χορηγείται άδεια απουσίας σε αλλοδαπούς στους οποίους έχει επιβληθεί και η παρεπόμενη ποινή της απέλασης⁴³⁰. (ΓνΕισΑΠ 2/2007).

Στο νόμο: Ν. 1556/2007: «Αντιρρήσεις κατά της εκτελεστότητας ισόβιας δικαστικής απέλασης αλλοδαπού (υπηκόου Βουλγαρίας)- Σε περίπτωση επιβολής του μέτρου της ισόβιας δικαστικής απέλασης εις βάρος αλλοδαπού τρίτης χώρας, ο οποίος εν τω μεταξύ απέκτησε την ευρωπαϊκή ιθαγένεια λόγω προσχώρησης της χώρας τους στην Ε.Ε., η άμεση κάθετη ισχύς της Οδηγίας 2004/38/ΕΚ (περί του δικαιώματος των πολιτών της Ε.Ε. και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών-μελών), που υπερτερεί έναντι του εθνικού δικαίου, ήτοι του άρθρου 99 παρ. 3 ΠΚ, και υπό το φώς της οποίας πρέπει το τελευταίο να ερμηνεύεται, καταλαμβάνει και τον συγκεκριμένο νόμο, και άρα το μέτρο αυτό δεν πρέπει να εφαρμόζεται πλέον επί τέτοιων προσώπων εάν δεν συντρέχουν οι προεκτεθείσες προϋποθέσεις που προβλέπει το κοινοτικό δίκαιο. «Γίνονται δεκτές οι αντιρρήσεις περί την εκτέλεση ισόβιας δικαστικής απέλασης του αιτούντος, υπηκόου Βουλγαρίας, ο οποίος από 1.1.2007 έχει αποκτήσει την ιδιότητα του πολίτη της Ε.Ε., ενώ παράλληλα έχει αναπτύξει οικονομική και επαγγελματική δραστηριότητα στην Ελλάδα, όπου ζει με την οικογένειά του, και στο πρόσωπο του οποίου δεν συντρέχει κανένας λόγος δημόσιας τάξης ή δημόσιας ασφαλείας για την εξακολούθηση της εκτέλεσης του εξαιρετικού μέτρου ασφαλείας της δικαστικής απέλασης⁴³¹»

Μεταρρυθμίσεις ως προς τα ζητήματα των μεταναστών συντελέστηκαν στις 3 Δεκεμβρίου 2008, όπου η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε αποφάσεις τροποποίησης των όρων υποδοχής ασύλου, του κανονισμού του Δουβλίνου, που προσδιορίζει το κράτος μέλος που είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης του ασύλου και του κανονισμού σχετικά με το Eurodac, που αποτελεί βάση δεδομένων με τα δακτυλικά αποτυπώματα των αιτούντων άσυλο, ώστε να εξασφαλίσει τη δίκαιη μεταχείριση όλων των αιτούντων ανεξάρτητα από τη χώρα στην οποία θα υποβάλουν την αίτηση.

⁴²⁹ Περιοδικό: «Τετράδια Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ανθρωπιστικού Δικαίου και Ανθρωπιστικής Δράσης», Ευρωπαϊκό Κέντρο Έρευνας και Κατάρτισης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Ανθρωπιστικής Δράσης, Τεύχος 11-12, Σεπτέμβριος- Δεκέμβριος 2008, σελ. 13-14.

⁴³⁰ Περιοδικό: «Ποινικός λόγος», Διμηνιαία Επιθεώρηση Ποινικών & Εγκληματολογικών Επιστημών, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2007, σελ. 256.

⁴³¹ Περιοδικό: «Ποινικά Χρονικά», Κωνσταντίνος Γαρδίκας, Ηλίας Γαφός, Ιάκωβος Ζαγκαρόλας, Άγγελος Μπουρόπουλος και Νικόλαος Χωραφάς, ΠΝ Σάκκουλας, Αθήνα, έτος: Ιούλιος- Αύγουστος 2007, Τεύχος 7, σελ. 601-602.

Συγκεκριμένα, απαιτεί: 1. εξασφάλιση πως η κράτηση χρησιμοποιείται μόνο για εξαιρετικές περιπτώσεις, 2. Εξασφάλιση της λειτουργίας των εθνικών μηχανισμών που θα εντοπίζουν έγκαιρα κατά τη διαδικασία ασύλου τα πρόσωπα που έχουν ειδικές ανάγκες και η καταχώρηση πως θα τυγχάνουν της κατάλληλης αντιμετώπισης και 3. Διευκόλυνση της πρόσβασης στην αγορά εργασίας και εξασφάλιση πως επιπλέον περιορισμοί που εφαρμόζονται από τα κράτη μέλη δεν εμποδίζουν την ισχύουσα πρόσβαση στην απασχόληση. Όσον αφορά τον κανονισμό του Δουβλίνου: 4. Αναστολή των μεταγωγών του κανονισμού του Δουβλίνου σε ορισμένες περιπτώσεις, 5. Εξασφάλιση πως οι αιτούντες άσυλο δεν θα σταλούν σε χώρες όπου δεν θα τους προσφέρεται η απαραίτητη προστασία, 6. Εισαγωγή συμπληρωματικών εγγυήσεων σχετικά με το δικαίωμα προσφυγής κατά απόφασης μεταγωγής, 7. Διευκόλυνση του δικαιώματος οικογενειακής επανένωσης, 8. Επαναπροσδιορισμός των κανόνων στην περίπτωση των ασυνόδευτων ανηλίκων, και, τέλος, σχετικά με τον κανονισμό της Eurodac: 9. Εξασφάλιση της πραγματικά άμεσης διαβίβασης των δακτυλικών αποτυπωμάτων στην κεντρική μονάδα του συστήματος, ώστε να καθοριστεί το αρμόδιο κράτος για εξέταση της αίτησης, 10. Θέσπιση τεχνικών κανόνων για την εξασφάλιση διαγραφής των μη απαραίτητων στοιχείων και για την προστασία των δεδομένων και 11. Διευκρίνιση των διατάξεων για τον αποτελεσματικότερο έλεγχο εκ μέρους της Επιτροπής και του Ευρωπαϊού Επόπτη Προστασίας Δεδομένων της πρόσβασης των εθνικών αρχών στα δεδομένα του συστήματος⁴³².

Το Νοέμβριο του 2008 η μη κυβερνητική οργάνωση Human Right Watch δημοσίευσε έρευνα με τίτλο: «Εγκλωβισμένοι σε μία περιστρεφόμενη πόρτα: Ιρακινοί και άλλοι Αιτούντες Άσυλο και Μετανάστες στην Ελληνο-τουρκική Είσοδο στην Ευρωπαϊκή Ένωση – Σύνοψη, Κύριες Συστάσεις και Επιλεγμένες Μαρτυρίες», όπου περιγράφει τις απαράδεκτες συνθήκες εισόδου, υποδοχής και κράτησης των αιτούντων άσυλο και μεταναστών στην Ελλάδα. Χρησιμοποιώντας βία και κράτηση επ' αορίστου χρόνου, με κίνδυνο σοβαρής βλάβης, η οργάνωση αναφέρει πως η επιστροφή των Ιρακινών, που συλλαμβάνουν στα σύνορα με την Ελλάδα, από τη Τουρκία, χωρίς τη παροχή της δυνατότητας ζήτησης ασύλου, συνιστά παραβίαση της αρχής της μη επαναπροώθησης, που απαγορεύει την επιστροφή του πρόσφυγα σε χώρα που υφίσταται δίωξη, και των κανονισμών της Σύμβασης κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων απάνθρωπης μεταχείρισης, που απαγορεύει την επιστροφή κάποιου σε χώρα που κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια. Το ίδιο ισχύει και για την Ελλάδα που επιστρέφει στην Τουρκία Ιρακινούς που ενδέχεται να επαναπροωθηθούν στο Ιράκ ή ενδέχεται να αποτελέσουν θύματα σκληρής μεταχείρισης, ενώ και οι συνθήκες κράτησης στην Ελλάδα είναι απάνθρωπες⁴³³.

⁴³² Ο.π., σελ. 21-22.

⁴³³ Ο.π., σελ. 37-38.

ο Το Πρωτόκολλο 14bis του 2009

Το Πρωτόκολλο 14bis στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης στις 12 Μαΐου 2009 στην Μαδρίτη, με σκοπό την ανάγκη εισαγωγής συγκεκριμένων, επιπρόσθετων διαδικασιών, προκειμένου να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα του συστήματος ελέγχου του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και της Επιτροπής των Υπουργών. Βάση του πρωτοκόλλου ένας μόνο δικαστής μπορεί να απορρίψει προδήλως απαράδεκτες προσφυγές και επιτροπή τριών δικαστών μπορεί να αποφασίσει για το παραδεκτό και την ουσία των θεμελιωδών προσφυγών και για προσφυγές για τις οποίες υπάρχει σχετική νομολογία⁴³⁴.

Στις 15 Σεπτεμβρίου 2009 η Επιτροπή για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας του Συμβουλίου της Ευρώπης δημοσίευσε την έκθεση της για την Ελλάδα, στο πλαίσιο του 4^{ου} κύκλου των ανά χώρα εκθέσεων, για την εξέταση της ακολουθίας των συστάσεων των προηγούμενων εκθέσεων της. Σύμφωνα, λοιπόν, με τα συμπεράσματα που εξέδωσε, η Ελλάδα, από τη Τρίτη έκθεση της Επιτροπής το 2004, έκανε αρκετές προόδους σχετικά με τους τομείς της υιοθέτησης νομοθεσίας για τη καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξеноφοβίας, για την αντιμετώπιση των Ρομά, τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης της αναγνωρισμένης μειονότητας και των μεταναστών, με σημαντικότερη την υιοθέτηση του νόμου 3304/2005 για την «εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού». Επιπλέον, τον Οκτώβριο του 2008, η ελληνική νομοθεσία τροποποιήθηκε ώστε τα ρατσιστικά κίνητρα ενός εγκλήματος να θεωρούνται επιβαρυντικές περιστάσεις. Ενώ, κάποια άτομα διώχθηκαν για αντισημιτικές δημοσιεύσεις ή δημοσιεύσεις κατά των Ρομά. Η αστυνομία είναι υπεύθυνη στην εύρεση των ρατσιστικών κινήτρων ενός εγκλήματος. Επίσης, στις 29 Φεβρουαρίου 2008, υιοθετήθηκε ο νόμος 3647/08 ο οποίος επιτρέπει την εκλογή των διοικητικών επιτρόπων των μουσουλμανικών κοινοτήτων από την ίδια τη μειονότητα. Ενώ, τέλος, οι ελληνικές αρχές εφάρμοσαν ένα πρόγραμμα για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξеноφοβίας στην αγορά εργασίας και μεταξύ 2006 και 2007 η κατάσταση χιλιάδων παράνομων μεταναστών νομιμοποιήθηκε. Δημιουργήθηκε, επίσης, ένα κέντρο υποδοχής για ασυνόδευτους ανηλίκους στη Μυτιλήνη το 2008. Παρ' όλα αυτά η Έκθεση σημείωσε και τομείς στους οποίους δεν πραγματοποιήθηκε κάποια ιδιαίτερη βελτίωση, όπως: το ότι η Ελλάδα δεν έχει ακόμα κυρώσει το 12^ο Πρωτόκολλο της ΕΣΔΑ, αν και το είχε υπογράψει το 2000, ο νόμος 927/1979 που απαγορεύει την υποκίνηση φυλετικού μίσους εφαρμόζεται σπάνια, τα όργανα που έχουν εξουσιοδοτηθεί για την εξασφάλιση της εφαρμογής του ν. 3304/2005 θα πρέπει

⁴³⁴ περιοδικό: «Τετράδια Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ανθρωπιστικού Δικαίου και Ανθρωπιστικής Δράσης», Ευρωπαϊκό Κέντρο Έρευνας και Κατάρτισης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Ανθρωπιστικής Δράσης, τεύχος 17-18, Αθήνα, Σεπτέμβριος- Δεκέμβριος 2009, σελ. 15-16.

να ενισχυθούν, εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν διακρίσεις οι Ρομά, οι μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης και γενικά οι μετανάστες στους τομείς της απασχόλησης και της εκπαίδευσης, ενώ η αστυνομία θα πρέπει να επιβάλει κυρώσεις για την υποκίνηση φυλετικού μίσους από δημόσια και πολιτικά πρόσωπα και να καταπολεμήσει εγκλήματα με ρατσιστικά κίνητρα, ενώ θα πρέπει να βελτιωθεί και το σύστημα του ασύλου, καθώς οι αιτούντες δεν έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες διερμηνείας και νομικών συμβουλών, και, επίσης, να βελτιωθεί η ένταξη των μεταναστών παρέχοντας μαθήματα ελληνικής γλώσσας και επιτρέποντας την ελευθερία πρόσβασης στους τομείς της παιδείας και της εργασίας⁴³⁵.

Το Νοέμβριο του 2010 η Ύπατη Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες δημοσίευσε την έκθεση που υπέβαλε στη Ύπατη Αρμοστεία για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου στο πλαίσιο του Οικουμενικού Περιοδικού Ελέγχου για την Ελλάδα, όπου εξέφρασε ανησυχίες στους εξής τομείς: το σεβασμό της αρχής μη επαναπροώθησης, τη πρόσβαση στις διαδικασίες ασύλου, την αξιολόγηση των αιτημάτων, τη κράτηση, τις συνθήκες υποδοχής, το ρατσισμό, τη ξενοφοβία, τη κακή μεταχείριση από τα κρατικά όργανα και την ενσωμάτωση των νόμιμων προσφύγων και των δικαιούχων επικουρικής προστασίας. Καλεί την κυβέρνηση να προχωρεί σε απελάσεις μόνο εφόσον έχει παρασχεθεί δικαίωμα πρόσβασης στις διαδικασίες ασύλου και έχει αξιολογηθεί δίκαια κάθε ανάγκη παροχής διεθνούς προστασίας, να προστατεύει τα σύνορα, ενώ σημειώνει πως τα κέντρα κράτησης θα πρέπει να αποτελούν την έσχατη λύση και να 'φιλοξενούν' μόνο μετανάστες των οποίων η απέλαση είναι επιτρεπτή. Αναφέρεται στις διαδικασίες του συστήματος του ασύλου ως 'φτωχές' και προτείνει την κατάργηση της αστυνομικής αρμοδιότητας και τη δημιουργία ανεξάρτητης αρχής προσφύγων, αλλά και για τις περιπτώσεις κακομεταχείρισης των αλλοδαπών τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου σώματος εξέτασης των καταγγελιών για κακομεταχείριση ή βασανιστήρια από αστυνομικούς. Τέλος, καλεί την κυβέρνηση να σεβαστεί την αρχή της ίσης μεταχείρισης και να διασφαλίσει την εφαρμογή του νόμου σχετικά με τα ατομικά, πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα των προσφύγων⁴³⁶.

Από το κείμενο του ΠΔ 114/2010 είναι διακριτή μία σαφής πρόθεση ταχύρρυθμης αξιολόγησης των υποβληθέντων αιτήσεων από Επιτροπές ειδικά καταρτισμένες σε θέματα μεταναστευτικού δικαίου και ανθρωπίνων δικαιωμάτων και παράλληλα μία προσπάθεια αποσυμφόρησης του Συμβουλίου της Επικράτειας από εκκρεμείς

⁴³⁵ Ο.π., σελ. 16-17.

⁴³⁶ περιοδικό: «Τετράδια Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ανθρωπιστικού Δικαίου και Ανθρωπιστικής Δράσης», Ευρωπαϊκό Κέντρο Έρευνας και Κατάρτισης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Ανθρωπιστικής Δράσης, τεύχος 23-24, Αθήνα, Σεπτέμβριος- Δεκέμβριος 2010, σελ. 38-40.

υποθέσεις πολλών ετών, των οποίων η καθυστέρηση εκδίκασης άφηνε τους αιτούντες αλλοδαπούς χωρίς προστασία από την απέλαση⁴³⁷.

Ο ν. 3838/2010 για τους νέους τρόπους απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας για μεγάλο αριθμό αλλοδαπών χωρίς αυτό να επιβάλλεται από τις διεθνείς υποχρεώσεις της Ελλάδας και χωρίς την εξέταση για το αν οι αιτούντες συνδέονται με ουσιαστικό δεσμό προς το ελληνικό έθνος, θεωρήθηκε αντισυνταγματικός. Ενώ αντίθετες στο Σύνταγμα θεωρήθηκαν και οι διατάξεις που αναγνωρίζουν το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης στους υπηκόους τρίτων χωρών καθόσον το δικαίωμα αυτό επιφυλάσσεται μόνο για τους Έλληνες πολίτες και δεν πρέπει να επεκταθεί και στους αλλοδαπούς χωρίς αναθεώρηση του Συντάγματος (ΣτΕ 350/2011)⁴³⁸.

Όποια πολιτική και αν ακολουθήσει η Ελλάδα θα πρέπει να στηρίζεται στις αντίστοιχες πρακτικές που έχουν εφαρμοστεί και σε άλλες χώρες, προκειμένου να είναι βέβαιη για την αποτελεσματικότητα της. Βέβαια, οι μεταναστευτικές συγκυρίες διαφέρουν από χώρα σε χώρα, με αποτέλεσμα η πρόβλεψη για τη δυνατότητα εξάλειψης των εκάστοτε προβλημάτων να φαντάζει ουτοπική. Παρ' όλα αυτά, όσο διαφορετικές και αν ήταν οι προσεγγίσεις που υιοθετήθηκαν από χώρες στο παρελθόν, σήμερα δεν παύουν να χαρακτηρίζονται από κοινούς προβληματισμούς και κοινά διλήμματα για το ποια πολιτική θα ακολουθήσουν, καθώς τα φαινόμενα της βίας κατά των μεταναστών, αλλά και τις εξέγερσης μεταναστευτικών πληθυσμών όλο και πολλαπλασιάζονται⁴³⁹.

Ωστόσο, όποια πολιτική και αν ακολουθηθεί οφείλει να στηρίζεται στη αρχή της δικαιοσύνης και της ελευθερίας των μετακινήσεων των προσωπικών πεποιθήσεων, καθώς όπως αναφέρει ο Derrida⁴⁴⁰ «Ενώ συνειδητοποιώ ότι αυτό που έλεγα... είναι ανεφάρμοστο και μη-πολιτικό από την άποψη {μίας πολιτικής με την παραδοσιακή έννοια της λέξης}, εξακολουθώ να ισχυρίζομαι ότι οποιαδήποτε πολιτική που

⁴³⁷ περιοδικό: «Νομικός Σύμβουλος», τεύχος 59, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, Ιανουάριος – Φεβρουάριος 2011, σελ. 30.

⁴³⁸ περιοδικό: «Νομικός Σύμβουλος», τεύχος 61, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, Μάιος- Ιούνιος 2011, σελ. 22. Οι σύγχρονες αντιλήψεις των Ελλήνων πολιτών σχετικά με το συγκεκριμένο ζήτημα παρουσιάζονται στην έρευνα της επόμενης ενότητας.

⁴³⁹ Τζένη Καβουνίδη, Αναστασία Πολύζου, Γιώργος Μαυρομάτης, Άννα Κοτρώτσου, Δημήτρης Γιαννίτσας, Ντόζυ Αλταιτζόγλου, Τριανταφυλλιά Αβραμίδη, «Πολιτικές Ένταξης των Μεταναστών: Η Ευρωπαϊκή Εμπειρία», Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής (Ι.ΜΕ.ΠΟ.), Αθήνα, Σεπτέμβριος 2006, Εισαγωγή.

⁴⁴⁰ Derrida, “The Deconstruction of Actuality”, Αύγουστος 1993, από: www.theseis.com.

αποτυγχάνει να διατηρήσει κάποια σχέση με την αρχή της απροϋπόθετης φιλοξενίας, έχει χάσει εντελώς τη σχέση της με τη δικαιοσύνη».

3.3.ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΣΤΑΣΕΩΝ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΜΙΑΣ ΜΕΣΑΙΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΟΛΗΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ.

- ΜΕΘΟΔΟΛΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η συγκεκριμένη έρευνα διεξήχθη στο κέντρο της πόλης της Κορίνθου το καλοκαίρι του 2011 (τους μήνες Ιούνιο με Αύγουστο), με γνώμονα τη μεσαίου μεγέθους έκταση της, την ευκολία πρόσβασης και την αύξηση του μεταναστευτικού πληθυσμού στις γειτονιές της.

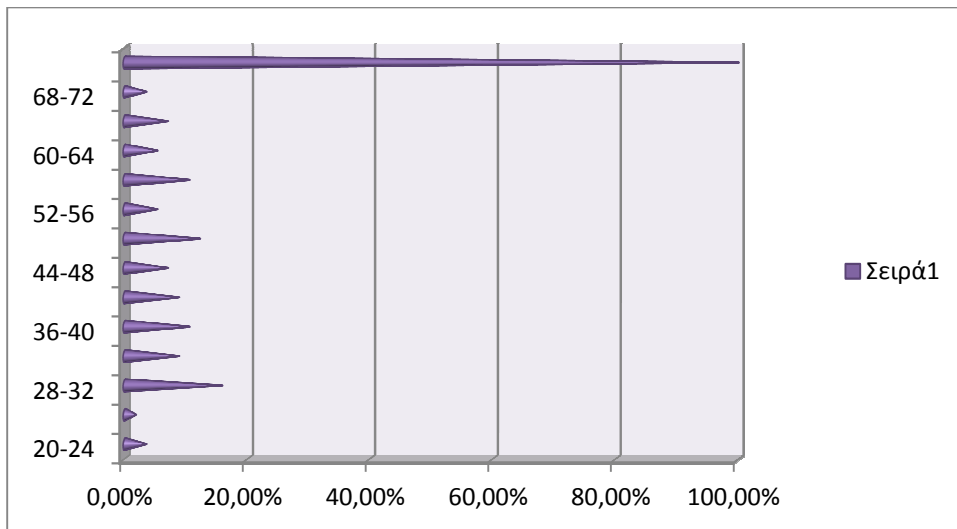
Η έρευνα (που περιλαμβάνει ανοικτές και κλειστές ερωτήσεις) αφορά τη συσχέτιση του φόβου του εγκλήματος των καταστηματαρχών με τις τοπικές συνθήκες διαβίωσης και διοίκησης, τη δράση της αστυνομίας και τα ποσοστά των εγκληματικών ενεργειών.

Ως δείγμα επιλέχθηκαν οι καταστηματαρχες εξαιτίας της παρουσίας τους καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας στην περιοχή και, επομένως, της έντονης επαφής τους με τους πολίτες και τις τρέχουσες τοπικές συνθήκες, αλλά και λόγω του ότι αποτελούν συχνόι στόχοι εγκληματικών δραστηριοτήτων.

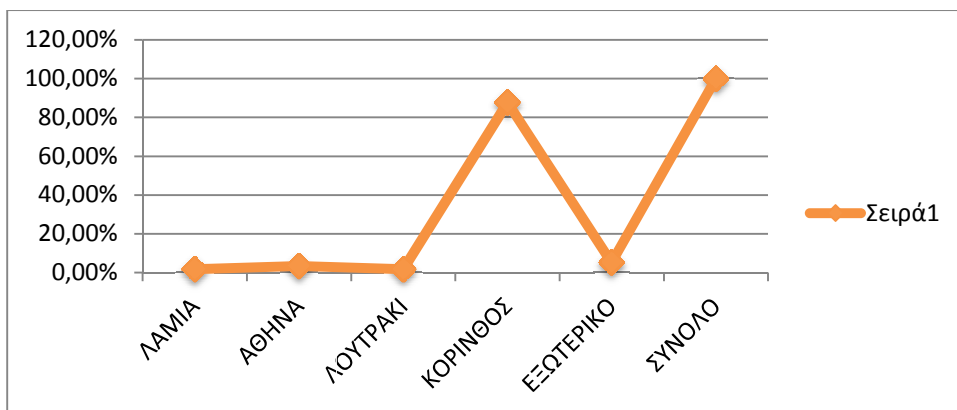
Τα καταστήματα του κέντρου τα οποία επιλέχθηκαν⁴⁴¹ αφορούσαν το 25% του συνόλου τους (από 229 τα 57) και αποτελούσαν: 17 καταστήματα ενδυμάτων, 6 ηλεκτρονικών ειδών, 5 εστιατόρια και καφετέριες, 7 χρωματοπωλεία, 4 φαρμακεία, 2 καταστήματα λευκών ειδών, 3 καταστήματα επίπλων, 2 σπωροπωλεία, 3 καταστήματα υποδημάτων, 1 κατάστημα παιχνιδιών, 1 κατάστημα ορθοπεδικών ειδών, 1 εμπορικό κέντρο, 1 μεσιτικό γραφείο, 1 βιβλιοπωλείο και 3 ανθοπωλεία.

Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάζονται στη συνέχεια.

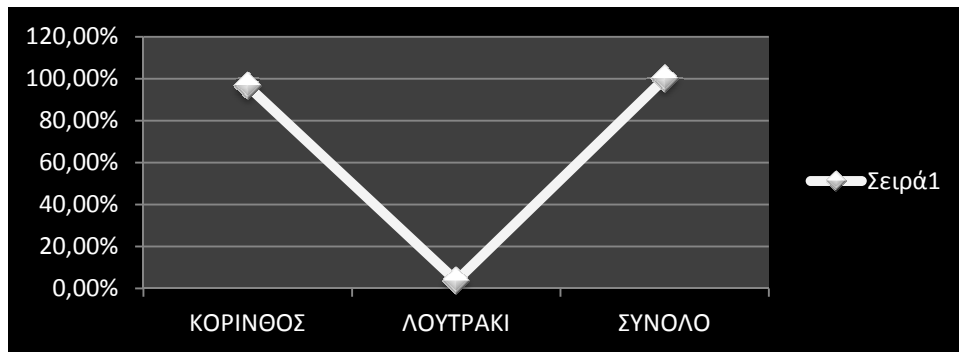
⁴⁴¹ Από τα στοιχεία του χρυσού οδηγού.

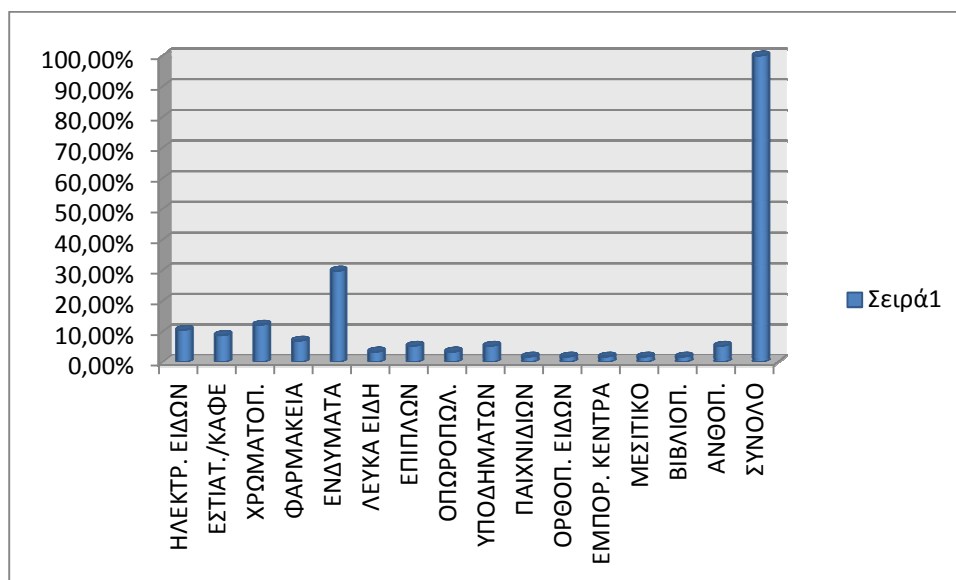
ΚΑΤΑΓΩΓΗ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΛΑΜΙΑ	1	1,80%
ΑΘΗΝΑ	2	3,40%
ΛΟΥΤΡΑΚΙ	1	1,80%
ΚΟΡΙΝΘΟΣ	50	87,70%
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	3	5,30%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

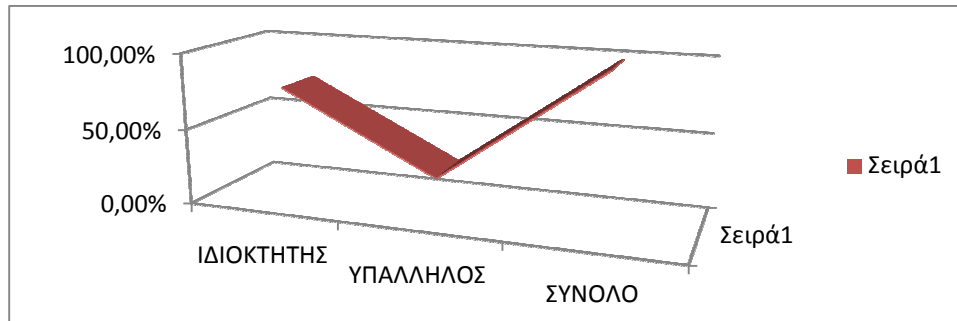
ΔΙΑΜΟΝΗ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΚΟΡΙΝΘΟΣ	55	96,50%
ΛΟΥΤΡΑΚΙ	2	3,50%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

ΕΙΔΟΣ ΚΑΤΑΣΤ.	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΗΛΕΚΤΡ. ΕΙΔΩΝ	6	10,50%
ΕΣΤΙΑΤ./ΚΑΦΕ	5	8,80%
ΧΡΩΜΑΤΟΠ.	7	12,20%
ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ	4	7%
ΕΝΔΥΜΑΤΑ	17	29,80%
ΛΕΥΚΑ ΕΙΔΗ	2	3,40%
ΕΠΙΠΛΩΝ	3	5,30%
ΟΠΩΡΟΠΩΛ.	2	3,40%
ΥΠΟΔΗΜΑΤΩΝ	3	5,30%
ΠΑΙΧΝΙΔΙΩΝ	1	1,80%
ΟΡΘΟΠ. ΕΙΔΩΝ	1	1,80%
ΕΜΠΟΡ. ΚΕΝΤΡΑ	1	1,80%
ΜΕΣΙΤΙΚΟ	1	1,80%
ΒΙΒΛΙΟΠ.	1	1,80%
ΑΝΘΟΠ.	3	5,30%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

ΘΕΣΗ ΣΤΟ ΚΑΤΑΣΤ.	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ	43	75,40%
ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ	14	24,60%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ:

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από ισάξιο, σχεδόν, ποσοστό μεταξύ ανδρών και γυναικών, με τους άνδρες ελαφρώς να υπερτερούν. Οι ερωτηθέντες είναι κυρίως μέσης ηλικίας, με τα μεγαλύτερα ποσοστά να παρουσιάζονται μεταξύ: 28-32 (15,8%), 48-52 (12,2%), 36-40 και 56-60 (από 10,5%). Κατάγονται και διαμένουν, όπως ήταν φυσικό κατά μεγαλύτερο βαθμό στην Κόρινθο, με ποσοστά 87,7% και 96,5% αντίστοιχα. Για το δείγμα επιλέχθηκαν τα καταστήματα του κέντρου της Κορίνθου, όπου το μεγαλύτερο αριθμό καταλαμβάνουν, όπως και σε κάθε πόλη, τα καταστήματα ενδυμάτων (29,8%), από τα οποία το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων προκύπτει από τους ιδιοκτήτες (75,4%).

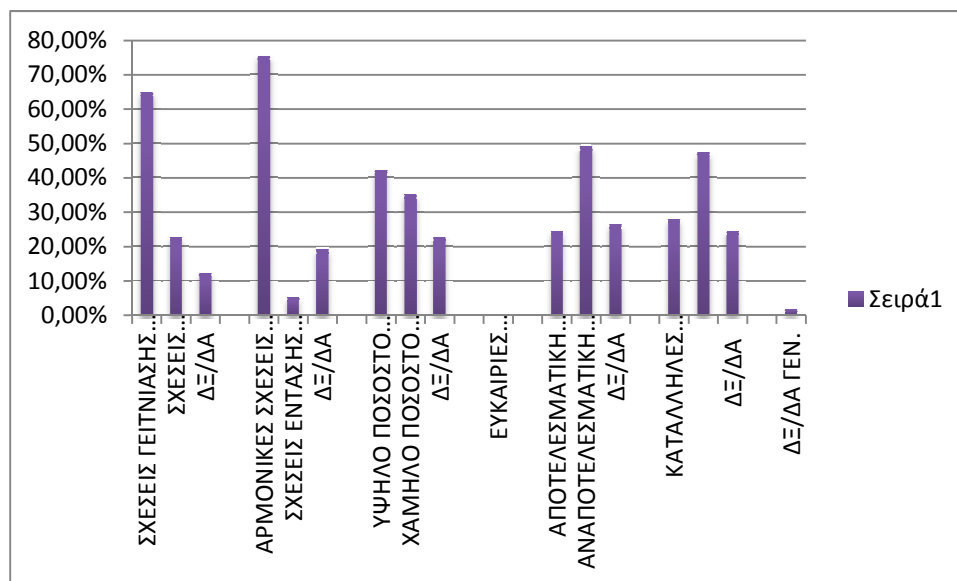
ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

ΕΡΩΤΗΣΗ 1

Η πόλη στην οποία βρίσκεται η επαγγελματική σας απασχόληση, θεωρείτε πως χαρακτηρίζεται από:

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΣΧΕΣΕΙΣ ΓΕΙΤΝΙΑΣΗΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ	37	64,90%
ΣΧΕΣΕΙΣ ΑΠΟΜΟΝΩΣΗΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ	13	22,80%
ΔΞ/ΔΑ	7	12,30%
ΑΡΜΟΝΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΠΟΛΙΤΩΝ ΚΑΙ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ	43	75,40%

ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΝΤΑΣΗΣ ΜΕΤΑΞΥ ΠΟΛΙΤΩΝ ΚΑΙ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ	3	5,30%
ΔΞ/ΔΑ	11	19,30%
ΥΨΗΛΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	24	42,10%
ΧΑΜΗΛΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	20	35,10%
ΔΞ/ΔΑ	13	22,80%
ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ	0	0%
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ	14	24,60%
ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ	28	49,10%
ΔΞ/ΔΑ	15	26,30%
ΚΑΤΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΚΑΙ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗΣ	16	28%
ΑΚΑΤΑΛΛΗΛΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΚΑΙ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗΣ	27	47,40%
ΔΞ/ΔΑ	14	24,60%
ΔΞ/ΔΑ ΓΕΝ.	1	1,80%

ΣΧΟΛΙΑ:

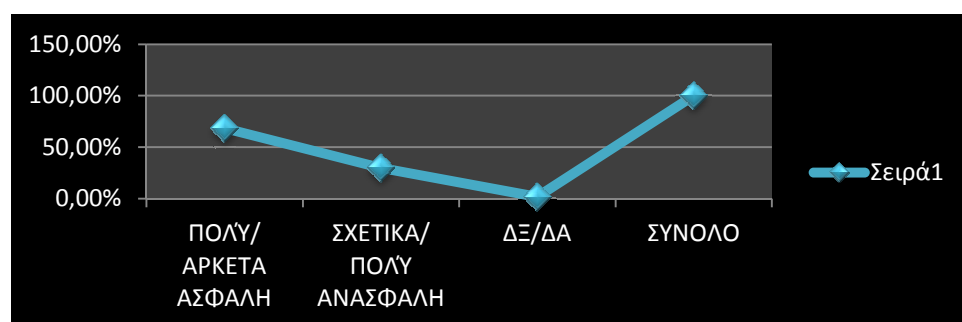
Από τις απαντήσεις του δείγματος παρατηρούμε πως κατά πλειοψηφία οι καταστηματάρχες θεωρούν πως στη Κόρινθο οι σχέσεις μεταξύ των πολιτών είναι αρμονικές (64,9%), αλλά και μεταξύ των πολιτών και της αστυνομίας (75,4%) ενώ ελάχιστοι θεωρούν το αντίθετο (22,8% και 5,3% αντίστοιχα). Σχετικά με το ποσοστό της εγκληματικότητας στη περιοχή, ωστόσο, δεν υφίσταται κάποια σημαντική διαφορά στις κλίμακες των απαντήσεων όσων το θεωρούν χαμηλό (35,1%) ή υψηλό

(42,1%). Όσον αφορά τις ευκαιρίες επαγγελματικής αποκατάστασης κανείς εκ του δείγματος δεν απάντησε θετικά, λόγω, κυρίως (όπως ανέφεραν) της οικονομικής κρίσης που υφίστανται η χώρα. Τέλος, παρατηρούμε πως το 50% σχεδόν του δείγματος θεωρεί πως η πόλη του χαρακτηρίζεται από αναποτελεσματική άσκηση καθηκόντων από την τοπική αυτοδιοίκηση και ακατάλληλες συνθήκες υγιεινής, ενώ σημαντικό ποσοστό δεν θέλησε να απαντήσει.

ΕΡΩΤΗΣΗ 2

Πως χαρακτηρίζετε τη γειτονιά στην οποία βρίσκεται το κατάστημα σας;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΠΟΛΥ/ ΑΡΚΕΤΑ ΑΣΦΑΛΗ	39	68,40%
ΣΧΕΤΙΚΑ/ ΠΟΛΥ ΑΝΑΣΦΑΛΗ	17	29,80%
ΔΞ/ΔΑ	1	1,80%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

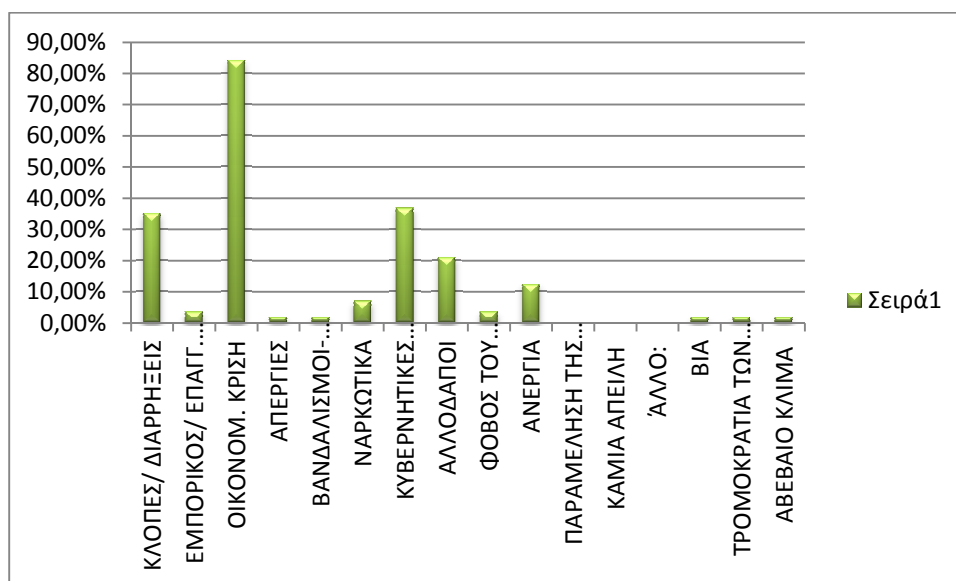
ΣΧΟΛΙΑ:

Εκτός των παραπάνω επισημάνσεων, στη συγκεκριμένη ερώτηση, παρατηρούμε πως το 68,4% του δείγματος θεωρεί τη γειτονιά στην οποία βρίσκεται το κατάστημα του πολύ έως αρκετά ασφαλή, κυρίως εξαιτίας, όπως αναφέραμε πιο πάνω, του υψηλού ποσοστού της γειτνίασης μεταξύ των πολιτών και των καλών σχέσεων με την αστυνομία.

ΕΡΩΤΗΣΗ 3

Ποιες θεωρείτε ως τις μεγαλύτερες απειλές για το κατάστημα/ επιχείρησή σας;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΚΛΟΠΕΣ/ ΔΙΑΡΡΗΞΕΙΣ	20	35,10%
ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ/ ΕΠΑΓΓ. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ	2	3,50%
ΟΙΚΟΝΟΜ. ΚΡΙΣΗ	48	84,20%
ΑΠΕΡΓΙΕΣ	1	1,80%
ΒΑΝΔΑΛΙΣΜΟΙ-ΦΘΟΡΕΣ	1	1,80%
ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ	4	7%
ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ	21	36,80%
ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	12	21%
ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ	2	3,50%
ΑΝΕΡΓΙΑ	7	12,30%
ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑΣ, ΦΩΤΙΣΜΟΥ ΟΔΩΝ ΚΛΠ.	0	0%
ΚΑΜΙΑ ΑΠΕΙΛΗ	0	0%
ΆΛΛΟ:		
ΒΙΑ	1	1,80%
ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΩΝ ΜΜΕ	1	1,80%
ΑΒΕΒΑΙΟ ΚΛΙΜΑ	1	1,80%

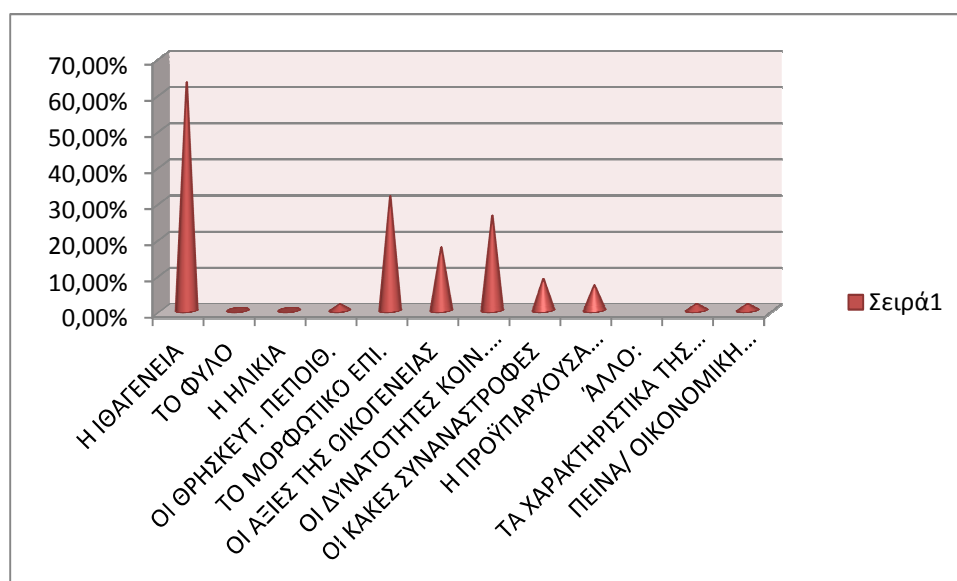
ΣΧΟΛΙΑ:

Ως μεγαλύτερες απειλές για το κατάστημα, το δείγμα ανέφερε κατά πολύ σημαντικό ποσοστό την οικονομική κρίση (84,2%) και τις κυβερνητικές πολιτικές (36,8%) ενώ ακολουθούν οι κλοπές και οι διαρρήξεις κατά 35,1%. Απαντήσεις που αποδεικνύουν τη σημαντική επιρροή των τρεχουσών συνθηκών στη ψυχολογία των πολιτών, αλλά και στη μεταβολή των ποσοστών του κινδύνου και της εγκληματικότητας.

ΕΡΩΤΗΣΗ 4

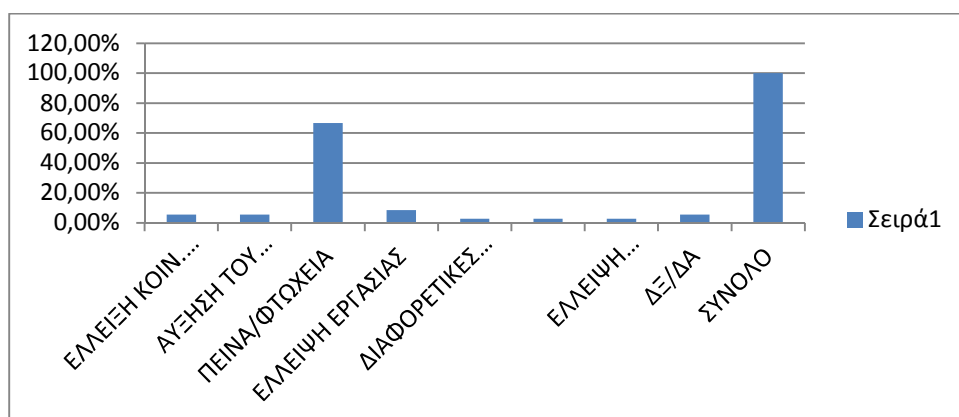
Ποιοι παράγοντες πιστεύετε πως συσχετίζονται με την εγκληματικότητα;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Η ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ	36	63,10%
ΤΟ ΦΥΛΟ	0	0%
Η ΗΛΙΚΙΑ	0	0%
ΟΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤ. ΠΕΠΟΙΘ.	1	1,80%
ΤΟ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙ.	18	31,60%
ΟΙ ΑΞΙΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	10	17,50%
ΟΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΟΙΝ. ΑΝΕΛΙΞΗΣ	15	26,30%
ΟΙ ΚΑΚΕΣ ΣΥΝΑΝΑΣΤΡΟΦΕΣ	5	8,80%
Η ΠΡΟΫΠΑΡΧΟΥΣΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	4	7%
ΆΛΛΟ:		
ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΔΡΑΣΤΗ	1	1,80%
ΠΕΙΝΑ/ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΑΘΛΙΩΣΗ	1	1,80%

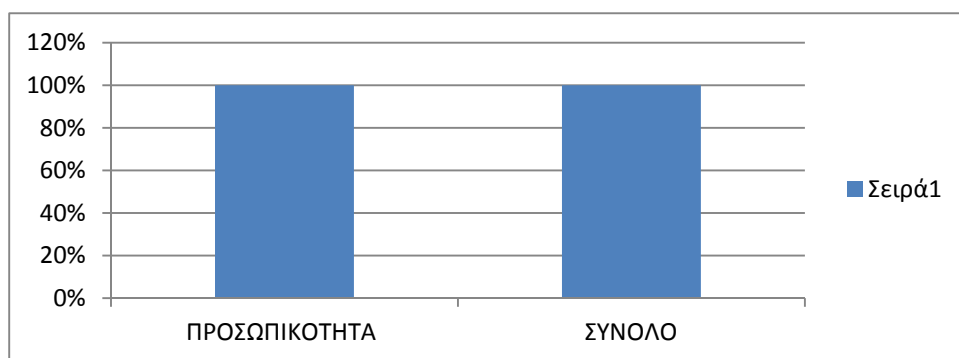

ΓΙΑΤΙ;

ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΕΛΛΕΙΞΗ ΚΟΙΝ. ΕΝΤΑΞΗΣ	2	5,50%
ΑΥΞΗΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΟΥΣ	2	5,50%
ΠΕΙΝΑ/ΦΤΩΧΕΙΑ	24	66,70%
ΕΛΛΕΙΨΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	3	8,40%
ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ	1	2,80%
ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΦΟΒΟΣ ΣΥΛΛΗΨΗΣ	1	2,80%
ΕΛΛΕΙΨΗ ΣΕΒΑΣΜΟΥ	1	2,80%
ΔΞ/ΔΑ	2	5,50%
ΣΥΝΟΛΟ	36	100%

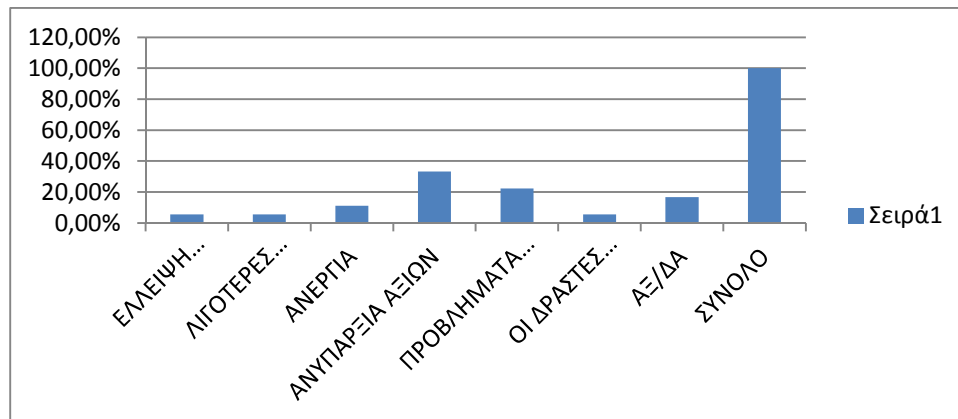

ΘΡΗΣΚΕΥΤ. ΠΕΠΟΙΘ.	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ	1	100%
ΣΥΝΟΛΟ	1	100%

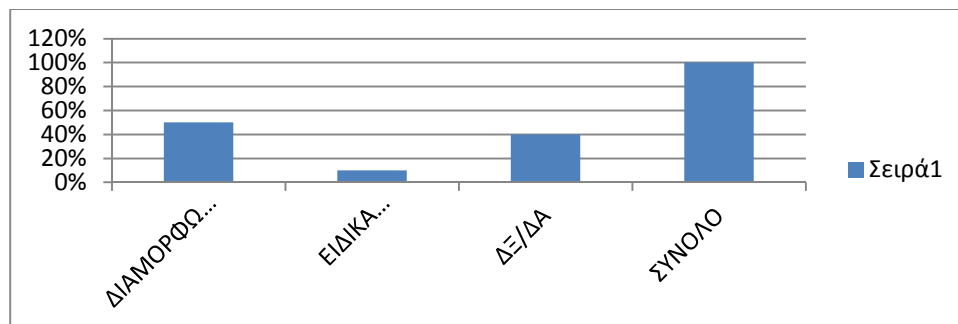

ΤΟ ΜΟΡΦ. ΕΠΙΠΕΔΟ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΕΛΛΕΙΨΗ ΣΕΒΑΣΜΟΥ	1	5,60%
ΛΙΓΟΤΕΡΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	1	5,60%
ΑΝΕΡΓΙΑ	2	11,10%

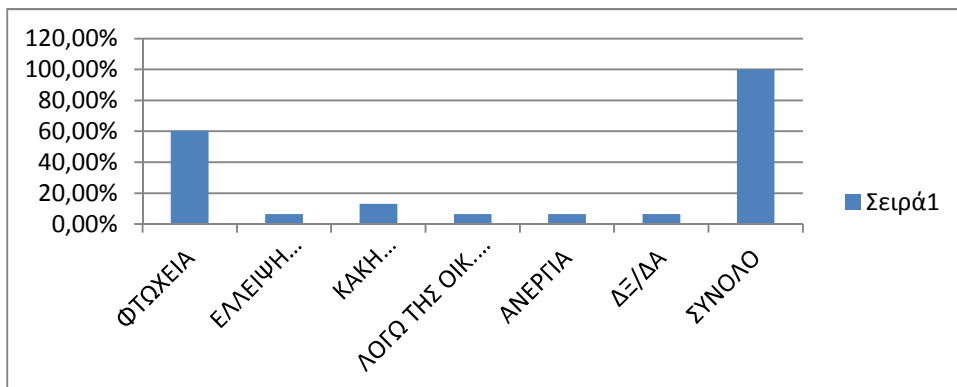
ΑΝΥΠΑΡΞΙΑ ΑΞΙΩΝ	6	33,30%
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ	4	22,20%
ΟΙ ΔΡΑΣΤΕΣ ΣΥΝΗΘΩΣ ΕΧΟΥΝ ΧΑΝΗΛΟ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	1	5,60%
ΑΞ/ΔΑ	3	16,60%
ΣΥΝΟΛΟ	18	100%

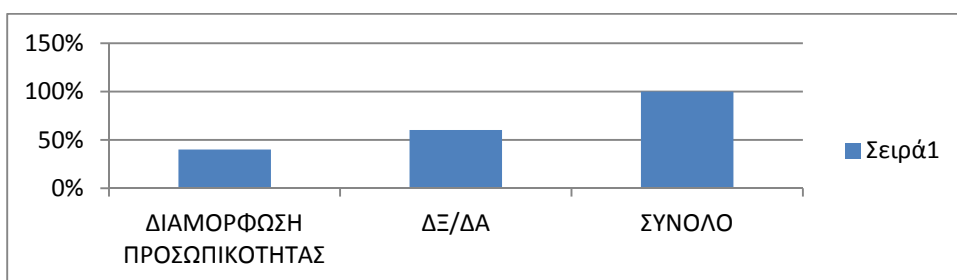
ΟΙ ΑΞΙΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ	5	50%
ΕΙΔΙΚΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΩΝ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΑΠΟ ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	1	10%
ΔΞ/ΔΑ	4	40%
ΣΥΝΟΛΟ	10	100%

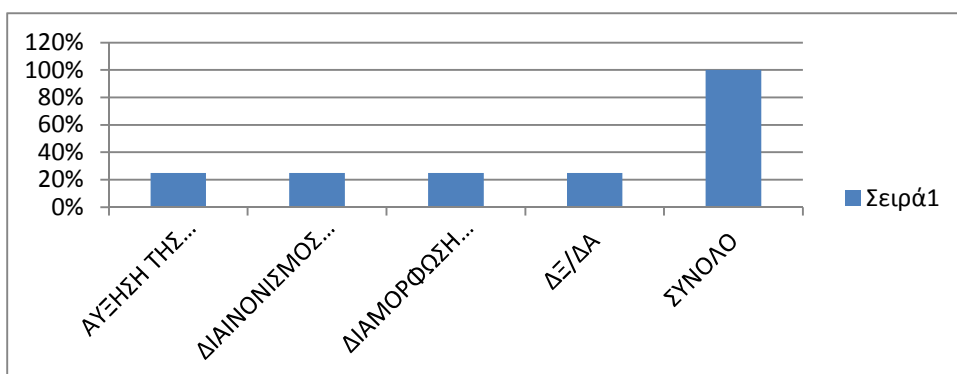
ΟΙ ΔΥΝΑΤΟΤ. ΚΟΙΝ. ΑΝΕΛΙΞΗΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΦΤΩΧΕΙΑ	9	60,40%
ΕΛΛΕΙΨΗ ΕΝΤΑΞΗΣ	1	6,60%
ΚΑΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΡΑΤΟΥΣ	2	13,20%
ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΟΙΚ. ΚΡΙΣΕΩΣ	1	6,60%
ΑΝΕΡΓΙΑ	1	6,60%
ΔΞ/ΔΑ	1	6,60%
ΣΥΝΟΛΟ	15	100%

ΟΙ ΚΑΚΕΣ ΣΥΝΑΝΑΣΤΡΟΦΕΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ	2	40%
ΔΞ/ΔΑ	3	60%
ΣΥΝΟΛΟ	5	100%

Η ΠΡΟΫΠΑΡΧ. ΕΓΚΛΗΜΑΤ.	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	1	25%
ΔΙΑΙΝΟΝΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΝΟΜΩΝ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΩΝ	1	25%
ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ	1	25%
ΔΞ/ΔΑ	1	25%
ΣΥΝΟΛΟ	4	100%

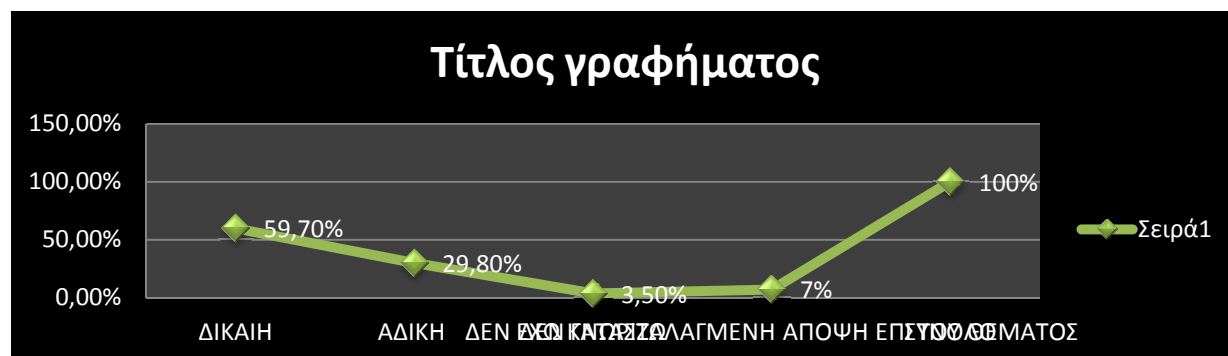
ΣΧΟΛΙΑ:

Στη συγκεκριμένη ερώτηση παρατηρούμε πως το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος θεωρεί πως η εγκληματικότητα συσχετίζεται κυρίως με την ιθαγένεια (63,1%), εξαιτίας, κατά 66,7%, της φτώχειας των αλλοδαπών, και στη συνέχεια, αλλά σε μικρότερο βαθμό, με το μορφωτικό επίπεδο (31, 6%) εξαιτίας της μετάδοσης αξιών και της διαμόρφωσης της προσωπικότητας μέσω της εκπαίδευσης (κατά 33,3% και 22,2% αντίστοιχα) (πολλοί εκ του δείγματος ανέφεραν πως συνήθως οι εγκληματίες είναι άτομα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου), με τις δυνατότητες κοινωνικής ανέλιξης (26,3%), κυρίως, εξαιτίας, της φτώχειας (60,4%) και με τις αξίες της οικογένειας (17,5%), λόγω της συμβολής τους στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ανθρώπου (50%) μέσω των διαδικασιών της πρωτογενούς κοινωνικοποίησης.

ΕΡΩΤΗΣΗ 5

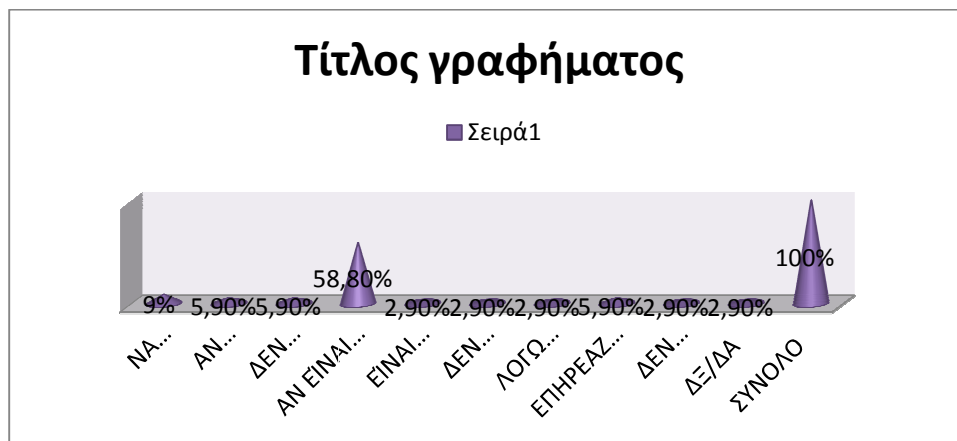
Πρόσφατα αναπτύχθηκε μεγάλη συζήτηση κατά την οποία κρίθηκε αντισυνταγματικό το δικαίωμα ψήφου σε αλλοδαπούς . Πως κρίνετε την απόφαση αυτή;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΔΙΚΑΙΗ	34	59,70%
ΑΔΙΚΗ	17	29,80%
ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ	2	3,50%
ΔΕΝ ΕΧΩ ΚΑΤΑΣΤΑΛΑΓΜΕΝΗ ΑΠΟΨΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ	4	7%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

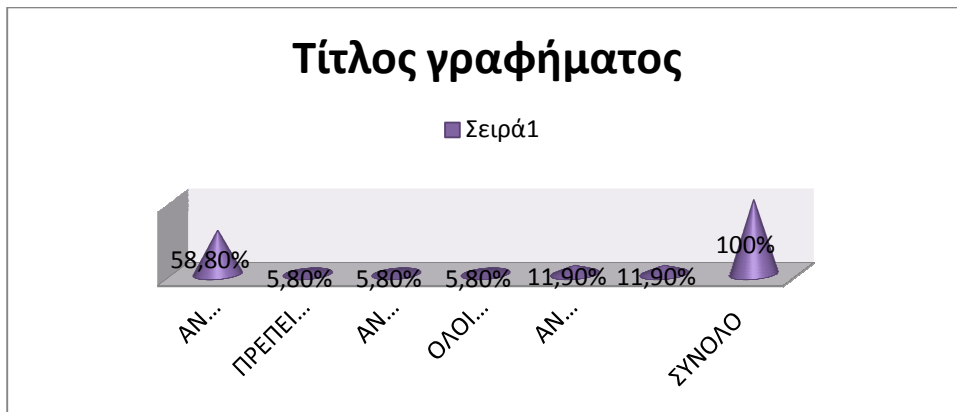

ΓΙΑΤΙ;

ΔΙΚΑΙΗ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΝΑ ΨΗΦΙΖΕΙ Ο ΚΑΘΕΝΑΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΟΥ	3	9%
ΑΝ ΔΙΑΜΕΝΟΥΝ ΜΙΚΡΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ ΣΤΗ ΧΩΡΑ	2	5,90%
ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΤΙΣ ΙΔΙΕΣ ΑΞΙΕΣ ΜΕ ΕΜΑΣ	2	5,90%
ΑΝ ΕΙΝΑΙ ΠΑΡΑΝΟΜΟΙ	20	58,80%
ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΝΟΜΙΟ ΤΩΝ ΗΜΕΔΑΠΩΝ	1	2,90%
ΔΕΝ ΠΛΗΡΩΝΟΥΝ ΦΟΡΟΥΣ, ΚΛΠ.	1	2,90%
ΛΟΓΩ ΕΛΛΕΙΨΗΣ ΥΠΟΔΟΜΩΝ	1	2,90%
ΕΠΗΡΕΑΖΟΝΤΑΙ ΑΠΌ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ, ΔΕΝ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΗ Η ΨΗΦΟΣ ΤΟΥΣ	2	5,90%
ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΑΠΟΡΡΟΦΗΘΕΙ	1	2,90%
ΔΞ/ΔΑ	1	2,90%
ΣΥΝΟΛΟ	34	100%

ΑΔΙΚΗ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΑΝ ΕΙΝΑΙ ΝΟΜΙΜΟΙ	10	58,80%
ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΥΠΑΡΞΗ ΕΝΤΑΞΗ	1	5,80%
ΑΝ ΕΙΝΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ	1	5,80%
ΟΛΟΙ ΕΙΜΑΣΤΕ ΙΣΟΙ	1	5,80%
ΑΝ ΠΛΗΡΟΥΝ ΤΙΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ	2	11,90%
ΑΝ ΕΧΟΥΝ ΜΕΓΑΛΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ	2	11,90%
ΣΥΝΟΛΟ	17	100%

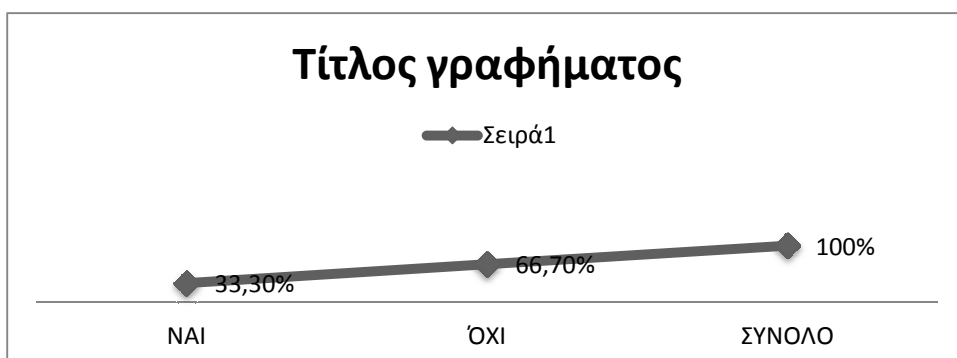
ΣΧΟΛΙΑ:

Στη συγκεκριμένη ερώτηση, παρατηρούμε πως οι περισσότεροι εκ του δείγματος θεωρούν δίκαιη την απόφαση σχετικά με την αντισυνταγματικότητα του δικαιώματος ψήφου σε αλλοδαπούς κατά 59,7% και άδικη κατά 29,8%, όμως στην ουσία και οι δύο αυτές προσεγγίσεις αφορούν στο δικαίωμα της ψήφου μόνο όταν ο αλλοδαπός είναι νόμιμος πολίτης {όσοι θεωρούν την απόφαση δίκαιη απάντησαν με προϋπόθεση πως αναφέρονται σε παράνομους αλλοδαπούς (κατά 58,8%) και, σε αντιστοιχία, όσοι τη θεωρούν άδικη απάντησαν με τη προϋπόθεση πως οι αλλοδαποί θα είναι νόμιμοι πολίτες (κατά 58,8% επίσης)}.

ΕΡΩΤΗΣΗ 6

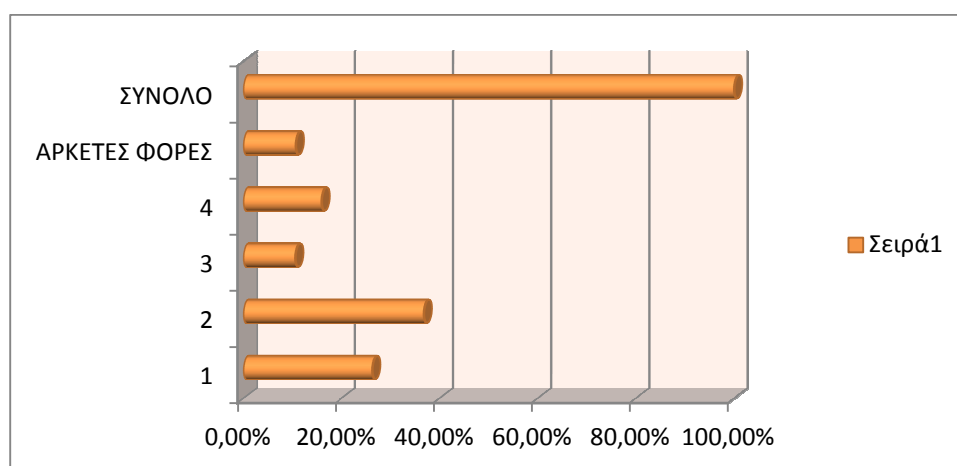
Έχετε γίνει έως τώρα θύμα στην περιοχή που είναι η επαγγελματική σας απασχόληση;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΝΑΙ	19	33,30%
ΌΧΙ	38	66,70%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

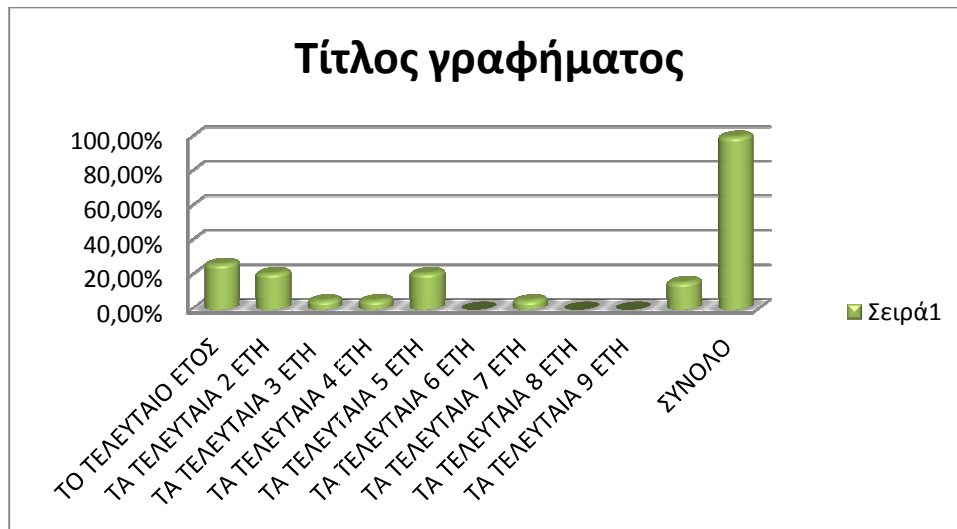
6α Αν ναι, πόσες φορές

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
1	5	26,30%
2	7	36,80%
3	2	10,50%
4	3	15,80%
ΑΡΚΕΤΕΣ ΦΟΡΕΣ	2	10,60%
ΣΥΝΟΛΟ	19	100%

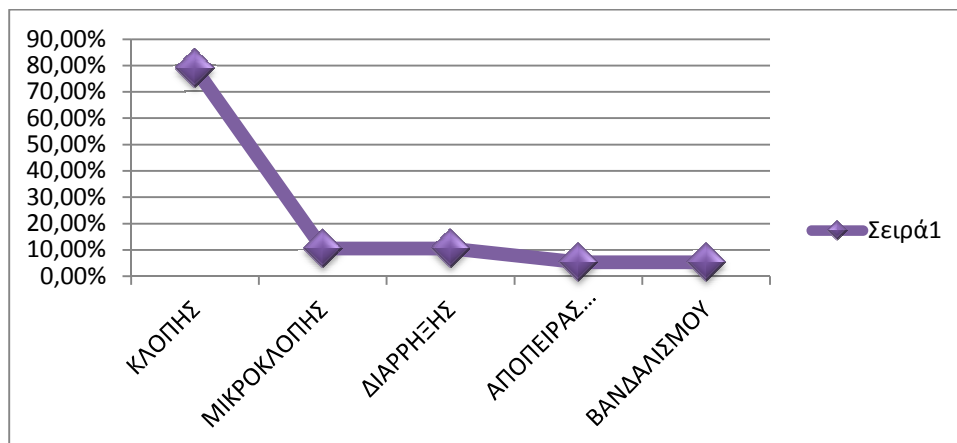
6β Πότε

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΕΤΟΣ	6	26,30%
ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 2 ΕΤΗ	3	21%
ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 3 ΕΤΗ	1	5,30%
ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 4 ΕΤΗ	1	5,30%
ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 5 ΕΤΗ	3	21%
ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 6 ΕΤΗ	0	0%
ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 7 ΕΤΗ	1	5,30%
ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 8 ΕΤΗ	0	0%
ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 9 ΕΤΗ	0	0%
ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 10-15 ΕΤΗ	4	15,80%
ΣΥΝΟΛΟ	19	100%

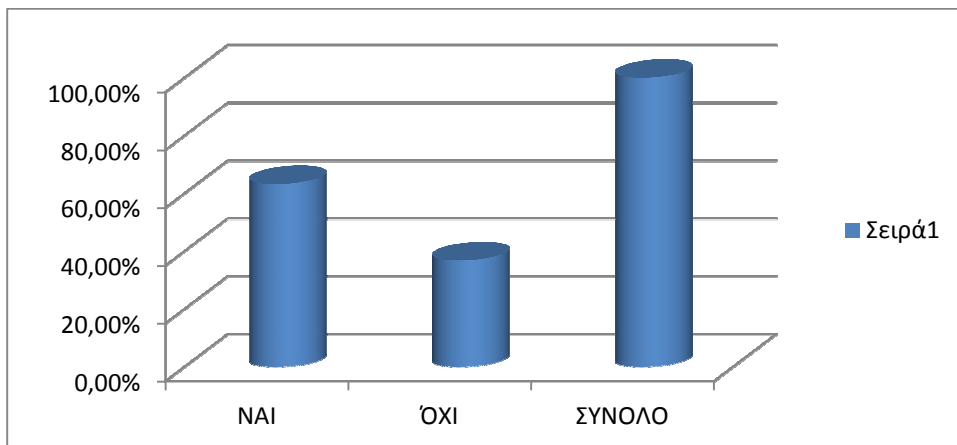
6γ Σε τι είδους εγκλήματα

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΚΛΟΠΗΣ	15	78,90%
ΜΙΚΡΟΚΛΟΠΗΣ	2	10,50%
ΔΙΑΡΡΗΞΗΣ	2	10,50%
ΑΠΟΠΕΙΡΑΣ ΔΙΑΡΡΗΞΗΣ	1	5,30%
ΒΑΝΔΑΛΙΣΜΟΥ	1	5,30%

6δ Το καταγγείλατε στην αστυνομία;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΝΑΙ	12	63,20%
ΌΧΙ	7	36,80%
ΣΥΝΟΛΟ	19	100%

6ε Είστε ικανοποιημένοι από την αντιμετώπιση που σας επιφύλαξε η αστυνομία;

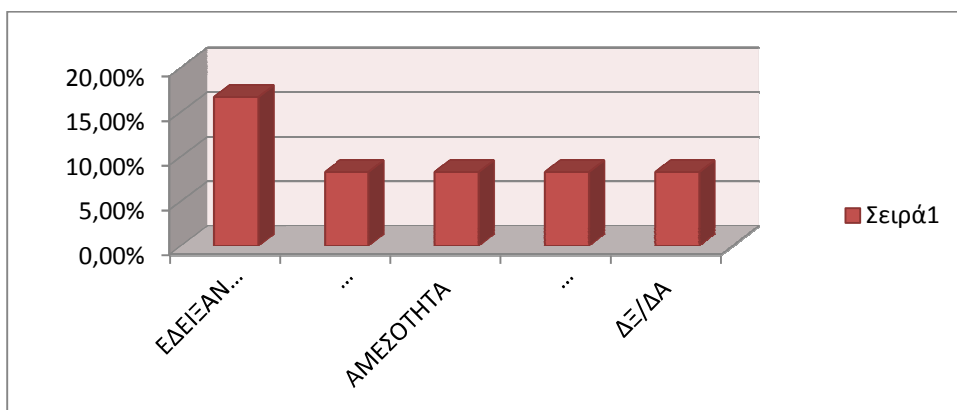
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΠΟΛΥ/ΑΡΚΕΤΑ	6	50%
ΕΛΑΧΙΣΤΑ/ΚΑΘΟΛΟΥ	6	50%
ΣΥΝΟΛΟ	12	100%

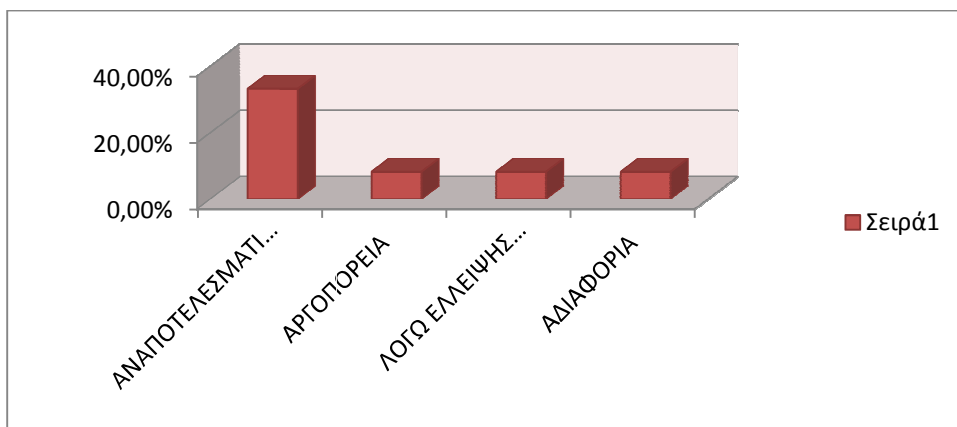
ΓΙΑΤΙ

ΠΟΛΥ/ΑΡΚΕΤΑ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΕΔΕΙΞΑΝ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ	2	16,70%
ΕΞΥΠΗΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑ	1	8,30%
ΑΜΕΣΟΤΗΤΑ	1	8,30%
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	1	8,30%

ΔΞ/ΔΑ 1 8,30%

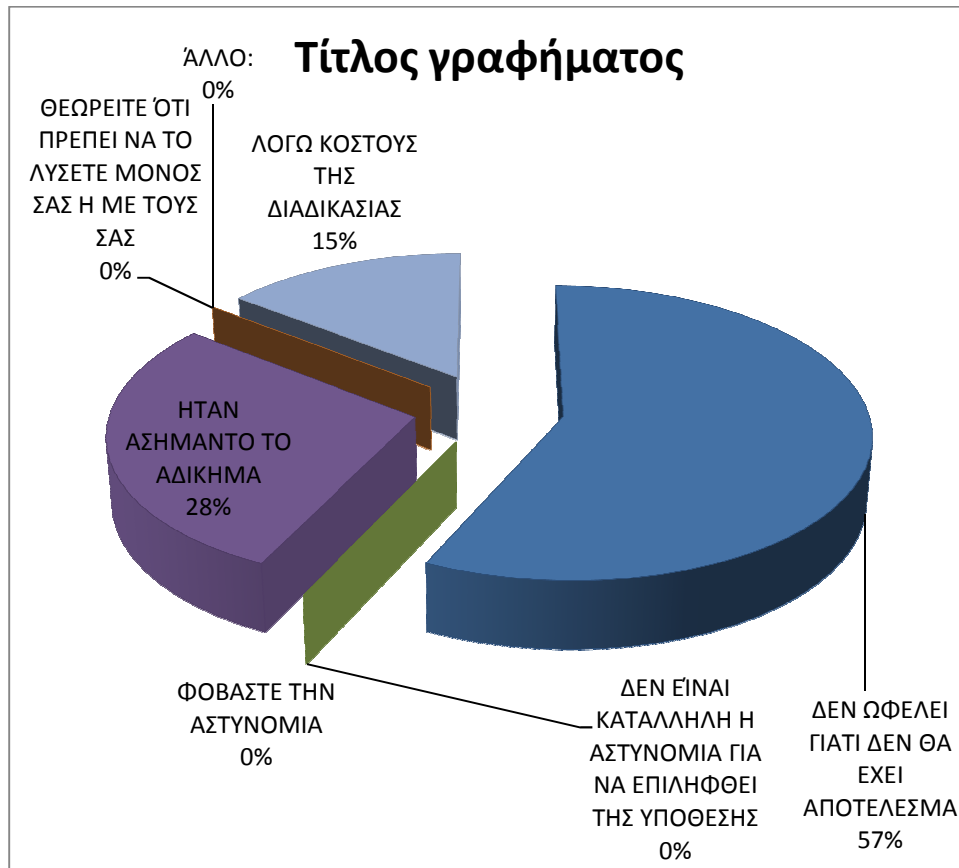
ΕΛΑΧΙΣΤΑ/ΚΑΘΟΛΟΥ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	3	33,30%
ΑΡΓΟΠΟΡΕΙΑ	1	8,30%
ΛΟΓΩ ΕΛΛΕΙΨΗΣ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ	1	8,30%
ΑΔΙΑΦΟΡΙΑ	1	8,30%

6στ Αν δεν το καταγγείλατε, γιατί;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΔΕΝ ΩΦΕΛΕΙ ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΘΑ ΕΧΕΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ	4	57,10%
ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΚΑΤΑΛΛΗΛΗ Η ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ ΓΙΑ ΝΑ ΕΠΙΛΗΦΘΕΙ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ	0	0%
ΦΟΒΑΣΤΕ ΤΗΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ	0	0%

ΗΤΑΝ ΑΣΗΜΑΝΤΟ ΤΟ ΑΔΙΚΗΜΑ	2	28,50%
ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΟΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΤΟ ΛΥΣΕΤΕ ΜΟΝΟΣ ΣΑΣ Η ΜΕ ΤΟΥΣ ΣΑΣ	0	0%
Άλλο:		
ΛΟΓΩ ΚΟΣΤΟΥΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ	1	14,50%

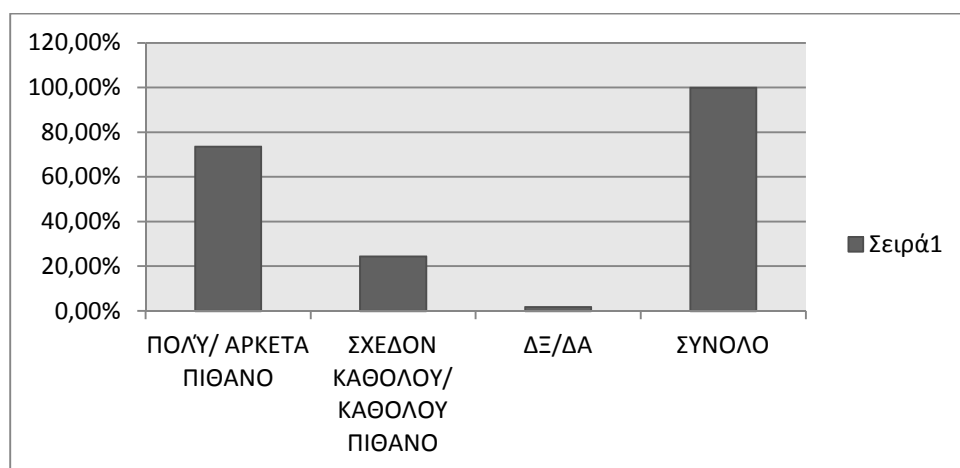
ΣΧΟΛΙΑ:

Τα περισσότερα καταστήματα δεν έχουν αποτελέσει αντικείμενο εγκληματικής ενέργειας (66,7%), ωστόσο, όσοι δήλωσαν προηγούμενη θυματοποίηση (33,3%) ανέφεραν πως, κατά μεγαλύτερο ποσοστό, είχαν θυματοποιηθεί μία (26,3%) ή δύο (36,8%) φορές, κυρίως το τελευταίο έτος (26,3%), ως στόχοι κλοπής χρημάτων ή εμπορεύματος (78,9%). Από το δείγμα το 63,2% κατήγγειλε την πράξη στην αστυνομία, εκ των οποίων το 50% δήλωσε αρκετά έως πολύ ικανοποιημένο από την αντιμετώπιση που του επιφύλαξε, εξαιτίας του ότι έδειξαν ενδιαφέρον (16,7%) και το υπόλοιπο 50% ελάχιστα ως καθόλου, εξαιτίας της αναποτελεσματικότητας των ενεργειών της (33,3%). Όσοι δεν το κατήγγειλαν (36,8%), θεώρησαν, κατά πλειοψηφία, πως δεν ωφελεί, διότι δεν θα έχει αποτέλεσμα (57,1%).

ΕΡΩΤΗΣΗ 7

Πόσο πιθανό θεωρείτε εσείς ή το κατάστημα σας να γίνετε στην περιοχή αυτή αντικείμενο εγκληματικής θυματοποίησης μέσα στους επόμενους μήνες;

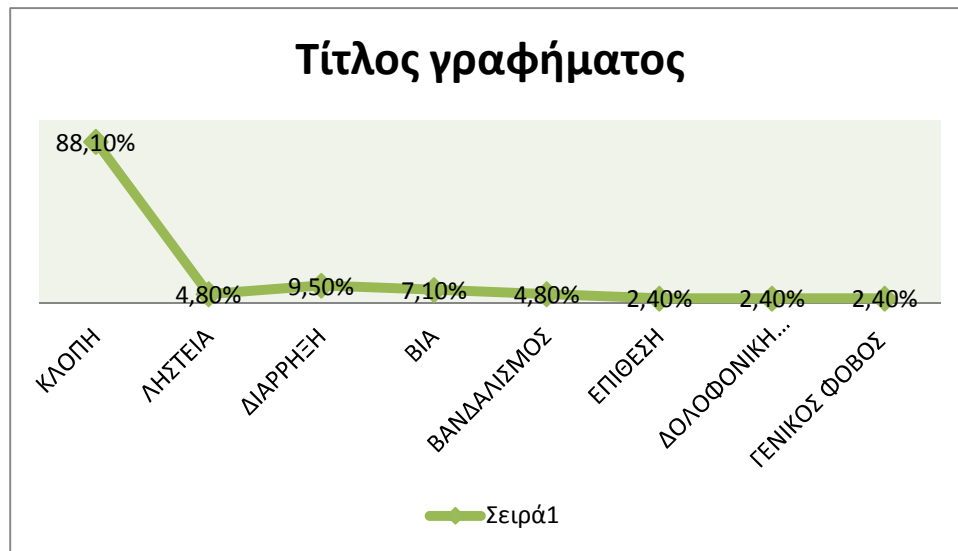
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΠΟΛΥ/ ΑΡΚΕΤΑ ΠΙΘΑΝΟ	42	73,70%
ΣΧΕΔΟΝ ΚΑΘΟΛΟΥ/ ΚΑΘΟΛΟΥ ΠΙΘΑΝΟ	14	24,50%
ΔΞ/ΔΑ	1	1,80%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

7α Αν το θεωρείτε πολύ ή αρκετά πιθανό, σε τι είδους εγκληματική πράξη;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΚΛΟΠΗ	37	88,10%
ΛΗΣΤΕΙΑ	2	4,80%
ΔΙΑΡΡΗΞΗ	4	9,50%

ΒΙΑ	3	7,10%
ΒΑΝΔΑΛΙΣΜΟΣ	2	4,80%
ΕΠΙΘΕΣΗ	1	2,40%
ΔΟΛΟΦΟΝΙΚΗ ΑΠΟΠΕΙΡΑ (ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΠΟΥ ΑΝΤΙΔΡΑΣΩ)	1	2,40%
ΓΕΝΙΚΟΣ ΦΟΒΟΣ	1	2,40%

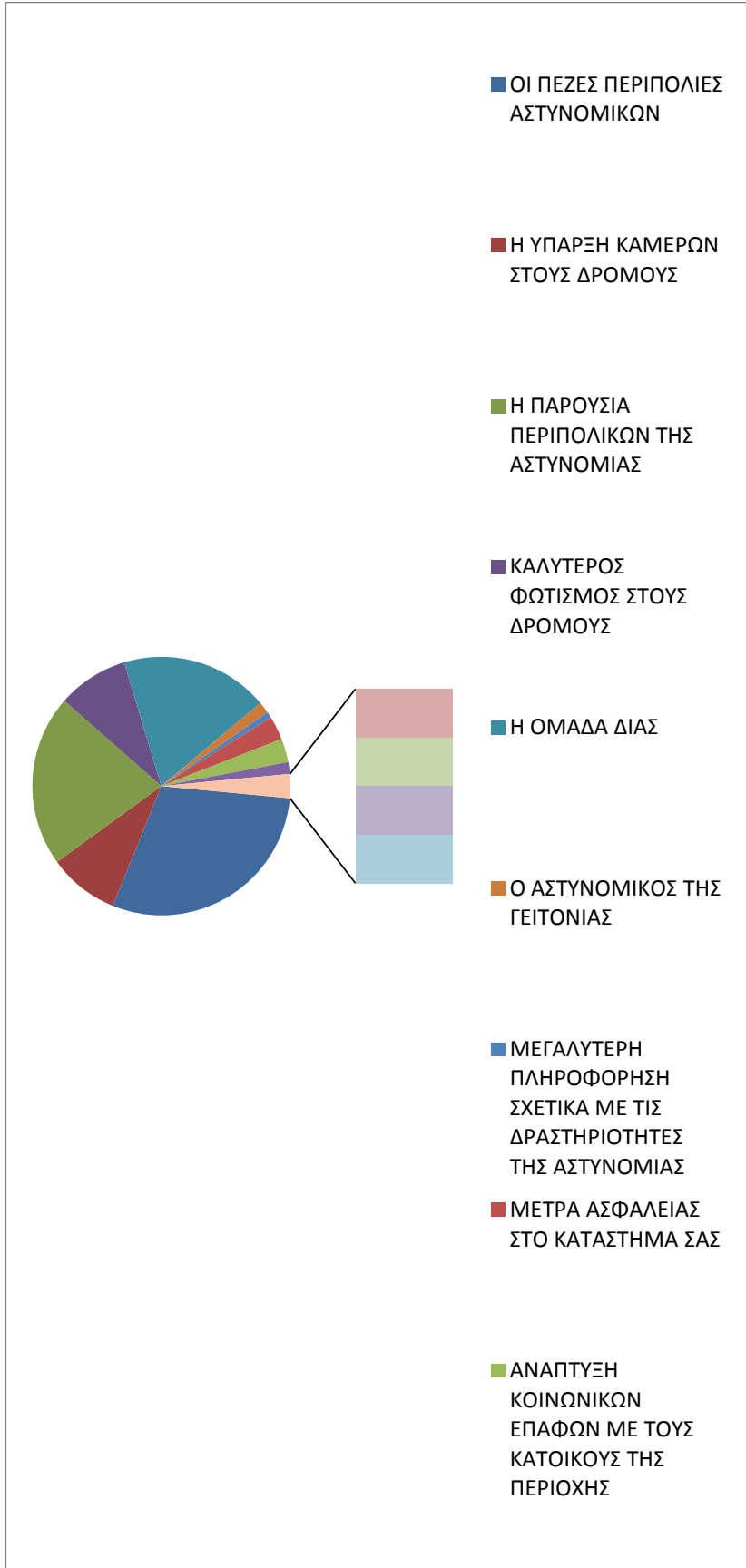
ΣΧΟΛΙΑ:

Το δείγμα αναφέρει κατά 73,7% πολύ έως αρκετά πιθανό να αποτελέσει αντικείμενο εγκληματικής θυματοποίησης μέσα στους επόμενους μήνες, κυρίως κλοπής (88,1%), ίσως εξαιτίας του μεγάλου αριθμού των αλλοδαπών και των συνεπειών της οικονομικής κρίσης που, όπως αναφέραμε, αποτελούν σημαντικές απειλές για τους καταστηματαρχες της Κορίνθου.

ΕΡΩΤΗΣΗ 8

Τι μπορεί να σας κάνει να αισθανθείτε ασφαλέστεροι;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΟΙ ΠΕΖΕΣ ΠΕΡΙΠΟΛΙΕΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΩΝ	40	70,20%
Η ΥΠΑΡΞΗ ΚΑΜΕΡΩΝ ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ	12	21%
Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΠΕΡΙΠΟΛΙΚΩΝ ΤΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ	29	50,90%
ΚΑΛΥΤΕΡΟΣ ΦΩΤΙΣΜΟΣ ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ	12	21%
Η ΟΜΑΔΑ ΔΙΑΣ	25	43,90%
Ο ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΣ ΤΗΣ ΓΕΙΤΟΝΙΑΣ	2	3,50%
ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ	1	1,80%
ΜΕΤΡΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΣΑΣ	4	7%
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΑΦΩΝ ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	4	7%
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑΡΧΩΝ	2	3,50%
ΤΟ ΤΟΠΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	0	0%
Η ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΧΩΡΩΝ	0	0%
Άλλο:		
Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ	1	1,80%
ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ	1	1,80%
Η ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΙ Η ΑΠΕΛΑΣΗ ΤΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ	1	1,80%
ΤΙΠΟΤΑ	1	1,80%

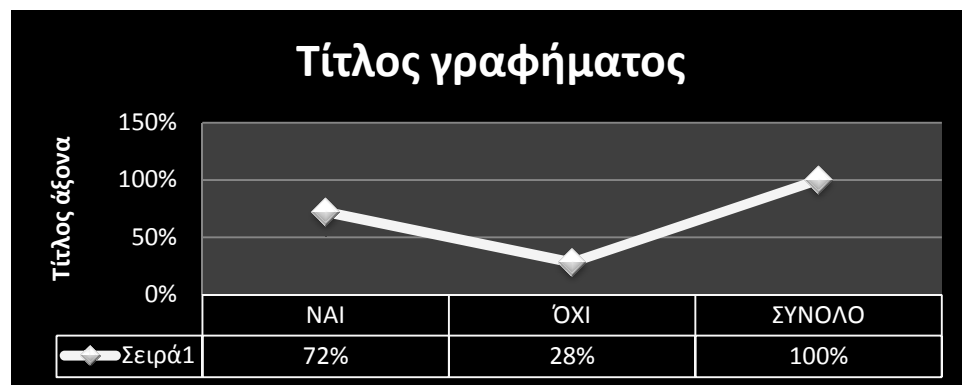
ΣΧΟΛΙΑ:

Στη συγκεκριμένη ερώτηση το δείγμα αναφέρει ως φορείς μεγαλύτερης ασφάλειας κατά πλειοψηφία τις πεζές περιπολίες (70,2%), την ύπαρξη περιπολικών (50,9%) και την ομάδα ΔΙΑΣ (43,9%), ενώ ακολουθούν: η ύπαρξη καμερών (21%) και ο καλύτερος φωτισμός (21%) στους δρόμους. Αποτελέσματα τα οποία τονίζουν τη σημασία της επαναφοράς του θεσμού των πεζών περιπολιών, καθώς, όπως οι καταστηματαρχές αναφέρουν: η ομάδα ΔΙΑΣ είναι αποτελεσματική, αλλά θα ήταν καλύτερο οι περιπολίες να πραγματοποιούνται από αστυνομικούς που πεζοί θα φρουρούν τη γειτονιά, προκειμένου να είναι αποτελεσματικότερος ο έλεγχος ("τα μηχανάκια περνάνε διαρκώς, αλλά ο εγκληματίας θα παραμείνει σε μία γωνιά ώσπου να φύγουν για να επιτεθεί. Με την πεζή περιπολία αυτό ίσως και να αποφεύγονταν").

ΕΡΩΤΗΣΗ 9

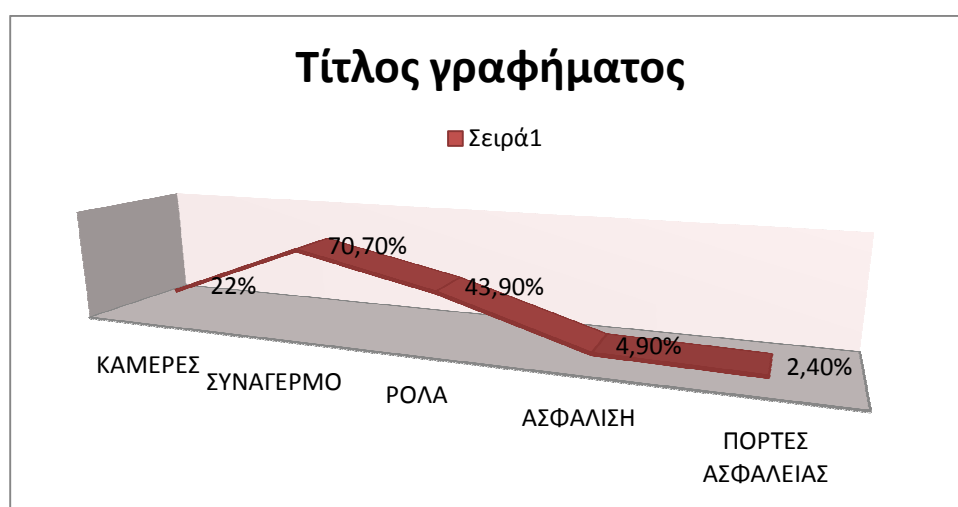
Έχετε λάβει μέτρα αυτοπροστασίας στο κατάστημα σας;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΝΑΙ	41	72%
ΌΧΙ	16	28%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

Αν ναι, τι είδους;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΚΑΜΕΡΕΣ	9	22%
ΣΥΝΑΓΕΡΜΟ	29	70,70%
ΡΟΛΑ	18	43,90%
ΑΣΦΑΛΙΣΗ	2	4,90%
ΠΟΡΤΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	1	2,40%

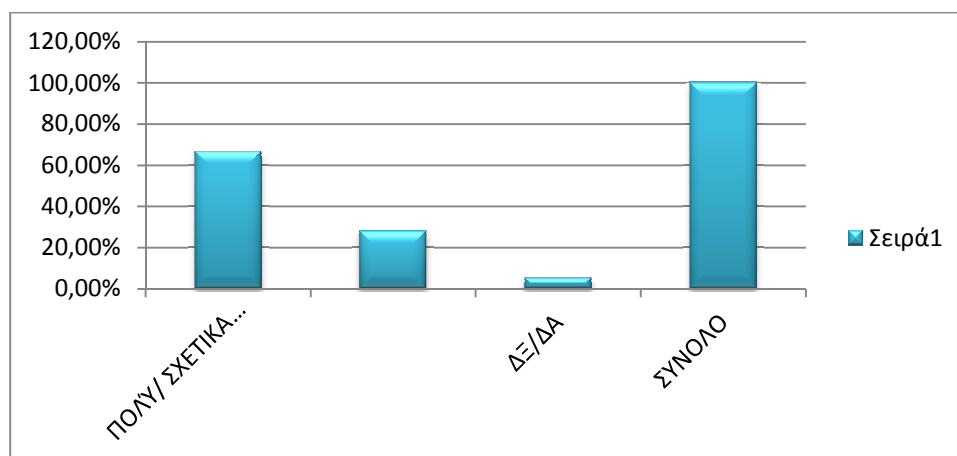
ΣΧΟΛΙΑ:

Οι καταστηματαρχες κατά 72% έχουν λάβει μέτρα αυτοπροστασίας στο κατάστημα τους, κυρίως συναγερμό (70,7%), γεγονός που οφείλεται, όπως αναφέραμε, στη ύπαρξη του φόβου για θυματοποίηση, αλλά στην εξάπλωση των μεταναστευτικών πληθυσμών.

ΕΡΩΤΗΣΗ 10

Αναφορικά με το ρόλο της αστυνομίας γενικά στην αντιμετώπιση της εγκληματικότητας της περιοχής σας, πως αξιολογείτε το έργο;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΠΟΛΥ/ ΣΧΕΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟ	38	66,70%
ΛΙΓΟ/ ΚΑΘΟΛΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟ	16	28%
ΔΞ/ΔΑ	3	5,30%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

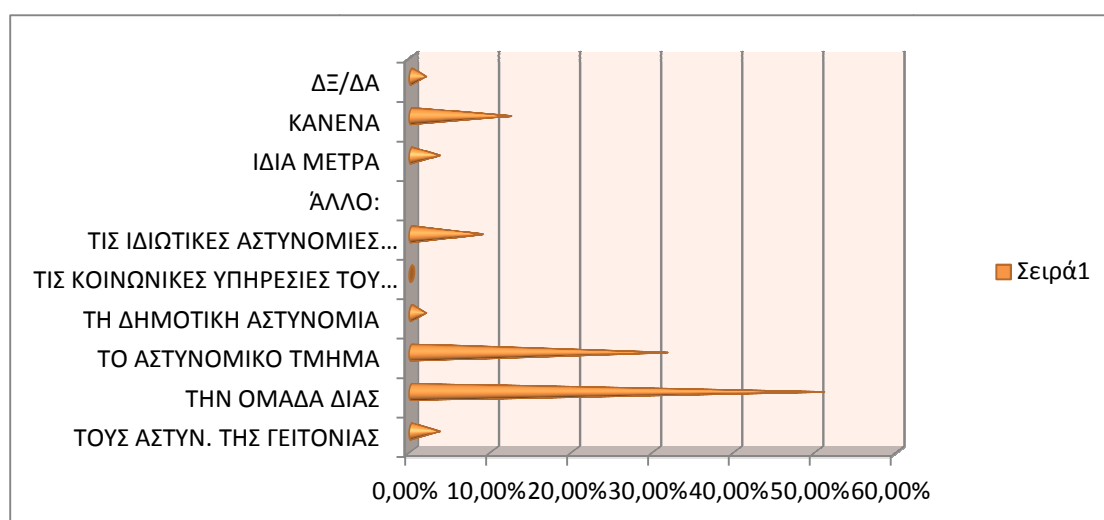
ΣΧΟΛΙΑ:

Σχετικά με το ρόλο της αστυνομίας, οι καταστηματάρχες θεωρούν κατά 66,7% αποτελεσματικό το ρόλο της απέναντι στην αντιμετώπιση τους εγκλήματος στην περιοχή. Αντίληψη που συνάδει με τις καλές σχέσεις μεταξύ των πολιτών και της αστυνομίας και της εγγύτητας του τμήματος στο κέντρο της πόλης.

ΕΡΩΤΗΣΗ 11

Ποιους εμπιστεύεστε περισσότερο για την ασφάλεια σας;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΤΟΥΣ ΑΣΤΥΝ. ΤΗΣ ΓΕΙΤΟΝΙΑΣ	2	3,50%
ΤΗΝ ΟΜΑΔΑ ΔΙΑΣ	29	50,90%
ΤΟ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	18	31,60%
ΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ	1	1,80%
ΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ	0	0%
ΤΙΣ ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΕΣ ΦΡΟΥΡΗΣΗΣ	5	8,80%
ΆΛΛΟ:		
ΙΔΙΑ ΜΕΤΡΑ	2	3,50%
ΚΑΝΕΝΑ	7	12,30%
ΔΞ/ΔΑ	1	1,80%

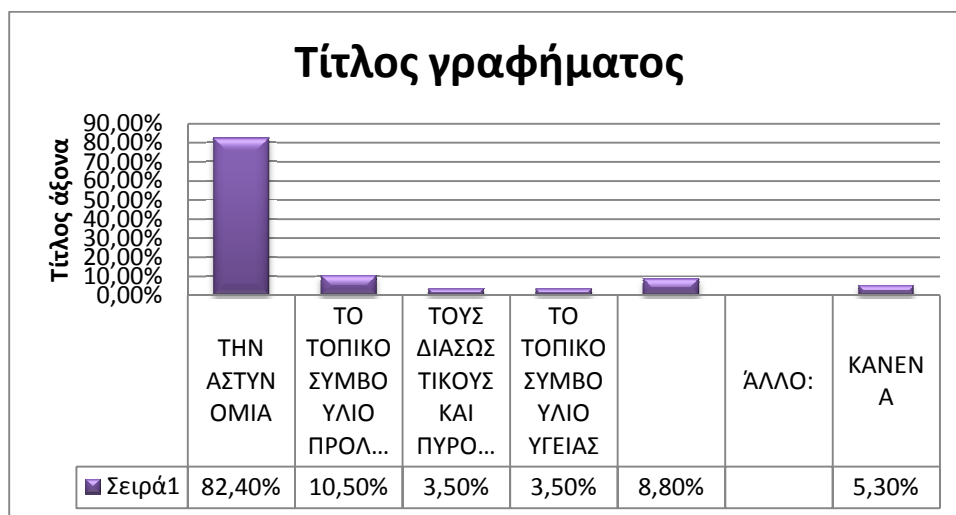
ΣΧΟΛΙΑ:

Για την ασφάλεια τους οι καταστηματάρχες δηλώνουν πως εμπιστεύονται περισσότερο την ομάδα ΔΙΑΣ (50,9%) και στη συνέχεια το αστυνομικό τμήμα (31,6%). Αντίληψη που δηλώνει το σημαντικό έργο και την προστασία που προσφέρει στους πολίτες η ομάδα ΔΙΑΣ μέσω των συχνών περιπολιών της (την ίδια αξιολόγηση συναντάμε και παρακάτω στην ερώτηση 13).

ΕΡΩΤΗΣΗ 12

Ποιους φορείς θεωρείτε υπεύθυνους διατήρησης της τοπικής ασφάλειας;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΤΗΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ	47	82,40%
ΤΟ ΤΟΠΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	6	10,50%
ΤΟΥΣ ΔΙΑΣΩΣΤΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΙΚΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ	2	3,50%
ΤΟ ΤΟΠΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΥΓΕΙΑΣ	2	3,50%
ΤΑ ΤΟΠΙΚΑ ΣΥΜΒΟΥΛΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ	5	8,80%
ΆΛΛΟ:		
ΚΑΝΕΝΑ	3	5,30%

ΣΧΟΛΙΑ:

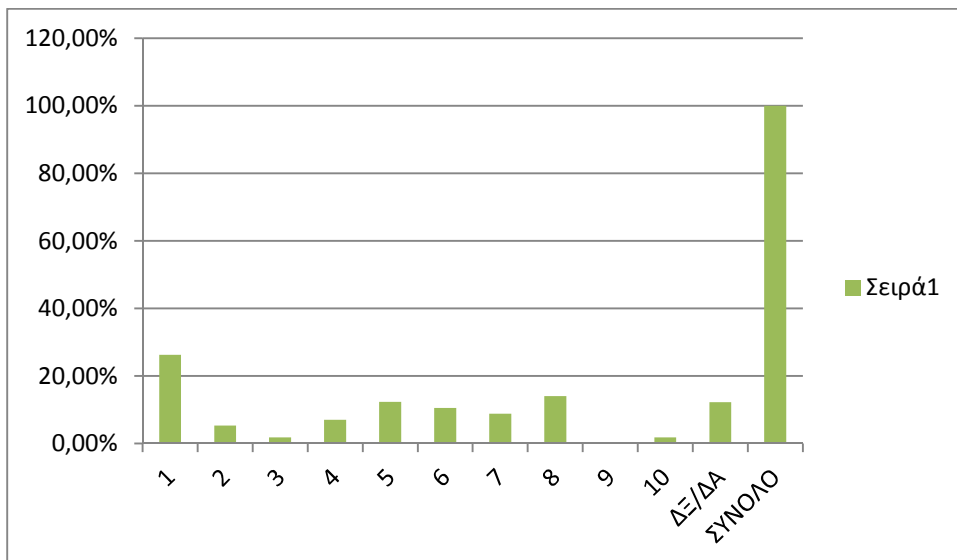
Κατά πλειοψηφία το δείγμα αναφέρει ως υπεύθυνους διατήρησης της τοπικής ασφάλειας την αστυνομία (82,4%), καθώς, όπως δηλώνουν, κανένας άλλος θεσμός δεν έχει λάβει πρωτοβουλία δράσης σε τοπικό επίπεδο.

ΕΡΩΤΗΣΗ 13

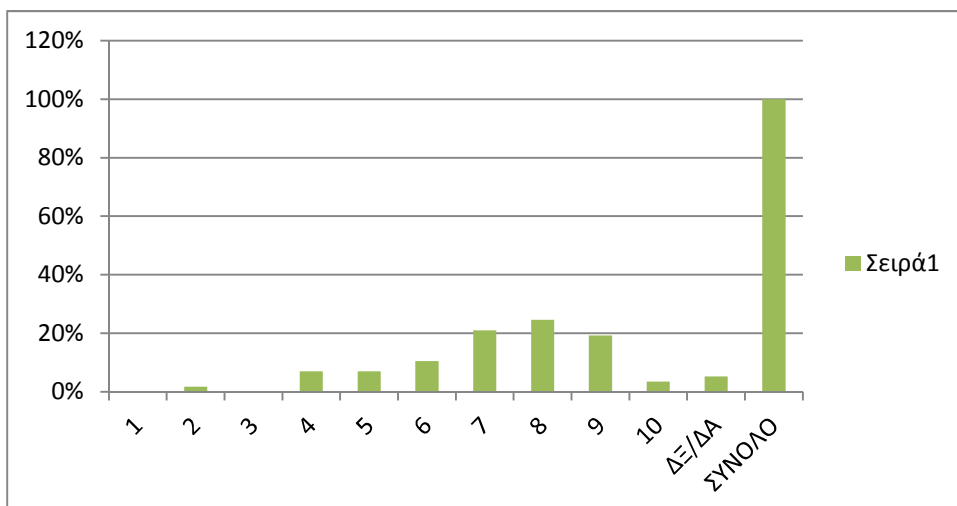
Πώς αξιολογείτε συνολικά τη λειτουργία του αστυνομικού της γειτονιάς και των ομάδων Δίας, των πεζών περιπολιών κλπ, ως προς:

Α) την καταπολέμηση της εγκληματικότητας (συλλήψεις-εξιχνιάσεις)

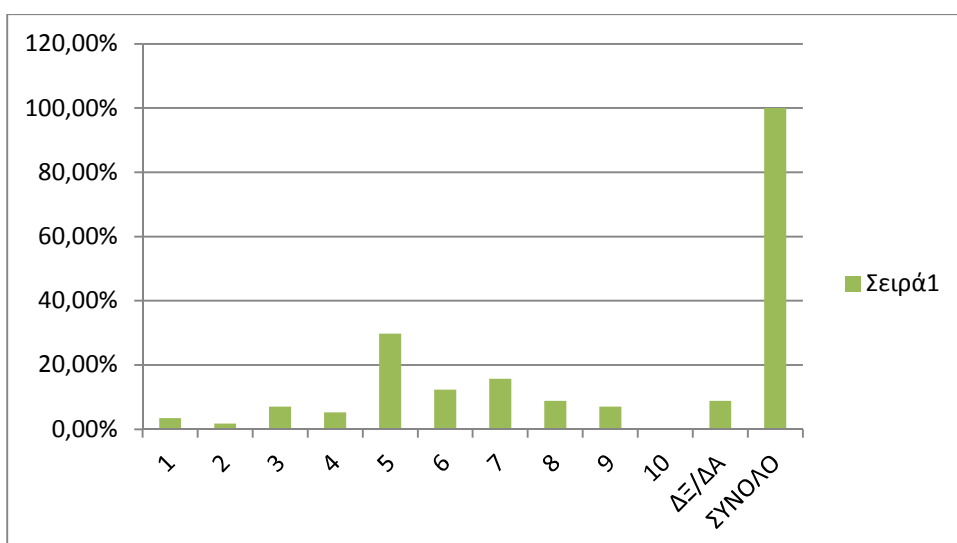
ΑΣΤΥΝ. ΓΕΙΤΟΝΙΑΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
1	15	26,30%
2	3	5,30%
3	1	1,80%
4	4	7%
5	7	12,30%
6	6	10,50%
7	5	8,80%
8	8	14%
9	0	0%
10	1	1,80%
ΔΞ/ΔΑ	7	12,20%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

ΔΙΑΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
1	0	0%
2	1	1,80%
3	0	0%
4	4	7%
5	4	7%
6	6	10,50%
7	12	21%
8	14	24,60%
9	11	19,30%
10	2	3,50%
ΔΞ/ΔΑ	3	5,30%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

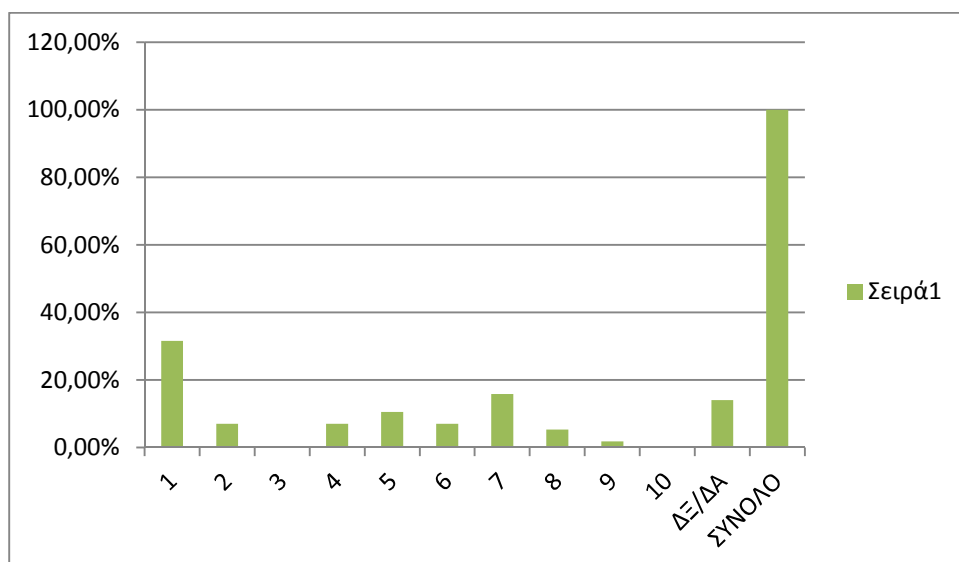

ΑΤ (ΣΥΝΟΛΙΚΑ)	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
1	2	3,50%
2	1	1,80%
3	4	7%
4	3	5,30%
5	17	29,80%
6	7	12,30%
7	9	15,70%
8	5	8,80%
9	4	7%
10	0	0%
ΔΞ/ΔΑ	5	8,80%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

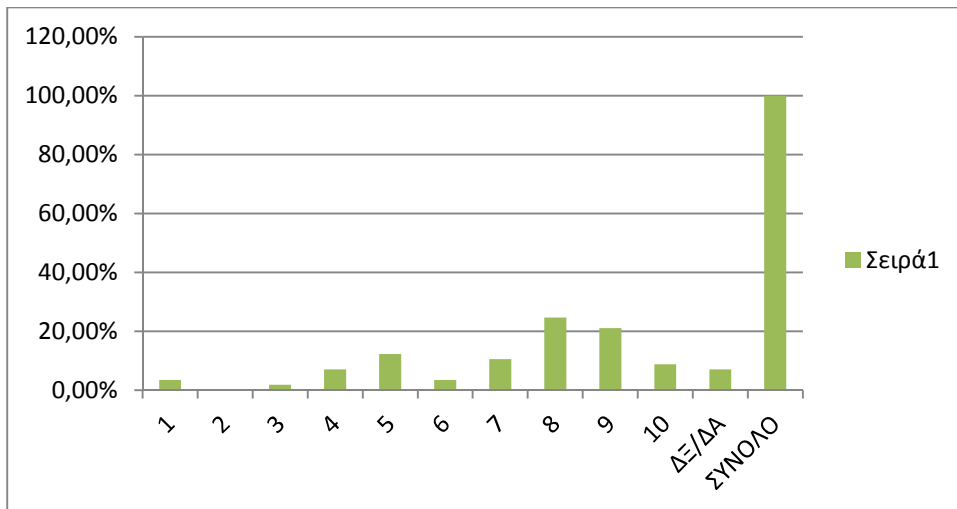

Β)την πρόληψη των εγκλημάτων

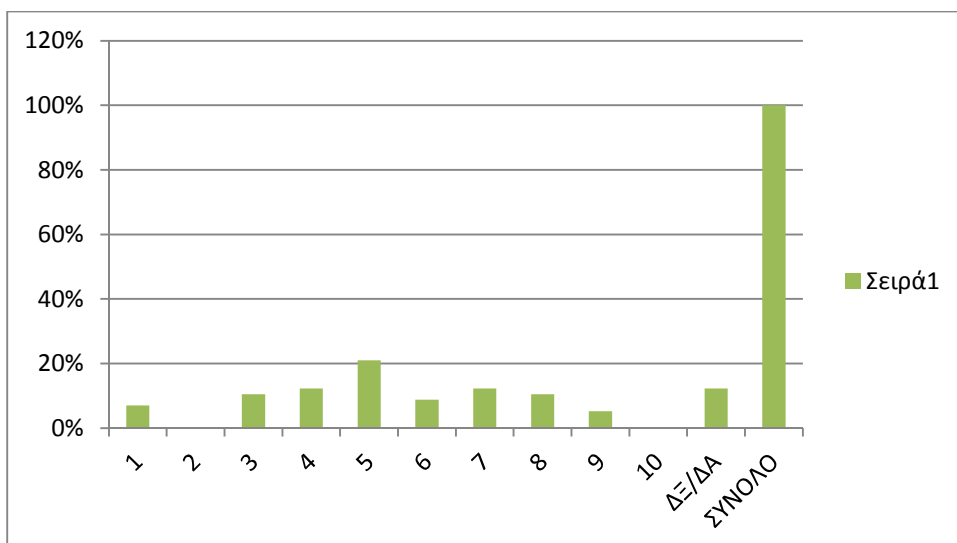
ΑΣΤΥΝ. ΓΕΙΤΟΝΙΑΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
1	18	31,60%
2	4	7%
3	0	0%
4	4	7%
5	6	10,50%
6	4	7%
7	9	15,80%
8	3	5,30%
9	1	1,80%
10	0	0%
ΔΞ/ΔΑ	8	14%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

ΔΙΑΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
1	2	3,50%
2	0	0%
3	1	1,80%
4	4	7%
5	7	12,30%
6	2	3,50%
7	6	10,50%
8	14	24,60%
9	12	21%
10	5	8,80%
ΔΞ/ΔΑ	4	7%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

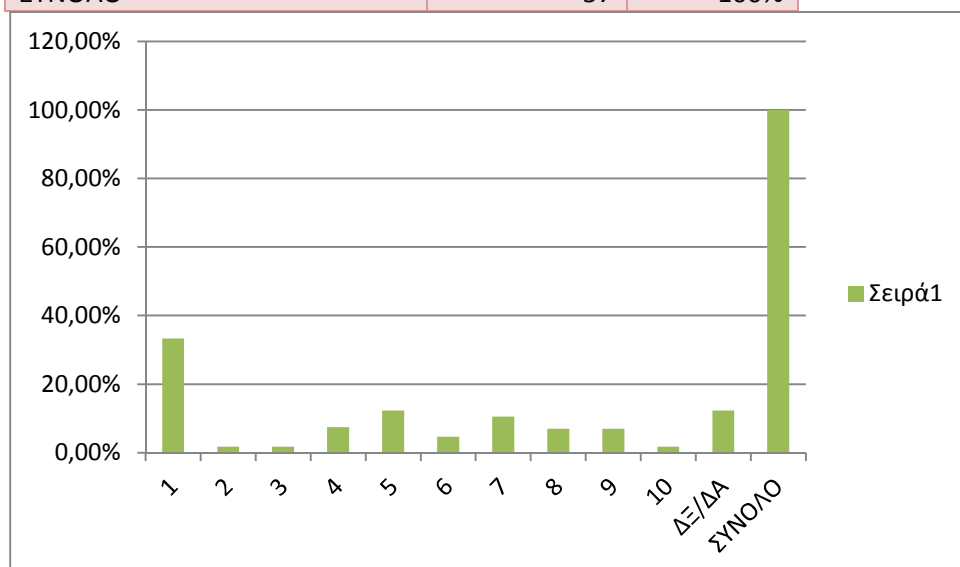

ΑΤ (ΣΥΝΟΛΙΚΑ)	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
1	4	7%
2	0	0%
3	6	10,50%
4	7	12,30%
5	12	21%
6	5	8,80%
7	7	12,30%
8	6	10,50%
9	3	5,30%
10	0	0%
ΔΞ/ΔΑ	7	12,30%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

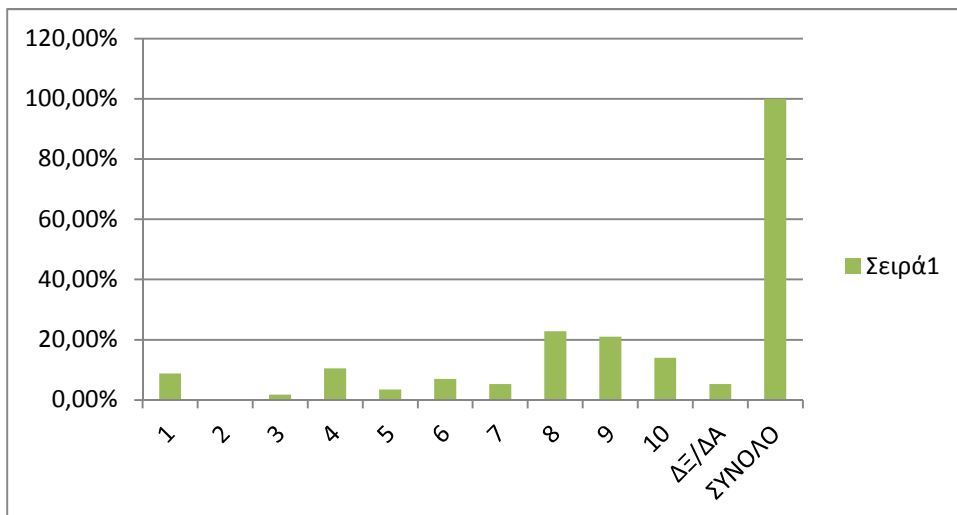

Γ) τη μείωση της ανασφάλειας και του φόβου του εγκλήματος των πολιτών

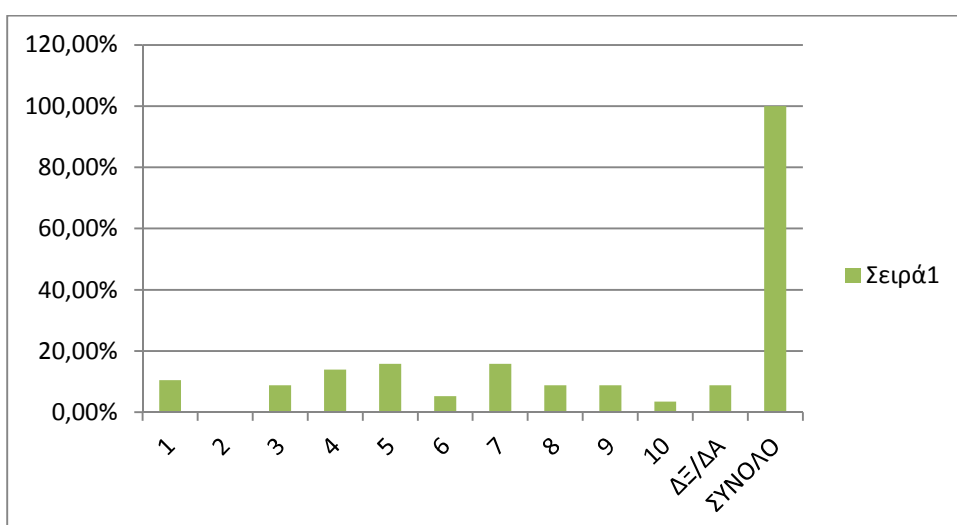
ΑΣΤΥΝ. ΓΕΙΤΟΝΙΑΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
1	19	33,30%
2	1	1,80%
3	1	1,80%
4	5	7,50%
5	7	12,30%
6	3	4,70%
7	6	10,50%
8	4	7%
9	4	7%
10	1	1,80%
ΔΞ/ΔΑ	7	12,30%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

ΔΙΑΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
1	5	8,80%
2	0	0%
3	1	1,80%
4	6	10,50%
5	2	3,50%
6	4	7%
7	3	5,30%
8	13	22,80%
9	12	21%
10	8	14%
ΔΞ/ΔΑ	3	5,30%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

ΑΤ (ΣΥΝΟΛΙΚΑ)	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
1	6	10,50%
2	0	0%
3	5	8,80%
4	8	13,90%
5	9	15,80%
6	3	5,30%
7	9	15,80%
8	5	8,80%
9	5	8,80%
10	2	3,50%
ΔΞ/ΔΑ	5	8,80%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

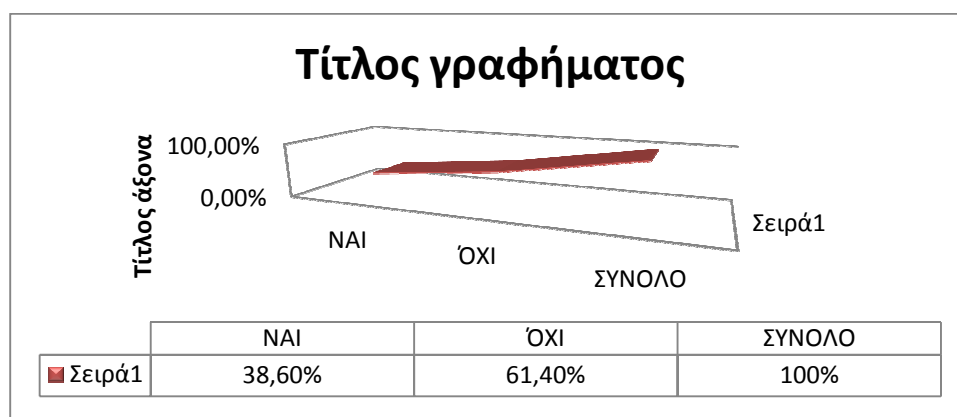
ΣΧΟΛΙΑ:

Από τις παραπάνω απαντήσεις παρατηρούμε πως τον θεσμό του αστυνομικού της γειτονίας αξιολογούν, κατά πλειοψηφία, με 1 και στους τρεις τομείς: της καταπολέμησης του εγκλήματος, της πρόληψης και της μείωσης της ανασφάλειας των πολιτών (με ποσοστά 26,3%, 31,6% και 33,3% αντίστοιχα). Αντίθετη αξιολόγηση πραγματοποιείται σχετικά με την ομάδα ΔΙΑΣ, η οποία κυμαίνεται σε υψηλότερα επίπεδα, καθώς σχετικά με την καταπολέμηση του εγκλήματος βαθμολογείται, κυρίως, με 7, 8 και 9 (με ποσοστά 21%, 24,6% και 19,3%), στην πρόληψη με 8 και 9 (με ποσοστά 24,6% και 21% αντίστοιχα) και στη μείωση της ανασφάλειας των πολιτών επίσης με 8 και 9 (με ποσοστά 22,8% και 21% αντίστοιχα). Μια μέση αξιολόγηση παρουσιάζει το Α.Τ. με βαθμολογία 5 στην καταπολέμηση και στην πρόληψη του εγκλήματος (29,8% και 21% αντίστοιχα) και μεταξύ 4,5 (15,8% αντίστοιχα) και 7 (13,9%) στη μείωση της ανασφάλειας.

ΕΡΩΤΗΣΗ 14

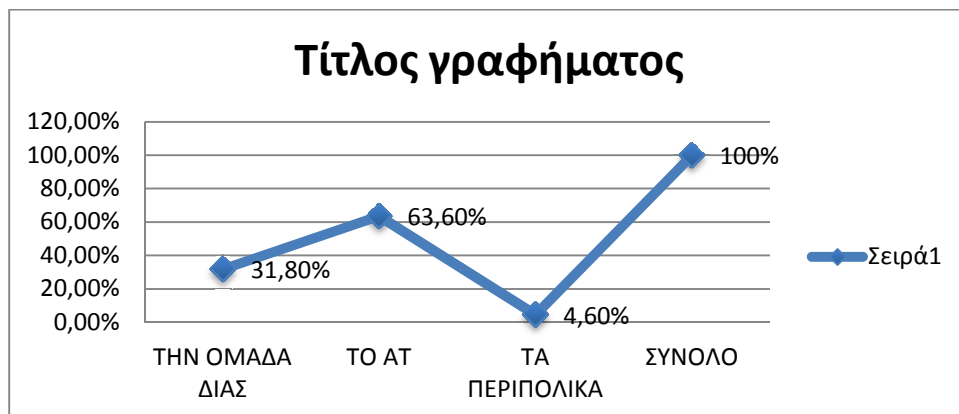
Έχετε έρθει ποτέ σε επαφή με τις ομάδες αυτές;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΝΑΙ	22	38,60%
ΌΧΙ	35	61,40%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

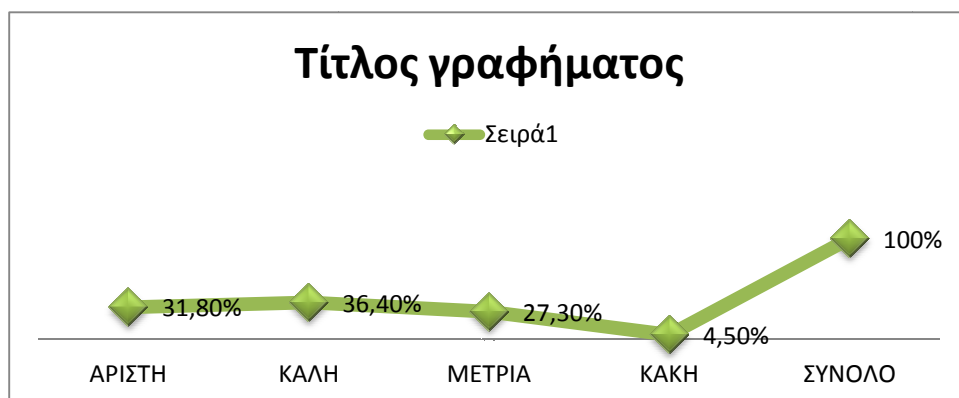
Αν ναι, με ποια/ες;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΤΗΝ ΟΜΑΔΑ ΔΙΑΣ	7	31,80%
ΤΟ ΑΤ	14	63,60%
ΤΑ ΠΕΡΙΠΟΛΙΚΑ	1	4,60%
ΣΥΝΟΛΟ	22	100%

14α Αν ναι, ποια είναι η άποψη σας γι' αυτές;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΑΡΙΣΤΗ	7	31,80%
ΚΑΛΗ	8	36,40%
ΜΕΤΡΙΑ	6	27,30%
ΚΑΚΗ	1	4,50%
ΣΥΝΟΛΟ	22	100%

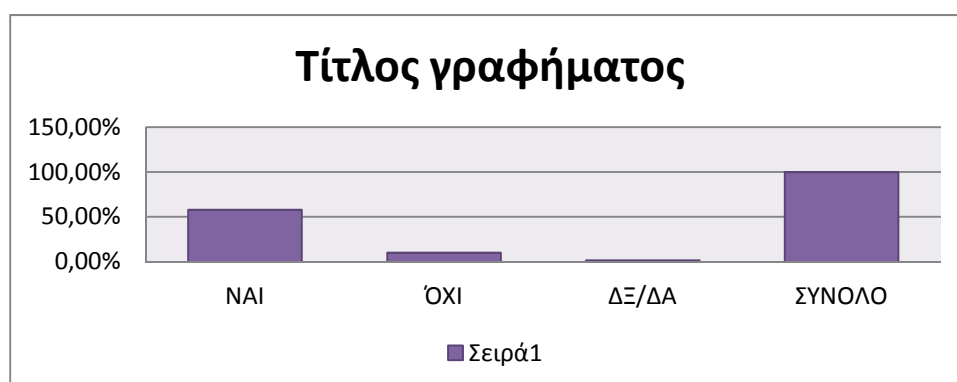
ΣΧΟΛΙΑ:

Το 61,4% δηλώνει πως δεν έχει έρθει ποτέ σε επαφή με τις ομάδες αυτές των αστυνομικών τμημάτων, ενώ εκείνοι που είχαν έρθει σε επαφή (38,6%), κατά πλειοψηφία, ήταν με το αστυνομικό τμήμα (63,6%), για το οποίο οι απόψεις τους ήταν κατά μέσο όρο καλές {(36,4%, ενώ κυμαίνονται και μεταξύ άριστης (31,8%) και μέτριας (27,3%)}

ΕΡΩΤΗΣΗ 15

Έχετε παράπονα από την δράση της αστυνομίας;

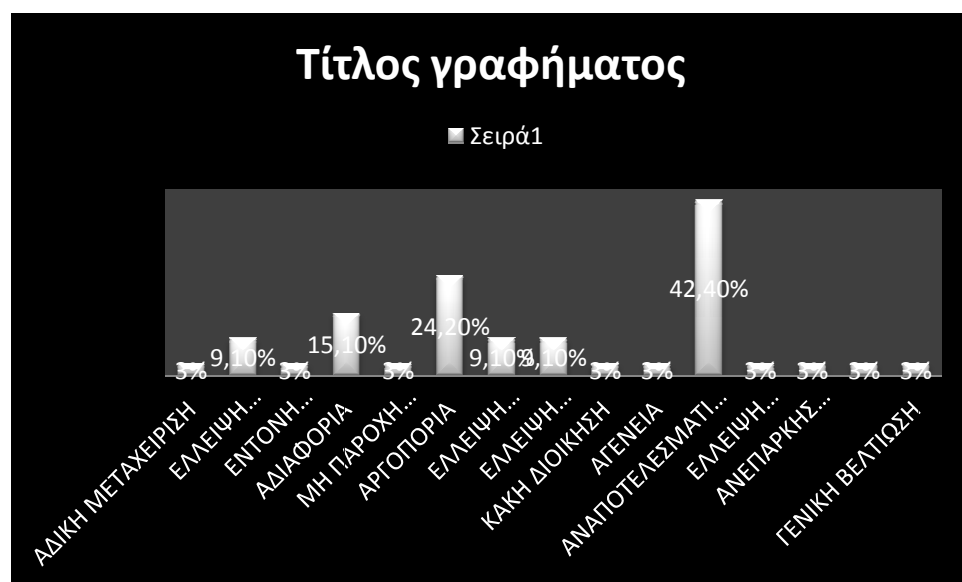
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΝΑΙ	33	57,90%
ΌΧΙ	23	10,30%
ΔΞ/ΔΑ	1	1,80%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

Αν ναι, τι είδους;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΑΔΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ	1	3%
ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ/ ΠΕΡΙΠΟΛΙΩΝ	3	9,10%
ΕΝΤΟΝΗ ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΑ	1	3%
ΑΔΙΑΦΟΡΙΑ	5	15,10%
ΜΗ ΠΑΡΟΧΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	1	3%
ΑΡΓΟΠΟΡΙΑ	8	24,20%
ΕΛΛΕΙΨΗ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ	3	9,10%
ΕΛΛΕΙΨΗ ΥΠΟΔΟΜΩΝ	3	9,10%

ΚΑΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	1	3%
ΑΓΕΝΕΙΑ	1	3%
ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	14	42,40%
ΕΛΛΕΙΨΗ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑ	1	3%
ΑΝΕΠΑΡΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	1	3%
ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΠΡΟΛΗΨΗ	1	3%
ΓΕΝΙΚΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ	1	3%

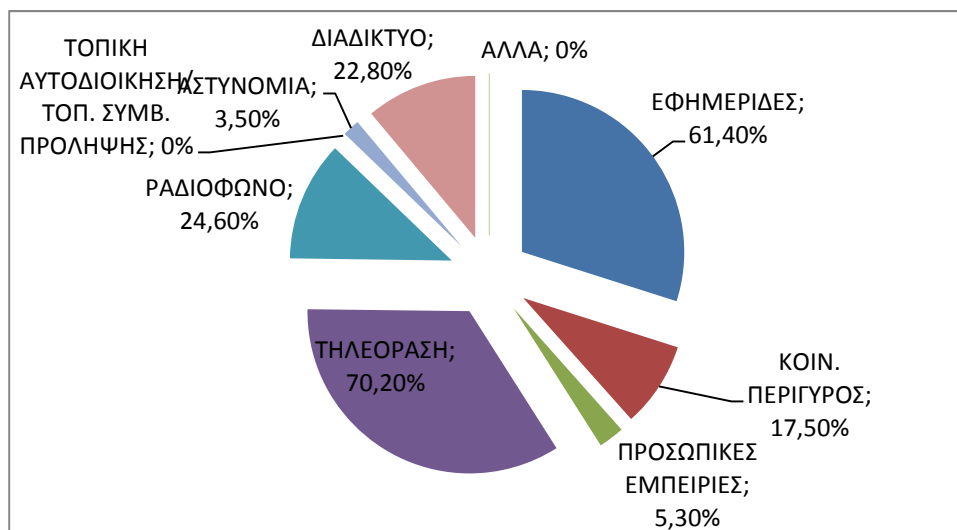
ΣΧΟΛΙΑ:

Στη συγκεκριμένη ερώτηση αναφέρεται πως οι περισσότεροι από το δείγμα έχουν παράπονα από τη δράση της αστυνομίας (57,95), κυρίως όσον αφορά στην αναποτελεσματικότητα των δράσεων τους (42,4%), στην αργοπορία (24,2%) και στην αδιαφορία του προσωπικού της αστυνομίας (15,1%).

ΕΡΩΤΗΣΗ 16

Από πού ενημερώνεστε σχετικά με το ρόλο και το έργο της αστυνομίας;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ	35	61,40%
ΚΟΙΝ. ΠΕΡΙΓΥΡΟΣ	10	17,50%
ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ	3	5,30%
ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ	40	70,20%
ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ	14	24,60%
ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ/ ΤΟΠ. ΣΥΜΒ. ΠΡΟΛΗΨΗΣ	0	0%
ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ	2	3,50%
ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ	13	22,80%
ΑΛΛΑ	0	0%

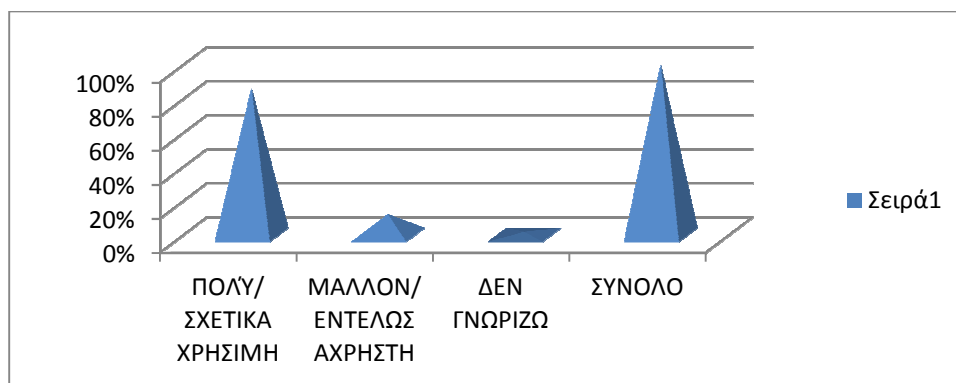
ΣΧΟΛΙΑ:

Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος, σχετικά με τη δράση της αστυνομίας, ενημερώνεται κυρίως από την τηλεόραση (70,2%) και τις εφημερίδες (61,4%), ενώ ελάχιστοι είναι εκείνοι που δηλώνουν πως πληροφορούνται από την αστυνομία και μηδαμινί από την τοπική αυτοδιοίκηση. Γεγονός που αποδεικνύει, ακόμα μία φορά, την έλλειψη ενημέρωσης των πολιτών από τις αρμόδιες αρχές σχετικά με τους πραγματικούς αριθμούς του εγκληματικού φαινομένου και της αντιμετώπισης του, αλλά και την έλλειψη υποδομών και καλής λειτουργίας των δημόσιων υπηρεσιών.

ΕΡΩΤΗΣΗ 17

Θεωρείτε πως η συνεργασία με την αστυνομία στον τομέα της πρόληψης και αντιμετώπισης του εγκλήματος είναι:

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΠΟΛΥ/ ΣΧΕΤΙΚΑ ΧΡΗΣΙΜΗ	49	86%
ΜΑΛΛΟΝ/ ΕΝΤΕΛΩΣ ΑΧΡΗΣΤΗ	7	12,20%
ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ	1	1,80%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

ΣΧΟΛΙΑ:

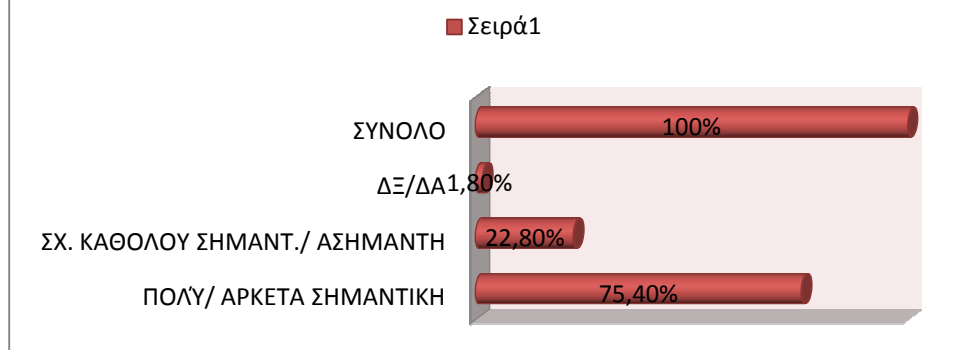
Η πλειοψηφία του δείγματος (86%) αναφέρει πως η συνεργασία με την αστυνομία στον τομέα της πρόληψης και της αντιμετώπισης του εγκλήματος είναι πολύ με σχετικά σημαντική. Αντίληψη που δηλώνει πως μόνη η δράση της αστυνομίας δεν επαρκεί.

ΕΡΩΤΗΣΗ 18

Πιστεύετε πως η συνεργασία των πολιτών για την αντιμετώπιση της εξάπλωσης της βίας και των εγκληματικών ενεργειών είναι:

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΠΟΛΥ/ ΑΡΚΕΤΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ	43	75,40%
ΣΧ. ΚΑΘΟΛΟΥ ΣΗΜΑΝΤ./ ΑΣΗΜΑΝΤΗ	13	22,80%
ΔΞ/ΔΑ	1	1,80%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

Τίτλος γραφήματος

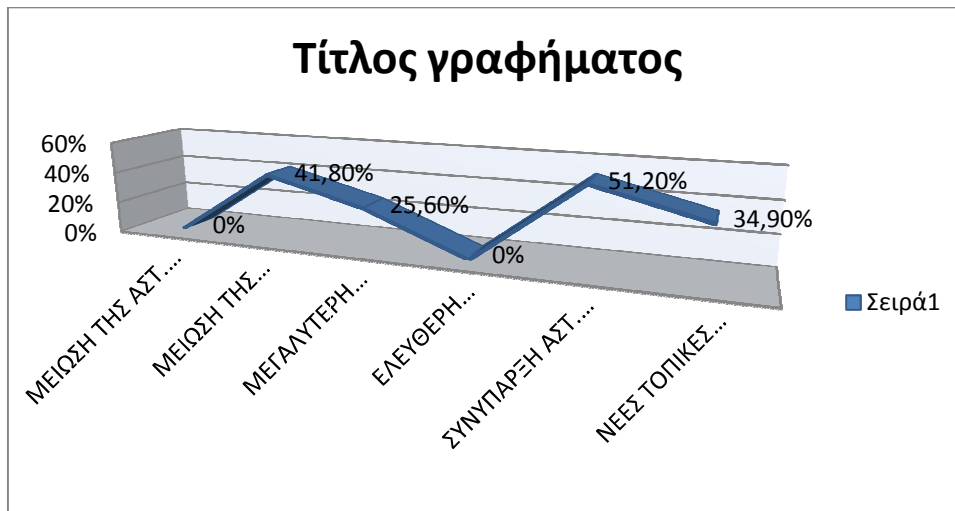
ΣΧΟΛΙΑ:

Επίσης, στην συγκεκριμένη ερώτηση, το δείγμα της έρευνας θεωρεί πολύ με αρκετά σημαντική τη συνεργασία των πολιτών με την αστυνομία για την αντιμετώπιση του εγκλήματος, ενώ το 22,8% που τη θεωρεί σχεδόν καθόλου με καθόλου σημαντική, σύμφωνα με δηλώσεις των καταστηματάρχων, πιστεύει πως δεν μπορεί ο πολίτης να τίθεται σε κίνδυνο τη στιγμή που έτσι και αλλιώς η συμβολή του θα είναι μηδαμινή.

ΕΡΩΤΗΣΗ 19

Αν τη θεωρείτε πολύ έως αρκετά σημαντική, τι σημαίνει για εσάς κοινοτική συνεργασία;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΣΤ. ΔΥΝΑΜΗΣ	0	0%
ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΑΣ	18	41,80%
ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΔΡΑΣΗ ΠΟΛΙΤΩΝ ΣΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	11	25,60%
ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΠΟΛΙΤΩΝ ΣΤΑ ΑΣΤ. ΔΕΔΟΜΕΝΑ	0	0%
ΣΥΝΥΠΑΡΞΗ ΑΣΤ. ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ	22	51,20%
ΝΕΕΣ ΤΟΠΙΚΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ	15	34,90%

ΣΧΟΛΙΑ:

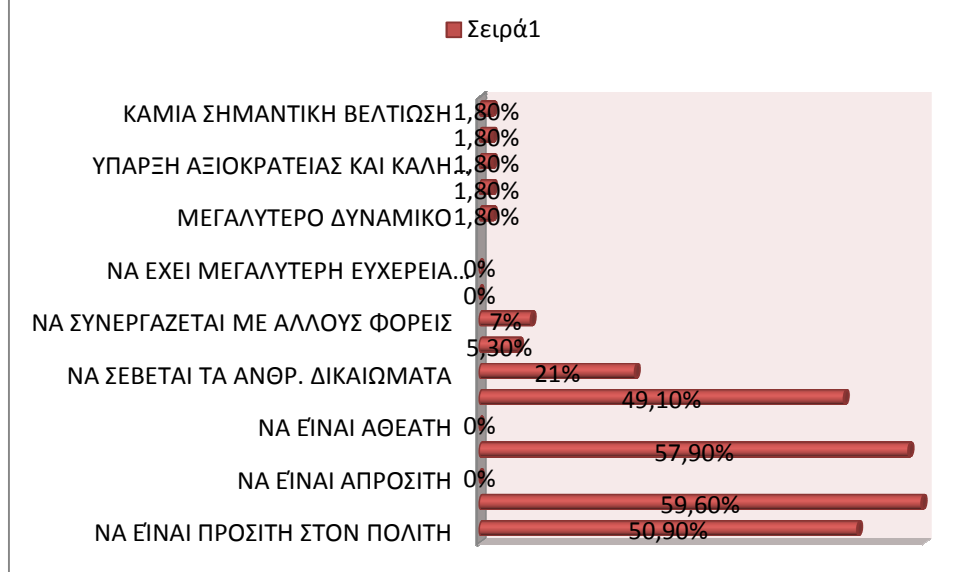
Η συνεργασία των πολιτών για την πλειοψηφία του δείγματος που απάντησε θετικά στην ερώτηση 18 σημαίνει: κατά 51,2% τη συνύπαρξη των αστυνομικών και κοινοτικών δράσεων, κατά 41,8% τη μείωση της γραφειοκρατίας και κατά 25,6% τη μεγαλύτερη δράση των πολιτών στη διατήρηση της τοπικής ασφάλειας, ενώ σε καμία περίπτωση δεν σημαίνει μείωση της αστυνομικής δύναμης (0%).

ΕΡΩΤΗΣΗ 20

Πώς θα έπρεπε να λειτουργεί η αστυνομία για να είναι πιο αποτελεσματική;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΣΙΤΗ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΗ	29	50,90%
ΝΑ ΣΥΝΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ	34	59,60%
ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΑΠΡΟΣΙΤΗ	0	0%
ΝΑ ΚΑΝΕΙ ΑΙΣΘΗΤΗ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΗΣ	33	57,90%
ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΑΘΕΑΤΗ	0	0%
ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΠΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΜΕΝΗ	28	49,10%
ΝΑ ΣΕΒΕΤΑΙ ΤΑ ΑΝΘΡ. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	12	21%
ΝΑ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ ΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΣΤ. ΣΩΜΑΤΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΣ	3	5,30%
ΝΑ ΣΥΝΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ	4	7%
ΝΑ ΔΡΑ ΑΥΤΟΤΕΛΩΣ	0	0%
ΝΑ ΕΧΕΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΕΥΧΕΡΕΙΑ ΧΡΗΣΗΣ ΒΙΑΣ	0	0%
Άλλο:		
ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	1	1,80%
ΚΑΛΥΤΕΡΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	1	1,80%
ΥΠΑΡΞΗ ΑΞΙΟΚΡΑΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	1	1,80%
ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΣΤΙΣ ΤΡΕΧΟΥΣΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ	1	1,80%
ΚΑΜΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ	1	1,80%

Τίτλος γραφήματος

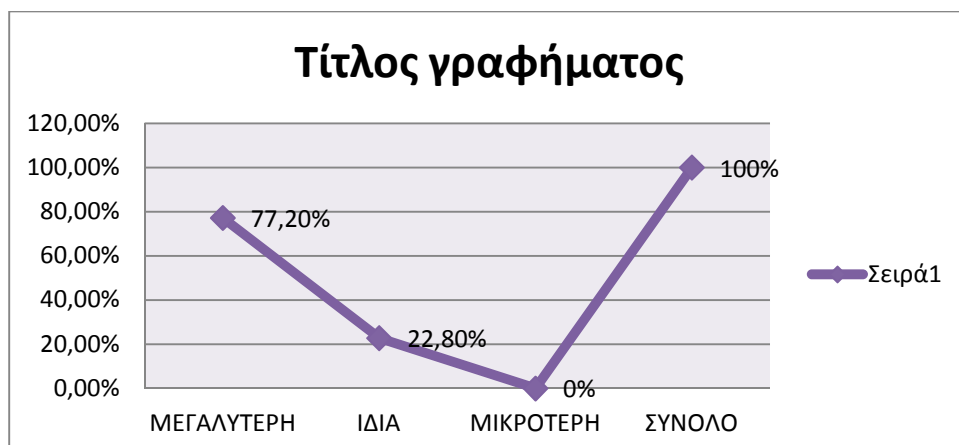
ΣΧΟΛΙΑ:

Από τα αποτελέσματα της παραπάνω ερώτησης παρατηρούμε πως για την αποτελεσματικότητα της αστυνομίας σημαντικοί παράγοντες είναι: η συνεργασία με τους πολίτες (59,6%), η αισθητή παρουσία της (57,9%), η εγγύτητα με τους πολίτες (50,9%) και η μεγαλύτερη εκπαίδευση (49,1%), ενώ σαν άλλους παράγοντες αναφέρονται: το μεγαλύτερο δυναμικό, οι καλύτερες υποδομές, η ύπαρξη αξιοκρατίας και καλής διοίκησης και η προσαρμογή της αστυνομίας στις τρέχουσες συνθήκες.

ΕΡΩΤΗΣΗ 21

Θεωρείτε ότι η εγκληματικότητα της περιοχής αυτής, σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, τώρα είναι;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ	44	77,20%
ΙΔΙΑ	13	22,80%
ΜΙΚΡΟΤΕΡΗ	0	0%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

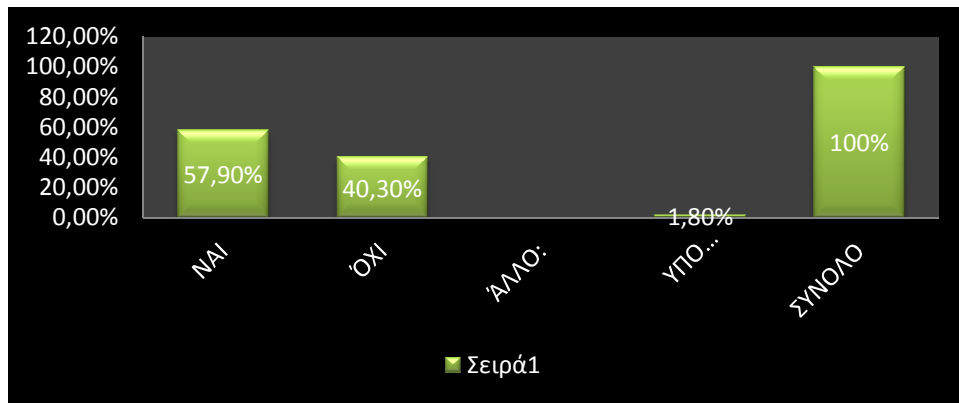
ΣΧΟΛΙΑ:

Οι περισσότεροι εκ του δείγματος θεωρούν πως η εγκληματικότητα στη περιοχή έχει αυξηθεί σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά (77,2%). Γεγονός που μπορεί απορρέει από την παρουσίαση της οικονομικής καμπής στη χώρα και την αύξηση της φτώχειας και της ανεργίας.

ΕΡΩΤΗΣΗ 22

Πιστεύετε ότι προκειμένου οι πολίτες να αισθάνονται ασφαλείς θα πρέπει να περιοριστούν οι ατομικές τους ελευθερίες (επέκταση επιτήρησης με κάμερες σε δημόσιους χώρους, περισσότερα δικαιώματα της αστυνομίας και λιγότερα δικαιώματα των υπόπτων ή κατηγορουμένων κλπ);

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΝΑΙ	33	57,90%
ΌΧΙ	23	40,30%
Άλλο:		
ΥΠΟ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ	1	1,80%
ΣΥΝΟΛΟ	57	100%

ΣΧΟΛΙΑ:

Τέλος, στη συγκεκριμένη ερώτηση σχετικά με το αν θα πρέπει να περιοριστούν οι ατομικές ελευθερίες των πολιτών, προκειμένου να αισθάνονται πιο ασφαλείς, το δείγμα δίστανται μεταξύ του Ναι και του Όχι, με μία μικρή ποσοστιαία διαφορά στο Ναι, με το 57,9% του δείγματος να απαντά θετικά. Ίσως, ο φόβος και η εμφάνιση του εγκλήματος να έχουν επεκταθεί και γι' αυτό οι πολίτες είναι ανοικτοί σε κάθε είδους πρόταση για την εξάλειψή τους.

- ΠΑΡΑΘΕΣΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ όπως ακριβώς παρουσιάζονται στις αντίστοιχες πηγές.

- ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Α. Στατιστικά Στοιχεία Εγκληματικότητας βάσει των αναφορών του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη.⁴⁴²

Ανθρωποκτονίες

Το Α' εξάμηνο του 2011 διαπράχθηκαν σε όλη την Επικράτεια 92 ανθρωποκτονίες, αριθμός ίδιος με τα αντίστοιχα περσινά δεδομένα. Επίσης διαπράχθηκαν 86 απόπειρες ανθρωποκτονίας έναντι 105 που είχαν καταγραφεί πέρσι (19 λιγότερες σε σύγκριση με αντίστοιχο εξάμηνο του 2010).

Από τις αστυνομικές έρευνες, εξιχνιάστηκαν οι 140 περιπτώσεις τετελεσμένων ανθρωποκτονιών ή αποπειρών, δηλαδή ποσοστό που ξεπερνάει το 78%.

Ληστείες

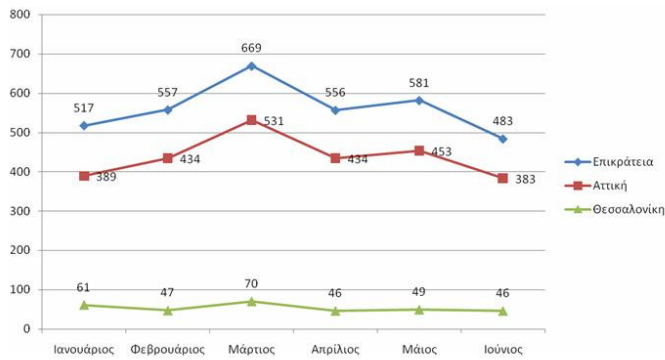
Το Α' εξάμηνο του 2011 διαπράχθηκαν σε όλη την Επικράτεια 3.363 ληστείες, 163 περισσότερες σε σχέση με τα αντίστοιχα περσινά δεδομένα. Επίσης διαπράχθηκαν 144 απόπειρες ληστείας έναντι 196 που είχαν καταγραφεί πέρσι, 52 λιγότερες σε σύγκριση με αντίστοιχο εξάμηνο του 2010.

Σε ορισμένα είδη ληστειών, ιδίως σε τράπεζες και ταχυδρομικά ταμιευτήρια, παρατηρείται αισθητή μείωση της τάξης του 67% περίπου.

Συγκεκριμένα, σε επίπεδο Επικράτειας καθώς και στις πόλεις της Αθήνας και Θεσσαλονίκης που καταγράφεται ο κύριος όγκος των ληστειών, στη σύγκριση Α' εξαμήνου του 2011 σε σχέση με το Α' εξάμηνο του 2010, αναδεικνύονται τα εξής:

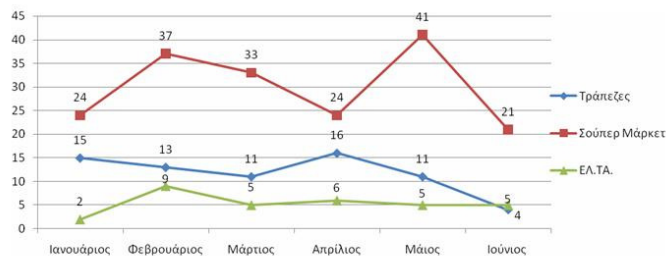
163 περισσότερες ληστείες σε όλη την Επικράτεια (3.363 ληστείες έναντι 3.200), 195 περισσότερες ληστείες στην Αττική (2.624 ληστείες έναντι 2.429), 9 λιγότερες ληστείες στη Θεσσαλονίκη (319 ληστείες έναντι 328).

⁴⁴² www.astynomia.gr Επίσημο site Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, www.kipoka.wordpress.com και www.webdaily.gr

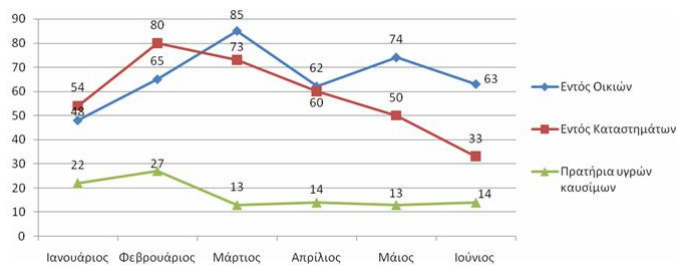
Ως προς τα είδη των ληστειών που τελέστηκαν στην επικράτεια κατά το Α' εξάμηνο του 2011, παρατηρείται, σε σχέση με το α' εξάμηνο του 2010, μείωση σε ορισμένες κατηγορίες ληστειών, ως εξής:

- 140 λιγότερες σε τράπεζες και ταχυδρομικά ταμειυτήρια
- 42 λιγότερες σε σούπερ μάρκετ
- 24 λιγότερες σε ΕΛ.ΤΑ.

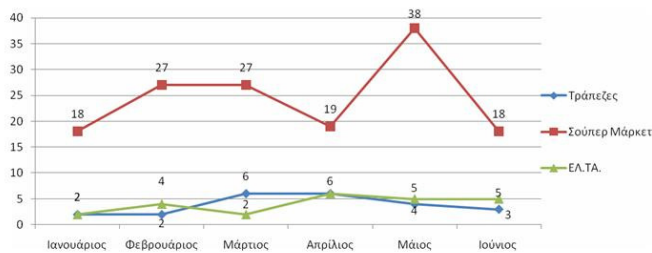
Επίσης:

- 226 περισσότερες σε οικίες
- 82 περισσότερες σε καταστήματα
- 25 περισσότερες σε πρατήρια υγρών καυσίμων

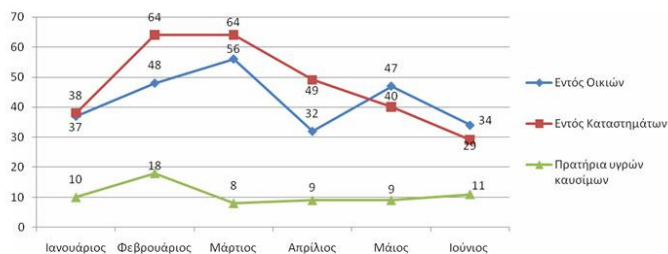
Αντίστοιχα στην Αττική, σε ορισμένες κατηγορίες ληστειών καταγράφηκαν:

- 106 λιγότερες ληστείες σε τράπεζες και ταχυδρομικά ταμειυτήρια
- 20 λιγότερες στα ΕΛ.ΤΑ.
- 9 λιγότερες σε σούπερ μάρκετ

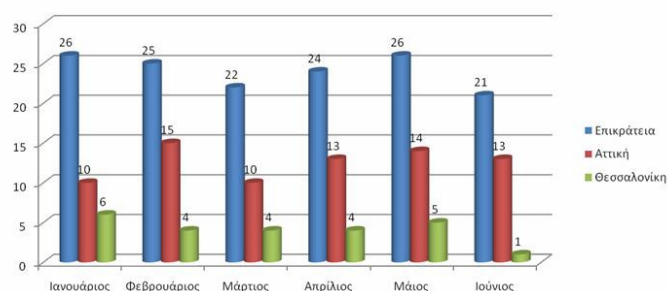
Επίσης:

- 137 περισσότερες σε οικίες
- 96 περισσότερες σε καταστήματα
- 20 περισσότερες σε πρατήρια υγρών καυσίμων

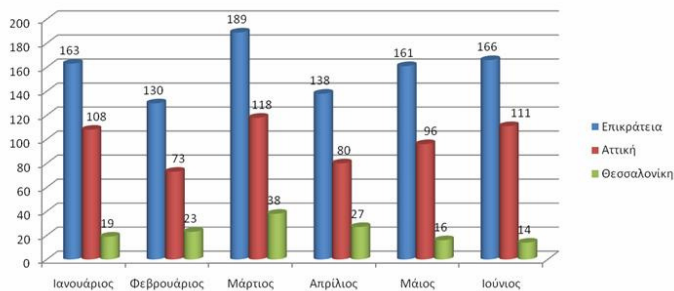
Ως προς τις απόπειρες ληστειών, παρατηρείται μείωση σε όλη την Επικράτεια και στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας. Συγκεκριμένα, κατά το Α' εξάμηνο του 2011 σε σχέση με το Α' εξάμηνο του 2010, σημειώνεται:

- 52 λιγότερες απόπειρες σε όλη την Επικράτεια
- 32 λιγότερες απόπειρες στην Αττική
- 6 λιγότερες απόπειρες στη Θεσσαλονίκη

Ταυτόχρονα, στις εξιχνιάσεις των ληστειών παρατηρείται αύξηση στη Θεσσαλονίκη, ενώ στην Επικράτεια και την Αττική παρατηρείται μικρή μείωση. Συγκεκριμένα:

- 54 περισσότερες εξιχνιάσεις στη Θεσσαλονίκη (137 έναντι 83)
- 67 λιγότερες εξιχνιάσεις στην Αττική (586 έναντι 653)
- 40 λιγότερες εξιχνιάσεις στην Επικράτεια (947 έναντι 987)

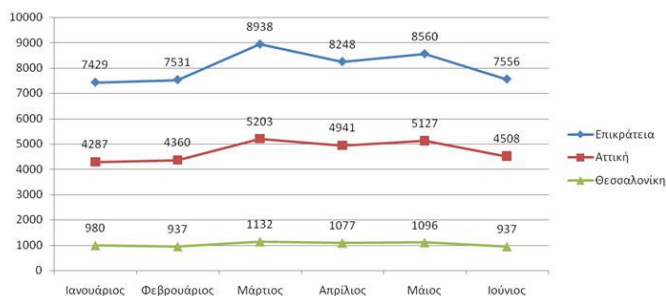

Κλοπές – Διαρρήξεις

Το Α' εξάμηνο του 2011 διαπράχθηκαν σε όλη την Επικράτεια 48.262 κλοπές - διαρρήξεις, δηλαδή 3.367 περισσότερες σε σχέση με τα αντίστοιχα περσινά δεδομένα. Επίσης, διαπράχθηκαν 2.513 απόπειρες κλοπής-διάρρηξης έναντι 2.454 που είχαν καταγραφεί πέρσι, δηλαδή 59 λιγότερες σε σύγκριση με αντίστοιχο εξάμηνο του 2010.

Συγκεκριμένα, σε επίπεδο επικράτειας καθώς και στις πόλεις της Αθήνας και Θεσσαλονίκης που καταγράφεται ο κύρος όγκος των κλοπών και των διαρρήξεων, στη σύγκριση Α' εξαμήνου (Ιανουάριος – Ιούνιος) του 2011 σε σχέση με το Α' εξάμηνο (Ιανουάριος – Ιούνιος) του 2010, αναδεικνύονται τα εξής:

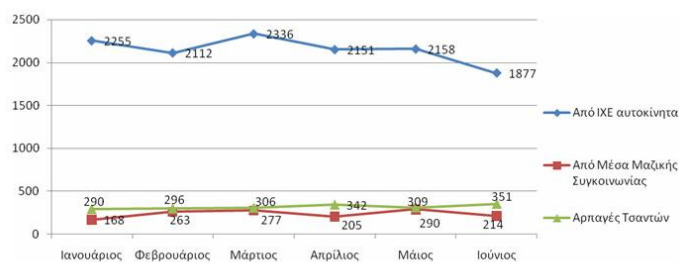
- 3.367 περισσότερες κλοπές - διαρρήξεις σε όλη την Επικράτεια
(48.262 κλοπές – διαρρήξεις έναντι 44.895)
- 1.113 περισσότερες κλοπές - διαρρήξεις στην Αττική
(28.426 κλοπές - διαρρήξεις έναντι 27.313)
- 101 περισσότερες κλοπές - διαρρήξεις στη Θεσσαλονίκη
(6.159 κλοπές - διαρρήξεις έναντι 6.058)

Ως προς τα είδη κλοπών - διαρρήξεων που τελέστηκαν στην επικράτεια, παρατηρείται ανάλογα μείωση ή αύξηση σε ορισμένες κατηγορίες ως εξής:

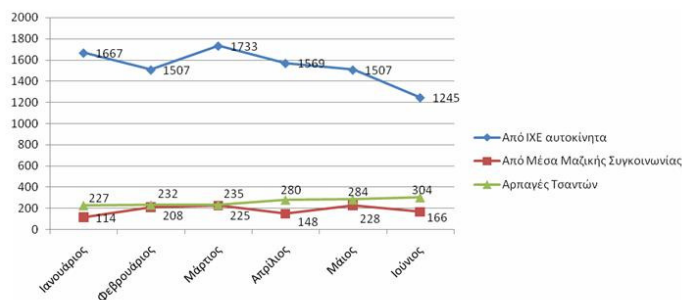
- 716 λιγότερες από ΙΧΕ αυτοκίνητα

- 151 λιγότερες σε μέσα συγκοινωνίας
- 259 περισσότερες αρπαγές τσαντών

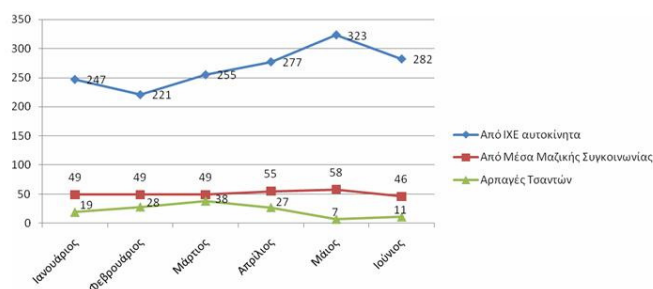
Αντίστοιχα, στην Αττική καταγράφηκαν:

- 639 λιγότερες κλοπές-διαρρήξεις από ΙΧΕ αυτοκίνητα
- 93 λιγότερες σε μέσα συγκοινωνίας
- 283 περισσότερες αρπαγές τσαντών

Αντίστοιχα, στη Θεσσαλονίκη καταγράφονται:

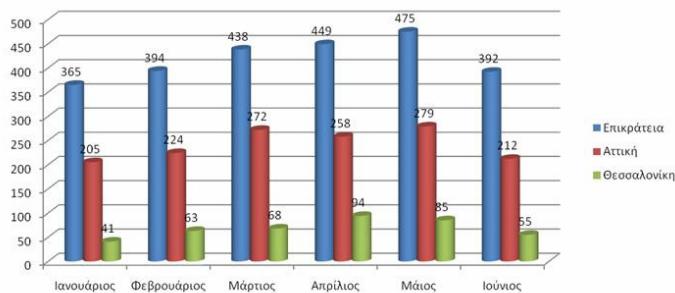
- 329 λιγότερες κλοπές - διαρρήξεις από ΙΧΕ αυτοκίνητα
- 57 λιγότερες σε μέσα συγκοινωνίας
- 13 περισσότερες αρπαγές τσαντών

Περαιτέρω μείωση εντοπίζεται στις απόπειρες κλοπών - διαρρήξεων, που καταγράφηκαν στην Αττική, ενώ σημειώνεται μικρή αύξηση σε όλη την επικράτεια και στη Θεσσαλονίκη.

Πιο συγκεκριμένα :

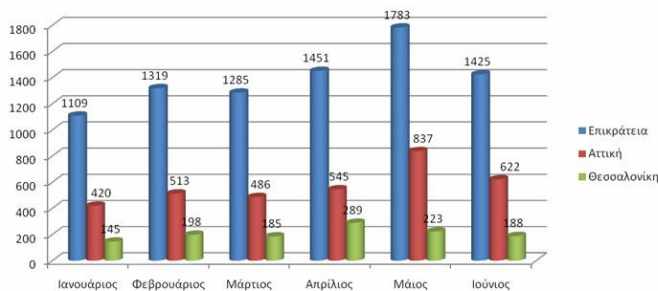
- 59 περισσότερες απόπειρες σε όλη την Επικράτεια
(2.513 απόπειρες έναντι 2.454)
- 91 λιγότερες απόπειρες στην Αττική
(1.450 απόπειρες έναντι 1.541)
- 25 περισσότερες απόπειρες στη Θεσσαλονίκη
(406 απόπειρες έναντι 381)

Αισθητή βελτίωση καταγράφεται στις εξιχνιάσεις υποθέσεων κλοπών -διαρρήξεων στην επικράτεια και στη Θεσσαλονίκη, κατά το Α' εξάμηνο του 2011 σε σχέση με το διάστημα Α' εξάμηνο του 2010, ενώ μικρή απόκλιση παρατηρείται στην Αττική.

Ειδικότερα:

- 808 περισσότερες εξιχνιάσεις σε όλη την Επικράτεια
(8.372 εξιχνιάσεις έναντι 7.564)
- 827 λιγότερες εξιχνιάσεις στην Αττική
(3.423 εξιχνιάσεις έναντι 4.250)
- 353 περισσότερες εξιχνιάσεις στη Θεσσαλονίκη
(1.228 εξιχνιάσεις έναντι 875)

Β. Παράνομη Μετανάστευση

Το πρώτο (α΄) εξάμηνο του 2011 συνελήφθησαν συνολικά για παράνομη είσοδο και παραμονή στη χώρα 34.534 αλλοδαποί, καθώς και 336 διακινητές λαθρομεταναστών.

Σημειώνεται ότι από το Δεκέμβρη του 2010 καταργήθηκε η υποχρέωση κατοχής θεώρησης για τους πολίτες της Αλβανίας, καθώς πλέον είναι δυνατή η παραμονή τους επί τριμήνου, μόνο με τη σφράγιση της εισόδου, γεγονός που έχει συμβάλλει κατά πολύ στη μείωση των δεικτών παράνομης εισόδου από τα βόρεια χερσαία σύνορα.

Στα βορειοανατολικά χερσαία σύνορα (συνοριακή γραμμή Ελλάδα – Τουρκίας), το πρώτο (α΄) εξάμηνο του 2011 συνελήφθησαν συνολικά για παράνομη είσοδο και παραμονή στη χώρα 16.152 μετανάστες. Αντίστοιχα το πρώτο (α΄) εξάμηνο του 2010 είχαν συλληφθεί 13.266 μετανάστες.

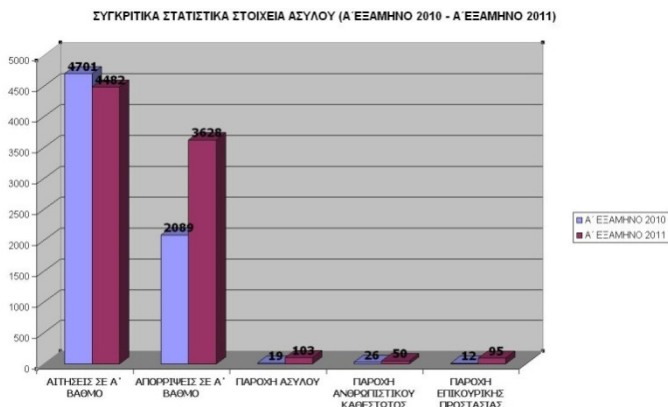
Στο πρώτο (α΄) εξάμηνο του 2011 υποβλήθηκαν 4.482 αιτήματα ασύλου, απορρίφθηκαν σε πρώτο (α΄) βαθμό 3.628 και εκδόθηκαν 248 θετικές αποφάσεις. Στις θετικές αποφάσεις περιλαμβάνονται οι αποφάσεις παροχής ασύλου, ανθρωπιστικού καθεστώτος κι επικουρικής προστασίας.

Αντίστοιχα, στο πρώτο (α΄) εξάμηνο του 2010 υποβλήθηκαν 4.701 αιτήματα ασύλου, απορρίφθηκαν σε πρώτο (α΄) βαθμό 2.089 και εκδόθηκαν 57 θετικές αποφάσεις.

έλος, το Α΄ εξάμηνο του 2011 πραγματοποιήθηκαν συνολικά 7.723 επιστροφές παράνομων μεταναστών. Από αυτές οι 4.629

αναγκαστικές

επιστροφές προς άλλες χώρες και οι 3.023

Γ.Α.Δ.Α. ⁴⁴³	Ιαν			Φεβ			Μαρ			Απρ	
	ΤΕΛ	ΑΠΟΠ	ΕΞΙΧ	ΤΕΛ	ΑΠΟΠ	ΕΞΙΧ	ΤΕΛ	ΑΠΟΠ	ΕΞΙΧ	ΤΕΛ	ΑΠΟΠ
ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΕΣ	6	7	9	7	4	5	15	6	7	7	
ΑΠΑΤΕΣ	112	1	22	102		18	113	2	65	132	
ΑΡΧΑΙΟΚΑΠΗΛΕΙΑ	1		1	5		4	1		1	2	
ΒΙΑΣΜΟΙ	9		5	5	1	3	10	2	9	5	
ΕΚΒΙΑΣΕΙΣ	9		5	9		7	30		24	13	
ΕΠΑΙΤΕΙΑ	31		31	9		9	7		7	51	
ΖΩΟΚΛΟΠΗ	11		3	7			11			13	
ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΠΑΡΑΧΑΡΑΓΜΕΝΩΝ	85		34	56		9	53		8	69	
ΛΑΘΡΕΜΠΟΡΙΟ	10		9	5		4	12		12	11	
N περί ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ	315		305	232		215	263		237	304	
N περί ΟΠΛΩΝ	75		57	68		38	74		51	85	
N περί ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ	12		12	16		13	29		25	19	
ΠΛΑΣΤΟΓΡΑΦΙΑ	257		245	206		191	178		158	148	
ΣΞΕΟΥΑΛΙΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ	9		9	8		7	6		1	46	

Γ.Α.Δ.Α.	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ			ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ			ΜΑΡΤΙΟΣ			ΑΠΡΙΛΙΟΣ	
	ΤΕΛ	ΑΠΟΠ	ΕΞΙΧΝ	ΤΕΛ	ΑΠΟΠ	ΕΞΙΧΝ	ΤΕΛ	ΑΠΟΠ	ΕΞΙΧΝ	ΤΕΛ	ΑΠΟΠ
ΚΛΟΠΕΣ - ΔΙΑΡΡΗΞΕΙΣ	4.287	205	420	4.360	224	513	5.203	272	486	4.941	205
από ιχε αυτ/τα	1.667	104	107	1.507	100	120	1.733	149	149	1.569	104
ειρών ναών	8	1	1	7		1	9	1		12	
Καταστημάτων	572	20	127	650	39	96	800	41	135	760	39
Λοιπές	552	16	66	537	16	47	664	17	66	687	16
Οικιών	853	58	51	871	64	165	1.201	55	51	1.085	58
σε συγκοινωνιακά μέσα	114	2	17	208	1	15	225	2	18	148	2
Κλοπές με αρπαγές τσαντών	227	1	9	232	4	19	235	3	9	280	1
σε δημόσιο χώρο-μικροκλοπες	294	3	42	348		50	336	4	58	400	3
ΚΛΟΠΕΣ ΤΡΟΧΟΦΟΡΩΝ	1.495	21	430	1.332	25	387	1.596	27	442	1.516	21
ΙΧΕ αυτ/των	604	19	201	581	13	178	610	22	192	605	19
ΙΧΦ-Λεωφορείων	137	2	42	92	4	35	159	2	61	142	2
Λοιπών οχημάτων	42		4	39		2	58		4	46	
Μοτοποδηλάτων	110		26	112		35	153		29	118	
Μοτοσυκλετών	602		157	508	8	137	616	3	156	605	8
ΛΗΣΤΕΙΕΣ	389	10	108	434	15	73	531	10	118	434	10
Δ.Ο.Υ.	2			1						1	
εντός καταστημάτων	38	1	20	64	2	11	64	1	9	49	1
εντός οικιών	37	1	5	48	1	6	56	1	12	32	1
κινητών τηλεφώνων-μικροποσών	79	1	23	63	2	15	122	3	38	111	2
Λοιπές	84	4	17	95	6	22	148	2	24	96	4
με αρπαγή τσάντας	82		13	71		13	49		12	56	
οδηγών ταξί	6		3	8	1		10	1	11	9	1
πρατηρίων υγρών καυσίμων	10		3	18		1	8			9	
σε ΕΛ.ΤΑ.	2			4		1	2	1		6	
σε Μίνι Μάρκετ-κατ/τα ψιλικών	18	1	11	17	1	3	21		2	23	1
σε περίπτερα	5		1	4			5	1	2	9	
σε πρακτορεία ΟΠΑΠ	5		6	11	1		8			4	
σούπερ μάρκετ	18	1	6	27		1	27		8	19	1

⁴⁴³ www.astynomia.gr

ταχυδρομικών διανομέων	1					4			3
ταχυδρομικών ταμειυτηρίων									
Τραπεζών	2	1		2	1	6			6
Χρηματοποστολών				1		1			1

Επίσημα στατιστικά στοιχεία εγκληματικότητας αλλοδαπών Α' εξαμήνου 2009⁴⁴⁴

Ποσοστό συμμετοχής σε εγκληματικές ενέργειες αλλοδαπών κατοίκων στην Ελλάδα:

- ◆ Στις ληστείες 49,46% (έναντι 50,54% συμμετοχής των ημεδαπών)
- ◆ Στις κλοπές-διαρρήξεις 50,87%
- ◆ Στις ανθρωποκτονίες 37,57%
- ◆ Στους βιασμούς 48,36%
- ◆ Στα εγκλήματα της σεξουαλικής εκμετάλλευσης το ποσοστό συμμετοχής ξεπερνά τους ημεδαπούς δράστες (55,13%)
- ◆ Σχεδόν αποκλειστικότητα στη δράση παρουσιάζουν οι αλλοδαποί στην παραχάραξη (98,78%), στις πλαστογραφίες (95,67%) και στις παραβάσεις πνευματικής ιδιοκτησίας (90,72%)

ο ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

Σήμερα παρατηρούμε μία αύξηση του ποσοστού της εγκληματικότητας και ιδιαίτερα των ληστειών σε καταστήματα και οικίες σε όλη την ελληνική επικράτεια. Παράλληλα, υφίσταται μία αύξηση στα ποσοστά των πλαστογραφιών, της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και των απατών. Ενώ μεγάλη συμμετοχή στις εγκληματικές αυτές δραστηριότητες, σε συνδυασμό με εγκλήματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης και παραβάσεις της πνευματικής ιδιοκτησίας, παρουσιάζουν οι αλλοδαποί κάτοικοι της χώρας.

Η δράση της αστυνομίας φαίνεται ιδιαίτερα αποτελεσματική στην επαρχία σε σχέση με τη πρωτεύουσα, γεγονός που αποδεικνύει και την εμπιστοσύνη των πολιτών απέναντι στις πρακτικές της αστυνομίας στην επαρχία που είναι συνήθως μεγαλύτερη σε σχέση με την αντίληψη των αστυνομικών δραστηριοτήτων των κατοίκων της Αθήνας.

⁴⁴⁴ www.eglimatikotita.gr Ημερομηνία Δημοσίευσης: Παρασκευή 23 Οκτωβρίου 2009.

Αφίξεις μη κατοίκων από το εξωτερικό κατά χώρα προέλευσης και μέσο μεταφοράς:
 Ιαν - Ιούνιος 2010⁴⁴⁵

Χώρες προέλευσης μη κατοίκων	ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΩ Σ	ΣΙΔ/ΚΩ Σ	ΘΑΛΑΣΣΙΩ Σ	ΟΔΙΚΩ Σ	ΣΥΝΟΛ Ο
ΕΥΡΩΠΗ	2.829.167	11.580	299.049	932.861	4.072.657
Χώρες ΕΕ	2.550.656	11.281	277.004	315.561	3.154.502
<i>Αυστρία</i>	102.980	11	12.726	503	116.220
<i>Βέλγιο</i>	90.469	0	2.921	918	94.308
<i>Βουλγαρία</i>	11.927	9.802	44.352	255.907	321.988
<i>Γαλλία</i>	246.599	0	18.047	73	264.719
<i>Γερμανία</i>	582.349	218	67.886	11.124	661.577
<i>Δανία</i>	52.477	0	633	249	53.359
<i>Εσθονία</i>	5.302	23	0	571	5.896
<i>Ηνωμένο Βασίλειο</i>	499.610	0	10.867	0	510.477
<i>Ιρλανδία</i>	17.385	0	0	0	17.385
<i>Ισπανία</i>	37.111	0	6.357	0	43.468
<i>Ιταλία</i>	138.340	28	74.814	708	213.890
<i>Κύπρος</i>	241.508	0	1622	0	243.130
<i>Λεττονία</i>	5.654	0	0	1514	7.168
<i>Λιθουανία</i>	3.846	0	0	0	3.846
<i>Λουξεμβούργ ο</i>	5.862	0	1050	0	6.912
<i>Μάλτα</i>	3.019	0	0	0	3.019
<i>Ολλανδία</i>	136.167	0	13.075	0	149.242
<i>Ουγγαρία</i>	13.576	10	7584	621	21.791
<i>Πολωνία</i>	68.999	159	4.822	7.268	81.248
<i>Πορτογαλία</i>	4.895	0	0	0	4.895
<i>Ρουμανία</i>	42.794	841	4.883	33.599	82.117
<i>Σλοβακία</i>	5.051	0	0	0	5.051
<i>Σλοβενία</i>	4.422	22	322	995	5.761
<i>Σουηδία</i>	92.597	0	2.670	0	95.267
<i>Τσεχία</i>	56.818	167	1.059	1.511	59.555
<i>Φινλανδία</i>	80.899	0	1.314	0	82.213
Αλβανί α	8.511	14	1.135	113.504	123.164
Ελβετία	54.419	10	16.607	286	71.322
Νορβηγία	0	0	0	0	0
Ισλανδία	69.058	0	488	0	69.546
Ρωσία	117.004	48	1.436	1248	119.736
Σερβία –	14.343	95	0	148.212	162.650

⁴⁴⁵ Πηγή Δημοσίευσης: Κρατικοί Φορείς / ΕΛ.ΣΤΑΤ, Ημ. Δημοσίευσης: 21-10-2010

Μαυροβούνιο					
Λοιπές χώρες	15.176	132	2.379	354.050	371.737
Ευρώπης					
ΑΣΙΑ	114.169	4.788	13.252	131.857	264.066
Ιαπωνία	4.766	0	1.667	0	6.433
Ιράν	269	0	2837	0	3106
Ισραήλ	55.714	0	0	0	55.714
Κίνα	7.578	31	1.655	0	9.264
Λίβανος - Συρία	2.648	0	0	0	2.648
Ν. Κορέα	3.550	0	1054	0	4.604
Τουρκία	12.255	4517	5.129	123.204	145.105
Λοιπά κράτη Μ.	9.865	0	910	0	10.775
Ανατολής					
Λοιπές χώρες Ασίας	17.524	240,3	0	8.653	26.417
ΑΦΡΙΚΗ	19.589	0	0	0	19.589
Αίγυπτος - Σουδάν	8.233	0	0	0	8.233
Νοτιοαφρικανική					
Ένωση	7.424	0	0	0	7.424
Λοιπές χώρες					
Αφρικής	3.932	0	0	0	3.932
ΑΜΕΡΙΚΗ	257.402	0	4.733	0	262.135
Αργεντινή	6.250	0	0	0	6.250
Βραζιλία	8.085	0	976	0	9.061
Μεξικό	3.493	0	0	0	3.493
Η.Π.Α.	190.070	0	2.885	0	192.955
Καναδάς	40.793	0	872	0	41.665
Λοιπές χώρες					
Αμερικής	8.711	0	0	0	8.711
ΩΚΕΑΝΙΑ	32.484	56	3.261	916	36.717
Αυστραλία	29.204	43	3.261	583	33.091
Λοιπές χώρες					
Ωκεανίας	3.280	13	0	333	3.626
Μη προσδιορίσιμες	0	0	0	0	0
χώρες ταξιδιωτών					
Γενικό	3.252.811	16.424	320.295	1.065.63	4.655.164
σύνολο				4	

Αφίξεις μη κατοίκων από το εξωτερικό κατά χώρα προέλευσης: Ιαν- Ιουνίου 2010

Χώρα προέλευσης μη κατοίκων	Ιαν -		Μεταβολή 2010/2009	Αναλογία % επί του συνόλου	
	Ιούνιος 2009	2010		2009	2010
ΕΥΡΩΠΗ	4.396.350	4.072.657	-7,4	89,4%	87,5%
<i>Χώρες ΕΕ</i>	<i>3.355.370</i>	<i>3.154.502</i>	<i>-6,0</i>	<i>68,2%</i>	<i>67,8%</i>
<i>Αυστρία</i>	<i>114.488</i>	<i>116.220</i>	<i>1,5</i>	<i>2,3%</i>	<i>2,5%</i>
<i>Βέλγιο</i>	<i>95.278</i>	<i>94.308</i>	<i>-1,0</i>	<i>1,9%</i>	<i>2,0%</i>
<i>Βουλγαρία</i>	<i>333.564</i>	<i>321.988</i>	<i>-3,5</i>	<i>6,8%</i>	<i>6,9%</i>
<i>Γαλλία</i>	<i>290.426</i>	<i>264.719</i>	<i>-8,9</i>	<i>5,9%</i>	<i>5,7%</i>
<i>Γερμανία</i>	<i>700.349</i>	<i>661.577</i>	<i>-5,5</i>	<i>14,2%</i>	<i>14,2%</i>
<i>Δανία</i>	<i>78.675</i>	<i>53.359</i>	<i>-32,2</i>	<i>1,6%</i>	<i>1,1%</i>

Εσθονία	9.446	5.896	-37,6	0,2%	0,1%
Ηνωμένο Βασίλειο	573.462	510.477	-11,0	11,7%	11,0%
Ιρλανδία	23.506	17.385	-26,0	0,5%	0,4%
Ισπανία	54.088	43.468	-19,6	1,1%	0,9%
Ιταλία	235.666	213.890	-9,2	4,8%	4,6%
Κύπρος	163.255	243.130	48,9	3,3%	5,2%
Λεττονία	4.124	7.168	73,8	0,1%	0,2%
Λιθουανία	13.528	3.846	-71,6	0,3%	0,1%
Λουξεμβούργο	6.163	6.912	12,2	0,1%	0,1%
Μάλτα	0	3.019	-	0,0%	0,1%
Ολλανδία	175.352	149.242	-14,9	3,6%	3,2%
Ουγγαρία	25.639	21.791	-15,0	0,5%	0,5%
Πολωνία	64.382	81.248	26,2	1,3%	1,7%
Πορτογαλία	4.901	4.895	-0,1	0,1%	0,1%
Ρουμανία	118.886	82.117	-30,9	2,4%	1,8%
Σλοβακία	5.566	5.051	-9,3	0,1%	0,1%
Σλοβενία	14.302	5.761	-59,7	0,3%	0,1%
Σουηδία	129.569	95.267	-26,5	2,6%	2,0%
Τσεχία	58.439	59.555	1,9	1,2%	1,3%
Φινλανδία	62.316	82.213	31,9	1,3%	1,8%
Αλβανία	107.748	123.164	14,3	2,2%	2,6%
Ελβετία	89.493	71.322	-20,3	1,8%	1,5%
Νορβηγία	107.624	69.546	-35,4	2,2%	1,5%
Ισλανδία	1.283	0	-100,0	0,0%	0,0%
Ρωσία	71.571	119.736	67,3	1,5%	2,6%
Σερβία – Μαυροβούνιο	147.267	162.650	10,4	3,0%	3,5%
Λοιπές χώρες Ευρώπης	515.994	371.737	-28,0	10,5%	8,0%
ΑΣΙΑ	152.033	264.066	73,7	3,1%	5,7%
Ιαπωνία	2.362	6.433	172,4	0,0%	0,1%
Ιράν	0	3106	-	0,0%	0,1%
Ισραήλ	29.688	55.714	87,7	0,6%	1,2%
Κίνα	1.442	9.264	542,4	0,0%	0,2%
Λίβανος - Συρία	3.045	2.648	-13,0	0,1%	0,1%
Ν. Κορέα	1.422	4.604	223,8	0,0%	0,1%
Τουρκία	99.618	145.105	45,7	2,0%	3,1%
Λοιπά κράτη Μ. Ανατολής	5.572	10.775	93,4	0,1%	0,2%
Λοιπές χώρες Ασίας	8.884	26.417	197,4	0,2%	0,6%
ΑΦΡΙΚΗ	14.940	19.589	31,1	0,3%	0,4%
Αίγυπτος - Σουδάν	5.929	8.233	38,9	0,1%	0,2%
Νοτιοαφρικανική Ένωση	6.481	7.424	14,6	0,1%	0,2%
Λοιπές χώρες Αφρικής	2.530	3.932	55,4	0,1%	0,1%
ΑΜΕΡΙΚΗ	308.730	262.135	-15,1	6,3%	5,6%
Αργεντινή	5.499	6.250	13,7	0,1%	0,1%

Βραζιλία	9.950	9.061	-8,9	0,2%	0,2%
Μεξικό	4.651	3.493	-24,9	0,1%	0,1%
Η.Π.Α.	224.191	192.955	-13,9	4,6%	4,1%
Καναδάς	57.501	41.665	-27,5	1,2%	0,9%
Λοιπές χώρες Αμερικής	6.938	8.711	25,6	0,1%	0,2%
ΩΚΕΑΝΙΑ	42.054	36.717	-12,7	0,9%	0,8%
Αυστραλία	31.198	33.091	6,1	0,6%	0,7%
Λοιπές χώρες Ωκεανίας	10.856	3.626	-66,6	0,2%	0,1%
Σύνολο αφίξεων μη κατοίκων	4.914.107	4.655.164	-5,3	99,9%	100,0%
Μη προσδιορίσιμες χώρες ταξιδιωτών ⁽¹⁾	6.074		-100,0	0,1%	0,0%
Γενικό σύνολο	4.920.181	4.655.164	-5,4	100,0%	100,0%

Αφίξεις μη κατοίκων από το εξωτερικό κατά μέσο μεταφοράς και σταθμό εισόδου:
Ιαν - Ιούνιος 2010

Σταθμοί εισόδου αφίξεων μη κατοίκων	Ιαν - Ιούνιος 2010		Μεταβολή ή	Αναλογία % επί του συνόλου	
	2009	2010		2010/2009	2009
I. ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΩΣ	3.350.363	3.252.811	-2,9%	68,1%	69,9%
1 Αθηνών	1.226.328	1.224.478	-0,2%	24,9%	26,3%
2 Ζακύνθου	114.408	104.364	-8,8%	2,3%	2,2%
3 Ηρακλείου	554.784	524.631	-5,4%	11,3%	11,3%
4 Θεσσαλονίκης	294.150	254.254	-13,6%	6,0%	5,5%
5 Κέρκυρας	192.349	175.984	-8,5%	3,9%	3,8%
6 Κω	148.300	164.501	10,9%	3,0%	3,5%
7 Ρόδου	355.123	362.554	2,1%	7,2%	7,8%
8 Σαντορίνης	32.467	31.724	-2,3%	0,7%	0,7%
9 Χανίων	186.444	172.493	-7,5%	3,8%	3,7%
10 Λοιπών σταθμών	246.010	237.828	-3,3%	5,0%	5,1%
II. ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΩ Σ	21.975	16.424	-25,3%	0,4%	0,4%
1 Προμαχώνα (Ν. Σερρών) ⁽¹⁾	2.312	752	-67,5%	0,0%	0,0%
2 ί σταθμοί εκτός δείγματος	19.663	15.672	-20,3%	0,4%	0,3%
III. ΘΑΛΑΣΣΙΩΣ	282.804	320.295	13,3%	5,7%	6,9%

1 Ηγουμενίτσας	74.115	101.471	36,9%	1,5%	2,2%
2 Κέρκυρας	7.192	4.880	-32,1%	0,1%	0,1%
3 Πατρών	117.735	117.993	0,2%	2,4%	2,5%
4 Λοιπών σταθμών	83.762	95.951	14,6%	1,7%	2,1%
IV. ΟΔΙΚΩΣ	1.265.039	1.065.634	-15,8%	25,7%	22,9%
1 Ευζώνων (Ν. Κιλκίς)	146.911	355.745	142,2%	3,0%	7,6%
2 Κακκαβιάς (Ν. Ιωαννίνων)	65.683	72.616	10,6%	1,3%	1,6%
3 Κήπων (Ν. Εβρου)	23.982	97.717	307,5%	0,5%	2,1%
4 Προμαχώνα (Ν. Σερρών)	228.021	194.946	-14,5%	4,6%	4,2%
5 Οδικοί σταθμοί εκτός δείγματος	800.442	344.610	-56,9%	16,3%	7,4%
Σύνολο σταθμών	4.920.181	4.655.164	-5,4%	100,0%	100,0%

Μεταβολή Αφίξεων (%) 2010/2009⁴⁴⁶

2010	Ιανουάριος (%)	Φεβρουάριος (%)	Μάρτιος (%)	Απρίλιος (%)	Μάιος (%)	Ιούνιος (%)	Ιούλιος (%)	Αύγουστος (%)	Σεπτέμβριος (%)	Σύνολο (%)
Αθήνα	-6,32	-4,09	1,00	-7,54	-2,47	-8,77	-8,55	-1,78	-5,04	-5,22
Θεσσαλονίκη (2)	2,96	12,03	21,97	-18,07	-3,81	-15,84	-2,54	-4,97	-2,46	-4,21
Ρόδος	143,08	83,29	489,18	-30,27	10,48	5,21	11,81	9,22	11,49	8,71
Κως				-58,07	15,24	8,92	11,41	10,16	14,54	11,13
Κέρκυρα	57,14		616,52	-7,89	-4,51	-8,00	5,96	-0,15	-5,61	-1,81
Ηράκλειο	-3,18	6,60	224,06	-28,25	-1,51	-2,31	2,00	-1,87	3,93	-0,96
Χανιά			113,22	-17,06	-6,24	-3,20	5,84	-4,13	-3,03	-2,27
Ζάκυνθος				-60,40	-7,51	-4,38	-1,68	2,91	-2,70	-2,29
Κεφαλλονιά				-28,43	-2,78	2,54	6,33	11,90	-1,74	3,71
Σάμος				-21,53	3,38	-9,08	-4,60	0,54	-13,89	-5,36
Σκιάθος					0,41	-6,20	1,30	0,43	-3,16	-1,56
Άκτιο					4,84	-9,51	4,67	-5,48	-1,05	-2,42

⁴⁴⁶ Πηγή Δημοσίευσης: ΣΕΤΕ, Ημ. Δημοσίευσης: 07-10-2010

Σαντορίνη				93,27	-2,91	-4,34	12,34	21,76	-8,33	5,97
Σύνολο	-3,58	0,39	10,86	-16,07	-0,06	-4,07	1,91	1,35	0,86	-0,57

Αφίξεις 2010 προσωρινά στοιχεία (1)

2010	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Σύνολο
Άγιον Όρος (4)	159 382	120 687	175 075	235 026	286 285	328 410	406 531	412 338	345 000	2 468 033
Καλαμώτι	58 387	46 018	69 745	78 394	108 137	120 873	169 847	164 110	123 677	939 180
Άγιον Όρος	1 563	1 382	4 466	29 421	177 063	231 263	308 532	316 164	250 038	1 319 812
Καλαμώτι	0	0	178	2 094	84 540	118 109	164 489	161 614	124 004	655 034
Άγιον Όρος	11	0	824	6 226	91 224	125 014	170 980	171 942	117 618	683 829
Καλαμώτι	1 704	904	8 850	63 209	245 987	305 571	412 993	415 215	324 580	1 779 293
Άγιον Όρος	0	257	887	21 568	81 300	105 579	137 485	107 882	99 637	554 595
Καλαμώτι	0	15	0	461	50 857	81 070	98 781	98 732	71 360	401 276
Άγιον Όρος	0	0	0	448	20 523	29 481	32 070	34 933	25 694	143 119
Καλαμώτι	0	0	0	751	14 815	20 869	24 198	25 724	19 640	105 907
Άγιον Όρος	0	0	0	0	13 323	22 947	27 162	26 257	16 872	106 561
Καλαμώτι	0	0	0	0	22 595	26 693	31 934	31 256	24 486	136 969
Άγιον Όρος	0	0	0	661	19 490	33 327	44 542	52 216	27 049	177 275
Καλαμώτι	221 047	169 263	260 025	438 259	1 216 139	1 549 206	2 029 544	2 018 383	1 569 655	9 471 558

Αφίξεις 2009

2010	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Σύνολο
Άγιον Όρος	170 130	125 840	173 334	254 191	293 524	359 975	444 541	419 813	363 317	2 604 165
Καλαμώτι	56 707	41 077	57 182	95 689	112 418	143 626	174 277	172 700	126 799	980 485
Άγιον Όρος	643	754	758	42 193	160 274	219 801	275 935	289 482	224 266	1 214 076
Καλαμώτι				4 994	73 363	108 432	147 646	146 711	108 266	589 402
Άγιον Όρος	7	4	115	6 759	95 530	135 884	161 358	172 208	124 613	696 450
Καλαμώτι	1 760	848	2 731	88 100	249 763	312 811	404 903	423 124	312 292	1 796 832
Άγιον Όρος	13	76	416	26 004	86 708	109 074	129 894	112 529	102 747	567 461
Καλαμώτι				1 164	54 987	87 784	100 472	95 940	73 343	410 650
Άγιον Όρος			10	626	21 109	28 751	30 162	31 219	26 150	138 047
Καλαμώτι				957	14 331	22 953	25 365	25 587	22 808	112 051
Άγιον Όρος				140	13 269	24 463	26 813	26 145	17 423	108 253
Καλαμώτι				993	21 552	29 498	30 508	33 067	24 745	140 355
Άγιον Όρος				342	20 074	34 838	39 648	42 885	29 506	167 287
Καλαμώτι	229 260	168 599	234 546	552 152	1 216 902	1 614 890	1 991 522	1 991 410	1 556 275	9 525 916

Οι αφίξεις στα 13 αυτά αεροδρόμια αντιπροσωπεύουν περίπου το 95% των συνολικών αεροπορικών αφίξεων αλλοδαπών και το 72% των συνολικών αφίξεων (με κάθε μέσο) αλλοδαπών στην χώρα μας.

Αφορά αφίξεις επιβατών - Ελλήνων και αλλοδαπών, διότι το αεροδρόμιο Μακεδονία δεν διαχωρίζει τις αφίξεις εξωτερικού σε Έλληνες και αλλοδαπούς.

Τον μήνα Μάιο 1.800 άτομα από το εξωτερικό λόγω απεργιακών κινητοποιήσεων έφτασαν στην Κεφαλλονιά μέσω του αεροδρομίου του Άκτιου (δηλ. υπήρξε αύξηση των αφίξεων στην Κεφαλλονιά κατά 1.000 άτομα, δηλ. 4,7%)

Τα στοιχεία Σεπτεμβρίου 2010 για το αεροδρόμιο της Αθήνας αποτελούν εκτίμηση του ΣΕΤΕ

Η γνώμη των νέων για τους μετανάστες (%)⁴⁴⁷

	Διαφωνώ απολύτως (%)	Διαφωνώ (%)	Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ (%)	Συμφωνώ (%)	Συμφωνώ απολύτως (%)
Οι μετανάστες δεν πρέπει να έχουν τα ίδια δικαιώματα με τους γηγενείς	22,3	27,7	27,7	14,6	7,7
Η κοινωνία πρέπει να φροντίζει όλα τα μέλη της, άσχετα με την καταγωγή τους	3,3	8,4	12,1	41,0	35,2
Στην Ελλάδα οι μετανάστες υφίστανται κοινωνικό ρατσισμό	3,7	4,8	11,9	42,7	37,0
Κάθε κράτος πρέπει να φροντίζει μόνο τους υπηκόους τους	31,8	36,6	17,2	7,9	6,6
Πιστεύω ότι ένα κράτος δεν έχει καμία υποχρέωση έναντι των μεταναστών που ζουν σε αυτό	31,9	43,0	16,7	4,8	3,7
Όταν οι γηγενείς έχουν προβλήματα επιβίωσης, είναι υπερβολή να ασχολούμαστε με τους μετανάστες	13,9	35,9	27,5	12,8	9,9
Οι μετανάστες ευθύνονται για	11,3	23,6	36,9	20,1	8,0

⁴⁴⁷ Πηγή Δημοσίευσης: Ελευθεροτυπία, Ημ. Δημοσίευσης: 20-02-2011, Πηγή: Πανεπιστήμιο Δυτ. Μακεδονίας

την αύξηση της εγκληματικότητας					
Οι μετανάστες ποτέ δεν θα μπορέσουν να ενσωματωθούν στην ελληνική κοινωνία	10,3	29,5	32,1	20,7	7,4
Οι μετανάστες ευθύνονται για την ανεργία των γηγενών	15,8	33,3	30,8	16,1	4,0
Οι πρώτοι που πλήττονται από τις οικονομικές κρίσεις είναι οι μετανάστες	9,5	28,1	32,1	21,9	8,4

Ένταξη αλλοδαπών στην ελληνική κοινωνία. Έρευνα σε 2000 νοικοκυριά μεταναστών⁴⁴⁸

	Ανασφάλιστη εργασία (%)	Εργαζόμενοι χωρίς ταμείο υγείας (%)	Άνεργοι χωρίς ταμείο υγείας (%)	Μη οικονομικά ενεργοί χωρίς ταμείο υγείας (%)	Παιδιά χωρίς ταμείο υγείας (%)
Έλληνες	2,9	2,0	23,1	2,3	1,9
Μετανάστες αλβανικής υπηκοότητας	11,4	6,8	12,0	7,9	4,0
Μετανάστες από τα νέα κράτη-μέλη της Ε.Ε.	20,2	19,0	23,0	13,3	9,4
Μετανάστες από λοιπές χώρες Ευρώπης εκτός Ε.Ε.-27	22,7	21,3	18,8	10,6	10,1
Μετανάστες από Ασία, Αφρική και Ν. Αμερική	19,3	20,7	62,8	10,1	13,8
Σύνολο οικονομικών μεταναστών	15,4	12,6	20,6	9,1	5,6
Σύνολο πληθυσμού χώρας	4,1	3,0	22,9	2,7	2,3

⁴⁴⁸ Πηγή Δημοσίευσης: Καθημερινή, Ημ. Δημοσίευσης: 31-10-2010, Πηγή: Πανεπιστήμιο Αθηνών

Το προφίλ του μετανάστη στην Ελλάδα⁴⁴⁹

1	150.000 αποκτούν δικαίωμα ιθαγένειας
1	85.000 μπορούν να ψηφίσουν στις δημοτικές εκλογές
1	Το 53,5% ανήκει σε παραγωγικές ηλικίες
1	98.241 παιδιά μεταναστών φοιτούν σε ελληνικά σχολεία (6,7%)

660.000 είναι οι νόμιμοι μετανάστες στην Ελλάδα⁴⁵⁰

1	660.000 μετανάστες στην Ελλάδα είναι νόμιμοι
1	250.000 μετανάστες δεύτερης γενιάς αποκτούν ιθαγένεια
1	250.000 - 300.000 μετανάστες με μακρά διαμονή αποκτούν δικαίωμα ψήφου στις δημοτικές εκλογές
1	8% του συνόλου των απασχολουμένων είναι μετανάστες
1	75% των μεταναστών έχει μηνιαίο εισόδημα 500 - 1.000 ευρώ
1	214 εκατομμύρια άνθρωποι σε όλο τον κόσμο είναι μετανάστες

⁴⁴⁹ Πηγή Δημοσίευσης: Το Βήμα, Ημ. Δημοσίευσης: 06-02-2010

⁴⁵⁰ Πηγή Δημοσίευσης: Τα Νέα, Ημ. Δημοσίευσης: 05-11-2009

📌 Σε 2,5% του ΑΕΠ υπολογίζεται η συμβολή των μεταναστών στην εθνική οικονομία
📌 10% των μεταναστών στη χώρα μας έχουν αγοράσει δικό τους σπίτι
📌 5%-7% των Αλβανών μεταναστών έχουν ιδρύσει δική τους επιχείρηση
📌 39,3% των Αλβανών επιχειρηματιών δραστηριοποιείται στο λιανικό εμπόριο, 31,4% στο χονδρεμπόριο και 19,8% στις κατασκευές ⁴⁵²

ο ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

Όπως παρατηρούμε από τα ανωτέρω στοιχεία οι περισσότεροι νεοεισερχόμενοι κάτοικοι στην Ελλάδα σήμερα προέρχονται από την Ευρώπη και συγκεκριμένα από την Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Κύπρο, την Ιταλία και τη Βουλγαρία, ενώ οι αφήξεις ιδιαίτερα από την Αμερική έχουν μειωθεί κατά 12,8%.

Σχετικά με τη γνώμη των νέων για τους μετανάστες ενώ υπερασπίζονται την ίση μεταχείριση όλων, ωστόσο, αμφιβάλλουν για το αν θα πρέπει οι μετανάστες να έχουν ίσα δικαιώματα με τους γηγενείς. Επίσης, δεν γνωρίζουν κατά πόσο μπορούν να ενσωματωθούν στην ελληνική πραγματικότητα, ενώ θεωρούν πως υπάρχει έντονος κοινωνικός ρατσισμός, ο οποίος, όμως, δεν γνωρίζουν αν οφείλεται στην συμμετοχή τους στις εγκληματικές δραστηριότητες ή σε κάποιο άλλο παράγοντα.

Στην Ελλάδα, ωστόσο, η αδυναμία κοινωνικής ενσωμάτωσης των μεταναστών παρατηρείται και από τα στοιχεία που αποδεικνύουν πως πολλοί από αυτούς είναι άνεργοι, χωρίς κάποιο ταμείο ασφάλισης και χωρίς δικαίωμα ιθαγένειας και ψήφου, και ειδικά όσοι προέρχονται από την Ασία, την Αφρική και τη Ν. Αμερική, ενώ λίγα παιδιά μεταναστών σπουδάζουν. Ελάχιστοι έχουν δικό τους σπίτι ή επιχείρηση, ενώ οι περισσότεροι εργάζονται ως χαμηλόμισθοι υπάλληλοι Ελλήνων εργοδοτών.

⁴⁵¹ Πηγή Δημοσίευσης: Τα Νέα, Ημ. Δημοσίευσης: 03-12-2008

⁴⁵² www.3comma14.gr

- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΗΣ
ΚΟΡΙΝΘΟΥ, ΣΕ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΤΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ
ΕΛΛΑΔΑΣ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΑ

Από τις απαντήσεις του δείγματος (που, όπως αναφέραμε στα σχόλια, αφορά κυρίως ιδιοκτήτες, άνδρες-γυναίκες, μεσαίας ηλικίας, με καταγωγή και διαμονή στην Κόρινθο) παρατηρούμε πως η Κόρινθος αποτελεί μία πόλη με αρμονικές σχέσεις μεταξύ των πολιτών, αλλά και με την τοπική αστυνομία, χαμηλές ευκαιρίες επαγγελματικής αποκατάστασης, αναποτελεσματική τοπική αυτοδιοίκηση και υγιεινή περίθαλψη, μεσαία εγκληματικότητα (με αύξηση του ποσοστού της το τελευταίο έτος), αρκετή ασφάλεια και επέκταση του μεταναστευτικού φαινομένου και του φόβου θυματοποίησης από τους πολίτες, λόγω, κυρίως, της οικονομικής κρίσης και της φτώχειας που έχει ως αποτέλεσμα.

Οι απαντήσεις των καταστηματάρχων της Κορίνθου σχετικά με την εγκληματική δραστηριότητα στην περιοχή αναδεικνύουν την οικονομική κρίση και τις κυβερνητικές πολιτικές ως τις σημαντικότερες απειλές για την επιχείρησή τους. Συσχετίζουν την εγκληματικότητα κυρίως με την ιθαγένεια, εξαιτίας της οικονομικής εξαθλίωσης των μεταναστών, και με το μορφωτικό επίπεδο, το οποίο και θεωρείται απαραίτητο για τη σωστή διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου. Οι περισσότεροι θεωρούν πιθανό να αποτελέσουν αντικείμενο εγκληματικής θυματοποίησης μέσα στους επόμενους μήνες (κυρίως κλοπής), ενώ μικρό ποσοστό έχει ήδη θυματοποιηθεί μία ή δύο φορές κυρίως το τελευταίο έτος.

Τέλος, σχετικά με τη δράση της αστυνομίας θεωρούν πως οφείλει να είναι υπεύθυνη για την τοπική αυτοδιοίκηση (γενικά παρουσιάζει μία θετική εικόνα σε όσους έχουν έρθει σε επαφή μαζί της). Μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στη καταπολέμηση και την πρόληψη του εγκλήματος, αλλά και τη μείωση της ανασφάλειας των πολιτών δηλώνουν απέναντι στην ομάδα ΔΙΑΣ. Ενώ, για την αποτελεσματικότερη δράση της (της αστυνομίας γενικά) θεωρείται σημαντική η επανεμφάνιση της πεζής περιπολίας, η συνεργασία με την αστυνομία, αλλά και η συνεργασία των πολιτών, η αισθητή παρουσία της και η μεγαλύτερη εκπαίδευση του δυναμικού της.

Σημαντική παρατήρηση αποτελεί η θέληση μεγάλου ποσοστού του δείγματος για μείωση των ατομικών δικαιωμάτων, προκειμένου να υπάρχει μεγαλύτερη ασφάλεια, γεγονός που αναδεικνύει τον έντονο φόβο και την ανασφάλεια απέναντι στις τρέχουσες συνθήκες, με την οικονομική κρίση να οδηγεί τις ήδη περιθωριακές ομάδες (όπως είναι και οι μετανάστες) στην παρέκκλιση.

Τα δεδομένα της Κορίνθου αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα των αντιλήψεων περί της εγκληματικότητας, του φόβου του εγκλήματος, της μετανάστευσης και των αστυνομικών πρακτικών, των περισσότερων κατοίκων της χώρας μας.

Όπως παρατηρήσαμε από τα στατιστικά στοιχεία της ευρύτερης ελληνικής περιφέρειας η μετανάστευση συνδέεται με την εγκληματικότητα και ειδικά με τις

κλοπές των καταστημάτων, στα οποία αναφερόμαστε, γεγονός που αποδεικνύει την αύξηση του φόβου των Ελλήνων κατοίκων τα τελευταία χρόνια. Ωστόσο, στη Κόρινθο, όπως και στις περισσότερες επαρχιακές πόλεις, η εμπιστοσύνη στη δράση της αστυνομίας είναι υψηλή, καθώς υφίσταται στενή διαπροσωπική σχέση μεταξύ πολιτών και αστυνομίας, γεγονός που διαφοροποιείται από τις αντιλήψεις των Αθηναίων πολιτών.

Η συγκεκριμένη έρευνα αποτελεί μία διαφορετική προσέγγιση του φαινομένου της ξενοφοβίας, αλλά και γενικότερα του φόβου απέναντι στο έγκλημα, ενώ επαληθεύει το θεωρητικό μέρος της ανάλυσης της προκειμένης εργασίας, αναδεικνύοντας τις ‘στενές’ αντιλήψεις των κατοίκων μίας πόλης απέναντι στο διαφορετικό, τη σημασία των τοπικών εθίμων και αξιών της κοινότητας σε σχέση με τη διαμόρφωση των αντιλήψεων των πολιτών της, αλλά και τη διακύμανση αυτών των στάσεων ανάλογα με τις τρέχουσες κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες.

Αν και η χώρα μας γενικά είναι ανοικτή προς νέες κουλτούρες και πολιτισμούς, ωστόσο, δεν παύουν να υφίσταται ορισμένες εθνικιστικές αντιλήψεις ριζωμένες βαθιά στη σκέψη των κατοίκων της.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Από την ανωτέρω ανάλυση ως προς τη μετανάστευση και τα αποτελέσματα της, γίνεται αντιληπτό πως η διαφορετικότητα του πολίτη μίας άλλης χώρας δύσκολα γίνεται αποδεκτή από τους γηγενείς της νέας χώρας κατοικίας του.

Οι μη εμπλεκόμενοι τείνουν να αντιλαμβάνονται τους «Άλλους» ως μία ομοιογεννή κατηγορία, αυτός είναι και ο λόγος που ο φιλόσοφος Georg Simmel χρησιμοποίησε τον όρο «ο Ξένος» στον ενικό, ενώ ο όρος «Εβραίος» χρησιμοποιείται σταθερά από τους αντισημίτες⁴⁵³.

Αν και πλέον ζούμε σε μία εποχή περισσότερο ανοικτή σε νέα δεδομένα και προκλήσεις, ωστόσο δεν παύει να επικρατούν ορισμένες αντιλήψεις που δεν επιτρέπουν την αντιμετώπιση του «άλλου» ως ίσου πολίτη και βασικά συνάνθρωπου.

Στη νέα αυτή πραγματικότητα ο Τέοντορ Αντόρνο⁴⁵⁴ αναφέρει: «Με την πιο γενική έννοια της προοδευτικής σκέψης, ο Διαφωτισμός επεδίωξε πάντοτε την απελευθέρωση του ανθρώπου από το φόβο και την εγκαθίδρυση τους ως κυρίαρχου. Πλήν όμως στην πλήρως διαφωτισμένη γή μας ακτινοβολεί ο θρίαμβος της καταστροφής».

Μία λατινική έκφραση αναφέρει: Nihil sub sole novum, δηλαδή τίποτε δεν είναι καινούργιο κάτω από τον ήλιο, και το αναφέρω αυτό διότι όλοι ήμαστε παιδιά ενός Θεού και όλοι έχουμε ανάγκη για αγάπη και συντροφικότητα.

Δεν θα ξεχάσω, λοιπόν, τα λόγια ενός τυφλού παιδιού τη στιγμή που το ρώτησαν πως αισθάνεται για τη πάθηση του: «Το να μην έχεις τη δυνατότητα όρασης είναι μία ικανότητα, γιατί δεν βλέπεις τον άλλο εξωτερικά, δεν ξεχωρίζεις το κίτρινο, το κόκκινο, το μαύρο..., αλλά βλέπεις το άτομο έτσι όπως είναι εσωτερικά».

⁴⁵³ Καλλιντζής Παρασκευάς, Διπλωματική Εργασία με θέμα: «Γλώσσα & Πολιτισμός. Στάσεις απέναντι στη Γλώσσα του «Άλλου». Προσέγγιση των γλωσσικών σχέσεων στο «Γάλα» του Β. Κατσικονούρη μέσω της Ανάλυσης Λόγου», ΠΜΣ στην Πολιτιστική Διαχείριση, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, τμήμα Επικοινωνίας, Μέσων & Πολιτισμού.

⁴⁵⁴ Τέοντορ Αντόρνο, 'Η Διαλεκτική του Διαφωτισμού', 1947.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

❖ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Φαίδωνος Θ. Βεγλήρη, «Οι Περιορισμοί των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», Εκδόσεις: Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 1982.
- Βασίλης Κ. Βουϊδάσκη, «Η Επιθετικότητα σαν Κοινωνικό Πρόβλημα στην Οικογένεια και στο Σχολείο. Συμβολή στην Κοινωνιολογία της Παιδείας», Δεύτερη Έκδοση, Εκδόσεις: ΓΡΗΓΟΡΗ, Αθήνα, 1987.
- Σπυρίδωνος Βλ. Βρέλλη, «Δίκαιο Αλλοδαπών. Τα Αλλοδαπά Φυσικά Πρόσωπα», Τεύχος Α, Β Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2003.
- Δημήτριος Γεώργας, Ηλίας Μπεζεβέγκης, Άρτεμις Γιώτσα, «Συμβουλευτική Υποστήριξη Γονέων Μεταναστών, Μουσουλμάνων, Παλινοστούντων & Roma. Εκπαιδύοντας τους γονείς για ένα ευτυχισμένο και υγιές αύριο των παιδιών», Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Αθήνα 2007.
- Γεώργιος Ηλία Δήμου, «Απόκλιση- Στιγματισμός. Αφομοιωτική Θεωρητική Προσέγγιση των Αποκλίσεων στο σχολείο», Gutenberg, Αθήνα 1998.
- Νίκος Ελευθέρογλου - Αντώνης Χατζής, «Μ.Μ.Ε., Τύπος, Δεοντολογία, Σύνταγμα. Η Μεγάλη πρόκληση 2000», Σειρά: ΤΥΠΟΣ, Εκδόσεις: ΜΑΣΣΙΦ, Αθήνα, 1999.
- Χριστίνα Ζαραφωνίτου, «Ο Φόβος του Εγκλήματος. Εγκληματολογικές Προσεγγίσεις και Προβληματισμοί με βάση την Εμπειρική Διερεύνηση του Φαινομένου στο Εσωτερικό της Αθήνας», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2002.
- Χριστίνα Ζαραφωνίτου, «Τιμωρητικότητα, Σύγχρονες Τάσεις, Διαστάσεις και Εγκληματολογικοί Προβληματισμοί», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2008.
- Χ.Μ. Ζαραφωνίτου, Ν.Ε.Κουράκης, «(Αν)ασφάλεια, Τιμωρητικότητα και Αντεγκληματική Πολιτική», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2009.

Σταύρος Ζωγραφάκης, Αντώνης Κόντης, Θεόδωρος Μητράκος, «Τα Βήματα των Μεταναστών στην Ελληνική Οικονομία», ΙΜΕΠΟ, Εκδόσεις ΙΜΕΠΟ, Αθήνα 2009.

- Ελένη Κ. Ιωαννίδου, «Η Οικογένεια. Μία Κριτική Εισαγωγή στην Έρευνα της Οικογένειας και στην Προβληματική της Κοινωνικοποιητικής της Λειτουργίας», Κοινωνικά και Παιδαγωγικά Θέματα, Υπεύθυνος Έκδοσης: 'έΝα Πορεία', Αθήνα, 1978.
- Τζένη Καβουνίδη, Αναστασία Πολύζου, Γιώργος Μαυρομμάτης, Άννα Κοτρώτσου, Δημήτρης Γιαννίτσας, Ντόζυ Αλτσιτζόγλου, Τριανταφυλλιά Αβραμίδη, «Πολιτικές Ένταξης των Μεταναστών: Η Ευρωπαϊκή Εμπειρία», Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής (Ι.ΜΕ.ΠΟ.), Αθήνα, Σεπτέμβριος 2006.
- Ελληνική Εταιρεία Ψυχικής Υγιεινής και Νευροψυχιατρικής του Παιδιού, «Παιδί και Πληθυσμιακές Μετακινήσεις. Ψυχολογικά, Κοινωνικά και Πολιτισμικά Προβλήματα», Επιμέλεια: Ασπασία Καλούτση, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1993.
- Κωνσταντίνος Ν. Κανελλόπουλος, Μαρία Γρέγου και Αθανάσιος Πετραλιάς, «Παράνομοι μετανάστες στην Ελλάδα: Κρατικές Πολιτικές, τα Χαρακτηριστικά και η Κοινωνική τους Θέση», Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα, Δεκέμβριος 2000.
- Νίκος Κολοβός, «Κοινωνιολογία του Κινηματογράφου», Αιγόκερως, Αθήνα, 1988.
- Χρυσούλα Κ. Κωνσταντοπούλου, «Θέματα Μεταμοντέρνας Επικοινωνίας», Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., Θεσσαλονίκη, 1995.
- «Η Ιστορία της Ελληνικής Πόλης», Επιμέλεια: Αλέξανδρος Φ. Λαγόπουλος, Εκδόσεις: ΕΡΜΗΣ- «Αρχαιολογία & Τέχνες», Αθήνα, 2004.
- Ευθύμιος Α. Λαμπρίδης, «Στερεότυπο, Προκατάληψη, Κοινωνική Ταυτότητα. Μελετώντας τις Δυναμικές της Κοινωνικής Αναπαράστασης για τους Τσιγγάνους», Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2004.
- Έφη Λαμπροπούλου, «Η Κατασκευή της Κοινωνικής Πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Η Περίπτωση της Βίας και της Εγκληματικότητας», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1997.
- Άννα Λυδάκη, «Μέσα από την Κάμερα. Κινηματογράφος και κοινωνική πραγματικότητα», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2009.

- Αντώνης Δ. Μαγγανάς, Λίλα Χ. Καρατζά, «Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Αποφάσεις και πρακτική του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2002.
- Αντ. Δ. Μαγγανάς, «Το Εγκληματικό Φαινόμενο στην Πράξη», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2004.
- Αντώνης Δ. Μαγγανάς, «Το Εγκληματικό Φαινόμενο στην Πράξη. Σεξουαλική εγκληματικότητα, Ανήλικοι: θύτες και θύματα, Κοινωνική αντίδραση, Η μεταχείριση των παραβατικών, Σχολιασμός δικαστικών αποφάσεων», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2004.
- «Μετανάστες στην Ελλάδα», 7^η έκδοση, Εταιρεία Πολιτικού Προβληματισμού Νίκος Πουλατζάς, Επιμέλεια: Α. Μαρβάκης, Δ. Παρσανόγλου, Μ. Παύλου, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2009.
- Όλουφ Μάρτενσεν – Λάρσεν & Κίρστεν Σέριγκ, «Οικογενειακά Πρότυπα και Προσωπικότητα», Εκδόσεις ΣΤΑΧΥ, Αθήνα, 1994.
- Μεγάλη Εγκυκλοπαίδεια «Γιοβάνη», Εκδοτικός Οίκος: Χ. Γιοβάνη, Αθήνα 1982.
- Μικρό Νεοελληνικό Ορθογραφικό, Ερμηνευτικό, Ετυμολογικό Λεξικό «Πατάκη», Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Ιούλιος 1994.
- Μορφωτική- Διδακτική Εγκυκλοπαίδεια «Εποπτική», Εκδόσεις ΑΤΛΑΣ, Αθήνα 1987.
- Γιώργος Μεταξάς, «Ο Καθημερινός Χώρος. Αντίληψη, Ερμηνεία και Παραγωγή των Φαινομένων της Πόλης», β' έκδοση, Εκδόσεις: 'Κομμούνα'- Αντιπαραθέσεις 5, Αθήνα, 1983.
- Λ. Μ. Μουσούρου «Από τους Γκασταμπάιτερ στο πνεύμα του Σενγκέν. Προβλήματα της Σύγχρονης Μετανάστευσης στην Ευρώπη», , Κοινωνιολογική & Ανθρωπολογική Βιβλιοθήκη – Gutenberg, Αθήνα 1993.
- Γ.Π. Νικολόπουλος, τιμητικός τόμος για τον Ι. Μανωλεδάκη: «Πέρα από το Κράτος: Όψεις και Αντινομίες του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ελέγχου», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2007.

- «Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα», Επιμέλεια: Γαβριήλ Αμίτσης και Γαβριέλλα Λαζαρίδη. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001.
- Θεόδωρος Π. Παπαθεοδώρου, «Νομικό Καθεστώς Αλλοδαπών. Ελληνική και Ευρωπαϊκή Νομοθεσία. Ανάλυση του Ν. 3386/2005, Πολιτογράφηση αλλοδαπών, Ομογενείς». Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2007.
- Ζωή Παπασιώπη - Πασιά, «Δίκαιο Καταστάσεως Αλλοδαπών», β' έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2004.
- Αντώνης Παπαρίζος, «Θεός, Εξουσία και Θρησκευτική Συνείδηση. Τα γενικά, μετατρεπτικά και ερωτικά ενδιάμεσα και η κοινωνία του ανθρώπου», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2001.
- «Η Ελλάδα της Μετανάστευσης. Κοινωνική συμμετοχή, δικαιώματα και ιδιότητα του πολίτη», Επιμέλεια Μ. Παύλου και Δ. Χριστόπουλος, Κέντρο Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2004.
- Ξανθή Πετριιώτη, «Η Μετανάστευση προς την Ελλάδα. Μία Πρώτη Καταγραφή, Ταξινόμηση και Ανάλυση», Εκδόσεις ΟΔΥΣΣΕΑΣ & Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα 1993.
- Ρισάρ Σκοφφιέ, Τάκης Κουμπής, «Εκλάμψεις της Πόλης», Εκδόσεις: futura, Αθήνα 2007.
- Ιουλία & Ιωσήφ Στεφάνου, «Περιγραφή της Εικόνας της Πόλης. Τα Περιγράμματα: Βασικά Στοιχεία Προσδιορισμού της Φυσιογνωμίας των Τόπων», Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Ε.Μ.Π., Αθήνα, 1999.
- «Η Μετανάστευση στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα», Επιμέλεια: Άννα Τριανταφυλλίδου, Θάνος Μαρούκης, Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ, Αθήνα 2010.
- Ιωάννα Τσίγκανου «Η Ιδέα της 'Κοινωνικής Περιθωριοποίησης' και η Σχολή του Σικάγου: Μια Επίσκεψη στον 'Άνθρωπο του Περιθωρίου'».
- Νικόλαος Δ. Τσίρος, «Η Ανάδυση του πολιτικού στο έργο του Max Weber. Μεθοδολογικές Προϋποθέσεις και Αποσαφηνίσεις Περιεχομένου», Θεσμοί της Ελληνικής Κοινωνίας, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2001.
- ΙΑΚ.Ι. Φαρσεδάκης, «Η Εγκληματολογική Σκέψη απ' την Αρχαιότητα ως τις Μέρες μας», τεύχος Α', Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1990.

- Ιακ. Ι. Φαρσεδάκης, «Στοιχεία Εγκληματολογίας», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005.
- Α. Φραγκουδάκη, "Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης. Θεωρίες για την Κοινωνική Ανισότητα στο Σχολείο", Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1985.
- Σιγκμουντ Φροϋντ, «Ο Πολιτισμός Πηγή Δυστυχίας», Εκδόσεις «Επίκουρος», Αθήνα 1974.
- Ανθοζωή Χάιδου, «Θετικιστική Εγκληματολογία , Αιτιολογικές Προσεγγίσεις του Εγκληματικού Φαινομένου», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1996.
- Ιορδάνης Ψημμένος, «Μετανάστευση από τα Βαλκάνια. Κοινωνικός Αποκλεισμός στην Αθήνα», Δεύτερη Έκδοση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2004.
- Ien Ang, Jay G. Blumer, John Corner, James Curran, John Fiske, Simon Frith, Cristine Geraghty, Peter Golbing, Michael Gurevitch, Daniel C. Hallin, Joke Hermes, Judith Lichtenberg, Sonia Livingstone, Denis McQuail, Graham Murdock, Michael Shudson, Anabelle Sreberny-Mohammadi, Liesbet van Zoonen, Janet Wasko, «Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και Κοινωνία», έκτη έκδοση, Επιμέλεια: James Curran & Michael Gurevitch, Μετάφραση: Δημήτρης Κίκιζας, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2009.
- Michel Barrett, Mary McIntosh, «Η Αντικοινωνική Οικογένεια (ριζοσπαστικός φεμινισμός και κριτική κοινωνιολογία)», Μετάφραση: Δημήτρης Παντελίδης, Εκδόσεις Κάλβος, Αθήνα 1987.
- Howard S. Becker, «Οι Περιθωριοποιημένοι. Μελέτες στην κοινωνιολογία της παρέκκλισης», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2000.
- Serge Berstein, Pierre Milza , «Ιστορία της Ευρώπης. Η Ευρωπαϊκή Συμφωνία και η Ευρώπη των Εθνών 1815- 1919», Μέρος Δεύτερο, Εκδόσεις ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ, Παρίσι 1992.
- David Blackledge, Barry Hunt, "Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης", Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 1994.
- B. Charlot, "Το Σχολείο Αλλάζει. Κρίση του Σχολείου και Κοινωνικοί Μετασχηματισμοί", Εκδόσεις: προτάσεις, Αθήνα 1992.
- Anthony Giddens, «Κοινωνιολογία», Βιβλιοθήκη Κοινωνικής Επιστήμης και Κοινωνικής Πολιτικής, Εκδόσεις: Gutenberg, Αθήνα 2002.
- Dominique Schnapper, «Η Κοινωνική ενσωμάτωση. Μια Σύγχρονη Προσέγγιση», Εκδόσεις: Κριτική, Επιστημονική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2008.

- Denis Szabo, «Από την Ανθρωπολογία στην Συγκριτική Εγκληματολογία. Τέσσερα μαθήματα στο κολέγιο της Γαλλίας», Βιβλιοθήκη Εγκληματολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2004.
- Thorsten Sellin, «Πολιτισμική Σύγκρουση και Έγκλημα», Βιβλιοθήκη Εγκληματολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003.

❖ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Catherine Bauer, Henry S. Churchill, Frank Cliffe, Vernon de Mars, Richard Dewey, Arthur B. Gallion, Victor Jones, G. Holmes Perkins, William L. Slayton, Robert C. Weinberg, Coleman Woodbury, “The future of Cities and Urban Redevelopment”, Edited by Coleman Woodbury, The University of Chicago Press, Chicago & London, Midway Reprint 1974.
- Ian Chambers «Migrancy, Culture, Identity», , Routledge, London and New York, 1994.
- « Crime, Risk and Insecurity. Law and Order in Everyday Life and Political Discourse», Edited by Tim Hope and Richard Sparks, Routledge, London and New York 2000.
- Jack David Eller, “From Culture to Ethnicity to Conflict. An Anthropological Perspective on International Ethnic Conflict”, The University of Michigan Press, USA, 2002.
- “Family and Society”, Selections from the Annales Economies, Societies, Civilizations, Translated by Forster and Ranum, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1976.
- David A. Lake and Donald Rothchild “The International Spread of Ethnic Conflict. Fear, Diffusion, and Escalation”, , Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1998.
- Murray Lee, «Inventing Fear of Crime. Criminology and the Politics of Anxiety», Willan Publishing, USA 2007.
- “Migration, Culture Conflict and Crime”, Edited by: Joshua D. Freilich, Graeme Newman, S. Giora Shoham & Moshe Addad, Published by: Ashgate Dartmouth, England, 2002.
- “Movies and Mass Culture”, Edited by John Belton, Rutgers University Press, New Brunswick, New Jersey, 1996.
- Robert Park and the Chicago School, «The Reportage of Urban Culture», published by the Press Syndicate of the University of Cambridge, 1996.

- Paul Rutledge, "The Role of Religion in Ethnic Self-Identity. A Vietnamese Community", University Press of America, United States of America, 1985.
- Charles Stewart, "Demons and the Devil. Moral Imagination in Modern Greek Culture", Princeton University Press, New Jersey 1991.
- Everett V. Stonequist, «The Problem of the Marginal Man», Skidmore College, The American Journal of Sociology, July 1935.
- "Street Gangs, Migration and Ethnicity", Edited by Frank van Gemert, Dana Peterson and Inger-Lise Lien, Willan Publishing, USA and Canada, 2008.
- Stuart Waiton, "The Politics of Antisocial Behaviour. Amoral Panics", Routledge, New York, London, 2008.
- Bryan S. Turner, "Religion and Social Theory", SAGE Publications, London-Thousand Oaks- New Delhi, 1991.
- ' Vision and Visuality', Dia Art Foundation. Discussions in Contemporary Culture. Number 2, Edited by Hal Foster, THE NEW PRESS, New York, 1988.
- Harvey Warren Zorbaugh, «The Cold Coast and the Slum. A Sociological Study of Chicago's Near North Side», The University of Chicago Press, Chicago & London, 1929.

❖ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΡΘΡΑ - ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΕΣ ΔΙΑΤΡΙΒΕΣ:

- Ζωάκου Άννα- Μαρία, Διπλωματική Εργασία με θέμα: «Η εκπαίδευση των αλλοδαπών στην Ελλάδα: πολιτική γλωσσικής αφομοίωσης ή ανοχής της διαφορετικότητας; Η ανταπόκριση της χώρας μας στις ανάγκες της νέας, πολυπολιτισμικής κοινωνίας και οι προοπτικές διεύρυνσης του υπάρχοντος εκπαιδευτικού πλαισίου», ΠΜΣ «Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία», Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Καλλιντζής Παρασκευάς, Διπλωματική εργασία με θέμα: «Γλώσσα και Πολιτισμός. Στάσεις απέναντι στη γλώσσα του «Άλλου». Προσέγγιση των γλωσσικών στάσεων στο «Γάλα» του Β. Κατσικονούρη μέσω της Ανάλυσης Λόγου», ΠΜΣ στην Πολιτιστική Διαχείριση, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Επικοινωνίας, Μέσων & Πολιτισμού.
- Γρηγόριος Μαλακάτας, Εργασία :«Φύλο και Μετανάστευση. Μορφές Κινητικότητας και Πολιτικής Συγκρότησης», διαδικτυακή πηγή: www.extras.ha.uth.gr
- Διδακτορική Διατριβή Αθανάσιας Μπάτζιου, με τίτλο «Η εικόνα της Ετερότητας των ΜΜΕ: Μία Συγκριτική Μελέτη της Οπτικής Απεικόνισης των Μεταναστών στον Τύπο δυο Νέων Χωρών Υποδοχής (Ελλάδα & Ισπανία)
- Παρασκευή Χατζή, Διπλωματική Εργασία με θέμα: «Σεξισμός και Ρατσισμός εντός των σχολικών τοίχων- Το συμβάν της Αμάρυνθου», Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, 2008-09.
- Σημειώσεις για το μάθημα «Ψυχοκοινωνιολογία των ΜΜΕ», Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Αναπληρωτής Καθηγητής Νικόλας Χρηστάκης.
- Άρθρο: Susan J. Smith, “Society, Space and Citizenship: A Human Geography for the ‘new times’?”, Research Fellow, Center for Housing Research, University of Glasgow, Glasgow G12 8RT, Revised MS Received 24 January, 1989.

- Άρθρο: Erik J. Weilenberg, “Value and Virtue in a Godless Universe”, New York: Cambridge University Press, 2005.
- Άρθρο: Willian J. Wainwright, “Religious and Morality” (Askgate Philosophy of Religions Series), Alderskot, Hants, England and Burlington, Vermont: Askgat Publishing Limited, 2005.

❖ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ:

- «Νομικός Σύμβουλος», τεύχος 59, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, Ιανουάριος – Φεβρουάριος 2011.
- «Νομικός Σύμβουλος», τεύχος 61, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, Μάιος-Ιούνιος 2011.
- «Τετράδια Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ανθρωπιστικού Δικαίου και Ανθρωπιστικής Δράσης», Ευρωπαϊκό Κέντρο Έρευνας και Κατάρτισης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Ανθρωπιστικής Δράσης, Τεύχος 11-12, Σεπτέμβριος- Δεκέμβριος 2008.
- «Τετράδια Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ανθρωπιστικού Δικαίου και Ανθρωπιστικής Δράσης», Ευρωπαϊκό Κέντρο Έρευνας και Κατάρτισης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Ανθρωπιστικής Δράσης, τεύχος 17-18, Αθήνα, Σεπτέμβριος- Δεκέμβριος 2009.
- «Τετράδια Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ανθρωπιστικού Δικαίου και Ανθρωπιστικής Δράσης», Ευρωπαϊκό Κέντρο Έρευνας και Κατάρτισης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Ανθρωπιστικής Δράσης, τεύχος 23-24, Αθήνα, Σεπτέμβριος- Δεκέμβριος 2010.
- «Ποινικός λόγος», Διμηνιαία Επιθεώρηση Ποινικών & Εγκληματολογικών Επιστημών, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2007.
- «Ποινικά Χρονικά», Κωνσταντίνος Γαρδίκας, Ηλίας Γαφός, Ιάκωβος Ζαγκαρόλας, Άγγελος Μπουρόπουλος και Νικόλαος Χωραφάς, ΠΝ Σάκκουλας, Αθήνα, έτος: Ιούλιος- Αύγουστος 2007, Τεύχος 7.

- «Πολιτικά και Κοινωνικά Θέματα», Αριθμός τεύχους: 1628, Αθήνα, 7 Ιουλίου 2008.

❖ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ:

- www.thermopilai.org
- www.omogeneia.ana-mpa.gr
- www.bestnews.gr
- www.e-telescope.gr
- www.theseis.com
- www.enet.gr
- www.wikipedia.gr
- www.unicef.gr

❖ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΑΙΝΙΕΣ:

- Παντελής Βούλγαρης, «Νύφες», ODEON, 2004 Alco films , EKK, Cinegrom AE, CL Productions, Alpha τηλεόραση, FilmNet., 2004.
- Γάμος αλλά ελληνικά», Prooptiki AE, Imagna DVD creative film, IFC films & Gold Circle films.
- Ματιέ Κόσσοβιτς, «Το Μίσος», Maxi & Philips Home Entertainment, βραβείο Χρυσού Φοίνικα στο φεστιβάλ Κανών το 1995 και βραβείο σκηνοθεσίας.
- Τζορτζ Τίλμαν Τζούνιορ, «Κώδικας Τιμής», ΗΠΑ, 2000.

- Regard van den Berg, “Faith Like Potatoes”, Από το βιβλίο των Buckon, Waldeck και Greenough, Affirm films, Carmel Entertainment Global Creative Studios, 2008.

- Taylor Hackford, “White Nights”, Columbia Pictures Industries, Sony Pictures Home Entertainment, New Visions Film, 1985.

- Sherry Hormann, «Λουλούδι της Ερήμου», The Match Factory, germon films, Desert Flower film production, AUDIO VISUAL, 2009.

- Stelehen Sondheim, “West Side Story”, The New York Times Special Edition, DVD Collector’s set, Metro Goldwyn Mayer DVD, 2003. Philippe Lioret, “Welcome”, Power Music Productions, Nord Quest Films, Artemis Productions, 2008.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

❖ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΡΘΡΑ:

- «Η ένταξη των μεταναστών στην Αθήνα. Δείκτες ανάπτυξης και στατιστικές μέθοδοι μέτρησης, Martin Baldwin-Edwards, Παρατηρητήριο Μετανάστευσης στη Μεσόγειο UEHR, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.
- ‘Fear of Crime: Findings from the 1992 British Crime Survey’. Research Findings 1994.
- Home Office, Τίτλος Άρθρου: ‘Extending our reach: a comprehensive approach to tackling serious organized crime’, Presented to Parliament by the Secretary of State for the Home Department by Command of Her Majesty, July 2009.
- Home Office. ‘Policing and the Criminal Justice System- Public Confidence and Perceptions: Finding from the 2004/05 British Crime Survey’. 2nd Edition. Jonathan Allen, Suzanne Edmands, Alison Patterson, Dominic Smith, Edited by Jonathan Allen. Home Office Online Report 07/06.
- Home Office Policing and Reducing Crime Unit. Τίτλος Άρθρου: ‘Worry about crime in England and Wales: finding from the 2003/04 and 2004/05 British Crime Survey’, by Jonathan Allen, Home Office online report 15/06.
- ‘ A force to reckon with’, by Rick Muir, 25 July 2008
- Institute for public policy research. Τίτλος Άρθρου: ‘An unjust and intolerable burden’, by Lucy Stone, 11 July 2006 .
- ‘Participation in Neighbourhood Watch: Findings from the 1992 British Crime Survey’. Research Finding 1994.
- ‘Public Confidence in the Police and their Local Partners: Results from the British Crime Survey year ending September 2008’. Statistical News Release

- ‘The Role of Police Authorities in Public Engagement’, Andy Myhill, Stella Yarrow, David Dalgeish, Maria Docking, Home Office online report 37/03.
- ‘Values and the Active Community. Across- National Study of the Influence of Local Leadership’, by The International Studies of Values in Politics, The Free Press, New York, 1971.
- ‘Victim and Witness Satisfaction with the Police and the Criminal Justice System’ (Table 1)

❖ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ:

[-www.statistics.gr](http://www.statistics.gr)

[-www.immigrantwomen.gr](http://www.immigrantwomen.gr)

[-www.ethesis.gr](http://www.ethesis.gr) (Δικηγορικός Σύλλογος Κορίνθου)

[-www.homeoffice.com](http://www.homeoffice.com)

❖ ΑΡΘΡΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ:

- ‘ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ’, Ημερομηνία Δημοσίευσης 18 -4 -2009, Διεξήχθη στο Πλαίσιο του Παντείου Πανεπιστημίου υπό τους διδάσκοντες κα. Χ. Ζαραφονίτου και κ. Ν. Κουράκη,
- ‘ΤΟ ΒΗΜΑ’, ημερομηνία δημοσίευσης: 25- 6- 2009, διεξήχθη στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Α: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Ακαδημαϊκό Έτος:

2010-2011

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ- ΤΟΜΕΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΜΣ: «Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ»

**ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΤΟ
ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΜΕ ΘΕΜΑ:**

**«ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΣΕ ΜΙΑ
ΜΕΣΑΙΟΥ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΠΟΛΗ»**

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΥΠΕΥΘΥΝΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ Χ. ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ:
ΛΕΚΚΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

ΑΘΗΝΑ
ΙΟΥΛΙΟΣ 2011

Το ερωτηματολόγιο είναι προϊόν παραλλαγής του ερωτηματολογίου που χρησιμοποιήθηκε σε έρευνα του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών: «Η Σύγχρονη Εγκληματικότητα και Η Αντιμετώπιση της» του Παντείου Πανεπιστημίου για τις *Νέες Μορφές Αστυνόμευσης και την Επίδραση τους στο Αίσθημα Ανασφάλειας των Καταστηματάρχων Αθήνας –Πειραιά*, το Ακαδημαϊκό έτος 2009-2010, υπό την Επιστημονική Επιμέλεια της Καθηγήτριας Χ. Ζαραφονίτου, και σε συνεργασία με τις μεταπτυχιακές φοιτήτριες: Πατελάκη Αγγελική και Λέκκα Βασιλική.

ΑΤΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΦΥΛΟ:

ΗΛΙΚΙΑ:

ΚΑΤΑΓΩΓΗ:

ΔΙΑΜΟΝΗ:

ΕΙΔΟΣ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΟΣ:

ΘΕΣΗ ΣΤΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ:

1. Η πόλη στην οποία βρίσκεται η επαγγελματική σας απασχόληση, θεωρείτε πως χαρακτηρίζεται από¹:

- Σχέσεις γειτνίασης μεταξύ των πολιτών
- Σχέσεις απομόνωσης μεταξύ των πολιτών
- Αρμονικές σχέσεις μεταξύ πολιτών και αστυνομίας
- Σχέσεις έντασης μεταξύ πολιτών και αστυνομίας
- Υψηλό ποσοστό εγκληματικότητας
- Χαμηλό ποσοστό εγκληματικότητας
- Ευκαιρίες επαγγελματικής αποκατάστασης
- Αποτελεσματική άσκηση καθηκόντων από τη τοπική αυτοδιοίκηση
- Αναποτελεσματική άσκηση καθηκόντων από τη τοπική αυτοδιοίκηση
- Κατάλληλες συνθήκες υγιεινής και ιατρικής περίθαλψης
- Ακατάλληλες συνθήκες υγιεινής και ιατρικής περίθαλψης

2. Πώς χαρακτηρίζετε τη γειτονιά στην οποία βρίσκεται το κατάστημα σας²:

- Πολύ ασφαλή
- Αρκετά Ασφαλή
- Σχετικά Ανασφαλή
- Πολύ Ανασφαλή

¹ Home Office Policing and Reducing Crime Unit. Τίτλος Άρθρου: 'Worry about crime in England and Wales: finding from the 2003/04 and 2004/05 British Crime Survey', by Jonathan Allen, Home Office online report 15/06.

² Α)Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος, Β)Institute for public policy research. Τίτλος Άρθρου: 'An unjust and intolerable burden', by Lucy Stone, 11 July 2006 και Γ) Άρθρο: 'Fear of Crime: Findings from the 1992 British Crime Survey'. Research Findings 1994.

3. Ποιες θεωρείτε ως τις μεγαλύτερες απειλές για το κατάστημα/ επιχείρησή σας στην συγκεκριμένη περιοχή³;

(έως 3)

- Κλοπές-διαρρήξεις
- Εμπορικός/επαγγελματικός ανταγωνισμός
- Οικονομική κρίση
- Απεργίες
- Βανδαλισμοί-φθορές
- Ναρκωτικά
- Κυβερνητικές πολιτικές
- Αλλοδαποί
- Φόβος του εγκλήματος στην περιοχή
- Ανεργία
- Παραμέληση της καθαριότητας, φωτισμού οδών κλπ
- Καμία απειλή
- Άλλο.....

4. Ποιοι παράγοντες πιστεύετε πως συσχετίζονται με την εγκληματικότητα⁴;

- η ιθαγένεια
- το φύλο
- η ηλικία
- οι θρησκευτικές πεποιθήσεις
- το μορφωτικό επίπεδο
- οι αξίες της οικογένειας
- οι δυνατότητες κοινωνικής ανέλιξης
- οι κακές συναναστροφές

³ Α) Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος, Β) Εφημερίδα 'ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ', Ημερομηνία Δημοσίευσης 18 -4 -2009, Διεξήχθη στο Πλαίσιο του Παντείου Πανεπιστημίου υπό τους διδάσκοντες κα. Χ. Ζαραφωνίτου και κ. Ν. Κουράκη, Γ) Home Office Policing and Reducing Crime Unit. Τίτλος Άρθρου: 'Worry about crime in England and Wales: finding from the 2003/04 and 2004/05 British Crime Survey', by Jonathan Allen, Home Office online report 15/06, Δ) Άρθρο: 'Fear of Crime: Findings from the 1992 British Crime Survey'. Research Findings 1994, και Ε) 'Values and the Active Community. Across- National Study of the Influence of Local Leadership', by The International Studies of Values in Politics, The Free Press, New York, 1971.

⁴ Α) www.immigrantwomen.gr και Β) Άρθρο: «Η ένταξη των μεταναστών στην Αθήνα. Δείκτες ανάπτυξης και στατιστικές μέθοδοι μέτρησης, Martin Baldwin-Edwards, Παρατηρητήριο Μετανάστευσης στη Μεσόγειο UEHR, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

- η προϋπάρχουσα εγκληματική δραστηριότητα στην ευρύτερη περιοχή
- Άλλο.....

Γιατί;

.....
.....
.....

5. Πρόσφατα αναπτύχθηκε μεγάλη συζήτηση κατά την οποία κρίθηκε αντισυνταγματικό το δικαίωμα ψήφου σε αλλοδαπούς. Πως κρίνετε την απόφαση αυτή⁵;

- Δίκαιη
- Άδικη
- Δεν γνωρίζω
- Δεν έχω κατασταλαγμένη άποψη επί του θέματος

Γιατί;.....
.....
.....

6. Έχετε γίνει έως τώρα θύμα στην περιοχή που είναι η επαγγελματική σας απασχόληση⁶?

- Ναι
- Όχι

⁵ www.ethesis.gr (Δικηγορικός Σύλλογος Κορίνθου).

⁶ A) Home Office, Τίτλος Άρθρου: 'Extending our reach: a comprehensive approach to tackling serious organized crime', Presented to Parliament by the Secretary of State for the Home Department by Command of Her Majesty, July 2009, B) Home Office Policing and Reducing Crime Unit. Τίτλος Άρθρου: 'Worry about crime in England and Wales: finding from the 2003/04 and 2004/05 British Crime Survey', by Jonathan Allen, Home Office online report 15/06, Γ) Άρθρο: 'Victim and Witness Satisfaction with the Police and the Criminal Justice System' (Table 1) και Δ) Home Office. 'Policing and the Criminal Justice System- Public Confidence and Perceptions: Finding from the 2004/05 British Crime Survey'. 2nd Edition. Jonathan Allen, Suzanne Edmands, Alison Patterson, Dominic Smith, Edited by Jonathan Allen. Home Office Online Report 07/06.

6^α. Αν ναι, πόσες φορές

6β. Πότε

6γ. Σε τι είδους εγκλήματα⁷

6δ. Το καταγγείλατε στην αστυνομία;

6^ε. Είστε ικανοποιημένοι από την αντιμετώπιση που σας επιφύλαξε η αστυνομία⁸;

- Πολύ
- Αρκετά
- Ελάχιστα
- Καθόλου

Γιατί

6στ. Αν δεν το καταγγείλατε, γιατί⁹;

- Δεν ωφελεί γιατί δεν θα έχει αποτέλεσμα
- Δεν είναι κατάλληλη η αστυνομία για να επιληφθεί της υπόθεσης
- Φοβάστε την αστυνομία
- Ήταν ασήμαντο το αδίκημα
- Θεωρείτε ότι πρέπει να το λύσετε μόνοι σας ή με τους δικούς σας
- Άλλο;

7. Πόσο πιθανό θεωρείτε ότι εσείς ή το κατάστημά σας θα γίνετε στην περιοχή αυτή αντικείμενο εγκληματικής θυματοποίησης μέσα στους επόμενους μήνες¹⁰;

⁷ A) Institute for public policy research. Τίτλος Άρθρου: 'An unjust and intolerable burden', by Lucy Stone, 11 July 2006 και B) ΠΗΓΗ: Home Office Policing and Reducing Crime Unit. Τίτλος Άρθρου: 'Worry about crime in England and Wales: finding from the 2003/04 and 2004/05 British Crime Survey', by Jonathan Allen, Home Office online report 15/06.

⁸ A) Home Office. 'Policing and the Criminal Justice System- Public Confidence and Perceptions: Finding from the 2004/05 British Crime Survey'. 2nd Edition. Jonathan Allen, Suzanne Edmands, Alison Patterson, Dominic Smith, Edited by Jonathan Allen. Home Office Online Report 07/06 και B) 'Values and the Active Community. Across- National Study of the Influence of Local Leadership', by The International Studies of Values in Politics, The Free Press, New York, 1971.

⁹ Home Office. 'Policing and the Criminal Justice System- Public Confidence and Perceptions: Finding from the 2004/05 British Crime Survey'. 2nd Edition. Jonathan Allen, Suzanne Edmands, Alison Patterson, Dominic Smith, Edited by Jonathan Allen. Home Office Online Report 07/06.

- Πολύ πιθανό
- Αρκετά πιθανό
- Σχεδόν καθόλου πιθανό
- Καθόλου πιθανό

7^α. Αν το θεωρείτε πολύ ή αρκετά πιθανό, σε τι είδους εγκληματική πράξη;.....

8. Τι μπορεί να σας κάνει να αισθανθείτε ασφαλέστεροι¹¹;

- Οι πεζές περιπολίες αστυνομικών
- Η ύπαρξη καμερών στους δρόμους
- Η παρουσία περιπολικών της αστυνομίας
- Καλύτερος φωτισμός στους δρόμους
- Η ομάδα Δίας (περιπολίες με μοτοσυκλέτες μεγάλου κυβισμού)
- Ο αστυνομικός της γειτονιάς
- Μεγαλύτερη πληροφόρηση σχετικά με τις δραστηριότητες της αστυνομίας και τις πρωτοβουλίες για την πρόληψη του εγκλήματος.
- Μέτρα ασφαλείας στο κατάστημα σας
- Ανάπτυξη κοινωνικών επαφών με τους κατοίκους της περιοχής
- Συνεργασία με το σύνολο των καταστηματάρχων της περιοχής και οργάνωση κοινών δράσεων αυτοπροστασίας
- Το τοπικό συμβούλιο πρόληψης της εγκληματικότητας
- Η καθαριότητα των δημόσιων χώρων
- Άλλο;

¹⁰ A) Home Office Policing and Reducing Crime Unit. Τίτλος Άρθρου: 'Worry about crime in England and Wales: finding from the 2003/04 and 2004/05 British Crime Survey', by Jonathan Allen, Home Office online report 15/06, B) Άρθρο: 'Fear of Crime: Findings from the 1992 British Crime Survey'. Research Findings 1994 και Γ) Άρθρο: 'Participation in Neighbourhood Watch: Findings from the 1992 British Crime Survey'. Research Finding 1994.

¹¹ A) Home Office , Τίτλος Άρθρου: 'Worry about crime in England and Wales: finding from the 2003/04 and 2004/05 British Crime Survey', by Jonathan Allen, Home Office online report 15/06 και B) Institute for public policy research. Τίτλος Άρθρου: 'An unjust and intolerable burden', by Lucy Stone, 11 July 2006.

9. Έχετε λάβει μέτρα αυτοπροστασίας στο κατάστημά σας¹²;
- Ναι . Τι είδους.....
 - Όχι
10. Αναφορικά με το ρόλο της αστυνομίας γενικά στην αντιμετώπιση της εγκληματικότητας της περιοχής σας, πώς αξιολογείτε το έργο¹³;
- Πολύ αποτελεσματικό
 - Σχετικά αποτελεσματικό
 - Λίγο αποτελεσματικό
 - Καθόλου αποτελεσματικό
11. Ποιους εμπιστεύεστε περισσότερο για την ασφάλειά σας¹⁴;
- Τους αστυνομικούς της γειτονιάς
 - Την ομάδα ΔΙΑΣ
 - Το αστυνομικό τμήμα
 - Τη δημοτική αστυνομία
 - Τις κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου
 - Τις ιδιωτικές αστυνομίες φρούρησης
 - Άλλο
12. Ποιους φορείς θεωρείτε υπεύθυνους διατήρησης της τοπικής ασφάλειας¹⁵;
- Την αστυνομία
 - Το τοπικό συμβούλιο πρόληψης της εγκληματικότητας
 - Τους διασωστικούς και πυροσβεστικούς φορείς

¹² Άρθρο: 'Participation in Neighbourhood Watch: Findings from the 1992 British Crime Survey'. Research Finding 1994.

¹³ Α) Άρθρο: 'A force to reckon with', by Rick Muir, 25 July 2008 και Τίτλος Άρθρου: 'Participation in Neighbourhood Watch: Findings from the 1992 British Crime Survey'. Research Finding 1994, Β) Home Office. 'Policing and the Criminal Justice System- Public Confidence and Perceptions: Finding from the 2004/05 British Crime Survey'. 2nd Edition. Jonathan Allen, Suzanne Edmands, Alison Patterson, Dominic Smith, Edited by Jonathan Allen. Home Office Online Report 07/06 και Γ) 'Values and the Active Community. Across- National Study of the Influence of Local Leadership', by The International Studies of Values in Politics, The Free Press, New York, 1971.

¹⁴ Home Office. 'Policing and the Criminal Justice System- Public Confidence and Perceptions: Finding from the 2004/05 British Crime Survey'. 2nd Edition. Jonathan Allen, Suzanne Edmands, Alison Patterson, Dominic Smith, Edited by Jonathan Allen. Home Office Online Report 07/06.

¹⁵ Διαδικτυακή σελίδα: www.homeoffice.com

- Το τοπικό συμβούλιο υγείας
- Τα τοπικά συμβούλια των πολιτών

13. Πώς αξιολογείτε συνολικά τη λειτουργία του αστυνομικού της γειτονιάς και των ομάδων ΔΙΑΣ, των πεζών περιπολιών κλπ., ως προς¹⁶:

(αξιολογήστε από 1 έως 10)

Α) την καταπολέμηση της εγκληματικότητας (συλλήψεις- εξιχνιάσεις)

Αστυν. Γειτονιάς: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

ΔΙΑΣ: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

ΑΤ (συνολικά): 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Β) την πρόληψη των εγκλημάτων

Αστυν. Γειτονιάς: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

ΔΙΑΣ: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

ΑΤ (συνολικά): 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Γ) τη μείωση της ανασφάλειας και του φόβου του εγκλήματος των πολιτών

Αστυν. Γειτονιάς: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

ΔΙΑΣ: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

ΑΤ (συνολικά): 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

14. Έχετε έρθει ποτέ σε επαφή σε τις ομάδες αυτές;

- Ναι, Με ποια/ες?
- Όχι

¹⁶ Άρθρο: 'Participation in Neighbourhood Watch: Findings from the 1992 British Crime Survey'. Research Finding 1994.

14^α. Αν ναι, ποια είναι η άποψη σας γι' αυτές;

- Άριστη
- Καλή
- Μέτρια
- Κακή

15. Έχετε παράπονα από την δράση της αστυνομίας;

- Ναι . Τι είδους.....
- Όχι

16. Από πού ενημερώνεστε σχετικά με το ρόλο και το έργο της αστυνομίας¹⁷;

- Εφημερίδες
- Κοινωνικός περίγυρος
- Προσωπικές εμπειρίες
- Τηλεόραση
- Ραδιοφωνικά προγράμματα
- Τοπική αυτοδιοίκηση/ τοπικό συμβούλιο πρόληψης
- Αστυνομία
- Διαδίκτυο
- Άλλα

17. Θεωρείτε πως η συνεργασία με την αστυνομία στον τομέα πρόληψης και αντιμετώπισης του εγκλήματος είναι:

- Πολύ χρήσιμη
- Σχετικά χρήσιμη
- Μάλλον άχρηστη
- Εντελώς άχρηστη
- Δεν γνωρίζω

¹⁷ A) 'Values and the active community. Across- national study of the influence of local leadership', by the International Studies of Values in Politics, The Free Press, New York, 1991 και B) Home Office. 'Policing and the Criminal Justice System- Public Confidence and Perceptions: Finding from the 2004/05 British Crime Survey'. 2nd Edition. Jonathan Allen, Suzanne Edmands, Alison Patterson, Dominic Smith, Edited by Jonathan Allen. Home Office Online Report 07/06.

18. Πιστεύετε πως η συνεργασία των πολιτών για την αντιμετώπιση της εξάπλωσης της βίας και των εγκληματικών ενεργειών είναι¹⁸:

- Πολύ σημαντική
- Αρκετά σημαντική
- Σχεδόν καθόλου σημαντική
- Ασήμαντη

19. Αν τη θεωρείτε πολύ έως αρκετά σημαντική, τί σημαίνει για εσάς 'κοινωνική συνεργασία'¹⁹;

- Μείωση της αστυνομικής δύναμης
- Μείωση της γραφειοκρατίας
- Μεγαλύτερη δράση των πολιτών στο επίπεδο της διατήρησης της τοπικής ασφάλειας
- Την ελεύθερη πρόσβαση των πολιτών στα αστυνομικά δεδομένα
- Συνύπαρξη αστυνομικών και κοινωνικών δράσεων
- Διαμόρφωση και εκτέλεση νέων τοπικών πρωτοβουλιών

¹⁸ A) Άρθρο: 'Participation in Neighbourhood Watch: Findings from the 1992 British Crime Survey'. Research Finding 1994, B) Άρθρο: 'Public Confidence in the Police and their Local Partners: Results from the British Crime Survey year ending September 2008'. Statistical News Release και Γ) Άρθρο: 'The Role of Police Authorities in Public Engagement', Andy Myhill, Stella Yarrow, David Dalgeish, Maria Docking, Home Office online report 37/03.

¹⁹ A) www.homeoffice.com. "A new approach to fighting crime", B) Άρθρο: 'Public Confidence in the Police and their Local Partners: Results from the British Crime Survey year ending September 2008'. Statistical News Release και Γ) Home Office. 'Policing and the Criminal Justice System- Public Confidence and Perceptions: Finding from the 2004/05 British Crime Survey'. 2nd Edition. Jonathan Allen, Suzanne Edmands, Alison Patterson, Dominic Smith, Edited by Jonathan Allen. Home Office Online Report 07/06.

20. Πώς θα έπρεπε να λειτουργεί η αστυνομία για να είναι πιο αποτελεσματική²⁰ (έως 3):

- Να είναι προσιτή στον πολίτη
- Να συνεργάζεται με τους πολίτες
- Να είναι απρόσιτη
- Να κάνει αισθητή/ορατή την παρουσία της
- Να είναι αθέατη
- Να είναι πιο εκπαιδευμένη
- Να σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα
- Να συνεργάζονται τα διάφορα αστυνομικά σώματα μεταξύ τους
- Να συνεργάζεται με άλλους φορείς (π.χ. τοπική αυτοδιοίκηση, δημοτική αστυνομία, κοινωνικές υπηρεσίες, κλπ.)
- Να δρα αυτοτελώς και ανεξάρτητα από άλλους φορείς ή σώματα
- Να έχει μεγαλύτερη ευχέρεια χρήσης βίας
- Άλλο

21. Θεωρείτε ότι η εγκληματικότητα της περιοχής αυτής, σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, τώρα είναι²¹;

- Μεγαλύτερη
- Ίδια
- Μικρότερη

²⁰ Α) Άρθρο: 'A force to reckon with', by Rick Muir, 25 July 2008, Β) Άρθρο: 'Public Confidence in the Police and their Local Partners: Results from the British Crime Survey year ending September 2008'. Statistical News Release και Γ) Home Office. 'Policing and the Criminal Justice System- Public Confidence and Perceptions: Finding from the 2004/05 British Crime Survey'. 2nd Edition. Jonathan Allen, Suzanne Edmands, Alison Patterson, Dominic Smith, Edited by Jonathan Allen. Home Office Online Report 07/06.

²¹ Α) Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος: πηγή δημοσίευσης : Εφημερίδα 'ΤΟ ΒΗΜΑ', ημερομηνία δημοσίευσης: 25- 6- 2009, διεξήχθη στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και Β) Home Office Policing and Reducing Crime Unit. Τίτλος Άρθρου: 'Worry about crime in England and Wales: finding from the 2003/04 and 2004/05 British Crime Survey', by Jonathan Allen, Home Office online report 15/06.

22. Πιστεύετε ότι προκειμένου οι πολίτες να αισθάνονται ασφαλείς θα πρέπει να περιοριστούν οι ατομικές τους ελευθερίες (επέκταση επιτήρησης με κάμερες σε δημόσιους χώρους, περισσότερα δικαιώματα της αστυνομίας και λιγότερα δικαιώματα των υπόπτων ή κατηγορουμένων κλπ);

Ναι

Όχι